

มติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง กรณีศึกษาเมืองนครนายก

นายกำแหง อติโพธิ

ศูนย์วิทยพัทยาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางผังเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DIMENSIONS OF URBAN PUBLIC OPEN SPACE USES :
A CASE STUDY OF NAKHON NAYOK TOWN

MR. KUMHANG ATIBODHI

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning Program in Urban Planning

Department of Urban and Regional Planning

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

มติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง
กรณีศึกษาเมืองนครนายก

โดย

นายกำแหง อติโพธิ

สาขาวิชา

การวางผังเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารศิลป์

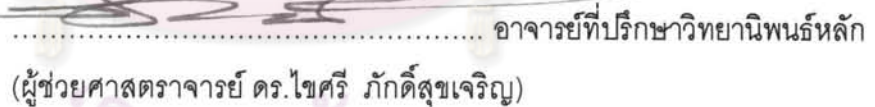

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต จุลาสัย)

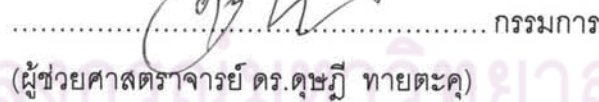
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

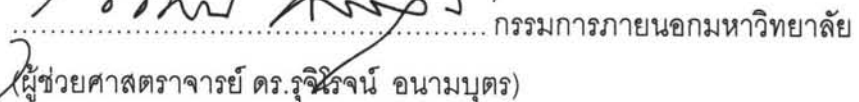
..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพรัตน์ ตาปนานนท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุชนิ ทายตะคุ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจิโรจน์ อนามบุตร)

กำหนด อติโพธิ : มิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง กรณีศึกษาเมืองนครนายก

(DIMENSIONS OF URBAN PUBLIC OPEN SPACE USES : A CASE STUDY OF

NAKHON NAYOK TOWN) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชศรี

ภักดีสุขเจริญ, 144 หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) บันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก
 อย่างเป็นระบบ ทั้งกลุ่มผู้ใช้ กิจกรรม และช่วงเวลา 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้พื้นที่
 ว่างสาธารณะกับลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของเมืองนครนายก 3) เสนอแนะแนวทาง
 เบื้องต้นในการพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเมือง

จากการศึกษา เมืองนครนายกพบการใช้ประโยชน์พื้นที่ว่างสาธารณะประเภทต่างๆ ทั้งพื้นที่ว่าง
 สาธารณะเพื่อนันทนาการที่กำหนดไว้ และการปรับใช้พื้นที่ว่างในอาคารสาธารณะ พื้นที่ว่างเปล่า พื้นที่
 ถนนและทางเท้า รองรับรูปแบบการใช้พื้นที่ที่แตกต่างกัน อันเป็นผลมาจากปัจจัยแวดล้อมที่พื้นที่ว่าง
 สาธารณะนั้นตั้งอยู่ โดยพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีความเป็นอเนกประโยชน์จะสัมพันธ์กับศูนย์กลางเมืองหรือ
 พื้นที่ที่มีลักษณะเป็นศูนย์กลาง โครงข่ายการสัญจรจะมีผลต่อความหลากหลายของกลุ่มคน กิจกรรมที่
 สัมพันธ์กับย่านการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารโดยรอบ ความต้องการใช้พื้นที่ว่างที่แปรผันตามความ
 หนาแน่นของมวลอาคาร ลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่เหมาะสมกับกิจกรรมจะเป็นปัจจัยที่เพิ่มระดับความ
 อเนกประโยชน์ มีปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อปัจจัยด้านอื่น มีรูปแบบการบริหารจัดการเกี่ยวกับพื้นที่
 ว่างสาธารณะหลายลักษณะซ้อนทับกันอยู่ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดช่วงเวลาทำกิจกรรม
 ภายในเมือง โครงสร้างประชากรที่แสดงถึงการรวมกลุ่มของกิจกรรม

ข้อเสนอต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะเป็นการปรับปรุงปัจจัยแวดล้อมให้เกิดสภาวะ
 ที่เหมาะสมต่อรูปแบบการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะ ประกอบด้วย มาตรการทางผังเมือง การใช้ผังเมือง
 รวมควบคุมการพัฒนาสร้างเมืองให้กระชับ กำหนดที่ตั้งโครงการสวนสาธารณะในอนาคตให้สัมพันธ์กับ
 ศูนย์กลางเมือง พร้อมกับการสร้างศูนย์กลางเมืองให้มีชีวิต และใช้แนวทางการจัดการพื้นที่ว่างสาธารณะ
 ที่สร้างการมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

ภาควิชา.....การวางแผนภาคและเมือง.....ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา.....การวางแผนผังเมือง.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ปีการศึกษา 2552.....

4974105425 : MAJOR URBAN PLANNING

KEYWORDS : PUBLIC OPEN SPACE / SPACE USES PATTERN / MULTI-USE

KUMHANG ATIBODHI : DIMENSIONS OF URBAN PUBLIC OPEN SPACE USES
: A CASE STUDY OF NAKHON NAYOK TOWN. THESIS ADVISOR : ASST.
PROF. KHAISRI PAKSUKCHARERN, Ph.D., 144 pp.

The objectives of this study are: 1)The systemic recording the urban public space utilization among user, activities and timing; 2)The analysis of correlation between open space using format with physical, economic and social factors of Nakhon Nayok people; 3)The presentation of primary recommendation in the Nakhon Nayok urban public open space development that synchronize with town growth.

The study results have shown that ; The open space utilization are different among recreation open space, public building, empty space, foot path and street area, which depend on the space location. The more multipurpose activities correlate with more central location of the town, traffic net work influence with people diversify and activities which relate to land utilization and surrounded building, the demand of open space correlate with building density, the specific characteristics of the open space influence to the activities and multipurpose uses, the town economic factor influence to the other factors, there are many systems overlapping the open space management, the people way of life and culture are the key factor to activities timing, and the town demographic structure shows activities pattern.

The study recommends the development of public open space as following. The improvement of the environment which are city planning measures, provincial city planning utilization, more compact city development, future public park location which relate to town center, together with live centre development and stack holder public hearing.

Department :.....Urban and Regional Planning
Field of Study :...Urban Planning.....
Academic Year : 2009.....

Student's Signature
Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ ด้วยความช่วยเหลือจากกลุ่มบุคคลหลายกลุ่ม ที่สำคัญที่สุดคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชศรี ภักดีสุขเจริญ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้การช่วยเหลืออย่างมากในทุกๆ ด้าน ทั้งวิชาความรู้ การให้คำชี้แนะที่เป็นประโยชน์ ความกรุณา ความอดทนและกำลังใจที่อาจารย์มอบให้เสมอมา ขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ และขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน อันได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพรัตน์ ตาปนานนท์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี ทายตะคุ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจิโรจน์ อนุตต ที่กรุณาให้โอกาส พร้อมกับให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ รวมถึงคณาจารย์ในภาควิชาทุกท่านได้กรุณาถ่ายทอดวิชาความรู้ต่างๆ อันมีค่าและเป็นประโยชน์ยิ่งต่อวันข้างหน้า

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์จากหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดนครนายก เทศบาลเมืองนครนายก กลุ่มคนในพื้นที่ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูล

ขอขอบคุณครอบครัวที่อบอุ่น พ่อแม่ น้องๆญาติๆ ที่คอยให้กำลังใจกำลังแรงช่วยเหลือด้วยดีมาโดยตลอด รวมถึงเพื่อนๆ ของแม่ที่คอยช่วยเหลือในหลายๆ เรื่อง น้องอ้อที่คอยอยู่ข้างๆ ช่วยงานและเป็นกำลังใจอย่างอดทน รวมถึงเพื่อนๆ หลายกลุ่มที่ช่วยเหลือให้งานนี้สำเร็จลงได้ อย่างไม่น่าเชื่อ ขอขอบคุณเพื่อนๆ ร่วมรุ่นผังเมืองรุ่น 31 ที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา โดยเฉพาะ อัน โหน่ง หนึ่งในที่ช่วยเหลือเรื่องงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างดี และพี่ตุ้ม พี่แสง ที่อำนวยความสะดวกเรื่องงานธุรการให้ราบรื่นเสมอมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฒ
สารบัญแผนที่.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มา และความสำคัญของงานวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	4
1.3.1 ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา.....	4
1.3.2 ขอบเขตของเนื้อหา.....	4
1.4 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	6
1.4.1 ข้อมูลทุติยภูมิ.....	6
1.4.2 ข้อมูลปฐมภูมิ.....	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 เมืองกับพื้นที่ว่างสาธารณะ.....	8
2.1.1 ความหมายของเมือง.....	8
2.1.2 ความสำคัญของพื้นที่ว่างสาธารณะต่อเมือง.....	9
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างสาธารณะ.....	10
2.2.1 ความหมายของพื้นที่ว่างสาธารณะ.....	10
2.2.2 กิจกรรมบนพื้นที่ว่างสาธารณะ.....	10
2.2.3 บทบาทของพื้นที่ว่างสาธารณะประเภทต่างๆ.....	12
2.2.4 รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ.....	17

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2.5 กรณีศึกษารูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ.....	18
2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ.....	19
2.3.1 ลักษณะเชิงสัณฐาน (กายภาพ).....	19
2.3.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	26
2.3.3 ลักษณะทางสังคม.....	27
2.4 แผนและนโยบายที่เกี่ยวข้อง.....	28
2.4.1 มาตรฐานเกี่ยวกับที่โล่งเพื่อนันทนาการในการผังเมือง.....	28
2.4.2 แผนพัฒนาพื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการในผังเมืองรวมเมืองนครนายก.....	31
2.5 สรุปกรอบแนวคิด.....	33
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	34
3.1 รูปแบบงานวิจัย.....	34
3.2 วิธีดำเนินการวิจัย.....	34
3.2.1 สํารวจพื้นที่เบื้องต้นและศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเมือง.....	34
3.2.2 ทบทวนวรรณกรรม แนวความคิด ทฤษฎี งานวิจัยและเอกสารต่างๆ.....	34
3.2.3 ศึกษารูปแบบการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะ.....	34
3.2.4 วิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม.....	37
3.2.5 วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ.....	38
3.2.6 ประมวลผลความสัมพันธ์.....	38
3.2.7 อภิปรายสรุปผลการศึกษา.....	38
3.2.8 เสนอแนะแนวทางเบื้องต้น.....	38
บทที่ 4 ข้อมูลพื้นฐานเมืองนครนายก.....	40
4.1 สภาพทั่วไป.....	40
4.2 ลักษณะเชิงสัณฐานเมือง.....	49
4.2.1 รูปแบบโครงข่ายการสัญจร.....	49
4.2.2 รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารเมืองนครนายก.....	60
4.2.3 รูปแบบมวลอาคาร ที่ว่าง และบลิ๊อคถนน.....	65
4.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	68
4.3.1 บทบาททางเศรษฐกิจเมืองนครนายก.....	68

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3.2 พื้นฐานทางเศรษฐกิจของเมืองนครนายก.....	69
4.4 ลักษณะทางสังคม.....	71
4.4.1 รูปแบบการบริหารจัดการ.....	71
4.4.2 รูปแบบโครงสร้างประชากร.....	72
4.4.3 รูปแบบวิถีชีวิตวัฒนธรรม.....	76
4.5 สรุปปัจจัยแวดล้อมของเมืองนครนายก.....	79
4.5.1 ลักษณะเชิงสัญญาณ.....	79
4.5.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจของเมือง.....	80
4.5.3 ลักษณะทางสังคม.....	81
บทที่ 5 มิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก.....	82
5.1 รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก.....	82
5.1.1 พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อนันทนาการ.....	82
5.1.2 พื้นที่ว่างสาธารณะในอาคารสาธารณะ.....	88
5.1.3 พื้นที่ว่างสาธารณะรองรับกิจกรรมค้าขาย.....	96
5.1.4 ทารถ บริการขนส่งสาธารณะ.....	104
5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะกับปัจจัยแวดล้อม.....	106
5.2.1 ภาพรวมของพื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง.....	106
5.2.2 พื้นที่ว่างสาธารณะที่นำมาศึกษา.....	108
5.2.3 วิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมของพื้นที่ว่างสาธารณะ.....	111
5.3 ประมวลลักษณะปัจจัยแวดล้อม.....	125
5.3.1 พื้นที่ว่างสาธารณะที่ใช้เป็นที่ชุมนุม พบปะ ของเมือง.....	125
5.3.2 พื้นที่ว่างสาธารณะที่ใช้เพื่อกิจกรรมด้านการค้าขายของเมือง.....	128
5.3.3 พื้นที่ว่างสาธารณะที่ใช้เนื่องด้วยการสัญจร.....	129
บทที่ 6 บทสรุป.....	131
6.1 สรุปมิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก.....	131
6.1.1 ความสำคัญของศูนย์กลางเมือง.....	131
6.1.2 โครงข่ายการสัญจรกับความหลากหลายของกลุ่มคน.....	131
6.1.3 อิทธิพลของการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารต่อพื้นที่ว่างสาธารณะ.....	132

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.1.4 พื้นที่ว่างสาธารณะกับความหนาแน่นมวลอาคาร.....	132
6.1.5 ลักษณะเฉพาะของพื้นที่เสริมความเป็นอเนกประโยชน์.....	133
6.1.6 รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ.....	133
6.1.7 การบริหารจัดการพื้นที่ว่างสาธารณะ.....	134
6.1.8 วิถีชีวิต และวัฒนธรรม กำหนดเวลาการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ.....	134
6.1.9 โครงสร้างประชากร.....	134
6.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก.....	135
6.2.1 มาตรการทางผังเมือง.....	135
6.2.2 การสร้างศูนย์กลางเมืองที่มีชีวิต.....	136
6.2.3 แนวทางด้านจัดการ.....	138
6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไป.....	139
รายการอ้างอิง.....	141
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	144

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 แสดงเกณฑ์การจัดให้มีสวนสาธารณะ.....	30
ตารางที่ 4.1 โครงข่ายสัญญาที่มีศักยภาพในการเข้าถึงระดับเมืองสูงสุด 10 อันดับ.....	56
ตารางที่ 4.2 โครงข่ายสัญญาที่มีศักยภาพในการเข้าถึงระดับย่าน สูงสุด 10 อันดับ.....	58
ตารางที่ 4.3 ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด ประจำปี พ.ศ. 2551.....	68
ตารางที่ 4.4 ผลิตภัณฑ์จังหวัด ตามราคาประจำปี จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ. 2546 – 2551.....	70
ตารางที่ 4.5 จำนวนประชากรรายชุมชน ปี พ.ศ.2551.....	74
ตารางที่ 5.1 บ้านที่รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก.....	107
ตารางที่ 5.2 แสดงรายละเอียดรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะที่นำมาศึกษา.....	110
ตารางที่ 5.3 แสดงภาพรวมประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ว่างสาธารณะที่นำมาศึกษา.....	111

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 ตัวอย่างกิจกรรมบนพื้นที่ว่างสาธารณะ : เทศกาลดนตรีในสวน สวนลุมพินี.....	11
ภาพที่ 2.2 บาทวิถี.....	13
ภาพที่ 2.3 จัตุรัสเมือง : Old Town Square, Prague, Czech Republic.....	14
ภาพที่ 2.4 ลาน : San Francisco's new pedestrian plaza opens.....	15
ภาพที่ 2.5 พื้นที่ริมน้ำ : เวนิซ อิตาลี.....	16
ภาพที่ 2.6 พื้นที่ว่างของอาคารสาธารณะ : ทำเนียบขาว.....	17
ภาพที่ 2.7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยพื้นที่ย่อยที่แตกต่างกัน 2 ระบบ ในเรื่องการเชื่อม และการเข้าถึงของพื้นที่.....	20
ภาพที่ 2.8 แสดงการแบ่งพื้นที่สาธารณะของเมือง Gassin ในประเทศฝรั่งเศส.....	21
ภาพที่ 2.9 แสดงโครงข่าย Axial Lines ของเมือง Gassin.....	21
ภาพที่ 2.10 แผนที่แสดงการวิเคราะห์โครงสร้างเชิงสัณฐาน (Spatial morphological analysis) ของเมือง Gassin ด้วยโปรแกรม Space Syntax.....	21
ภาพที่ 2.11 ทฤษฎีภาพกับพื้นที่.....	24
ภาพที่ 2.12 ผังเมืองรวมเมืองนครนายก พ.ศ.2549.....	32
ภาพที่ 2.13 กรอบแนวคิด.....	33
ภาพที่ 4.1 ภูมิประเทศบริเวณเมืองนครนายก.....	40
ภาพที่ 4.2 นครนายกในอดีต การคล้องช้าง (ซ้าย) และแม่น้ำนครนายก(ขวา).....	42
ภาพที่ 4.3 ภาพถ่ายทางอากาศเมืองนครนายก ปี พ.ศ.2496.....	45
ภาพที่ 4.4 ภาพถ่ายทางอากาศเมืองนครนายก ปี พ.ศ.2510.....	45
ภาพที่ 4.5 ภาพถ่ายทางอากาศเมืองนครนายกในปัจจุบัน ปี พ.ศ.2549.....	46
ภาพที่ 4.6 การตั้งถิ่นฐานเมืองนครนายก ช่วงปี พ.ศ.2516 - 2542.....	47
ภาพที่ 4.7 ถนนสายหลัก.....	49
ภาพที่ 4.8 ถนนสายรอง.....	50
ภาพที่ 4.9 ถนนระดับเมือง.....	50
ภาพที่ 4.10 ถนนสายย่อย.....	50
ภาพที่ 4.11 โครงการตัดถนนเลียงเมืองเพิ่มเติม.....	51
ภาพที่ 4.12 สภาพการจราจรบริเวณถนนสายต่างๆ.....	52
ภาพที่ 4.13 พื้นที่ศูนย์กลางเมือง.....	60

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.14 ย่านศูนย์กลางการค้าเก่า(ฝั่งวังกระจัง)	61
ภาพที่ 4.15 พาณิชยกรรมตามแนวถนน.....	61
ภาพที่ 4.16 โรงเรียนเทคนิคและโรงเรียนนวมราชานุสรณ์.....	62
ภาพที่ 4.17 สภาพย่านที่อยู่อาศัยรอบเมือง.....	62
ภาพที่ 4.18 ชุมชนบ้านใหญ่.....	62
ภาพที่ 4.19 วัดที่กระจายตัวอยู่ริมแม่น้ำ.....	63
ภาพที่ 4.20 หมู่บ้านทิวเขางาม.....	63
ภาพที่ 4.21 ร้านขายวัสดุก่อสร้าง.....	63
ภาพที่ 5. 1 สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ และกิจกรรมบนพื้นที่.....	83
ภาพที่ 5. 2 สวนสมเด็จพระนางเจ้าฯ และกิจกรรมบนพื้นที่.....	84
ภาพที่ 5. 3 สนามเทนนิสจังหวัดนครนายก.....	84
ภาพที่ 5. 4 สนามกีฬาากลางจังหวัดนครนายก และกิจกรรมบนพื้นที่.....	85
ภาพที่ 5. 5 กิจกรรมบนสนามเด็กเล่นในชุมชนพักอาศัย.....	86
ภาพที่ 5. 6 พื้นที่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด.....	88
ภาพที่ 5. 7 กิจกรรมบนพื้นที่ว่างหน้าอนามัย.....	88
ภาพที่ 5. 8 พื้นที่โรงเรียนนครนายกวิทยาคม และกิจกรรมต่างๆ.....	89
ภาพที่ 5. 9 พื้นที่ว่างโรงเรียนนวมราชานุสรณ์ และการจับกลุ่มเล่นกีฬาบนพื้นที่.....	90
ภาพที่ 5.10 กิจกรรมภายในวัดโพธิ์นายก.....	93
ภาพที่ 5.11 พื้นที่ว่างสาธารณะในวัดรังสีโสภณ.....	94
ภาพที่ 5.12 กิจกรรมบนพื้นที่หน้าศาลเจ้าบ้านตลาดเก่า.....	94
ภาพที่ 5.13 กิจกรรมบนพื้นที่วัดดง.....	94
ภาพที่ 5.14 ลักษณะของตลาดนัดศรีเมือง.....	96
ภาพที่ 5.15 ตลาดนัดแยกไฟแดง.....	97
ภาพที่ 5.16 ตลาดนัดแยกวัดอุดม.....	97
ภาพที่ 5.17 กิจกรรมบนพื้นที่ข้างศาลากลางจังหวัด.....	98
ภาพที่ 5.18 พื้นที่ว่างข้างบึงวัน.....	98
ภาพที่ 5.19 บริเวณค้าขายหาบเร่ แผงลอย.....	99
ภาพที่ 5.20 แสดงกิจกรรมค้าขายบนถนนและทางเท้าต่างๆ ตามช่วงเวลา.....	100

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 5.21 พื้นที่ขายของฝากของเมือง.....	101
ภาพที่ 5.22 หาบเร่แผงลอยตามพื้นที่ต่างๆ ของเมือง.....	102

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่ 2. 1	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม พฤติกรรม กับระบบของกิจกรรม และระบบของการจัดตั้งสภาพแวดล้อมมนุษย์สร้าง.....	27
แผนภูมิที่ 3. 1	ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย.....	39
แผนภูมิที่ 4. 1	แสดงสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดนครนายก (GPP) ปี พ.ศ.2551....	71
แผนภูมิที่ 4. 2	แสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาล 10 ปี ตั้งแต่ พ.ศ.2542 - 2551.....	72
แผนภูมิที่ 4. 3	เปรียบเทียบโครงสร้างอายุของประชากรชาย-หญิง ระหว่าง ปี พ.ศ.2546 กับ 2551.....	73
แผนภูมิที่ 6. 1	แนวคิดรูปแบบการจัดการพื้นที่ว่างสาธารณะ.....	139

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนที่

หน้า

แผนที่ 1. 1	แสดงพื้นที่ศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง มิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง กรณีศึกษาเมืองนครนายก.....	5
แผนที่ 4. 1	แสดงที่ตั้งเมืองนครนายกและโครงข่ายคมนาคมระดับภูมิภาค.....	41
แผนที่ 4. 2	แสดงช่วงเวลาการตั้งถิ่นฐานของเมืองนครนายก ปี พ.ศ.2516-2542.....	48
แผนที่ 4. 3	แสดงการวิเคราะห์ลำดับศักดิ์ถนนของเมืองนครนายก.....	53
แผนที่ 4. 4	แสดงศักยภาพการเข้าถึงของโครงข่ายถนนในระดับภาพรวมเมืองนครนายก.....	55
แผนที่ 4. 5	แสดงศูนย์กลางที่มีชีวิตของเมืองนครนายก.....	57
แผนที่ 4. 6	แสดงศักยภาพการเข้าถึงของโครงข่ายถนนในระดับย่านของเมืองนครนายก.....	59
แผนที่ 4. 7	แสดงย่านการใช้ประโยชน์ที่ดินเมืองนครนายก ปีพ.ศ.2549.....	64
แผนที่ 4. 8	แสดงการวิเคราะห์ห้วงอาคารและที่ว่างของเมืองนครนายก.....	66
แผนที่ 4. 9	แสดงการวิเคราะห์บล็อกถนนของเมืองนครนายก.....	67
แผนที่ 4.10	แสดงความหนาแน่นประชากรรายชุมชนในเขตเทศบาลเมืองนครนายก ปี พ.ศ.2551.....	75
แผนที่ 5. 1	แสดงพื้นที่นันทนาการและสนามเด็กเล่นของเมืองนครนายก.....	87
แผนที่ 5. 2	แสดงพื้นที่ว่างสาธารณะในสถานที่ราชการและโรงเรียนของเมืองนครนายก.....	92
แผนที่ 5. 3	แสดงพื้นที่ว่างสาธารณะในศาสนสถานของเมืองนครนายก.....	95
แผนที่ 5. 4	แสดงการใช้สอยพื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการค้าขายของเมืองนครนายก.....	103
แผนที่ 5. 5	แสดงความเชื่อมโยงของท่ารถและการเดินเท้าของเมืองนครนายก.....	105
แผนที่ 5. 6	แสดงพื้นที่ศึกษาจากพื้นที่ว่างสาธารณะประเภทต่างๆ ของเมืองนครนายก.....	109
แผนที่ 6. 1	แสดงแนวคิดมาตรการทางผังเมือง.....	136
แผนที่ 6. 2	แนวคิดการสร้างศูนย์กลางเมืองที่มีชีวิต.....	138

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มา และความสำคัญของงานวิจัย

พื้นที่ว่างสาธารณะนับเป็นพื้นที่สำคัญของเมือง แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์พื้นที่ว่างสาธารณะ มีการเปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตแต่ละยุคสมัยอยู่ตลอดเวลา อาทิเช่น อโกร่า (agora) ในยุคสมัยกรีกที่ใช้เป็นพื้นที่สำหรับรองรับกิจกรรมทางการเมือง การทหาร เช่น การรวมพล การชี้แจงกฎระเบียบในการบริหารและปกครอง ต่อมา อโกร่ากลับถูกใช้เป็นตลาดขายสินค้า ที่มีพ่อค้ามาจัดแบ่งแผงและร้านค้าอย่างเป็นระเบียบ สวนสาธารณะ ที่เกิดจากการจำลองธรรมชาติไว้ในเมืองของยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมที่แออัดเต็มไปด้วสิ่งก่อสร้างของมนุษย์ และมีสภาพแวดล้อมเมืองเสื่อมโทรมเต็มไปด้วมลพิษ หรือในอดีตที่การคมนาคมยังไม่สะดวกมากนัก บริเวณที่มีการตัดกันของเส้นทางคมนาคมหรือชุมทางต่างๆ มักเกิดพื้นที่แลกเปลี่ยนสินค้า จนติดเป็นตลาด เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันพื้นที่ว่างสาธารณะมีรูปแบบและบทบาทที่หลากหลายปรับเปลี่ยนไปตามบริบทแวดล้อมของเมือง Project for Public Spaces (2000) องค์การที่ทำงานด้านการพัฒนา และฟื้นฟูพื้นที่สาธารณะ มองว่า พื้นที่ว่างสาธารณะเป็นพื้นที่สำหรับรองรับการใช้ชีวิตสาธารณะ และการสร้างสรรคกิจกรรมทางสังคมของชุมชนเมือง อีกทั้งเป็นหน้าต่างเป็นเอกลักษณ์ให้กับเมือง ใช้เป็นที่พบปะ ชุมชุมของผู้คน พื้นที่สาธารณะมีประโยชน์ต่อเมืองในทางเศรษฐกิจหลายประการ เช่น สวนสาธารณะ สามารถทำให้ที่ดินบริเวณรอบๆ มีราคาสูงขึ้น การติดเป็นตลาดบนพื้นที่ว่าง หรือการเปลี่ยนถนนเป็นถนนคนเดินเพื่อซื้อขายสินค้า ก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างความมีชีวิตชีวา และดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในเมือง สวนสาธารณะและพื้นที่สีเขียว พื้นที่ที่ร่มน้ำ ยังมีประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมและจิตใจ การมีพื้นที่ว่างสาธารณะที่เปิดโอกาสให้เกิดกิจกรรมทางวัฒนธรรมโดยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมวัฒนธรรมของเมืองไปในตัว

ทางสังคมวิทยา นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2548) ตั้งข้อสังเกตว่า สังคมเกษตรกรรมในอดีตในบริบทของไทย ผู้คนทั้งชุมชนทำงานอย่างเดียวกันตามฤดูกาล จึงใช้เวลาและการดำเนินชีวิตคล้ายคลึงกัน มีการพบปะสังสรรค์กันอยู่ตลอดเวลาทั้งเวลางานและนอกเวลางาน ส่งผลให้มี "พื้นที่" (ในความหมายที่ว่างและกิจกรรม) ที่ชุมชนร่วมกันสร้างและใช้เสริมความสัมพันธ์ต่อกันอยู่มากมายควบคู่ไปกับการใช้ชีวิต พื้นที่เหล่านี้ คือพื้นฐานให้ชุมชนเกิดขึ้นและเป็นพลังให้ชุมชนดำรงอยู่ จากการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมเกษตร "พื้นที่" ดังกล่าวได้หายไป การดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนสู่สังคมเมือง ทั้งเกิดกระบวนการเป็นเมืองโดยตรงหรือการได้รับอิทธิพลจากเมือง (พื้นที่ชาน

เมืองและชนบท) ส่งผลต่อวิถีความสัมพันธ์และความเป็นชุมชนให้เปราะบางลง เพราะสูญเสียพื้นที่ทางสังคมแบบเก่าแต่ไม่มีพื้นที่ทางสังคมแบบใหม่มารองรับ ทั้งการสร้างพื้นที่ใหม่หรือการปรับพื้นที่เก่า เช่น พื้นที่ว่างของวัดที่ลดบทบาทเป็นเพียงที่ประกอบพิธีกรรม ไม่ได้เป็นศูนย์กลางกิจกรรมนานาชนิดของชุมชนอีกต่อไป การขาดแคลนพื้นที่ทางสังคมของผู้คนสังเกตได้จากปรากฏการณ์ปรับใช้พื้นที่สาธารณะตามความต้องการของชุมชน สอดคล้องกับลักษณะที่เรียกว่า "พื้นที่แบบสถานการณ์นิยม" (situationist space) ในยุคหลังสมัยใหม่ (post modern)

ในบริบทเมืองของตะวันตก Jan Gehl & Lars Gemzoe (2002) กล่าวว่า เมืองในอดีตมีการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในหลายบทบาทอย่างสมดุล แต่ในช่วงเวลาไม่กี่ปีมานี้ ความสมดุลของหลายๆ เมืองในยุโรปได้ถูกทำลายลงไปมาก โดยเฉพาะจากการขยายตัวของการสัญจรทางรถยนต์ Gehl สนับสนุนให้เมืองหันมาให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูและรักษาพื้นที่ว่างสาธารณะ ให้เกิดทางเลือกที่หลากหลาย น่าสนใจต่อการใช้ชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบัน โดยส่วนสำคัญคือ คุณภาพของพื้นที่ว่างสาธารณะมีบทบาทสำคัญต่อลักษณะและปริมาณกิจกรรมของผู้คน รวมถึงการพยายามรักษาคุณภาพของพื้นที่ไว้ให้ได้ และเสนอแนะให้ทำการสำรวจ "พื้นที่สาธารณะกับการดำเนินชีวิตสาธารณะ" ของเมืองแต่ละเมืองอย่างต่อเนื่อง สังเกตการเปลี่ยนแปลงแต่ละช่วงเวลา เพื่อสร้างพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองให้เป็นสถานที่ที่เหมาะสมต่อการพบปะของผู้คน เป็นสิ่งจำเป็นต่อเมืองในปัจจุบัน

เห็นได้ว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองในประเทศไทยมีสภาพปัญหาคล้ายคลึงกับเมืองอื่นๆ ในโลกตะวันตก ซึ่งพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองถูกบุกรุกและทอดทิ้งเช่นกัน อีกทั้งประเด็นการขาดแคลน "พื้นที่" (ที่ว่างและกิจกรรม) ในวิถีชีวิตใหม่ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังนั้น การมุ่งฟื้นฟูสมดุลของพื้นที่ว่างสาธารณะในบริบทของไทยจึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจศึกษา เพราะทุกวันนี้ เราพบเห็นการปรับใช้พื้นที่เมืองแบบสถานการณ์นิยมได้ทั่วไป แต่ในขณะเดียวกันเรากลับพบพื้นที่ว่างสาธารณะหลายๆ ที่ในหลายๆ เมือง ถูกสร้างขึ้นเป็นพื้นที่นันทนาการของเมือง เช่น สวนสาธารณะ สนามกีฬา ลานเมือง มีทั้งพื้นที่ที่ผู้คนเข้าใช้งานอย่างต่อเนื่อง(ประสบความสำเร็จ) และพื้นที่ที่ถูกทิ้งร้างหรือเข้าใช้น้อย(ไม่ประสบความสำเร็จ) สะท้อนถึงการ "ขาด" และการ "มี" พื้นที่ว่างสาธารณะที่ไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ มีช่องว่างระหว่างความต้องการการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะกับการสร้างพื้นที่ว่างสาธารณะสำหรับเมือง

นครนายกเป็นเมืองขนาดกลางที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากอยู่นอกกระแสหลักของการพัฒนาทางเศรษฐกิจระดับประเทศ นครนายกมีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานมายาวนาน เคยเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เป็นเมืองหน้าด่านเมืองเสียม

ตั้งแต่สมัยอยุธยาเรื่อยมาจนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ด้วยทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ทำให้นครนายกกลายเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่รุ่งเรือง มีชีวิตสังคมที่เข้มแข็ง สังเกตได้จากกรรมวัดจำนวนมากกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ และในปัจจุบันยังมีโครงสร้างการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ยังไม่ซับซ้อน โดยมีย่านพาณิชยกรรม สาธารณูปการและสถานที่ราชการบางส่วน อยู่บริเวณใจกลางเมือง มีย่านตลาดเก่าที่เคยเป็นศูนย์กลางเดิมอยู่ฝั่งตรงข้ามของแม่น้ำนครนายก โดยพื้นที่พักอาศัยจะกระจายตัวอยู่ทั่วไปเป็นชุมชนเก่าปนกับบ้านจัดสรร เมืองมีการขยายตัวเล็กน้อยจากการเกิดศูนย์ราชการใหม่และพื้นที่พาณิชยกรรมบริเวณรอบนอกตามเส้นทางคมนาคมสายหลัก และจากการสำรวจพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายกเบื้องต้น พบว่ามีการใช้งานพื้นที่ทั้งในส่วนที่เทศบาลจัดสร้างขึ้นเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจเพื่อรองรับกิจกรรมนันทนาการ (planned public open space) และพื้นที่ว่างสาธารณะที่เกิดการยึดใช้ของคนในเมืองเอง โดยไม่ได้เกิดจากการวางแผน (unplanned public open space) เช่น ตามสนามของโรงเรียน ลานวัด พื้นที่ถนน หรือบาทวิถีในบางช่วงเวลา ตลอดจนพื้นที่ว่างบางบริเวณ เป็นต้น มีรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างแต่ละประเภทในหลายลักษณะแตกต่างกันไป

ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจ รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก และปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการใช้งานพื้นที่อย่างไร โดยนิยามคำถามเหล่านี้ว่าเป็น **"มิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก"** เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายกอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) บันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายกอย่างเป็นระบบ ทั้งกลุ่มผู้ใช้กิจกรรม และช่วงเวลา
- 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ กับลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของเมืองนครนายก
- 3) เสนอแนะแนวทางเบื้องต้นในการพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะที่เหมาะสม และสอดคล้องกับเมืองนครนายก

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

เทศบาลเมืองนครนายก ขนาดพื้นที่ 15.87 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลนครนายก และบางส่วนของตำบลท่าช้าง ตำบลบ้านใหญ่ ตำบลวังกระโจม ตำบลพรหมณี มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ (แผนที่ 1.1)

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลพรหมณี ตำบลบ้านใหญ่

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลท่าช้าง ตำบลวังกระโจม ตำบลบ้านใหญ่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลบ้านใหญ่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลพรหมณี ตำบลท่าช้าง

มีชุมชนในเขตเทศบาล จำนวน 10 แห่ง ได้แก่ ชุมชนวัดศรีเมือง ชุมชนวัดโพธิ์นายก ชุมชนบ้านตลาดเก่า ชุมชนบ้านตำบลบุศศิริ ชุมชนผ่านชื่อสามัคคี ชุมชนบ้านเกาะกระชาย ชุมชนบ้านครองเหมือง ชุมชนวัดโพธิ์ไทร ชุมชนเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา และชุมชนคลองพรหมณีพัฒนา มีประชากรรวมทั้งสิ้น 17,381 คน 6,839 ครัวเรือน (กรมการปกครอง, 2550)

1.3.2 ขอบเขตของเนื้อหา

ศึกษารูปแบบต่างๆ ของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะที่สำคัญในเขตเทศบาลเมืองนครนายกโดยสืบค้นและบันทึกข้อมูลประเภทของกิจกรรม ช่วงเวลาการใช้ กลุ่มผู้ใช้ ลักษณะทางกายภาพและบริบทแวดล้อมของพื้นที่ว่างสาธารณะ อันได้แก่ ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่ รูปแบบการปิดล้อม การใช้ประโยชน์อาคารและที่ดินโดยรอบ ศักยภาพการเข้าถึงและเชื่อมต่อกับพื้นที่เมืองทั้งหมด ควบคู่กับการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเมือง ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค และนำมาวิเคราะห์ประมวลความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะกับลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมของเมืองนครนายก เพื่อแจกแจงมิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ และสรุปเป็นข้อเสนอเบื้องต้นในการพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก

แผนที่ 1.1 แสดงพื้นที่ศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง มิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง กรณีศึกษาเมืองนครนายก

1.4 แหล่งที่มาของข้อมูล

1.4.1 ข้อมูลทุติยภูมิ

รวบรวมจากรายงาน เอกสาร ตำรา หนังสือ วิทยานิพนธ์ ข้อมูลสถิติ แผนที่และฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแหล่งข้อมูล ได้แก่

- 1) สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดนครนายก
- 2) สำนักงานสถิติจังหวัดนครนายก
- 3) เทศบาลเมืองนครนายก
- 4) ห้องสมุดประชาชน จังหวัดนครนายก
- 5) กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
- 6) สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 7) ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 8) Web site

1.4.2 ข้อมูลปฐมภูมิ

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่

- 1) สํารวจข้อมูลเพิ่มเติม เกี่ยวกับลักษณะกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของเมืองนครนายก ได้แก่ การตั้งถิ่นฐาน โครงข่ายการสัญจร การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคาร มวลอาคารและที่ว่าง กิจกรรมที่เกิดขึ้นในเมือง วิถีชีวิตของผู้คน และสภาพแวดล้อม
- 2) บันทึกข้อมูลรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะแต่ละประเภท
- 3) ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ เกี่ยวกับพื้นที่ว่างสาธารณะ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจมิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก และสามารถสร้างแนวทางการพัฒนาเบื้องต้น สำหรับพื้นที่ว่างสาธารณะที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
2. ใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวิจัยพื้นที่ว่างสาธารณะในระดับเมือง โดยสามารถประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นๆ ที่ใกล้เคียงต่อไป

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

พื้นที่ว่างสาธารณะ (public open space) หมายถึง พื้นที่ว่างนอกขอบเขตการปกคลุมของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างอาคารต่างๆ และมีการใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมสาธารณะ ทั้งที่เป็นกิจกรรม และตามวาระ เทศกาล งานประเพณี โดยเน้นการใช้ประโยชน์จากคนเดินเท้าเป็นสำคัญ พื้นที่ว่างสาธารณะอาจเป็นได้ทั้งพื้นที่ตามธรรมชาติ หรือพื้นที่ที่ถูกออกแบบและสร้างขึ้น ทั้งนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะพื้นที่กรรมสิทธิ์สาธารณะเท่านั้น

มิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ คือ การอธิบายปัจจัยแวดล้อมของเมือง ได้แก่ ลักษณะเชิงสัณฐาน(กายภาพ) ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีผลต่อพื้นที่ว่างสาธารณะประเภทต่างๆ ซึ่งแยกแยะตามประโยชน์ใช้สอย ผ่านรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ อันประกอบด้วย คน กิจกรรม เวลา โดยมีระดับความอ่อนน้อมเป็นประโยชน์เป็นตัวแปรบอกความแตกต่างของคุณภาพที่ว่าง

ความเป็นอเนกประโยชน์ (multi uses) หมายถึง การใช้พื้นที่ที่มีความหลากหลายของกลุ่มคน กิจกรรม และช่วงเวลา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิทยานิพนธ์ มีมติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง กรณีศึกษาเมืองนครนายก จำเป็นต้องทบทวนทำความเข้าใจต่อแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดการศึกษาเทคนิควิธีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น

- เมืองกับพื้นที่ว่างสาธารณะ
- แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างสาธารณะ
- ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ
- แผนและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

2.1 เมืองกับพื้นที่ว่างสาธารณะ

2.1.1 ความหมายของเมือง

เมืองเป็นการตั้งถิ่นฐานถาวรของมนุษย์ ที่มาอยู่รวมกันอย่างหนาแน่น เป็นศูนย์รวมกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งมีความหลากหลายเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน สลับซับซ้อนมากขึ้นตามบทบาทและหน้าที่ของเมือง โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่างๆ ทั้งทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และวัฒนธรรม (Albrecht, 1984)

เมืองมีบทบาทสำคัญเป็นพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนสินค้า การบริการ เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและแหล่งงาน เมืองจึงเป็นการรวมตัวกันของประชากรเพื่อสร้างมาตรฐานความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ในมิติทางสังคม เมืองเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรม ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีความหลากหลายทั้งเพศ อายุ อาชีพ การศึกษา ฐานะ และสถานภาพ มีความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นส่วนๆ จากการแบ่งงานกันทำ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้มีอาชีพเกษตรกรรมแต่เป็นอาชีพเกี่ยวกับการค้าขาย การบริการ หรืออุตสาหกรรม เป็นผลให้ต้องอยู่รวมกันเพื่อความสะดวกในการติดต่อ ค้าขาย หรือใช้บริการ เกิดสิ่งก่อสร้างต่างๆ เพื่อรองรับกิจกรรมที่เกิดขึ้น มีระบบโครงข่ายการสัญจรใช้ติดต่อกันทั้งภายในเมืองและระหว่างเมือง มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปการ-สาธารณูปโภครองรับ เมืองจึงมีลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างไปจากพื้นที่ชนบทอย่างสิ้นเชิง (กฤษ เพิ่มทันจิตต์, 2536) แต่รูปแบบการบริหารปกครองของประเทศไทย ซึ่งพิจารณาพื้นที่เมืองจากจำนวนประชากรและความหนาแน่นเฉลี่ยเป็นหลัก กำหนดขึ้นเป็นเขตเทศบาล แบ่งเป็น เทศบาลนครเป็นเมืองขนาดใหญ่ เทศบาลเมืองและ

เทศบาลตำบล เป็นเมืองขนาดลดหลั่นกันลงมา เทศบาลบางแห่งจึงครอบคลุมพื้นที่ชนบทเข้าไปด้วย บางแห่งเขตเทศบาลมีขนาดเล็กกว่าพื้นที่จริงของเมือง ขอบเขตของเมืองและชนบทของไทย จึงไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน

จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นหลากหลายของเมือง ทำให้เนื้อเมืองจำแนกเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ ได้แก่ การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย (Residential) พาณิชยกรรม (Commercial) โรงงานอุตสาหกรรม (Manufacturing) สถานที่ราชการ (Government) ที่พักผ่อน (Recreational) สาธารณูปโภค-สาธารณูปการ (Infrastructure) เกษตรกรรมชานเมือง (Resource Production and Extraction) และบริเวณที่ยังไม่มีการพัฒนา (Undeveloped) เป็นบริเวณที่ยังไม่มีกิจกรรมใดเกิดขึ้น โดยมีโครงข่ายคมนาคม ซึ่งได้แก่ ถนน ทางเท้า เปรียบเสมือนเส้นเลือดเชื่อมโยงพื้นที่กิจกรรมเข้าด้วยกัน

2.1.2 ความสำคัญของพื้นที่ว่างสาธารณะต่อเมือง

พื้นที่ว่างสาธารณะนับเป็นระบบโครงสร้างหลักของเมือง เป็นทั้งโครงข่ายการสัญจรสำคัญ และเป็นเสมือนศูนย์กลางการดำเนินชีวิตของผู้คนเมือง ที่สะท้อนสภาพความเป็นไปของเมืองในด้านต่างๆ การศึกษาพื้นที่สาธารณะสามารถบ่งบอกถึงเรื่องราวความสัมพันธ์เกี่ยวกับปรัชญา ภูมิศาสตร์ของเมือง สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม สังคม และการออกแบบเมืองอย่างมีนัยยะสำคัญ (wikipedia, 2008)

Project for Public Space (2000) กล่าวถึงความสำคัญของพื้นที่ว่างสาธารณะว่าเป็นสถานที่สำหรับรองรับการใช้ชีวิตสาธารณะและการสร้างสรรค์กิจกรรมทางสังคมของชุมชน เป็นหน้าต่างเป็นเอกลักษณ์ให้กับเมือง ใช้เป็นที่พบปะ ชุมชนของผู้คน ใช้ในการจดจำหรือสร้างความประทับใจต่อเมือง พื้นที่สาธารณะมีประโยชน์ต่อเมืองในทางเศรษฐกิจหลายประการ เช่น สวนสาธารณะ สามารถทำให้ที่ดินบริเวณรอบๆ มีราคาสูงขึ้น การติดเป็นตลาดบนพื้นที่ว่าง การเปลี่ยนถนนเป็นถนนคนเดินเพื่อเดินเล่นหรือซื้อขายสินค้า ก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างความมีชีวิตชีวาให้เมือง อีกทั้งยังสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเพิ่มเม็ดเงินให้แก่ชุมชน สวนสาธารณะและพื้นที่สีเขียว พื้นที่ริมน้ำ ยังมีประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมและจิตใจ ช่วยบรรเทาชีวิตเมืองที่เคร่งเครียด รีบเร่ง การมีพื้นที่ว่างสาธารณะที่เปิดโอกาสให้เกิดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมวัฒนธรรมของเมืองไปในตัว

พื้นที่ว่างสาธารณะจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ สามารถสร้างลักษณะพิเศษให้กับเมือง เป็นพื้นที่ที่ผู้คนมาพบปะและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เมืองจึงจำเป็นต้องมีพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีคุณภาพ เอื้อให้เกิดกิจกรรมและเรื่องราวได้อย่างต่อเนื่อง สร้างการจดจำและประสบการณ์ร่วมกัน จนพื้นที่เหล่านี้กลายเป็นพื้นที่ที่มีความหมายและความสำคัญต่อเมือง

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างสาธารณะ

2.2.1 ความหมายของพื้นที่ว่างสาธารณะ

เพื่อบริยายความหมายพื้นที่ว่างสาธารณะให้ชัดเจน ครอบคลุม จึงศึกษาทำความเข้าใจความหมายที่ใกล้เคียงและเกี่ยวข้องกับพื้นที่ว่างสาธารณะ (wikipedia, 2008) ได้แก่ พื้นที่สาธารณะ (Public Space) หมายถึง พื้นที่หรือสถานที่ที่เปิดกว้างสำหรับประชาชนทุกคนสามารถเข้ามาใช้ได้ โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเพศ เชื้อชาติ อายุ หรือฐานะทางสังคม โดยทั่วไปพื้นที่สาธารณะจะเป็นสถานที่ที่ไม่มีการเก็บค่าธรรมเนียมในการเข้าออก หรือการตรวจสอบใดๆ ก่อนเข้าไปใช้สถานที่ ตัวอย่างพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ ถนนส่วนใหญ่ พื้นที่ทางเท้า จัตุรัสเมือง สวนสาธารณะ สถานที่ราชการ ห้องสมุดประชาชน ห้างสรรพสินค้าที่ถือว่าเป็นตัวอย่างหนึ่งของพื้นที่เอกชนที่กลายเป็นพื้นที่สาธารณะ ในบางประเทศอย่าง นอร์เวย์ สวีเดนและฟินแลนด์ พื้นที่ทางธรรมชาติทั้งหมดถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สาธารณะตามกฎหมาย ทุกคนมีสิทธิในการเข้าใช้

พื้นที่กึ่งสาธารณะ (Semi-Public Space) คือ พื้นที่สาธารณะที่มีการเพิ่มเงื่อนไขหรือจำกัดรูปแบบในการเข้าใช้พื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น ร้านกาแฟ รถไฟ โรงหนัง ที่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าใช้หรือต้องแต่งกายสุภาพ ร้านขายของเป็นที่ที่ใครก็สามารถเข้าไปได้ แต่จะไม่สามารถทำกิจกรรมอื่นที่นอกเหนือหรือไม่เกี่ยวข้องกับการซื้อของ โถงหรือถนนของห้างสรรพสินค้าที่คนทั่วไปก็ยังเข้าไปใช้ได้ถึงแม้ห้างจะปิดไปแล้ว เป็นต้น

ดังนั้น พื้นที่ว่างสาธารณะ (Public Open Space) จึงเป็นส่วนหนึ่งในความหมายของพื้นที่สาธารณะ ซึ่งมีความหมายเฉพาะเจาะจงที่พื้นที่ภายนอกอาคารปกคลุม ที่ซึ่งคนทั่วไปสามารถเข้าใช้ทำกิจกรรมสาธารณะได้ พื้นที่สาธารณะจึงมีความหมายที่กว้างกว่าพื้นที่ว่างสาธารณะ โดยพื้นที่สาธารณะจะรวมถึงอาคารสาธารณะต่างๆ เข้าไปด้วย

2.2.2 กิจกรรมบนพื้นที่ว่างสาธารณะ

กิจกรรมเป็นตัวแปรในการวัดการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ รูปแบบของกิจกรรมต่างๆ อันเกิดจากพฤติกรรมของคน โดย Jan Gehl (1987 อ้างถึงใน เอกสารประกอบการสอนวิชา ออกแบบเมือง, 2546) ได้จำแนกกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองไว้เป็นประเภทหลักๆ ดังนี้

1) กิจกรรมที่จำเป็น (Necessary activities) หมายถึง กิจกรรมที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมประจำวันของคน เป็นกิจกรรมที่คนไม่มีทางเลือกในการเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเดินเท้าเป็นหลัก เช่น การเดินไปโรงเรียนหรือไปทำงาน รอคิวประจำทางหรือรอคน ค้าขาย ซื้อของ ทำธุระต่างๆ ฯลฯ

2) กิจกรรมทางเลือก หรือกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ (Optional or recreational activities) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของคนที่จะทำ และเป็นกิจกรรมที่ตัดสินใจแล้วแต่ช่วงเวลาและสถานที่อำนวยความสะดวก โดยเป็นกิจกรรมนันทนาการที่เกี่ยวข้องกับการพักผ่อนหย่อนใจ เช่น การเดินเล่น ยืนหรือนั่งเล่นเพื่อความเพลิดเพลิน ออกกำลังกาย

3) กิจกรรมผลลัพธ์ หรือกิจกรรมทางสังคม (Resultant or social activities) เป็นกิจกรรมที่เกิดต่อเนื่องจากกิจกรรมทั้งสองข้างต้น คือต้องอาศัยการที่มีคนอยู่ในพื้นที่โล่งนั้นเสียก่อน ได้แก่ การละเล่น การพักผ่อน การสนทนา กิจกรรมร่วมกันของชุมชน เทศกาล ประเพณี และรวมไปถึงการปฏิสัมพันธ์ทางอ้อม เช่น การดูหรือฟังคนอื่นๆ ที่อยู่ในบริเวณเดียวกันด้วย

ภาพที่ 2.1 ตัวอย่างกิจกรรมบนพื้นที่ว่างสาธารณะ : เทศกาลดนตรีในสวน สวนลุมพินี

ที่มา : <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=poyalindiy&month>

โดยการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ว่างสาธารณะที่ดี ไม่ใช่เพียงการเดินเท้า หรือกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ หรือกิจกรรมทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นการผสมผสานของกิจกรรมประเภทต่างๆ เหล่านี้ในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่นั้น มีความหนาแน่นที่แตกต่างกันออกไป ความหนาแน่นของการใช้ประโยชน์มักจะมีความสัมพันธ์กับความหลากหลายของกิจกรรมที่เกิดขึ้น กล่าวคือ พื้นที่โล่งที่มีการใช้ประโยชน์อย่างหนาแน่นมักจะมีกิจกรรมที่หลากหลายประเภทมากกว่า ในขณะที่พื้นที่โล่งที่มีความหนาแน่นของการใช้ประโยชน์น้อย การใช้งานที่เกิดขึ้นก็จะเป็นแค่การเดิน และจำกัดอยู่ในประเภทกิจกรรมจำเป็นเท่านั้น ทั้งนี้คุณภาพทางกายภาพของพื้นที่โล่งมีความสำคัญต่อการเกิดกิจกรรมอย่างมาก เพราะส่งผลให้เกิดกิจกรรมทางเลือกในจำนวนและความหลากหลายที่มาก นำไปสู่การเกิดกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ตามมา

2.2.3 บทบาทของพื้นที่ว่างสาธารณะประเภทต่างๆ

หน้าที่ประโยชน์ใช้สอยดั้งเดิม 3 ประการของพื้นที่สาธารณะ คือ ที่ชุมนุมพบปะ (meeting place), ตลาด ที่ค้าขาย (market place) และพื้นที่เชื่อมต่อ สัญจร/ขนส่ง (access/traffic space) ซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อวิถีชีวิตเมืองในอดีต โดยหน้าที่ดังกล่าวเกิดขึ้น

ผสมผสานกันอย่างสมดุลบนพื้นที่ (Jan Gehl & Lars Gemzoe, 2002) ในปัจจุบันพื้นที่ว่าง
สาธารณะหลากหลายประเภทที่รองรับบทบาทหน้าที่เหล่านี้ ได้แก่

1) ถนน (street) มีหน้าที่เป็นทางสัญจร ใช้เดินทางและเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ
ของเมืองเข้าด้วยกันอย่างมีลำดับชั้น (hierarchy) แบ่งเป็นลำดับที่สำคัญหลักๆ ได้แก่

ถนนสายประธาน (Principal Arterial) คือ ถนนสายสำคัญของระบบการจราจร
ของเมือง ทำหน้าที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชน รับการจราจรที่มีความเร็วสูง และปริมาณการจราจรสูง
มีการจราจรเข้า-ออก เมือง และการจราจรผ่านเมือง โดยปกติจะควบคุมการเชื่อมต่อและการเข้า-
ออก (Access control) ของถนน

ถนนสายหลัก สายรอง (Major Arterial, Minor Arterial) คือ ถนนที่เชื่อมต่อกับ
ถนนสายประธาน เป็นถนนที่เชื่อมโยงศูนย์กลางเมืองต่างๆ เข้าด้วยกัน มีแนวถนนต่อเนื่อง มี
ปริมาณการจราจรและความเร็วของยานยนต์ค่อนข้างสูง

ถนนระดับเมือง (Collector and Distributor streets) คือ ถนนที่ทำหน้าที่
รวบรวมและกระจายการจราจรระหว่างถนนสายหลักและสายย่อย เป็นถนนที่ให้บริการพื้นที่หรือ
กิจกรรมสองข้างของถนน ความเร็วของยานยนต์มีความเร็วค่อนข้างต่ำ เนื่องจากถูกรบกวนจาก
กิจกรรมบริเวณสองข้างถนน มีปริมาณการจราจรปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ

ถนนสายย่อย (Local or Access Roads) คือ ถนนที่ทำหน้าที่บริการเข้าถึงพื้นที่
(Accessibility) เป็นหลัก เป็นถนนที่มีเขตทางค่อนข้างแคบ มีปริมาณการจราจรและความเร็วของ
ยานยนต์ต่ำ

นอกจากนั้น ถนนยังมีบทบาทรองรับการดำเนินชีวิตสาธารณะของคนเดินเท้า
(pedestrian) Jacobs (1961 อ้างถึงใน ไชศรี ภักดีสุขเจริญ, 2551) กล่าวว่า ถนนเป็นพื้นที่ว่าง
สาธารณะที่สำคัญที่สุดของเมืองในการพัฒนาพื้นที่เมืองให้ประสบความสำเร็จ เปรียบเสมือน
หัวใจของเมืองเป็นดังพลังงานที่มีชีวิตเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การทำให้ถนนเป็นเพียง
พื้นที่การสัญจรทางรถยนต์ ส่งผลให้ถนนสูญเสียบทบาทการเป็นพื้นที่ว่างสาธารณะไป

ทางเท้า หรือบาทวิถี เป็นการกันพื้นที่สำหรับการเดินเท้าออกจากทางรถยนต์ให้
เป็นสัดส่วน เพื่อความสะดวกและปลอดภัยต่อผู้ใช้รถใช้ถนน ในแง่คุณภาพการใช้พื้นที่ทางเท้า
ติดต่อและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีความสมดุลของการสัญจรและการติดต่อระหว่างคนอยู่อาศัย
มักส่งผลดีต่อสังคม ในอดีตถนนและทางเท้าเป็นพื้นที่จับจ่ายใช้สอยของชุมชน (กาญจน์ นทีวุฒิ
กุล, 2550) (ภาพที่ 2.2)

ตลาดเช้าที่หลวงพระบาง ประเทศลาว

ที่มา : <http://frisbee.diaryclub.com/>

ป้ายรถเมล์หน้าเซ็นทรัลพระราม 3

ที่มา : <http://blog.sukiflix.com/>

ภาพที่ 2.2 บทวิถี

บนถนนสายหลักของเมืองที่มีความหลากหลาย การดำเนินชีวิตบนถนนจะสร้างแรงดึงดูดและควมมีชีวิตชีวา มีพัฒนาการทางสังคมที่ซับซ้อนสนับสนุนการปฏิสัมพันธ์ ในระยะหลัง แนวคิดเกี่ยวกับเมืองได้ให้ความสนใจกับการทำถนนสายหลักของเมืองกลับคืนสู่การเป็นถนนคนเดินอีกครั้ง จากถนนที่เป็นเพียงที่รวมของยวดยาน (กาญจน์ นทีวุฒิกุล, 2550)

จากการศึกษาของ Jan Gehl & Lars Gemzoe (2002) ในเมืองที่พื้นที่สาธารณะถูกฟื้นฟู จะสามารถพบชีวิตสาธารณะที่แตกต่างอย่างมาก กับเมืองที่พื้นที่ว่างสาธารณะถูกบุกรุกเต็มไปด้วยรถยนต์ จะพบเฉพาะกิจกรรมที่จำเป็นเท่านั้น แต่ในพื้นที่ที่ถูกฟื้นฟูจะพบกิจกรรมที่หลากหลายเนื่องจากผู้คนมีโอกาสที่ดีและพื้นที่มากกว่า หากเฝ้าดูกิจกรรมในเมืองต่างๆ เป็นเวลานานพอ ความชัดเจนในรูปแบบเฉพาะของเมืองจะชัดเจนยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างจากถนนสายหลักในโคเปนเฮเก้นที่แสดงให้เห็นในแง่มุมดังกล่าว

- ปี 1880 ถนนเปลี่ยนมาเป็น “ที่ทำงาน” ผู้คนส่วนมากได้เห็นการทำงาน การขนส่งสินค้า หรือค้าขายสิ่งต่างๆ

- ปี 1955 ถนนเปลี่ยนมาเป็น “ที่เดินทาง” คนเดินถนนถูกผลักดันสู่ทางเดินเท้าแคบๆ ซึ่งใช้เดินเท้าเท่านั้น

- ปี 1968 ถนนเปลี่ยนมาเป็น “ที่พักผ่อนในเมือง” ทำให้มีการเพิ่มบทบาทของถนนมากขึ้นเรื่อยๆ เมืองมีสถานที่สำหรับใช้เวลาว่าง พักผ่อนหย่อนใจ และหาความบันเทิงเพิ่มขึ้น กิจกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นควบคู่กันกับกิจกรรมพื้นฐาน การทำงาน การขนส่ง และการค้าขาย

- ปี 1900 ถึง 2000 จากชีวิตสาธารณะที่ถูกบังคับให้มีส่วนร่วม กลายมาเป็นชีวิตสาธารณะที่สามารถเลือกได้ (จากความจำเป็นสู่ชีวิตสาธารณะที่เลือกได้)

2) **จัตุรัส (square)** เป็นพื้นที่เปิดโล่ง (open area) ที่เกิดจากการโอบล้อมของอาคาร (city block) และกำหนดขอบเขตโดยถนน สามารถพบได้ทั่วไปในพื้นที่ใจกลางเมืองเก่าที่มีความสำคัญ (traditional town) นิยมใช้ในการวางผังเมืองยุคแรกๆ และยุคกลางของตะวันตก เป็น

พื้นที่ว่างในลักษณะแบบแผนประเพณี เน้นการสร้างความงามและความสมบูรณ์แบบเพื่อความ เป็นสถาบันเมือง ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่สำคัญของเมือง เช่น ศูนย์กลางเมืองหรือทางเข้าเมือง เป็นต้น (กาญจน์ นทีวุฒิกุล, 2550) จตุรัสกลางเมืองมักรายล้อมด้วยร้านค้าขนาดเล็ก ใช้เป็นที่สำหรับ พบปะสังสรรค์ เป็นศูนย์กลางสำหรับผู้คน พื้นที่ตรงกลางของจตุรัสเมืองมักมีสัญลักษณ์สำคัญๆ ตั้งอยู่ เช่น น้ำพุ บ่อน้ำ อนุสาวรีย์หรือรูปปั้น (ภาพที่ 2.3)

ภาพที่ 2.3 จตุรัสเมือง : Old Town Square, Prague, Czech Republic

ที่มา : www.pps.org

3) ลาน (plaza) ลักษณะเด่น คือ มีพื้นผิวแบบแข็ง เป็นพื้นที่ว่างเชื่อมติดกับถนน และบาทวิถี บางแห่งทำบาทวิถีให้กว้างออกไปเชื่อมติดกับพื้นที่ว่างหน้าอาคาร เป็นพื้นที่ใช้สำหรับ งานเวลาสั้นๆ เช่น นั่ง นั่งคอย นัดพบ ซึ่งมีหลายลักษณะ เช่น พลาซ่าถนน (The Street Plaza), ลานหน้าบริษัท (The Corporate Foyer), พลาซ่าปอดสีเขียวของเมือง (The Urban Oasis), พลาซ่าหน้าท่า (The Transit Foyer), ลานสาธารณะ (The Ground Public Place) (Marcus and Francis, 1990) (ภาพที่ 2.4)

ภาพที่ 2.4 ลาน : San Francisco's new pedestrian plaza opens

ที่มา : http://www.cooltownstudios.com/site_index/2009/05/

4) พื้นที่ริมน้ำ (water front) เป็นพื้นที่ที่เกิดจากลักษณะภูมิประเทศ มีรูปทรงเป็นแนวยาวแสดงขอบเขตของแผ่นดินและผืนน้ำ จัดว่าเป็นพื้นที่เปิดโล่งที่มีศักยภาพสูงเพราะมีน้ำเป็นองค์ประกอบตามธรรมชาติ ทำให้มีบรรยากาศและทัศนียภาพที่เอื้อต่อการเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของคนเมือง (ภาพที่ 2.5)

ภาพที่ 2.5 พื้นที่ริมน้ำ : เวนิช อิตาลี

ที่มา : <http://www.travelpod.com/travel-blog-entries/t.rosile/1/1256669708/tpod.html>

5) สวนสาธารณะ จัดเป็นสาธารณูปการชนิดหนึ่งในการผังเมือง เป็นบริการสาธารณะที่รัฐมีหน้าที่จัดสร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ รองรับกิจกรรมนันทนาการของเมือง แต่เนื่องจากแต่ละเมืองมีบทบาทและความต้องการแตกต่างกัน ดังนั้น APA จึงมีการวางแนวทางสวนสาธารณะแต่ละประเภทจากการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่เมืองแต่ละระดับอย่างกว้างๆ เพื่อให้ผู้รับผิดชอบแต่ละแห่งสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสม ดังนี้

สวนระแวกบ้าน (Neighborhood park) : หน่วยย่อยพื้นฐานที่สุดของสวนใช้รองรับกิจกรรมทางสังคมในลักษณะไม่เป็นทางการ

สวนชุมชน (Community park) : เป็นพื้นที่นันทนาการและศูนย์กลางการพบปะของคนในชุมชน จึงถือเป็นพื้นที่จำเป็นของชุมชน

สวนขนาดใหญ่ของเมือง (Large urban park) : มีความสัมพันธ์กับจำนวนประชาชนและสถานะของเมือง โดยเฉพาะเมืองที่ขาดสภาพธรรมชาติ มีแค่ในเมืองใหญ่ เช่น Central park

สนามกีฬาสำหรับเด็ก (Youth athletic complex/facility) : สวนระแวกบ้านเป็นสถานที่เล่น และฝึกกีฬาของเด็ก

สนามกีฬากลางระดับชุมชน (Community athletic complex/facility) : เป็นสนามกีฬาที่มีความเป็นมาตรฐานมากกว่าสนามกีฬาสำหรับเด็ก

สวนสาธารณะที่ใช้เฉพาะกรณี (Special use) : สร้างขึ้นมาด้วยจุดมุ่งหมายเฉพาะ เช่น ศูนย์อนุรักษ์ธรรมชาติและ ศูนย์วัฒนธรรม

สวนในโรงเรียน (Park school) : เป็นสวนภายในโรงเรียนและจะเป็นสาธารณะของเมืองช่วงนอกเวลาเรียน

สวนของเอกชน (Private park/recreation facility) : เป็นพื้นที่ของเอกชนเปิดให้บริการด้านบันเทิงและพักผ่อนควบคู่กัน เช่น สนามกอล์ฟ ฟิฟิธกันท์

สวนขนาดใหญ่และพื้นที่อนุรักษ์ (Regional parks and park reserves) : สวนขนาดใหญ่เป็นพื้นที่ประเภทอุทยานแห่งชาติและพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติ

6) พื้นที่ว่างของอาคารสาธารณะ เป็นพื้นที่ว่างในอาคารสาธารณะประโยชน์ ที่ใช้เพื่อกิจกรรมทางราชการการเมือง การศึกษา การศาสนา การสังคม การนันทนาการ หรือการพาณิชย์กรรม เช่น พื้นที่ว่างของอาคารสำคัญที่เกิดจากแนวคิดใช้พื้นที่ว่างสร้างความโดดเด่นให้แก่อาคาร (ภาพที่ 2.6)(ศาลากลางจังหวัด โบสถ์ วิหาร) สนามของโรงเรียน ลานวัด เป็นต้น

พื้นที่เหล่านี้ นอกจากหน้าที่หลักจากการใช้ประโยชน์ร่วมกับอาคารแล้ว ยังสามารถรองรับกิจกรรมสาธารณะอื่นๆ ได้ตามแต่เงื่อนไขของแต่ละพื้นที่อีกด้วย

ภาพที่ 2.6 พื้นที่ว่างของอาคารสาธารณะ : หน้าทำเนียบขาว

ที่มา : http://commons.wikimedia.org/wiki/File:White_House_lawn.jpg

7) พื้นที่ว่างเปล่า (leftover space) มักเป็นพื้นที่ว่างที่รอการพัฒนา พื้นที่ว่างที่อยู่ในกรรมสิทธิ์ของรัฐหรือเอกชน พื้นที่ว่างกลางชุมชน พื้นที่รกร้างต่างๆ ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะชั่วคราว จากการสังเกตเมืองลอสแอนเจลิสของ Crawford (1999) อ้างถึงใน กาญจน์ นทีวุฒิกุล, 2550) พบว่า การค้าขายริมถนน และการใช้พื้นที่ว่างเปล่าเป็นพื้นที่การค้า (transaction) โดยกิจกรรมเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ (informal economy) เช่น ตลาดนัด หาบเร่แผงลอย พื้นที่เหล่านี้ได้เผยให้เห็นจิตวิญญาณของชุมชน จากการเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่พึงปรารถนาให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีชีวิตชีวา สร้างสีสันให้แก่เมือง เป็นพื้นที่ในชีวิตประจำวัน (everyday space) และมองว่าเป็นตัวเร่งการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมที่เกิดขึ้นลักษณะนี้ช่วยให้เข้าใจพื้นที่และกระบวนการเป็นเมืองได้ดีขึ้น

2.2.4 รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

ระดับความอเนกประโยชน์ การทำความเข้าใจในข้อแตกต่างของรูปแบบการใช้พื้นที่ว่าง เป็นการตีความตัวชี้วัดความสำเร็จของพื้นที่ว่าง ซึ่งก็คือ การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ว่างสาธารณะที่เกิดขึ้นในรูปแบบของกิจกรรมต่างๆ โดย ไชศรี ภักดีสุขเจริญ (2551) นิยามว่า ในเชิงพฤติกรรมนิยม พื้นที่ว่างสาธารณะที่ดีหรือประสบความสำเร็จ เป็นพื้นที่ที่มี "ความเป็นอเนกประโยชน์ (multi-use)" กล่าวคือ สามารถพบเห็นกลุ่มคนหลากหลายประเภทในพื้นที่ ทำกิจกรรมหลายอย่าง ในเวลาที่แตกต่างกัน โดยเจาะจงที่กลุ่มคนเดินเท้าเป็นสำคัญ

ชุมชนเสมือน Hillier (1996) ได้อธิบายถึงชุมชนเสมือนว่า เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ที่มีการพบปะกันของคนเดินเท้า โดยที่สมาชิกของชุมชนไม่จำเป็นต้องมี

ความสัมพันธ์กันทางสังคม เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่งไม่เฉพาะเจาะจง โดยอาจเกิดขึ้นตลอดทั้งวัน การเกิดชุมชนเสมือนเป็นการแสดงให้เห็นถึงความมีชีวิตชีวาของพื้นที่นั้นๆ โดยมักเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารที่หลากหลาย ที่เอื้อให้เกิดการสัญจรทางเท้าโดยเฉพาะบนทางเท้าที่เป็นบริเวณจุดเปลี่ยนการสัญจร ซึ่งจะมีคนเดินเท้าสัญจรผ่านและเข้าถึงเป็นจำนวนมากตลอดทั้งวัน และ Hillier ยังได้กล่าวถึงพื้นที่ชุมชนเสมือนว่า มักเป็นบริเวณที่เป็นจุดพบปะของคนเดินเท้าอย่างหนาแน่นในพื้นที่สาธารณะภายในเมือง แสดงให้เห็นถึงความมีชีวิตชีวาของเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน กล่าวได้ว่า พื้นที่ที่เกิดชุมชนเสมือนอยู่ตลอดเวลา คือพื้นที่ที่มีความเป็นอเนกประโยชน์นั่นเอง

พื้นที่แบบสถานการณ์นิยม (situationist space) หมายถึง พื้นที่ที่เกิดจากการต่อรองและสร้างข้อตกลงระหว่างเหตุผลและจินตนาการอย่างเฉพาะที่เฉพาะทางตามสถานการณ์กำหนด โดยคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ที่อาจไม่ได้สอดคล้องกับทฤษฎีการออกแบบ หรือวิถีทางตามกระแสหลักใดๆ ในที่นี้กล่าวถึงเป็นการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อตอบสนองการใช้งาน ในกิจกรรมที่ไม่ได้ถูกกำหนดให้รองรับกิจกรรมนั้นๆ ไว้ล่วงหน้า (ไซศรี ภักดีสุขเจริญ, 2549) เช่น บนถนนที่ไม่มีรถวิ่งกลายเป็นที่เดินเล่น วิ่งเล่นของเด็กๆ การใช้ถนนหรือทางเท้าเป็นที่ค้าขายตั้งหาบเร่ แผงลอย ในการศึกษาพื้นที่แบบสถานการณ์นิยม จึงสามารถสะท้อนให้เห็นความต้องการการใช้พื้นที่ในความเป็นจริงของบริบทเมืองนั้นๆ ได้

การบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ ประกอบด้วย การเก็บข้อมูลรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดบนพื้นที่ว่างสาธารณะแต่ละประเภท ในแต่ละช่วงเวลา ของวันธรรมดา วันหยุด และโอกาสพิเศษตามเทศกาลหรืองานประเพณี (ระบุเป็นพื้นที่ที่เกิดลักษณะชุมชนเสมือน) บทบาทและระดับความเชื่อมโยงเชิงพื้นที่ (ระดับละแวกบ้าน ย่าน ชุมชน เมือง จังหวัด) เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้พื้นที่กับปัจจัยที่มีผลต่อระดับความอเนกประโยชน์ของพื้นที่ต่อไป (อธิบายบริบทแวดล้อมของชุมชนเสมือน)

2.2.5 กรณีศึกษารูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

ศุภธิดา สว่างแจ้ง (2549) ได้ทำการศึกษารูปแบบการใช้พื้นที่ของชุมชนโดยรอบสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแผนที่การบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ของชุมชนโดยรอบสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ อย่างเป็นระบบตามช่วงเวลาต่างๆ ทั้งกิจกรรมการสัญจร ตลอดจนการจับจองพื้นที่สาธารณะของคนเดินเท้า ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมของชุมชน เพื่อเสนอแนะแนวทางในการวางแผนชุมชน มีการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการเข้าสังเกตการณ์การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในรูปแบบต่างๆ ของคนเดินเท้า โดยทำการบันทึกรูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร

และพื้นที่ว่างสาธารณะ, บันที่กัอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าโดยวิธีการนับด่าน (gate count), บันที่กรูแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าโดยการสะกดรอยคนเดินเท้า และบันที่กรูแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าทำโดยบันที่กัตำแหน่งของคนที่ทำกิจกรรมลงในแผนที่ ผลการศึกษาพบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารในพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ ทั้งการเพิ่มขึ้นของพื้นที่พักอาศัย และพาณิชยกรรมเพื่อรองรับกิจกรรมของนักศึกษา การรวมตัวของกลุ่มคนหลายประเภทในพื้นที่ เพื่อทำกิจกรรมต่างกันโดยเฉพาะคนเดินเท้า ทั้งการจับจองพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมและการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรจะเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาเปิดและปิดภาคเรียน โดยเฉพาะในบริเวณที่รองรับกิจกรรมของนักศึกษา แต่จะไม่พบการเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวในพื้นที่กิจกรรมของชุมชนดั้งเดิมโดยรอบ นอกจากนี้สภาพของทางเท้าและศักยภาพของมุมมองยังเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดรูปแบบและปริมาณการใช้พื้นที่อีกด้วย

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

ในภาพรวมขนาดของเมือง เป็นปัจจัยเบื้องต้นที่มีผลการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ ความหนาแน่นสูงของเมืองขนาดใหญ่ ทำให้เกิดอุปทานคือผู้ที่ต้องการใช้พื้นที่จำนวนมากตามไปด้วย (Whyte, 1980)

ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ (2551) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมที่เกิดขึ้น มักส่งผลกระทบต่อพื้นที่ว่างสาธารณะ เช่น ในกรณีที่ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนประชากร ตลอดจนมีวิถีความสัมพันธ์ทางสังคม วิถีอาชีพที่เปลี่ยนไป ส่งผลทำให้ “รูปแบบกิจกรรม” และ “เวลาของการใช้พื้นที่” เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม จึงเป็นปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนั้นๆ

2.3.1 ลักษณะเชิงสัญญาณ (กายภาพ)

ตำแหน่งที่ตั้ง

เป็นปัจจัยสำคัญ มีผลต่อความสำเร็จของพื้นที่ว่างสาธารณะ ที่ตั้งของพื้นที่จะนำไปสู่ความสัมพันธ์กับลักษณะเชิงสัญญาณอื่นๆ Lennard, S. and H. Lennard (1995 อ้างถึงใน กาญจน์ นทีวุฒิกุล, 2550) กล่าวว่า พื้นที่ว่างสาธารณะควรตั้งอยู่ในกลางชุมชนหรือใจกลางเมือง เนื่องจากคนสามารถเข้าถึงได้จากทุกทิศทางในขณะที่ (Whyte, 1980) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้พื้นที่สาธารณะประสบความสำเร็จว่าขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่สาธารณะว่าสัมพันธ์กับโครงข่ายทางสัญจรโดยรอบมากน้อยเพียงใด

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

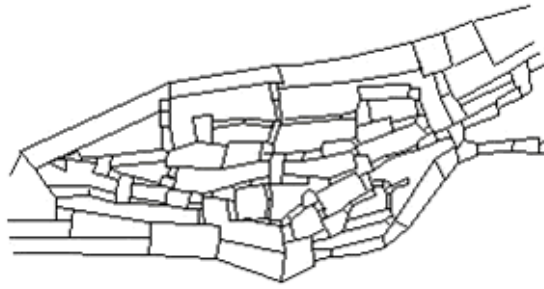
โครงข่ายการสัญจรสามารถบอกถึงศักยภาพในการเข้าถึงซึ่งเป็นตัวเชื่อมโยงพื้นที่ต่างๆเข้าด้วยกัน โดยวัดศักยภาพการเข้าถึงพื้นที่ด้วยชุดทฤษฎีและเทคนิค "สเปซซินแทกซ์" (space syntax)

Space Syntax (ไฮลีย์ รัทตี้ซุซเจอร์ญู, 2548) เป็นชุดทฤษฎีและเทคนิคทางคอมพิวเตอร์ ที่ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง โครงสร้างเชิงสัจฐานของพื้นที่ กับ ลักษณะความนิยมในการใช้งานของพื้นที่ โดยทำความเข้าใจถึงโครงข่ายของพื้นที่สาธารณะอย่างเป็นระบบและสามารถชี้ให้เห็นถึงศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ของถนนแต่ละเส้นได้ โดยสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของแผนที่ร่วมกับข้อมูลส่วนอื่นๆ ได้

กระบวนการวิเคราะห์เริ่มต้นการสร้างแบบจำลองเชิงสัจฐาน (spatial model) ของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ด้วยการสร้างแผนภูมิแสดงหน่วยย่อยภายในพื้นที่นั้นๆ รวมทั้งโครงสร้างการเชื่อมต่อระหว่างหน่วยเหล่านั้น ตัวอย่างเช่น ในระบบ 2 ระบบที่ประกอบไปด้วยหน่วยพื้นที่ย่อย 3 หน่วยเหมือนกัน แต่มีความแตกต่างกันในลักษณะของการเชื่อมต่อระหว่างหน่วย สามารถแสดงเป็นแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ได้แตกต่างกัน (ภาพที่ 2.7) ในหลักการเดียวกัน หากพื้นที่นั้นมีขนาดใหญ่เป็นระดับเมือง การสร้างแผนภูมิความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยพื้นที่ย่อยภายในเมืองก็คือการแบ่งพื้นที่สาธารณะของเมืองนั้นๆ ออกเป็นหน่วยพื้นที่ย่อยต่อกัน หน่วยพื้นที่ย่อยเหล่านี้เรียกว่า Convex Spaces (ภาพที่ 2.8) จากนั้นจึงพิจารณาว่ามีหน่วยย่อยใดบ้างที่เชื่อมต่อกันได้ตามสภาพจริง (เดินถึงกันได้และมองเห็นกันได้) จากนั้นทำการลากเส้นที่ยาวที่สุด โดยใช้จำนวนเส้นที่น้อยที่สุด เพื่อเชื่อมต่อระหว่างหน่วยพื้นที่ย่อยๆ เหล่านั้น เส้นเหล่านี้เรียกว่า Axial Lines (ภาพที่ 2.9) ระบบโครงข่ายทั้งหมดของ Axial Lines ก็คือโครงข่ายเชิงสัจฐานของพื้นที่สาธารณะทั้งหมดของเมืองๆนั้นนั่นเอง

ภาพที่ 2.7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยพื้นที่ย่อยที่แตกต่างกัน 2 ระบบ ในเรื่องการเชื่อม และการเข้าถึงของพื้นที่ (Hillier, 1996)

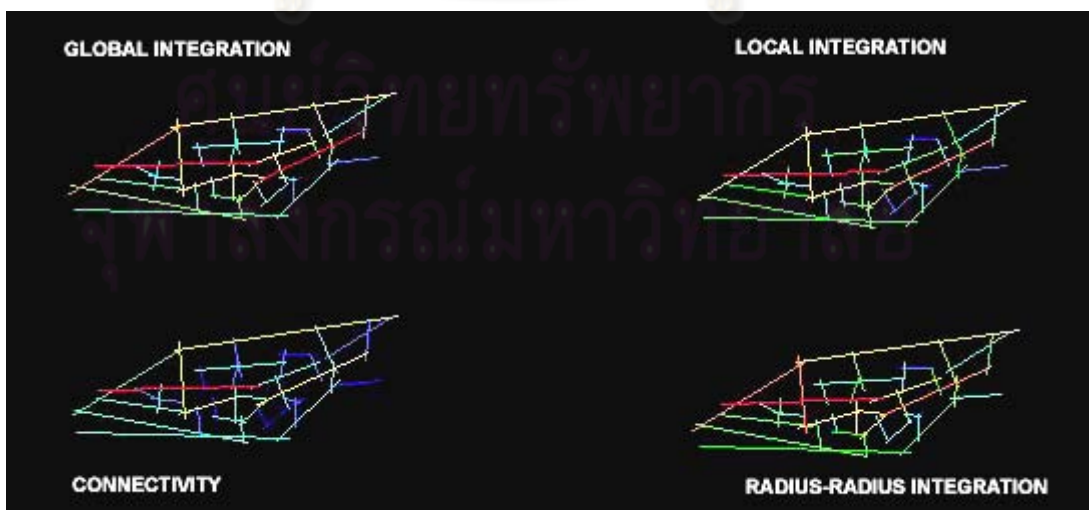

ภาพที่ 2.8 แสดงการแบ่งพื้นที่สาธารณะของเมือง Gassin ในประเทศฝรั่งเศส
ออกเป็นหน่วยพื้นที่ย่อย (Convex Spaces) (Hillier, 1996)

ภาพที่ 2.9 แสดงโครงข่าย Axial Lines ของเมือง Gassin (Hillier, 1996)

จากนั้น โปรแกรมคอมพิวเตอร์จะทำการคำนวณโครงข่ายของ Axial Line ในเชิงสถิติ และแสดงผลว่าเส้นทางใดที่มีการฝังตัว (Integration) อยู่ในระบบมากกว่าเส้นทางอื่นๆ เส้นทางที่ฝังตัวได้ดีในระบบโครงข่ายทั้งหมดมีแนวโน้มที่จะถูกสัญจรผ่านมาก หรือที่เรียกว่า มีศักยภาพในการเข้าถึงสูง และในทางตรงกันข้าม เส้นทางที่ฝังตัวได้ไม่ดี หรือแยกตัว (Segregation) ออกจากระบบ ย่อมมีแนวโน้มที่จะถูกสัญจรผ่านน้อย หรือมีศักยภาพในการเข้าถึงต่ำนั่นเอง (ภาพที่ 2.10)

ภาพที่ 2.10 แผนที่แสดงการวิเคราะห์โครงสร้างเชิงสัณฐาน (Spatial morphological analysis)
ของเมือง Gassin ด้วยโปรแกรม Space Syntax (Hillier, 1996)

กลุ่มของเส้นทางที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูง จะถูกแสดงออกมาเป็นวรรณะสี
แดง แล้วไล่ลำดับตามแถบสเปคตรัมเป็น ส้ม เหลือง เขียว ไปจนถึงกลุ่มของเส้นทางที่มีศักยภาพ
ในการเข้าถึงต่ำจะถูกแสดงออกมาเป็นโทนสีน้ำเงิน แม้ว่าจะเป็นกระบวนการคำนวณทาง
คณิตศาสตร์ Space Syntax เป็นเครื่องมือทางกราฟิกที่ใช้แสดงลักษณะเชิงสัณฐานของเมือง ที่
มีประโยชน์และทำให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจนถึงตรรกะเหตุผลที่เชื่อมโยงไปใช้อธิบายไม่เฉพาะใน
แง่ของลักษณะและระดับการสัญจรเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงเรื่องประโยชน์การใช้ที่ดิน ความ
หนาแน่นและการกระจุกตัวของเนื้อเมือง ตลอดจนราคาที่ดินได้อีกด้วย

ผลจากการวิเคราะห์ด้วย Space Syntax ไม่ใช่เป็นแค่เพียงการแสดงลักษณะ
โครงข่ายเส้นทางที่เชื่อมต่อกันในเมืองใดเมืองหนึ่งเท่านั้น มันยังช่วยประเมินการจัดระบบและ
ประสิทธิภาพของพื้นที่ต่างๆ เช่น การคำนวณหา “ค่าความเชื่อมต่อ” (connectivity value) ของ
โครงข่ายการสัญจรในย่าน ว่ามีจำนวนเส้นที่อยู่ถัดไปหนึ่ง “เลี้ยว” ของเส้นใดเส้นหนึ่งเป็นจำนวน
ทั้งหมดกี่เส้น (หรืออีกนัยหนึ่ง มีกี่เส้นที่ต่อถัดออกไปจากเส้นใดเส้นหนึ่งในระบบ) การคำนวณหา
“ค่าการฝังตัว” (integration value) หรือศักยภาพในการเข้าถึงของเส้นทางต่างๆในเมือง หรือที่
เรียกว่า “ค่าการฝังตัวในระดับเมือง” (global integration value) ก็คือ การคำนวณหาค่าเฉลี่ย
ความลึกของเส้นทางใดเส้นทางหนึ่งจากเส้นทางอื่นๆ ทั้งหมดในเมือง ในขณะที่ “ค่าการฝังตัวใน
ระดับย่าน” (local integration value) หรือ “ค่าการฝังตัวในระดับ 3” (integration-3 value) คือ
การคำนวณในวิธีเดียวกันแต่เทียบจากเส้นทางอื่นๆ ถัดไปทุกๆ 2 “เลี้ยว”

เส้นทางที่มีค่าการฝังตัวในระดับเมืองสูงก็คือ เส้นทางสำคัญที่คนนิยมใช้เดินทาง
ในระดับ “ผ่านเมือง” ในขณะที่เส้นทางที่มีค่าการฝังตัวในระดับย่านสูง ก็คือเส้นทางที่คนนิยมใช้
เดินทางในระดับ “ผ่านย่าน” นอกจากนี้ ยังสามารถคำนวณหาความสัมพันธ์ระหว่าง “ค่าความ
เชื่อมต่อ”(connectivity value) และ “ค่าการฝังตัว” (integration value) โดยเรียกเป็น
“สัมประสิทธิ์ความสามารถในการทำความเข้าใจเมือง” (intelligibility) โดยนัยก็คือ มันเป็นตัวบ่ง
บอกถึงจำนวนเส้นทางที่เชื่อมต่อกับเส้นหนึ่งเส้นใดที่สามารถถูกมองเห็นจากเส้นทางนั้นๆ ด้วย
ดังนั้นถ้าในพื้นที่หนึ่งๆ ประกอบไปด้วยเส้นทางที่มีสัมประสิทธิ์ความสามารถในการทำความเข้าใจ
เมืองสูง ย่อมหมายถึง ผู้คนที่สัญจรอยู่ในพื้นที่นั้นๆ ก็จะมีแนวโน้มที่จะมองภาพรวมของโครงข่าย
ทางสาธารณะในเมืองทั้งหมดได้ดีจากโครงข่ายย่อยๆ ในระดับย่าน ทำให้ไม่หลงทางง่าย
ความสัมพันธ์ระหว่าง “ค่าการฝังตัวในระดับเมือง” (global integration value) และ “ค่าการฝังตัว
ในระดับย่าน” (local integration value) เรียกว่า “สัมประสิทธิ์ความผสาน” (synergy) ซึ่งเป็น
ตัวบ่งบอกว่าย่านใดย่านหนึ่งของเมืองนั้น ฝังตัวได้ดีทั้งในระดับเมืองและระดับย่าน ถ้า

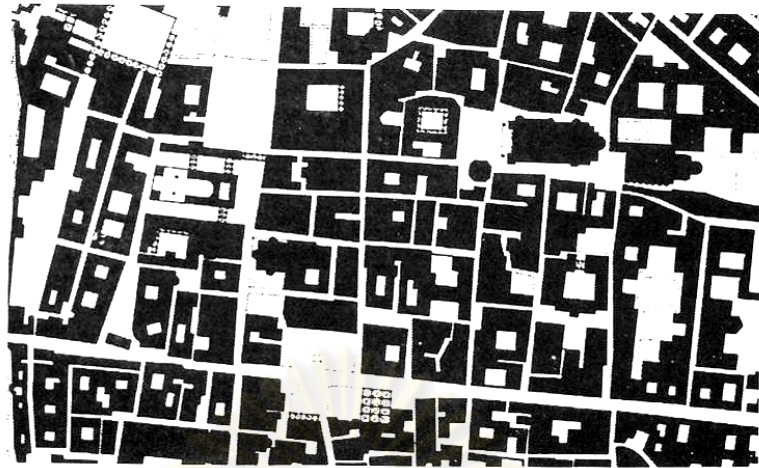
สัมประสิทธิ์ความผานอยู่ในระดับสูงแสดงว่า ย่านๆ นั้นฝังตัวอยู่ในเนื้อเมืองได้เป็นอย่างดี มีเส้นทางสาธารณะที่ผู้คนนิยมใช้สัญจรทั้งในระดับผ่านเมืองและในระดับผ่านย่าน

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

การใช้ประโยชน์ที่ดิน Cozen (1981 อ้างถึงใน สุภาดา ศรีสารคาม, 2550) ได้อธิบายถึงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร (land use and building use pattern) ว่าเป็นการศึกษากิจกรรมการใช้สอยของมนุษย์บนผืนดินหรืออาคารนั้น ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงการรวมกลุ่มหรือการกระจายตัวของกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น และแสดงให้เห็นถึงรูปแบบ (pattern) ของกิจกรรมความเป็นย่านโดยรอบพื้นที่ว่างสาธารณะ โดยพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารหนาแน่นมีจะมีส่วนทำให้พื้นที่ว่างสาธารณะประสบความสำเร็จ เนื่องจากมีจำนวนผู้ใช้มากขึ้น Jacobs (1990 อ้างถึงใน กาญจน์ นทีวุฒิกุล, 2550) และเป็นการเพิ่มอุปสงค์ของการใช้พื้นที่จากผู้ที่อยู่อาศัยหนาแน่น นอกจากนี้ Pushkarev and Zupan (1975 อ้างถึงใน กาญจน์ นทีวุฒิกุล, 2550) อธิบายถึงระดับของคนเดินที่เกิดจากการไปใช้สถานที่ประเภทร้านอาหาร การบริการ ร้านค้า จะเกิดการเดินทางตลอดเวลา รวมถึงที่อยู่อาศัยที่หนาแน่นมากไม่มีที่พักผ่อนอย่างเพียงพอ ราคาที่ดินสูงทำให้หน่วยที่อยู่อาศัยมีขนาดเล็ก ความจำเป็นในการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อเป็นพื้นที่พักผ่อนจะเพิ่มมากขึ้น

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

ลักษณะมวลอาคาร ที่ว่างและบดบังถนน (figure & ground) Rowe, C and Koetter, F (1995 อ้างถึงใน สุภาดา ศรีสารคาม 2550) ได้อธิบายหลักการวิเคราะห์ความหนาแน่นของมวลอาคารและพื้นที่ว่าง โดยใช้ทฤษฎีภาพและพื้นเพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมวลอาคารที่เห็นเป็นภาพ (figure) และพื้นที่ว่างระหว่างมวลอาคารหรือพื้น (ground) เพื่อสร้างความเข้าใจในการมองเห็น ลักษณะการกระจายตัวของเมือง โดยสามารถแยกแยะความเป็นย่านที่มีลักษณะเฉพาะทางกายภาพที่แตกต่างกันออกจากเมือง จะทำให้เห็นรูปแบบ (pattern) ระหว่างพื้นที่ว่างที่เป็นแนวนอน พื้นที่เปิดโล่งที่เป็นสาธารณะ และส่วนบุคคล การกระจุกตัวและการกระจายตัวของเมือง การจัดวางตำแหน่งของกลุ่มอาคารกับพื้นที่ว่าง ทำให้เกิดกลุ่มย่านของเมืองมีลักษณะเด่นชัดขึ้นมา ซึ่งเรียกว่า “เนื้อเมือง” (urban fabric) ทั้งนี้ Stuart (อ้างถึงใน เอกสารประกอบการสอนวิชาออกแบบเมือง) ได้ให้ข้อสังเกตว่าประเภทการใช้ที่ดินในพื้นที่ มีผลต่อลักษณะทางกายภาพและสภาพการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โล่ง โดยบริเวณที่มีอาคารกระจุกตัวจะส่งผลให้พื้นที่โล่งมีน้อยและขนาดเล็ก ส่วนในเขตที่อยู่อาศัยพื้นที่อาคารเบาบางกว่าทำให้พื้นที่โล่งมีมากและขนาดใหญ่กว่า (ภาพที่ 2.11)

ภาพที่ 2.11 ทฤษฎีภาพกับพื้นที่

ที่มา : Rowe, C and Koetter , อ้างถึงใน สุภาดา ศรีสารคาม (2550)

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

จากผลการศึกษาปัจจัยการใช้พื้นที่ของ Whyte (1980) พบว่าพื้นที่โล่งที่อยู่ใกล้กันไม่จำเป็นต้องมีการใช้ประโยชน์อย่างหนาแน่นเหมือนกันหมด ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับสภาพของแต่ละพื้นที่โล่งและบริเวณโดยรอบ และรวมถึงต้นไม้และน้ำ เนื่องจากทำให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงาม ให้ความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัยในการใช้พื้นที่ ทั้งยังช่วยลดอุณหภูมิและให้ร่มเงา สำคัญอย่างยิ่งต่อเมืองที่มีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น พื้นที่โล่งต้องให้ความรู้สึกเชื่อมต่อและรู้สึกว่าสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ โดยต้องมีความต่อเนื่องกลมกลืนกับพื้นที่รอบข้าง รวมถึงการเชื่อมต่อทางสายตา ตลอดจนให้ความรู้สึกปลอดภัยต่อการใช้งานโดยการออกแบบต้องไม่ทำให้เกิดพื้นที่ที่เป็นจุดอับ ทั้งนี้คนส่วนใหญ่มักเลือกพื้นที่ที่รู้สึกว่ายด้านหลังได้รับการปกป้องส่วนด้านหน้าหันออกสู่มุมมองที่กว้างได้นอกเหนือจากปัจจัยข้างต้นแล้ว หากพื้นที่โล่งมีคุณสมบัติในเชิงนามธรรมร่วมด้วย เช่น เอกลักษณะที่โดดเด่นของพื้นที่สามารถเป็นสิ่งดึงดูดให้คนเข้าไปสัมผัสได้ (ถนนมัสกัตต์ แก้วเขียว, 2536)

จากการวิจัยพื้นที่สาธารณะมากกว่า 1,000 แห่งทั่วโลก Project for Public Space (2000) สรุปว่า เงื่อนไขของการทำให้พื้นที่สาธารณะประสบความสำเร็จ 4 ประการ คือ

- 1) การเข้าถึงได้ง่ายและสามารถมองเห็นถือเป็นปัจจัยแรกในการเข้ามาใช้พื้นที่
- 2) ความสะดวก สบาย มาจากลักษณะของพื้นที่ที่ทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยและสะอาด ซึ่งเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจเข้ามาใช้พื้นที่

3) กิจกรรมถือเป็นตัวก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ สร้างความแตกต่างและเป็นเอกลักษณ์ให้พื้นที่นั้นๆ ซึ่งเป็นจุดดึงดูดใจคนตัดสินใจมาใช้และกลับมาใช้พื้นที่ว่างอีกครั้งต่อไป

4) ความรู้จึกมักคุ้น ความเป็นกันเอง สร้างความรู้สึกสบายและผ่อนคลายในการที่จะคุยกับคนแปลกหน้า ซึ่งจะทำให้รู้สึกถึงความเป็นชุมชนของสถานที่ และจะส่งผลให้เกิดกิจกรรมทางสังคมตามมา

และในทางกลับกันพื้นที่ว่างสาธารณะที่ไม่มีคุณภาพ จะชี้ให้เห็นถึงข้อผิดพลาดในการออกแบบ หรือผิดพลาดในการบริหารจัดการ หรือทั้ง 2 อย่าง ไม่ว่าจะ

- 1) ขาดจุดรวมหรือจุดชุมนุม ซึ่งเป็นจุดสำคัญที่คนต้องการ
 - 2) ขาดทางเข้าและเข้าถึงลำบาก มีลักษณะทางเข้ามืด และแคบ ไม่เชิญชวนให้ผู้คนเข้ามาใช้ประโยชน์
 - 3) ออกแบบให้ใช้ประโยชน์ไม่ได้ เนื่องจากถูกออกแบบอย่างง่าย ๆ เพื่อให้สังเกตเห็นได้ชัดมากกว่าการใช้ประโยชน์
 - 4) ทางเดินที่ไม่สามารถเดินได้ เพราะไม่มีที่หมายในการเดิน
 - 5) ถูกยึดโดยยานพาหนะ ที่เข้ามาวิ่งแล่นในพื้นที่ว่างทำให้คนที่เข้าไปใช้พื้นที่ถูกรบกวนความสงบและอาจได้รับอันตราย
 - 6) ผนังที่ว่างเปล่า หรือพื้นที่ตายรอบๆ อาคาร เนื่องจากไม่ก่อให้เกิดกิจกรรมใดๆ ทั้งยังทำให้ทัศนียภาพพื้นที่เสียไป
 - 7) จุดจอดรถที่ขาดความสะดวก ทำให้ไม่มีคนเข้าไปใช้บริการ จึงไม่เกิดกิจกรรมในบริเวณนั้น
 - 8) ขาดกิจกรรม จะทำให้พื้นที่ดูว่างเปล่า ไม่น่าสนใจ จึงไม่มีคนเข้าไปใช้พื้นที่
- ทั้งนี้ ขวัญสรอง อติโพธิ (2548 อ้างถึงใน ไชศรี ภักดีสุขเจริญ, 2551) ได้ตั้งข้อสังเกตถึงคุณสมบัติทางกายภาพ 5 ประการ ของพื้นที่ว่างสาธารณะที่ดีอย่างไทย ได้แก่
- 1) เป็นพื้นที่ขนาดเล็กที่ “มีชั้นมีเชิง” หรือเป็นชุดของพื้นที่ขนาดเล็กที่เลื่อนไหลต่อเนื่องเชื่อมถึงกันมองไม่เห็นภายในคราวเดียว
 - 2) นั่งพื้นได้ กล่าวคือมีวัสดุและสัดส่วนพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับนั่งล้อมวงคุยกัน
 - 3) มีร่มเงาที่ดี เช่น ใต้ต้นไม้ ใต้เพิงเงา ชายคา ซอกอาคาร และอื่นๆ
 - 4) ผูกติดกับ “การกิน” หรืออาจมีของขายในบริเวณใกล้เคียง โดยเฉพาะอาหารและเครื่องดื่มต่างๆ
 - 5) อยุธยา น้ำ หรือมีน้ำเป็นองค์ประกอบสำคัญของพื้นที่

โดย ไชศรี ภักดีสุขเจริญ (2551) ได้อภิปรายสนับสนุน คุณสมบัติ 3 ประการ คือ เป็นพื้นที่ขนาดเล็กที่ “มีชั้นมีเชิง”, มีร่มเงาที่ดี และผูกติดกับ “การกิน” จากงานวิจัยเปรียบเทียบ การใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะกรณีศึกษาชุมชนเมือง (ชุมชนเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร ของ ปราณ ฟ้า พรหมประวัติ, 2550) และชุมชนชานเมือง (ชุมชนท่าทราย นนทบุรี ของ ธิตติมา กลางกำจัด, 2550)

นอกจากนี้หากพิจารณาพื้นที่ว่างสาธารณะที่ดีในนัยยะของประเภทผู้ใช้ กิจกรรม และช่วงเวลา จะต้องมีความหลากหลายทั้งของกลุ่มผู้ใช้เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ของคนหลายกลุ่ม ความหลากหลายของกิจกรรมเพื่อตอบสนองการเข้ามาใช้ในพื้นที่ และจะส่งผลให้เกิดการเข้าไปในช่วงเวลาที่หลากหลาย

2.3.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

รูปแบบพื้นฐานทางเศรษฐกิจและบทบาทของเมือง

Lennard and Lennard (1995 อ้างถึงใน กาญจน์ นทีวุฒิกุล, 2550) ชีวิตสังคม มักเกิดขึ้นในร้านค้าที่คนต้องการในชีวิตประจำวันและบริการที่คนใช้บ่อย Crawford (1999 อ้างถึงใน กาญจน์ นทีวุฒิกุล, 2550) ได้อภิปรายถึงแนวคิดการใช้พื้นที่ถนนและพื้นที่ว่างเปล่าเป็นพื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการค้าขายแบบไม่เป็นทางการ ว่าเป็นวิถีชีวิตของชุมชนสะท้อนภาพวัฒนธรรม ถิ่นและสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีชีวิตชีวา สามารถดึงดูดลูกค้าในทุกระดับและชนชาติ การจัดวางสินค้าในพื้นที่สาธารณะ ตลอดจนการนำสินค้ามาวางขายริมถนนและในตลาดเป็นการสร้าง แรงจูงใจคนเดินผ่านไปมา สังเกตจากระยะก้าวของคนเดินผ่านจะรู้สึกสบายไม่รีบร้อน การหยุดชะงักชั่วคราวเมื่อเกิดความสนใจ มีโอกาสเกิดการสนทนาขึ้นง่ายระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย สร้างความรู้สึกเป็นมิตรมากขึ้นนำไปสู่การแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย การค้าขายแบบนี้มีผลต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม เพราะไม่มีค่าเช่าหรือมีค่าเช่าจ่ายในการ บำรุงรักษาเพียงเล็กน้อย ทำให้สินค้ามีราคาถูก เป็นทางเลือกของผู้มีรายได้น้อย เมื่อคนในชุมชนมี เศรษฐกิจดีเศรษฐกิจในระบบก็จะถูกขับเคลื่อน Lennard and Lennard (1995) กล่าวถึงพ่อค้า หาบเร่ทั้งหลายว่าเป็นเสมือนเจ้าบ้านในพื้นที่ว่างสาธารณะ การสนทนา สร้างความเป็นอยู่ที่ดี สร้างมิตรภาพให้กับคนในชุมชน

2.3.3 ลักษณะทางสังคม

รูปแบบการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการในพื้นที่ที่มีผลต่อการเข้าใช้พื้นที่โดยตรงหากมีการบริหารจัดการในพื้นที่อย่างเหมาะสมทำให้เกิดการใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างต่อเนื่อง ในทางกลับกันแม้ว่าพื้นที่โล่งจะมีองค์ประกอบทางกายภาพที่ดี แต่ถ้ามการบริหารจัดการกีดกันการใช้ประโยชน์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่โล่งแล้วนั้น ก็จะทำให้เกิดกิจกรรมในพื้นที่ได้ไม่เต็มที่ โดยมักเป็นรูปแบบของการล้อมรั้ว ป้ายห้ามต่างๆ การออกแบบพื้นที่ไม่เอื้อต่อการใช้ประโยชน์ เป็นต้น

รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม

Rapoport (1997) ได้แสดงถึงการเชื่อมโยงกันของความสัมพันธ์ทั้งทางกายภาพและทางสังคม ซึ่งสะท้อนและเชื่อมโยงกับลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏและทำให้พื้นที่นั้นมีลักษณะเฉพาะของชุมชน สามารถอธิบายได้จากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนระหว่างวัฒนธรรม ระบบกิจกรรม และระบบที่ตั้ง ดังแผนภูมิที่ 2.1

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม พฤติกรรม กับระบบของกิจกรรมและระบบของการจัดตั้งสภาพแวดล้อมมนุษย์สร้าง

ที่มา : Rapoport, 1997

นักคิด Jacobs (1961 อ้างถึงใน กาญจน์ นทีวุฒิกุล, 2550) ได้อธิบายถึงกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจว่า เป็นส่วนทำให้เมืองไม่เงียบเหงา สร้างความมีชีวิตชีวาให้แก่เมืองและพื้นที่ โดยปัจจัยทางสังคมนี้จะเกี่ยวข้องกับคนและกิจกรรมเป็นหลัก Whyte (1980) สิ่งที่ตั้งใจดูคนคือ การติดต่อผู้คนอื่นๆ ในพื้นที่สาธารณะ ชีวิตและกิจกรรม คนส่วนมากเลือกที่นั่งที่ติดกับเส้นทางเดินของคนเดินถนน ทำให้สามารถสังเกตคนอื่นๆ ที่เดินไปมา

หลีกเลี่ยงที่จะสลายตา เป็นการเข้าร่วมแบบเงียบสงบ นอกจากนี้ในส่วนของสังคมวัฒนธรรมบนพื้นที่ว่าสาธารณะ จะต้องมีการจัดทากิจกรรมที่สอดคล้องกับฤดูกาลและงานประเพณีต่อเนื่องตลอดทั้งปี ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเอกลักษณ์และทำให้เมืองเป็นที่น่าจดจำ

รูปแบบโครงสร้างประชากร

จำนวนและความหนาแน่นของประชากรมีผลต่อการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ หากมีมากย่อมส่งผลให้มีผู้เข้ามาใช้พื้นที่ว่าสาธารณะเป็นสัดส่วนที่มากตามมา (Jacobs, 1961 อ้างถึงใน กาญจน์ นทีวุฒิกุล, 2550) ส่วนประเด็นเรื่องเพศนั้น Whyte (1980) พบว่ามีความแตกต่างกัน ผู้ชายมักใช้พื้นที่ว่างสาธารณะมากกว่าหญิง 2-3 เท่า ในพื้นที่ว่างสาธารณะใจกลางเมืองผู้หญิงจะใช้น้อยกว่าหรือมาเป็นกลุ่ม โดยผู้ชายนิยมนั่งขอบของถนนหรือกำแพงเพื่อจับกลุ่มมองคนเดินผ่านไปมาโดยเฉพาะผู้หญิง ส่วนผู้หญิงจะเลือกที่นั่งลึกเข้าไปด้านในเป็นส่วนตัวมากกว่า Mosingo (1984 อ้างถึงใน กาญจน์ นทีวุฒิกุล, 2550) พบว่า การที่ผู้หญิงใช้พื้นที่ว่างสาธารณะใจกลางเมืองน้อยกว่าเพราะอ่อนไหวต่อสภาพแวดล้อม เช่น เสียง ฝุ่น เดินระยะสั้นกว่าผู้ชาย และไม่ต้องการแสดงตัว ระยะห่างระหว่างบุคคลของผู้หญิงที่นั่งในพื้นที่ว่างสาธารณะก็จะห่างกว่าผู้ชายเป็น 2 เท่า ทั้งนี้ผู้หญิงต้องการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะสีเขียวมากกว่า ในขณะที่ผู้ชายต้องการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อปฏิสัมพันธ์

2.4 แผนและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 มาตรฐานเกี่ยวกับที่โล่งเพื่อนันทนาการในการผังเมือง

ที่โล่งในผังเมืองรวม หมายถึง พื้นที่เปิดโล่งเพื่อใช้ประโยชน์ในการนันทนาการเข้ามาในพื้นที่เมืองเพื่อสุขอนามัยชุมชนและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมเป็นหลัก

วัตถุประสงค์สำคัญของการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่ง คือ เป็นพื้นที่นันทนาการหรือพื้นที่กันชน ควบคุมสิ่งก่อสร้างให้อยู่ในบริเวณที่กำหนด พิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่ รวมถึงสร้างความสวยงามของเมือง ผ่อนคลายความเครียดและนันทนาการ

นอกจากนี้พื้นที่โล่งยังช่วยสร้างสิ่งแวดล้อมชุมชน ส่งเสริมเศรษฐกิจ และสังคมแก่ชุมชนเมืองด้วย

ในส่วนของกำหนัดแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีการพิจารณาดังนี้

1) การวิเคราะห์ความต้องการพื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ไม่มีมาตรฐานตายตัวเนื่องจากความสมดุลทางธรรมชาติแต่ละเมืองมีความต้องการแตกต่างกัน อีกทั้งไม่สามารถพิจารณาจากจำนวนคนในพื้นที่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นพื้นที่เปิดโล่งที่เป็นสีเขียวจึงกำหนดด้วยการชดเชยธรรมชาติที่สูญเสียไปจากอาคารสิ่งก่อสร้างในพื้นที่เมือง โดยกรมโยธาธิการและผังเมืองได้กำหนดพื้นที่นี้เป็นสีเขียวอ่อนประเภทต่างๆ ประกอบด้วย 1.พื้นที่กันชนเพื่อป้องกันผลกระทบแต่ละบริเวณ 2.พื้นที่สวนสาธารณะพิจารณาจากผู้ใช้บริการประชาชนอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป ใช้สวนสาธารณะเพื่อการพักผ่อน ส่วนผู้ที่อายุต่ำกว่า 40 ปี นิยมใช้สวนสาธารณะเพื่อการออกกำลังกาย 3.แนวแถวรั้วสีเขียวเพื่อสร้างสมดุลธรรมชาติ 4.พื้นที่เลี้ยงสัตว์ 5.พื้นที่สงวนสำหรับรักษาระบบนิเวศ และ 6.พื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้

2) คาดประมาณพื้นที่และกำหนดที่ตั้ง วิเคราะห์จากพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ต้องสงวนรักษา รวมถึงพื้นที่โล่งในเมืองที่คาดว่าจะมีความหนาแน่น WHO กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของพื้นที่สีเขียว โดยใช้ไม้ยืนต้นเป็นหลัก 9 ตารางเมตร ต่อประชากร 1 คน โดยมีเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ คือ เป็นพื้นที่ที่ต้องการสงวนรักษา พื้นที่ที่มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจต่ำ หรือพื้นที่ที่ต้องการทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี

- 3) กำหนดแนวทางการพัฒนาและการควบคุมอาคารสิ่งก่อสร้าง
- พื้นที่ฉนวนรอบพื้นที่ชุมชนเมือง กำหนดเป็นพื้นที่สีเขียวเปิดโล่งกว้าง 30-60 กิโลเมตร เพื่อควบคุมอาคารการขยายตัวของชุมชน
 - พื้นที่ฉนวนระหว่างการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละย่าน กำหนดเป็นสวนสาธารณะและพื้นที่สีเขียวเปิดโล่ง เพื่อป้องกันผลกระทบระหว่างการใช้ที่ดินแต่ละย่าน ความกว้าง 1-5 กิโลเมตร
 - พื้นที่แถบรั้ว ขนาดความกว้าง 100-200 เมตร และควบคุมมลพิษเข้มข้น 15.00 เมตร
 - ระยะถอยร่นอาคารสิ่งก่อสร้างจากริมน้ำไม่น้อยกว่า 6.00 เมตร หากมีแนวถนนต่อจากแนวถอยร่น ความกว้างต้องไม่ต่ำกว่า 9.00 เมตร เพื่อให้เป็นแนวเปิดโล่งต่อเนื่องกับพื้นที่ดงในเมือง
 - พื้นที่โล่งตามแนวขนานลำคลอง เส้นทางน้ำสาธารณะ ห้ามก่อสร้างในระยะไม่น้อยกว่า 6.00 เมตร เว้นสิ่งก่อสร้างเพื่อการคมนาคมทางน้ำหรือสาธารณูปโภค และในระยะ 6.00-15.00 เมตร ห้ามอาคารสูงเกิน 8.00 เมตร
 - พื้นที่ตามแนวชายฝั่งทะเล ให้มีพื้นที่เปิดโล่งตามแนวชายฝั่งไม่น้อยกว่า 15.00 เมตร และในระยะ 15.00-30.00 เมตร ห้ามสร้างอาคารสูงเกิน 8.00 เมตร

ทั้งนี้สวนสาธารณะ ถือเป็นที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งจัดอยู่ในการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทบริการสาธารณะ เกิดจากการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันที่แสดงถึงความขาดแคลนและวิเคราะห์ความต้องการที่จะจัดให้มีตามความจำเป็น โดยคำนึงถึงคุณภาพของการให้บริการที่เพียงพอ โดยทั่วไปกำหนดให้มีตามเกณฑ์ ดังนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงเกณฑ์การจัดให้มีสวนสาธารณะ

ประเภท	เกณฑ์ (ไร่/ประชากร 1,000 คน)	ขนาดพื้นที่ (ไร่)	จำนวนประชากร ที่ให้บริการ (คน)	พื้นที่ให้บริการ
สนามเด็กเล่น	0.5	20-200 ตร.ว.	500-2,500	ชุมชนระดับหมู่บ้านในชนบท ทุกหมู่บ้านและชุมชนที่อยู่อาศัย
สวนสาธารณะ ระดับกลุ่มบ้าน	12.5	25-50	2,000-10,000	300-500 เมตร
สวนสาธารณะ ระดับชุมชน	25.0	25-50	10,000-20,000	12.5 กิโลเมตร หรือโดยระบบขนส่งสาธารณะไม่เกิน ½ ชั่วโมง
สวนสาธารณะ ระดับย่าน	1.5	30-75	50,000-100,000	3-6 กิโลเมตร หรือโดยระบบขนส่งสาธารณะไม่เกิน 1 ชั่วโมง
สวนสาธารณะ ระดับเมือง	-	100 ไร่ขึ้นไป	1 แห่งสำหรับ 100,000 คน	โดยระบบขนส่งสาธารณะไม่เกิน 1 ชั่วโมง
สวนสาธารณะ ระดับภาค	-	200 ไร่ขึ้นไป	ประชาชนของเมือง มากกว่า 1 เมือง	โดยรถยนต์ไม่เกิน 1 ชั่วโมง
พื้นที่สีเขียวอื่นๆ	-	ไม่จำกัด	-	ขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่จัดหาได้ เช่น หัวมุมถนน ที่ว่างในเขตทาง ฯลฯ

ที่มา: เกณฑ์และมาตรฐานผังเมืองรวม พ.ศ.2549, สำนักพัฒนามาตรฐาน กรมโยธาธิการและผังเมือง

นอกจากนี้การเคหะแห่งชาติได้วาง มาตรฐานที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมโดยกำหนดให้สวนสาธารณะชุมชนขนาดตำบลขึ้นไป ต้องจัดให้มีที่ว่างสำหรับสวนสาธารณะ ประมาณเนื้อที่ 10 ตารางเมตรต่อครอบครัว ประกอบด้วย

- 1) ลานจอดรถยนต์
- 2) บริเวณที่พักผ่อนยามว่างหรือจัดงานรื่นเริงและใช้ประโยชน์อื่นของชุมชน
- 3) สนามเด็กเล่น
- 4) ทางเท้าและถนนติดต่อภายในสวนสาธารณะ

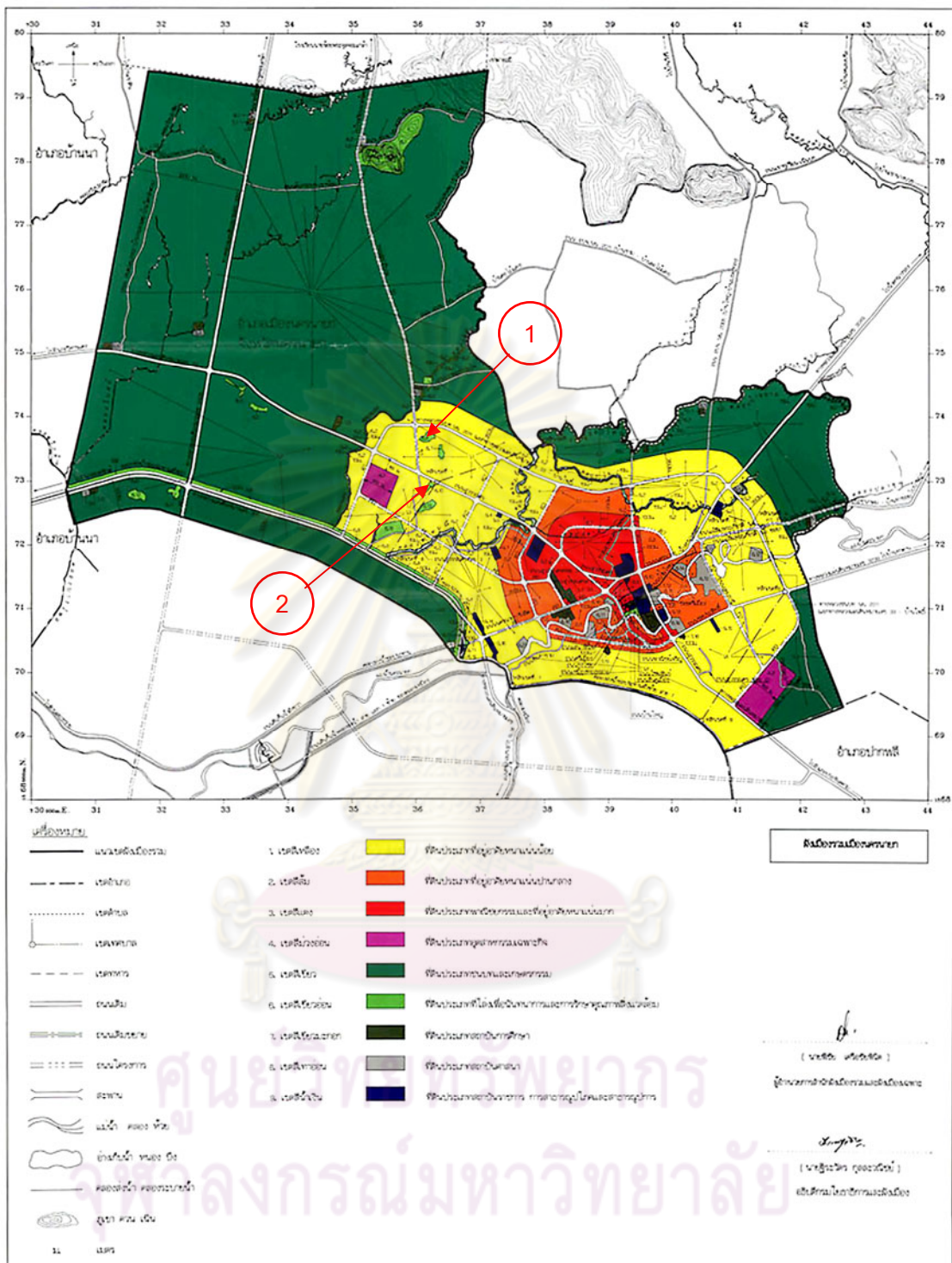
2.4.2 แผนพัฒนาพื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการในผังเมืองรวมเมืองนครนายก

สวนสาธารณะในโครงการพัฒนาตามผังเมืองรวม เมืองนครนายก ปัจจุบันสวนสาธารณะในเขตผังเมืองรวมเมืองนครนายก มีเพียงแห่งเดียว คือ สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เนื้อที่ประมาณ 9 ไร่ อยู่ในเขตเทศบาลเมืองเมืองนครนายก จากการคำนวณพบว่าในเขตผังเมืองรวมเมืองนครนายก มีสัดส่วนพื้นที่การให้บริการของสวนสาธารณะ เท่ากับ 1 ไร่ : 3,859 คน (0.26 ไร่ : 1,000 คน) ซึ่งเมื่อเทียบกับมาตรฐานที่เมืองขนาดเล็กควรมีพื้นที่สาธารณะ 1.8 ไร่ : 1,000 คน แสดงให้เห็นว่า พื้นที่การให้บริการสวนสาธารณะยังไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงได้มีการเสนอให้ก่อสร้างสวนสาธารณะ 2 โครงการ คือ (ภาพที่ 2.12)

1) โครงการก่อสร้างสวนสาธารณะหนองเสือร้อง : พื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม หมายเลข 6.6 ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งชุมชน โดยพื้นที่โดยรอบส่วนใหญ่เป็นที่ดินของการเคหะแห่งชาติที่มีโครงการจัดทำเป็นแหล่งที่พักอาศัย อยู่ห่างจากทางหลวงชนบทนครนายก 2011 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 และถนนสุวรรณศร

2) โครงการก่อสร้างสวนสาธารณะหนองอ้ายมี : พื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม หมายเลข 6.10 ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งชุมชนและย่านที่พักอาศัยหมู่บ้านเอื้ออาทร อยู่ติดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 และถนนสุวรรณศร

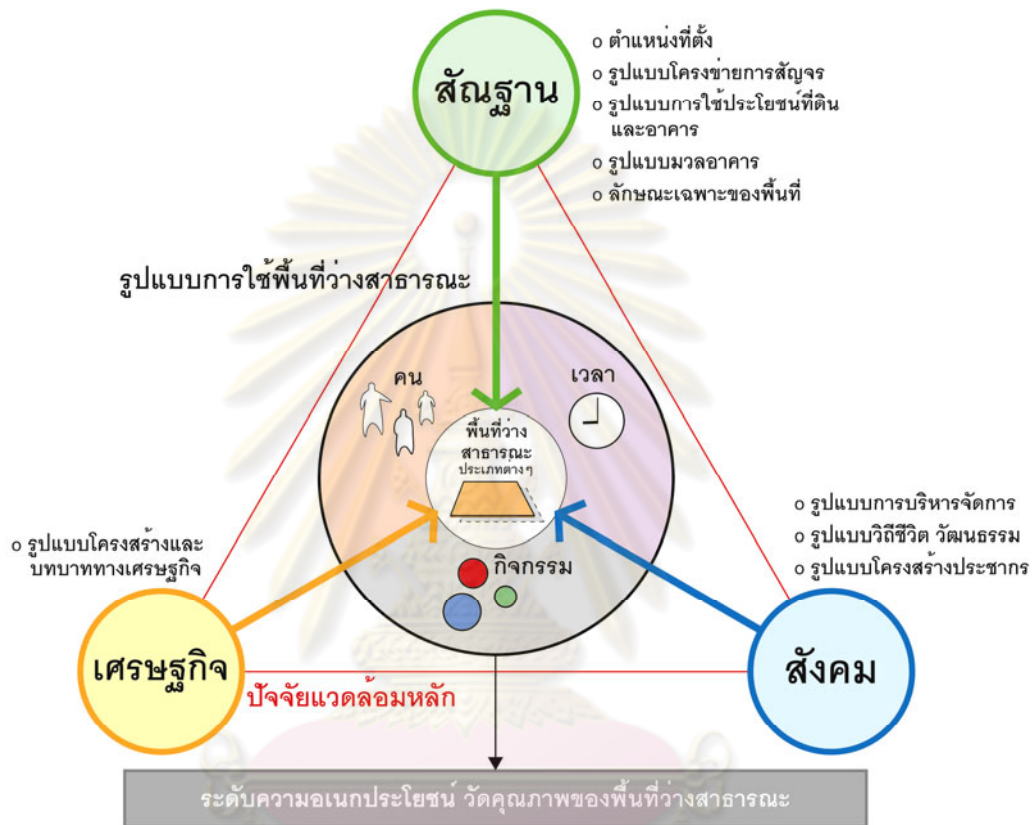
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 2.12 ผังเมืองรวมเมืองนครนายก พ.ศ.2549
 ที่มา : ผังเมืองรวมเมืองนครนายก

2.5 สรุปกรอบแนวคิด

การศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ว่า มิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง ประกอบด้วย รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ และปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการใช้พื้นที่นั้นๆ (ภาพที่ 2.13)

ภาพที่ 2.13 กรอบแนวคิดมิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง

การระบุมิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองหนึ่งๆ จึงเป็นการอธิบายปัจจัยแวดล้อม (สัณฐาน เศรษฐกิจ สังคม) ของเมืองที่มีผลต่อพื้นที่ว่างสาธารณะประเภทต่างๆ ซึ่งแยกแยะตามประโยชน์ใช้สอย ผ่านรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ อันประกอบด้วย คน กิจกรรม เวลา โดยมีระดับความอ่อนแอประโยชน์เป็นตัวแปรบอกความแตกต่างของคุณภาพพื้นที่ว่างสาธารณะ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 รูปแบบงานวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษาพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษารูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายกอย่างเป็นระบบ ทั้งกลุ่มผู้ใช้ กิจกรรม และช่วงเวลา และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ กับลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมของเมือง เพื่อเป็นข้อมูลในการเสนอแนะแนวทางเบื้องต้นในการพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะที่เหมาะสม และสอดคล้องกับเมืองนครนายก

3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

3.2.1 สํารวจพื้นที่เบื้องต้นและศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา

เพื่อทำความเข้าใจพื้นที่ในเบื้องต้น เกี่ยวกับพื้นที่ศึกษาให้ครอบคลุมในประเด็นของ กายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม อันได้แก่ข้อมูลทางด้าน ประวัติศาสตร์ พัฒนาการ การตั้งถิ่นฐาน ของเมืองนครนายก เศรษฐกิจ-สังคม ประชากร การปกครอง การใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบันผังเมืองรวมเมืองนครนายก นโยบายสาธารณะของเมืองอันเกี่ยวกับพื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง รวมไปถึงการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น (initial site survey)

3.2.2 ทบทวนวรรณกรรม แนวความคิด ทฤษฎี งานวิจัย และเอกสารต่างๆ

เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นกรอบแนวคิด ตลอดจนการสร้างเครื่องมือในการวิเคราะห์ที่ใช้ในงานวิจัย โดยมีประเด็นในการศึกษา คือ เมืองกับพื้นที่ว่างสาธารณะ แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างสาธารณะ ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ และแผนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง แหล่งที่มาของข้อมูลได้แก่ สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดนครนายก สำนักงานสถิติจังหวัดนครนายก เทศบาลเมืองนครนายก ห้องสมุดประชาชน กองวิชาประวัติศาสตร์ส่วนการศึกษาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า กรมแผนที่ทหาร หอสมุดกลาง และห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และจากเว็บไซต์ต่างๆ เสนอในรูปแบบบทบรรยายผ่าน แผนที่ ตาราง และแผนภูมิ ต่างๆ

3.2.3 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (ปัจจัยแวดล้อม)

เป็นการนำปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่มีผลต่อระดับการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะ ที่ได้จากการศึกษา ทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบการวิเคราะห์ ในสามประเด็นคือ

ลักษณะในเชิงสัญญาณ, ลักษณะในทางเศรษฐกิจ และลักษณะในทางสังคม วิเคราะห์ผ่านตาราง และแผนที่ ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิทางด้านเศรษฐกิจ-สังคมโดยทั่วไป ของเมือง,แผนที่วิเคราะห์ต่าง ๆ ดังนี้

1) ลักษณะเชิงสัญญาณ (กายภาพ)

- วิเคราะห์ตำแหน่งที่ตั้ง (location analysis) ศึกษาสภาพแวดล้อมโดยรวม ภูมิประเทศ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน แนวโน้มการขยายตัวของเมือง
- วิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร (transit network analysis) ศึกษา ลำดับศักดิ์ของถนนในระดับระดับภูมิภาค จังหวัด เมืองและย่าน ว่ามีโครงข่ายการสัญจรเชื่อมโยง สัมพันธ์กับพื้นที่ศึกษาอย่างไร และวิเคราะห์ศักยภาพในการเข้าถึงของโครงข่ายการสัญจรของ เมืองในระดับภาพรวมเมือง และระดับพื้นที่ย่อยหรือระดับย่าน โดยใช้ชุดทฤษฎีและเทคนิควิธี วิเคราะห์ Space Syntax ทำการจำลองพื้นที่ที่เข้าถึงได้ของเมืองผ่านที่ว่างในระนาบสองมิติ หรือที่ เรียกว่า Convex Space^{*} แล้ววิเคราะห์ศักยภาพในการเข้าถึงผ่านเส้นตรงที่ยาวที่สุด ที่ครอบคลุม Convex Space มากที่สุดหรือที่เรียกว่า Axial Line[†] จากนั้นใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์คำนวณค่า และแสดงผลเป็นแผนภูมิสีไล่ตามวรรณะสีรุ่ง โดยที่เส้นทางที่มีความสัมพันธ์ที่ดีในระบบ (integration) หรือมีศักยภาพในการเข้าถึงสูงเมื่อเปรียบเทียบกับเส้นทางอื่นๆ ของเมืองแผนภูมิสี จะแสดงออกมาในสีโทนร้อน ส่วนเส้นทางที่มีศักยภาพในการเข้าถึงที่ต่ำ แผนภูมิสีจะแสดงออกมา ในสีโทนเย็น
- วิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร เป็นการจำแนกพื้นที่ของ เมืองออกตามคุณลักษณะของย่านที่มีการใช้ที่ดินที่คล้ายคลึงกัน โดยใช้แผนที่วิเคราะห์การใช้ ประโยชน์ที่ดินและอาคาร (land use and building use analysis map) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ ประโยชน์ที่ดินและอาคารจะทำให้ทราบถึง รูปแบบความหลากหลายตลอดจนลักษณะการ กระจายตัวของกิจกรรมในเมือง
- วิเคราะห์รูปแบบมวลอาคาร (building block pattern analysis) ใช้เทคนิค วิธีวิเคราะห์ภาพและพื้น (figure and ground analysis technique) ในการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างมวลของสิ่งปลูกสร้างหรือเรียกว่า ‘ภาพ’(figure) กับพื้นที่ว่างที่มีช่องเปิด

^{*} Convex Space หมายถึง รูปร่างย่อย ๆ แทนพื้นที่ของแต่ละบริเวณ (ในนิยามสองมิติ) ที่ถูกจัดแบ่งด้วยองค์ประกอบสามมิติ เช่น พื้น ผนัง เพดานในงานสถาปัตยกรรม หรือช่องของถนนที่ถูกโอบล้อมด้วยสิ่งปลูกสร้าง (street facade) ไม่ว่าจะผนังอาคาร ส่วนของโครงสร้าง แนวที่ซพพรรณ ในงานระดับผังเมือง Convex Space หนึ่ง ๆ ควรครอบคลุมเนื้อที่ที่กว้างที่สุดภายในปริภูมิอื่น ๆ

[†] Axial Line หมายถึง กลุ่มของเส้นตรง (ในนิยามหนึ่งมิติ) แต่ละเส้นมีความยาวมากที่สุด แต่ใช้จำนวนเส้นที่น้อยที่สุดโดยสามารถ ครอบคลุม Convex Space ทั้งหมดภายในระบบหนึ่ง ๆ

เชื่อมโยงถึงกันเรียกว่า ‘พื้น’(ground) ซึ่งเทคนิควิธีวิเคราะห์ภาพและพื้น (figure and ground analysis technique) เป็นเครื่องมือที่ใช้อธิบายลักษณะผังบริเวณและ รูปร่าง-รูปทรงของเมือง ความแตกต่างของพื้นที่ว่าง ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มของอาคารกับพื้นที่ว่าง การใช้ที่ดิน ขนาดของบล็อกอาคาร ลักษณะโครงข่ายถนน ในการทำความเข้าใจวิวัฒนาการ-ปรากฏการณ์ของเมืองในช่วงเวลาต่าง ๆ

- วิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของพื้นที่ เก็บข้อมูลด้านองค์ประกอบภายในพื้นที่จากการสำรวจ สังเกตการณ์ และเก็บบันทึกด้วยภาพถ่าย

2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ

- วิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจของเมืองนครนายก จากข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด เพื่อศึกษาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเมืองและบทบาทหลักของเมืองระดับความเชื่อมโยงกับภูมิภาค

3) ลักษณะทางสังคม

- วิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการ ศึกษาจากรูปแบบการเมืองการปกครองในพื้นที่ โครงสร้างการบริหารราชการแต่ละระดับ (ท้องถิ่น ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค)

- วิเคราะห์รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม ของประชากรในพื้นที่ที่ศึกษามีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในพื้นที่อย่างไร จากอาชีพ เชื้อชาติ ศาสนาความเชื่อ

- วิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างประชากร จาก เพศ อายุ และแนวโน้มจำนวนประชากรและความหนาแน่นประชากรในพื้นที่ศึกษา โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบแผนภูมิและแผนที่

สรุปประเด็นวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม ได้ดังนี้

ประเด็นวิเคราะห์หลัก	ลำดับประเด็น	ประเด็นวิเคราะห์ย่อย
ลักษณะในเชิงสัดส่วนฐาน	1	ตำแหน่งที่ตั้ง
	2	รูปแบบโครงข่ายการสัญจร
	3	การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร
	4	มวลอาคารและที่เว้นว่าง
	5	ลักษณะเฉพาะของพื้นที่
ลักษณะในทางเศรษฐกิจ	6	รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ
ลักษณะในทางสังคม	7	รูปแบบการบริหารจัดการ
	8	ลักษณะรูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม
	9	โครงสร้างประชากร

3.2.4 ศึกษารูปแบบการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะ

มีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1) **สำรวจและจำแนกพื้นที่ว่างสาธารณะประเภทต่างๆ** เป็นการสำรวจพื้นที่ที่เกิดการเข้าใช้งานในการเป็นพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายกทั้งหมด เพื่อให้เห็นภาพรวมของพื้นที่ว่างสาธารณะทั้งหมดและนำเสนอข้อมูลในแผนที่

2) **เก็บบันทึกรูปแบบการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะ (space use pattern)** ของเมืองนครนายก โดยให้ความสำคัญกับ กลุ่มคน กิจกรรมตามช่วงเวลา

- กลุ่มคน กลุ่มคนที่เข้ามาใช้บริการพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มคน จำนวนต่อกลุ่ม เพศ วัย เก็บบันทึกโดยใช้การสังเกต
- กิจกรรมบนพื้นที่ว่างสาธารณะ โดยมีนัยยะสำหรับการวิเคราะห์ว่า พื้นที่ว่างสาธารณะที่เกิดการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ มักจะ เกิดการใช้งานพื้นที่ในกิจกรรมที่หลากหลาย สามารถทำการบันทึกผ่านตารางกิจกรรม จากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 สามารถนำมาจำแนกเป็น 3 กิจกรรมหลัก คือ 1)กิจกรรมอันเนื่องมาจากการชุมนุม พบปะ ได้แก่ กิจกรรมนันทนาการ อาทิเช่น การออกกำลังกาย หรือ การพักผ่อน และกิจกรรมอื่นๆ เนื่องในวัน เวลาเทศกาลงานประเพณี 2)กิจกรรมอันเนื่องมาจากการค้าขาย ได้แก่ กิจกรรมประเภท หาบเร่ แผงลอย และ 3)การสัญจรผ่านพื้นที่

- ช่วงเวลาที่เกิดการใช้งานบนพื้นที่ว่างสาธารณะ ช่วงเวลาที่เกิดการเข้าใช้งานพื้นที่ ในแต่ละกิจกรรม ในการศึกษาสนใจช่วงเวลาที่เกิดการเข้าใช้งานพื้นที่ทั้ง วันเวลา ระหว่างสัปดาห์ (วันจันทร์ – วันศุกร์) , วันสุดสัปดาห์ (วันเสาร์-วันอาทิตย์) และ วันเวลาเนื่องในงานเทศกาล ประเพณีต่าง ๆ จำแนกออกตามช่วงเวลาของวันได้แก่ ช่วงเช้า(06.00-11.00 น.) ช่วงกลางวัน(11.00-16.00 น.) ช่วงเย็น(16.00-21.00 น.) มีนัยยะสำหรับการวิเคราะห์ว่า พื้นที่ว่างสาธารณะที่เกิดการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ มักถูกเข้าใช้งานในหลากหลายช่วงเวลา โดยทำการบันทึกผ่านตารางกิจกรรม ร่วมกับ Time Lapse Photo (การถ่ายภาพต่อเนื่อง) ในบางพื้นที่ที่มีความหลากหลายของช่วงเวลาที่เกิดการเข้าใช้งานสูง

นอกจากนี้มีการสอบถามเพิ่มเติม โดยใช้โครงสร้างเดียวกันกับการสังเกตการณ์ เพื่อให้ทราบถึง กลุ่มคนที่เข้ามาใช้บริการพื้นที่ กิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ และ ช่วงเวลาที่เกิดการเข้าใช้งานพื้นที่ โดยทำการสอบถามผู้คนที่รู้จักพื้นที่สาธารณะนั้น ๆ เป็นอย่างดี (key information) เช่น ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่รู้จักคุ้นเคยพื้นที่นั้น ๆ

3) วิเคราะห์รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ ของเมืองนครนายก ตามระดับความอ่อนแอประโยชน์ของพื้นที่ อันได้แก่ ความหลากหลายกลุ่มผู้ใช้งานพื้นที่ ด้วยรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ในหลากหลายช่วงเวลา โดยในระดับการวิเคราะห์รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง จะทำให้ทราบถึงภาพรวมของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในเมือง ว่าโดยส่วนใหญ่แล้วเมืองนครนายกมีการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในรูปแบบใดบ้าง มีรูปแบบการใช้งานพื้นที่ที่เป็นลักษณะเฉพาะประการใดหรือไม่ โดยนำเสนอในรูปแบบการบรรยายผ่านแผนที่ ตารางบันทึกกิจกรรม รูปภาพ การถ่ายภาพต่อเนื่อง

4) **คัดเลือกพื้นที่ตัวอย่าง** ได้แก่ที่มีระดับความอ่อนแอประโยชน์สูง (ความหลากหลายผู้คน ความหลากหลายกิจกรรม และความหลากหลายในช่วงเวลา) มาทำการศึกษารายละเอียดในประเด็นของปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อระดับการเข้าใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะตามกรอบแนวคิดของการศึกษา ในการระบุความสัมพันธ์ระหว่าง รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ และปัจจัยแวดล้อมต่อไป

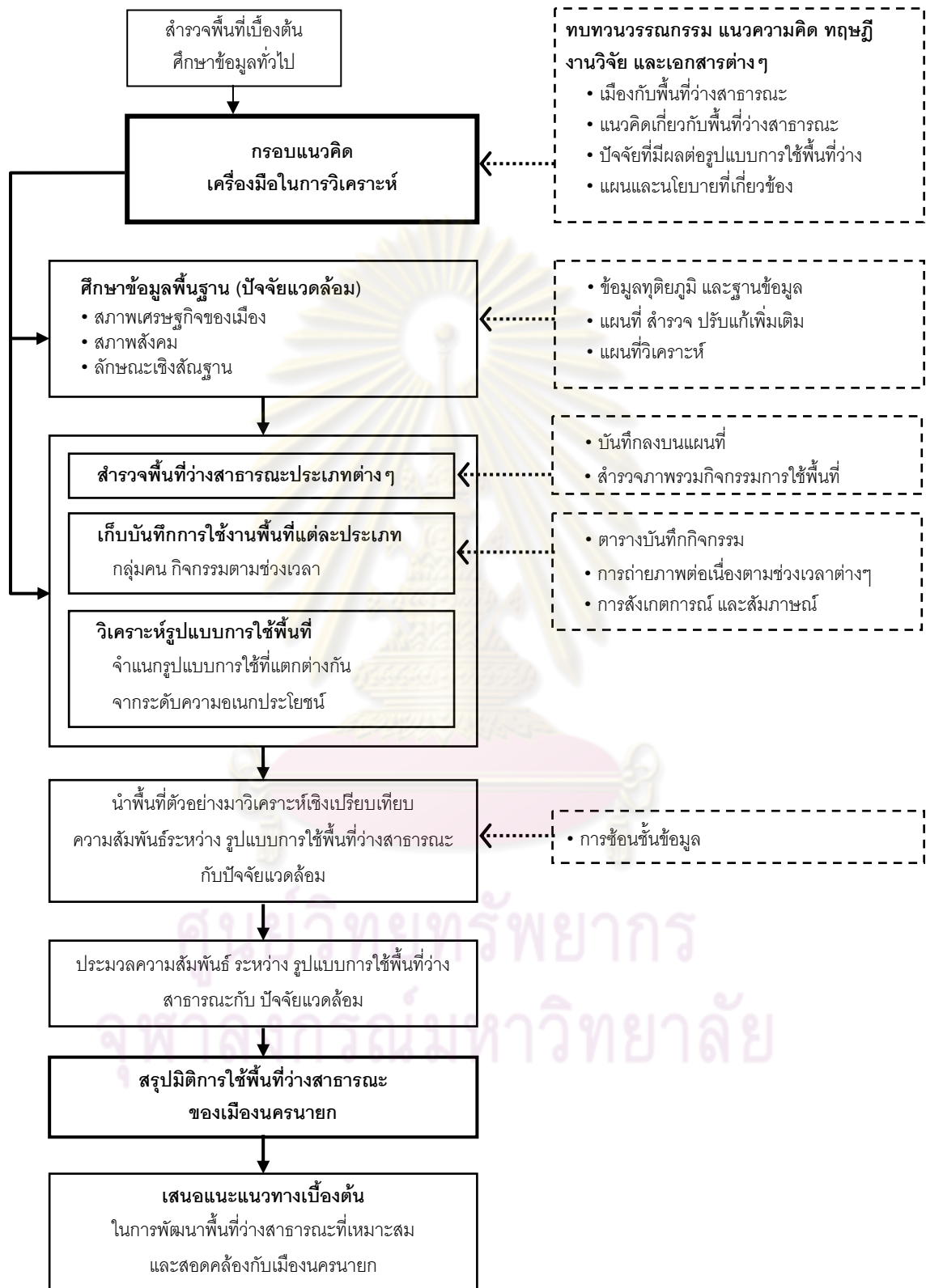
3.2.5 **วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ** นำพื้นที่ตัวอย่างที่ได้จากเกณฑ์การเลือกพื้นที่ที่มีความอ่อนแอประโยชน์ มาศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะกับปัจจัยแวดล้อม โดยการช้อนชั้นข้อมูล

3.2.6 **ประมวลความสัมพันธ์** ระหว่างรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะกับ ปัจจัยแวดล้อมข้างต้น

3.2.7 **อธิบายสรุปผลการศึกษา** มิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง ปัจจัยแวดล้อมต่างๆ มีผลต่อรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะอย่างไร

3.2.8 **เสนอแนะแนวทางเบื้องต้น** ในการพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะที่เหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษามิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

แผนภูมิที่ 3.1 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

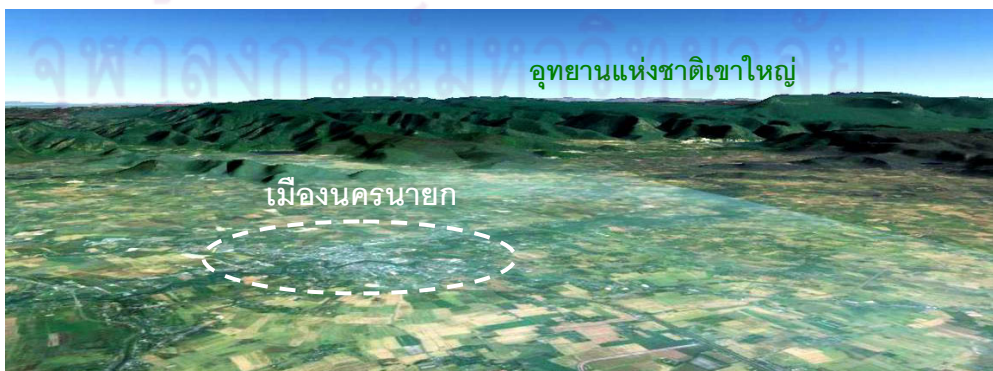
ข้อมูลพื้นฐานเมืองนครนายก

ในบทนี้เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเมืองนครนายก เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ ข้อมูลทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของเมืองนครนายก ซึ่งมีผลต่อรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

4.1 สภาพทั่วไป

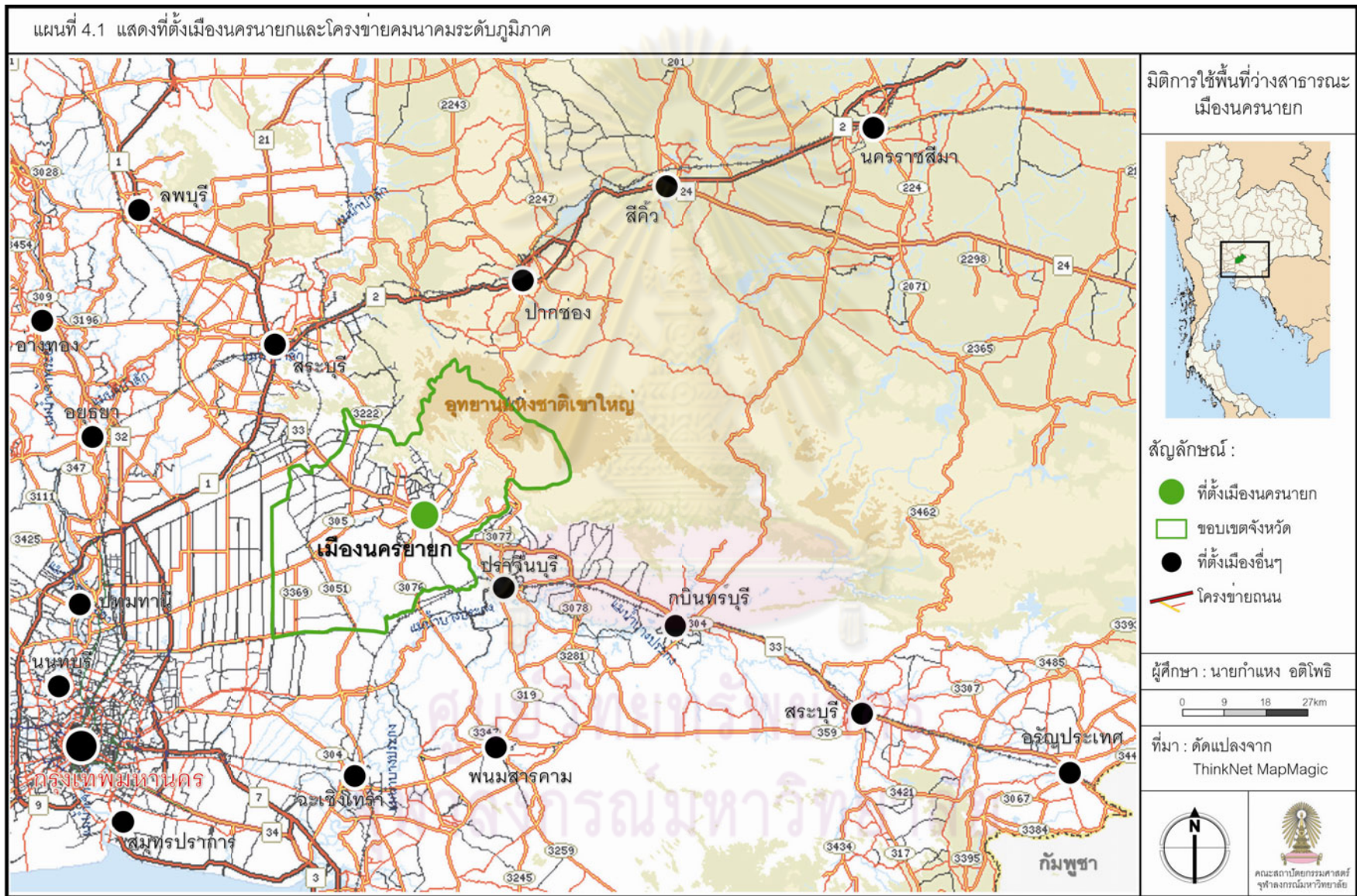
ที่ตั้ง เมืองนครนายกเป็นศูนย์กลางของจังหวัดนครนายก ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 องศาเหนือ และ เส้นแวงที่ 101 องศาตะวันออก มีระยะทางจากกรุงเทพมหานครตามถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 เลียบคลอง รังสิตผ่านอำเภอองครักษ์ถึง จังหวัดนครนายก ระยะทาง 105 กม. และจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 พหลโยธิน แยกเข้าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 สุวรรณศร ที่แยกหินกอง อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ถึงจังหวัดนครนายก ระยะทาง 134 กม. จากเมืองนครนายกถึงชายแดนกัมพูชา ด้านอรัญประเทศ เป็นระยะทาง 164 กม. (แผนที่ 4.1)

ภูมิประเทศ จังหวัดนครนายกประกอบด้วยภูเขาและที่ราบลุ่มทางตอนเหนือ และทิศตะวันออกเป็นเขาสูงชันในเขตอำเภอบ้านนา อำเภอเมืองนครนายกและอำเภอปากพลี เทือกเขาส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จากพื้นที่ทางตอนเหนือสู่ตอนกลางของจังหวัด ลักษณะภูมิประเทศจะค่อยๆ ลาดลงเป็นที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ ทางตอนใต้มีลักษณะเป็นดินปนทรายเหมาะแก่การทำนา สวนผลไม้ และที่อยู่อาศัย ตัวเมืองมีแม่น้ำนครนายกไหลผ่าน ต้นกำเนิดจากบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ไหลลงสู่ทางตอนใต้อำเภอเมืองนครนายก อำเภอปากพลี และอำเภอองครักษ์ บรรจบกับแม่น้ำบางปะกงที่อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี มีการใช้ประโยชน์ในการเกษตรกรรม การสัญจรไปมาในอดีต และเป็นแหล่งน้ำสำหรับผลิตน้ำประปา

ภาพที่ 4.1 ภูมิประเทศบริเวณเมืองนครนายก

ที่มา : <http://www.google.co.th/>

ภูมิอากาศ อากาศจังหวัดนครนายกเป็นลักษณะร้อนชื้นสลับแห้งแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 27-29 องศาเซลเซียส

ประวัติศาสตร์ นครนายกปรากฏหลักฐานในสมัยอยุธยา มีบทบาทเป็นเมืองหน้าด่านทางทิศตะวันออก เป็นเมืองเสียดินแดนและแหล่งจับช้าง เล่ากันว่า นครนายกเดิมชื่อบ้านนา ในสมัยกรุงศรีอยุธยาดินแดนของนครนายกเป็นป่ารกชัฏ เป็นที่ดอนทำนาหรือทำการเพาะปลูกอะไรไม่ค่อยได้ผล มีไข้ป่าชุกชุมผู้คนจึงพากันอพยพไปอยู่ที่อื่น จนกลายเป็นเมืองล้าต่อมาพระมหากษัตริย์ทรงทราบความเดือดร้อนของชาวเมืองจึงโปรดให้ยกเลิกภาษีค่านา เพื่อจูงใจให้ชาวเมืองอยู่ที่เดิมทำให้มีผู้คนอพยพมาอยู่เพิ่มมากขึ้นจนเป็นชุมชนใหญ่ และเรียกเมืองนี้จนติดปากว่า “นา-ยก” ภายหลังจึงกลายเป็น “นครนายก” (ศรีศักร ชูสวัสดิ์, 2545)

ภาพที่ 4.2 นครนายกในอดีต การคล้องช้าง (ซ้าย) และแม่น้ำนครนายก(ขวา)
ที่มา : http://library.tcdc.or.th/search/bib_detail.php?bib_id=7274

ลำดับเหตุการณ์ในอดีตที่เกี่ยวข้องกับเมืองนครนายก แบ่งเป็น 3 สมัย โดยใช้อายุของอาณาจักรเป็นเกณฑ์ ดังนี้

สมัยอยุธยา (พ.ศ.1893 - 2310)

- 2091 - รัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (2091 - 2111) โปรดเกล้าฯ ให้รื้อกำแพงเมืองนครนายก หลังศึกเสียพระศรีสุริโยทัย มีการเอ่ยชื่อเมืองนครนายกเป็นครั้งแรกในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา
- 2113 - รัชกาลสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช (2112 - 2133) นักพระบรมราชา (2109-2119) กษัตริย์เขมรยกทัพไปตีกรุงศรีอยุธยา แต่ไม่สำเร็จ เมื่อถอยทัพกลับได้กวาดต้อนผู้คนจากบ้านนาและเมืองนครนายกไปด้วย
- 2203 - รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ (2199 - 2231) โปรดเกล้าฯ ให้เมืองนครนายกทำหน้าที่เก็บกัก (กองเสียดิน) เมื่อทรงส่งทัพไปเชียงใหม่

สมัยธนบุรี (พ.ศ.2310 - 2325)

- 2321 - สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกยกทัพไปตีเวียงจันทน์ หลวงพระบางและเมืองขึ้น มีการกวาดต้อนชาวลาวเวียงและลาวหัวเมืองปากโขงตะวันออกไปไว้ที่นครนายก และหัวเมืองอื่นๆ ส่วนหนึ่งอยู่บริเวณบ้านใหญ่ลาว (ปัจจุบัน คือ บ้านใหญ่)
- สร้างวัดแก้วตา (ปี 2460 วัดแก้วตารวมเข้าวัดอุดม ปัจจุบันใช้ชื่อ วัดอุดมธานี)

สมัยรัตนโกสินทร์

ยุคฟื้นฟูอาณาจักรแบบอยุธยา (พ.ศ.2325 - 2394)

- 2326 - มีการกวาดต้อนคนมาอยู่ไว้ที่นครนายก และนครนายก (อำเภอองครักษ์)
2370 - หลังกบฏเจ้าอนุวงศ์ มีการกวาดต้อนลาวเวียงและลาวพวนไปไว้ที่นครนายก (บ้านหนองหัวลิง อ.ปากพลี) และหัวเมืองอื่นๆ
2373 - พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสั่งให้นครนายกจัดซื้อข้าวขึ้นฉางไว้ใช้ในราชการสงครามกับอาณาจักรทางตะวันออก
- มีการกวาดต้อนลาวหลวงพระบางไปไว้ที่นครนายกและหัวเมืองอื่นๆ

ยุคปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยแบบตะวันตก (พ.ศ.2394 - 2475)

- 2398 - พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทำ "สนธิสัญญาบาวริง" (Bowring Treaty) ส่งผลให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทย เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่
2428 - เปิดที่ทำราชการไปรษณีย์โทรเลข เมืองนครนายก
2431 - ขุดคลองในทุ่งหลวงหรือทุ่งรังสิต
2433-5 - มีการขุดคลองเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำนครนายก และขุดคลองซอยต่างๆ
2437 - "การเทศาภิบาล" อย่างเป็นทางการ
- ตั้งมณฑลปราจีน ประกอบด้วย 4 เมือง คือ ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายกและพนมสารคาม
2439 - ย้ายที่ว่าการอำเภอวังกระโจม (ชื่อเดิมของอำเภอเมืองนครนายก) จากฝั่งซ้ายแม่น้ำ (ทิศใต้) นครนายก (ที่ว่าการอำเภอเดิมอยู่ระหว่างวัดอินทารามและวัดสัมปทนี) ไปอยู่ในกำแพงเมืองเก่าทางฝั่งขวาของแม่น้ำนครนายก
2445-47 - แต่งตั้งผู้ว่าราชการเมือง (จังหวัด) คนแรก (ภายหลังการยกเลิกระบบกินเมือง) คือ พระยาพิบูลสงคราม (จอน)
2445 - สร้างศาลากลางจังหวัดครั้งแรก ปัจจุบันคือบริเวณที่ตั้งธนาคารกรุงศรีอยุธยาและธนาคารกรุงเทพ (ปี 2520 ศาลากลางจังหวัดย้ายไปที่ตั้งปัจจุบัน)
2456 - ตั้งสุขาภิบาล อ.วังกระโจม
2463 - เปลี่ยนฐานะเมืองนครนายกเป็นจังหวัดนครนายก แต่ยังคงขึ้นอยู่กับมณฑลปราจีน
2471 - บริษัทตงก๊กเริ่มนำภาพยนตร์เข้ามาฉายที่ตลาดวังกระโจม (ตลาดเก่า)
2475 - การสุขาภิบาลนครนายก จัดตั้งโรงจำหน่ายกระแสไฟฟ้า ที่ อ.วังกระโจม (อ.เมือง)

ยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ.2475-2500)

- 2475 - ย้ายที่ว่าการอำเภอวังกระโจมหลังเก่าไปใช้ศาลจังหวัดหลังเก่า ศาลจังหวัดย้ายไปสร้างใกล้ที่ว่าการอำเภอวังกระโจมหลังเดิม
- 2476 - ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานเทศบาล พ.ศ. 2476
- 2478 - ยกฐานะสุขาภิบาลวังกระโจม เป็นเทศบาล ขนาดพื้นที่ 3.37 ตารางกิโลเมตร
- 2481 - เปลี่ยนชื่อ อ.วังกระโจม เป็นอำเภอเมืองนครนายก
- 2484 - ทางราชการเปลี่ยนชื่อบ้านใหญ่ลาว เป็น ต.บ้านใหญ่
- กระทรวงกลาโหมเสนอโครงการสร้างโรงงานทำหินที่เขาชะโงก (แต่ในที่สุดไม่ได้ดำเนินการตามโครงการ)
- ธันวาคม, ญี่ปุ่นยกทัพผ่านนครนายกไปกรุงเทพฯ
- 2486 - 1 มกราคม, ยุบจังหวัดนครนายก อ.เมืองนครนายก อ.ปากพลี และ อ.องครักษ์ ไปขึ้นจังหวัดปราจีนบุรี อ.บ้านนา ไปขึ้นจังหวัดสระบุรี
- 2489 - ตั้ง จ.นครนายกขึ้นใหม่
- 2495-96 - พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์วรพินิตทรงสร้างสวนเรียกว่า "วังตะไคร้" เป็นที่ประทับพักผ่อนส่วนพระองค์
- 12 กรกฎาคม 2495, วางศิลาฤกษ์ที่ว่าการอำเภอเมือง(ที่ตั้งปัจจุบัน)
- 2496 - ภาพถ่ายทางอากาศ (ภาพที่ 4.3)
- 2497 - ตัดถนนสุวรรณศร

ยุคอำนาจนิยม (พ.ศ.2500 - 2535)

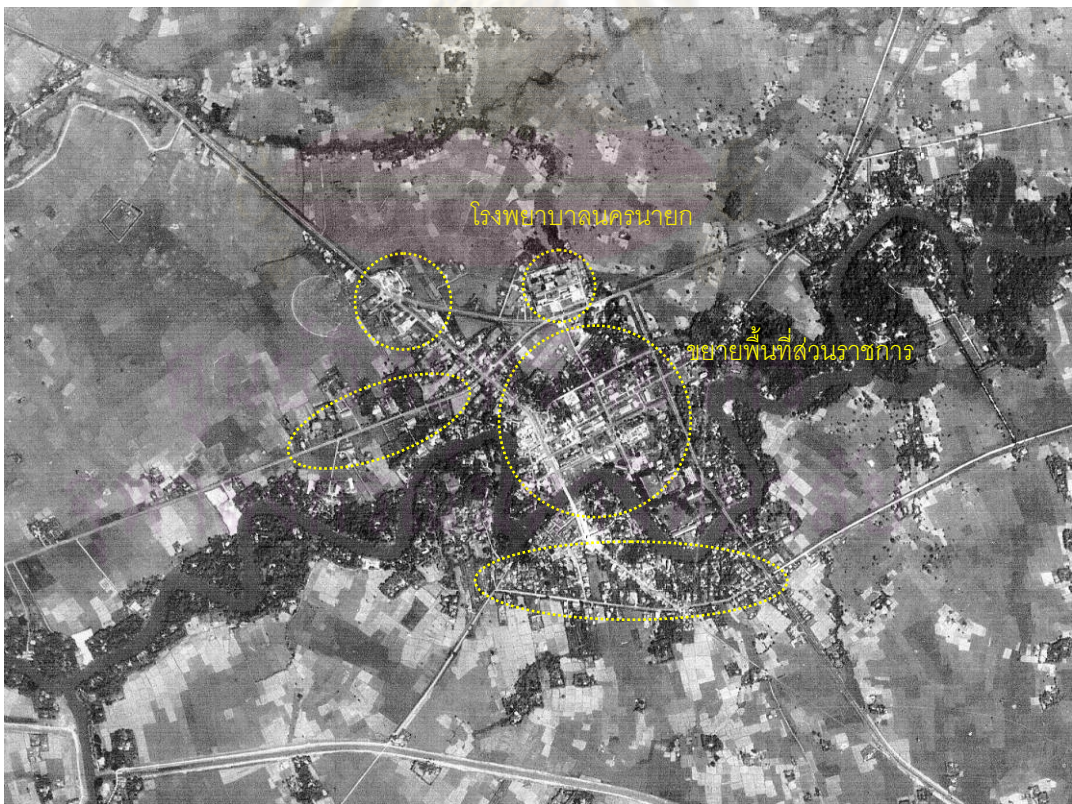
- 2501 - การปราบปรามนครนายก เปิดดำเนินการเป็นครั้งแรก
- 2502 - รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งสภาพพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ
- ม.ร.ว.พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ได้เปิดวังตะไคร้ให้นักท่องเที่ยวเข้าชม (ปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนครนายก)
- 2502-05 - กองทัพบกตั้งกองพันทหารสื่อสารที่เขาชะโงก ต่อมาขยายเป็นโรงเรียนนายสิบทหารสื่อสาร (ที่ตั้งโรงเรียนนายร้อย จปร. ในปัจจุบัน)
- 2510 - ภาพถ่ายทางอากาศ (ภาพที่ 4.4)
- 2520 - สร้างศาลากลางจังหวัดหลังใหม่ริมถนนสุวรรณศร นอกเขตเทศบาล
- 2528 - ขยายเขตเทศบาลจากเดิม 3.37 ตร.กม. เพิ่มขึ้นเป็นพื้นที่ 15.87 ตารางกิโลเมตร
- 2529 - เปิดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

ยุคปฏิรูปการเมือง (พ.ศ.2535 - ปัจจุบัน)

- 2536 - 9 ตุลาคม, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานพระราชดำริโครงการเขื่อนและอ่างเก็บน้ำคลองท่าด่าน ที่บ้านท่าด่าน ต.หินตั้ง อ.เมือง นครนายก
- 2540 - ประกาศใช้ พ.ร.บ.องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)

ภาพที่ 4.3 ภาพถ่ายทางอากาศเมืองนครนายก ปี พ.ศ.2496

ภาพที่ 4.4 ภาพถ่ายทางอากาศเมืองนครนายก ปี พ.ศ.2510

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร

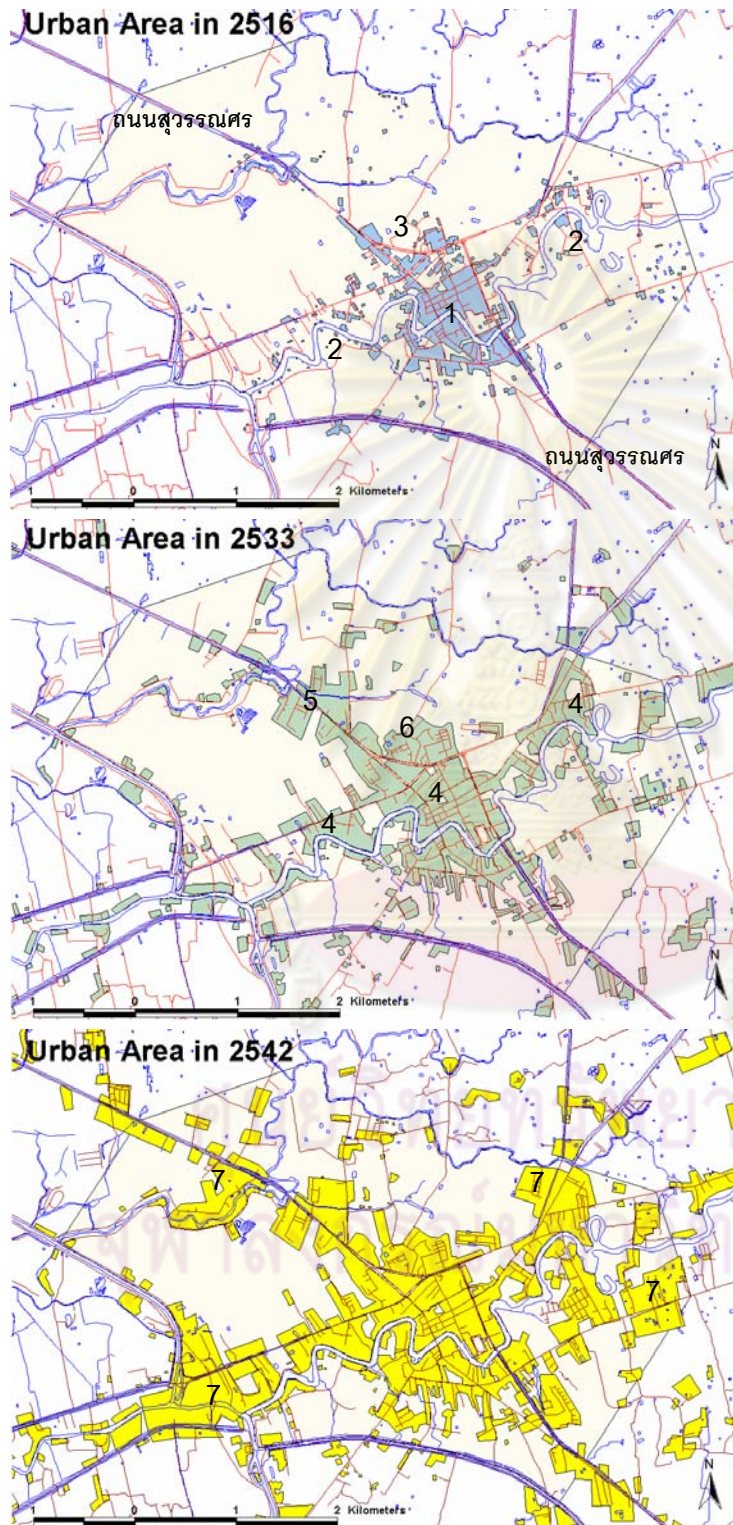
ภาพที่ 4.5 ภาพถ่ายทางอากาศเมืองนครนายกในปัจจุบัน ปี พ.ศ.2549

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร

การตั้งถิ่นฐาน ยุคแรกเริ่มชุมชนเมืองนครนายกตั้งอยู่สองฝั่งบริเวณที่ราบริมแม่น้ำนครนายก เกาะไปตามแนวแม่น้ำเป็นหลัก โดยมีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นบริเวณที่เป็นจุดตัดของแม่น้ำกับถนน อันได้แก่ ถนนเสนาพิณีจ และถนนพณิชย์เจริญ (ภาพที่ 4.3) ซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์กลางการค้าการบริการของตัวเมือง ต่อมาการตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่ในอดีตจะขยายตัวจากการสร้างสาธารณูปการ อย่างเช่น โรงพยาบาล สถานีขนส่ง และสถานที่ราชการสำคัญต่างๆ ซึ่งตั้งอยู่บนถนนสายหลักของเมือง (ภาพที่ 4.4) นอกจากนี้ยังมีการตั้งถิ่นฐานการกระจายตัวอยู่ทั่วไป ในพื้นที่เกษตรเป็นลักษณะชุมชนชนบท และมีหย่อมบ้านจัดสรรแทรกตัวอยู่

แนวโน้มและทิศทางการขยายตัวของเมือง ชุมชนเมืองนครนายกมีทิศทางการขยายตัวของชุมชนไปตามถนนหลักสำคัญๆ ได้แก่ ถนนสุวรรณศร (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33) ซึ่งเป็นเส้นทางตัดผ่านชุมชนจากภาคกลางสู่ภาคตะวันออกเฉียงตอนบน ประกอบกับเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด และสถานที่ราชการอื่นๆ ถนนนครนายก-น้ำตกนางรอง (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3049) ซึ่งเป็นเส้นทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด ถนนนครนายก-องครักษ์-รังสิต (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305) อย่างไรก็ตามลักษณะการขยายตัวของชุมชนยังเบาบาง และไม่มีลักษณะเด่นชัด เนื่องจากไม่มีปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชนเมืองมีการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ชุมชนในเขตผังเมืองรวมยังคงรูปแบบเมืองศูนย์กลางเดี่ยว ที่ทำหน้าที่ให้บริการด้านการค้าการบริการ และศูนย์กลางราชการของจังหวัด (แผนที่ 4.2 และ ภาพที่ 4.6)

จากข้อมูลการขยายตัวของเมือง 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ช่วงที่ 1 ปี พ.ศ.2516 ช่วงที่ 2 ปี พ.ศ. 2533 (17 ปี) ช่วงที่ 3 ปี พ.ศ.2542 (9 ปี)

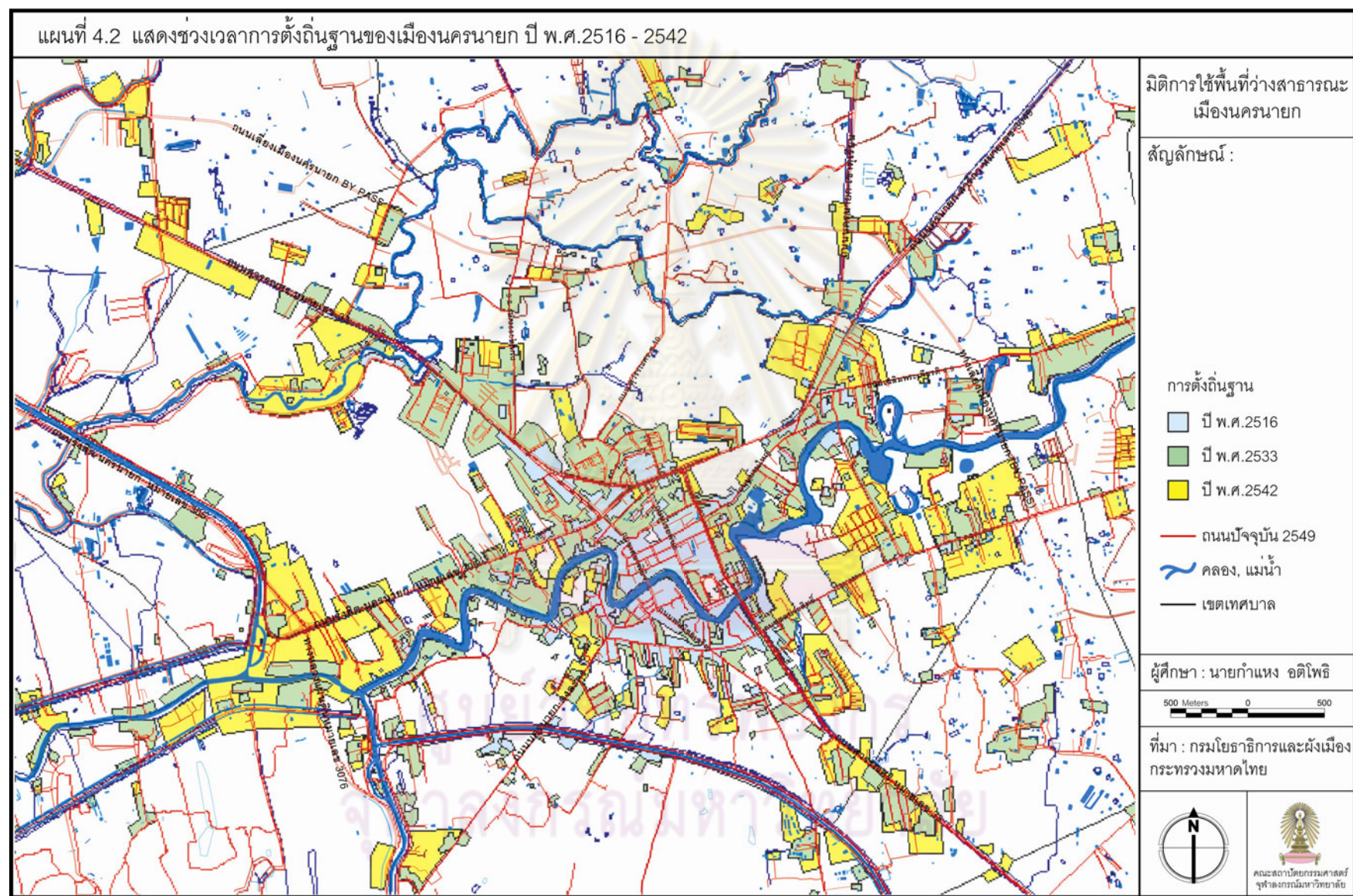
ช่วงที่ 1 การตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่กระจุกตัวหนาแน่นบริเวณสองฝั่งแม่น้ำนครนายก (1) บางส่วนกระจายตัวตามแนวแม่น้ำ(2) และถนนสายหลัก(3)

ช่วงที่ 2 เนื้อเมืองขยายตัวขึ้นจากบริเวณการตั้งถิ่นฐานเดิม(4) และเกิดชุมชนย่อยๆ กระจายไปตามโครงข่ายถนน โดยเฉพาะบริเวณที่ตั้งศาลากลางจังหวัดใหม่(5) และรอบๆ โรงพยาบาลนครนายก(6)

ช่วงที่ 3 การขยายตัวของการตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นบริเวณชานเมือง(7) กระจายเป็นหย่อมๆ ตามแกนถนนสายหลัก ในส่วนเนื้อเมืองบริเวณศูนย์กลางเมืองมีการขยายตัวน้อยมาก

ภาพที่ 4.6 การตั้งถิ่นฐานเมืองนครนายก ช่วงปี พ.ศ.2516 - 2542

ที่มา : โครงการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยฯ จังหวัดนครนายก กรมโยธาธิการและผังเมือง

4.2 ลักษณะเชิงสัณฐานเมือง

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ลักษณะเชิงสัณฐานในรายละเอียดของแต่ละประเด็น อันได้แก่ โครงข่ายการสัญจร (transport network pattern) ศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ระดับเมือง-ระดับย่าน ด้วยชุดทฤษฎีและเทคนิควิเคราะห์ Space Syntax จากนั้นจึงวิเคราะห์กิจกรรมต่างๆ ของเมือง จากย่านการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร (land use and building use pattern) และสุดท้ายเป็นวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่าง (figure and ground pattern) ควบคู่กับลักษณะบล็อกถนน เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจลักษณะเชิงสัณฐานของพื้นที่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 รูปแบบโครงข่ายการสัญจร (transport network pattern)

4.2.1.1 การวิเคราะห์โครงข่ายการสัญจรของเมืองนครนายก ประกอบด้วย ถนนที่มีลำดับศักดิ์ดังนี้ (แผนที่ 4.3)

ถนนสายหลัก (Major Arterial) ที่เชื่อมต่อเมืองนครนายกกับจังหวัดโดยรอบ คือ ถนนสุวรรณศร ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 ซึ่งแยกมาจากถนนพหลโยธิน ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 มีผิวจราจร 14.00 เมตร 4 ช่องจราจร เชื่อมต่อจังหวัดสระบุรี ปราจีนบุรี สระแก้ว และจังหวัดอื่นๆ แถบฝั่งตะวันออกของประเทศ

ภาพที่ 4.7 ถนนสายหลัก (ถนนสุวรรณศร)

ถนนสายรอง (Minor Arterial) คือ ถนนรังสิต-นครนายก ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 มีผิวจราจร 14.00 เมตร 4 ช่องจราจร เชื่อมต่อจังหวัดปทุมธานี กรุงเทพมหานคร และถนนนครนายก-น้ำตกนางรอง ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3049 มีผิวจราจร 12.00 เมตร เขตทาง 40.00 เมตร เชื่อมต่อจากชุมชนเมืองไปสู่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัด

ภาพที่ 4.8 ถนนสายรอง

ถนนระดับเมือง (Collector and Distributor Streets) เป็นถนนสายหลักของเมือง ใช้สัญจรภายในเมืองและเชื่อมต่อเมืองกับชุมชนโดยรอบ มีลักษณะเป็นรัศมีพุ่งจากศูนย์กลางเมือง เช่น ถนนเสนาพินิจ ถนนพณิชยเจริญ ถนนไชยพันธ์ ถนนบ้านใหญ่ ถนนชลประสิทธิ์ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3239 ถนนนครนายก-ดงละคร เป็นต้น

ภาพที่ 4.9 ถนนระดับเมือง

ถนนสายย่อย (Local or Access Roads) กระจายอยู่ทั่วไป เชื่อมโยงและเข้าถึงพื้นที่ส่วนต่างๆ ของเมืองได้แก่ ถนนซอยต่างๆ ทั้งที่สามารถเชื่อมผ่านและเป็นลักษณะซอยตันในชุมชนพักอาศัย

ภาพที่ 4.10 ถนนสายย่อย

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไป ประกอบกับแผนที่โครงข่ายการสัญจรของเมือง ปี พ.ศ. 2549 พบว่า ลักษณะโครงข่ายการสัญจรทางบกของเมืองนครนายกมีลักษณะเป็นแบบพุ่งเข้าสู่พื้นที่ศูนย์กลางเมือง โดยบริเวณศูนย์กลางมีโครงข่ายการสัญจรกระจุกตัวเป็นรูปดาวตาราแบบหลวมๆ ความหนาแน่นไม่มากนัก ส่วนพื้นที่โดยรอบ โครงข่ายถนนส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นแบบปลายตัน โดยมีถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 ซึ่งวางตัวในแนวแกนตะวันตกเฉียงเหนือ-ตะวันออกเฉียงใต้ เป็นถนนสายหลัก ซึ่งเป็นเส้นทางที่มีปริมาณการสัญจรทั้งผ่านและเข้าถึงพื้นที่ในระดับสูง เนื่องจากเป็นถนนที่เชื่อมโดยตรงไปยังพื้นที่เมืองต่างๆ โดยเฉพาะพื้นที่เมืองทางด้านภาคตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีบทบาทเศรษฐกิจสำคัญ นอกจากนี้ยังมีถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 และ 3049 เป็นถนนสายรอง เชื่อมการเข้าถึงพื้นที่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ และทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ รองรับการสัญจรทั้งผ่านและเข้าถึงพื้นที่เมืองนครนายก จากเมืองหลวงกรุงเทพมหานครและปริมณฑล นอกจากนี้ได้มีการตัดถนนเลี้ยวเมือง (by-pass) ทางด้านทิศเหนือของเมือง เพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพของระบบจราจร ทำให้ลักษณะโครงข่ายของเมืองนครนายกมีลักษณะเป็นวงล้อ (deformed wheel shape) ซึ่งจะช่วยในการรองรับและถ่ายเทปริมาณการสัญจรในระดับต่างๆ

ภาพที่ 4.11 โครงการตัดถนนเลี้ยวเมืองเพิ่มเติม

แต่ปัจจุบัน (พ.ศ.2549) โครงข่ายดังกล่าว การเชื่อมต่อยังไม่สมบูรณ์ ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการเลี้ยวเมืองเพื่อลดความแออัดในพื้นที่เมืองอยู่

ข้อมูลสภาพการจราจร ของสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดนครนายก ประกอบกับการสำรวจภาคสนาม พบว่า การคมนาคมในเขตเทศบาลเมืองนครนายก ปัจจุบันมีสภาพค่อนข้างดี การจราจรไม่ติดขัดมากนักในเวลาปกติ นอกจากนี้ในช่วงโมงเร่งด่วน เช้า-เย็น จะติดขัดในบริเวณ ดังนี้

บริเวณถนนเสนาพินิจ จากสี่แยกไฟแดง-สะพานข้าม
แม่น้ำนครนายก

บริเวณถนนบ้านใหญ่ จากแยกถนนเสนาพินิจผ่านหน้า
โรงเรียนอนุบาลนครนายกเชื่อมกับทางหลวงแผ่นดิน
หมายเลข 33 (ถนนสุวรรณศร)

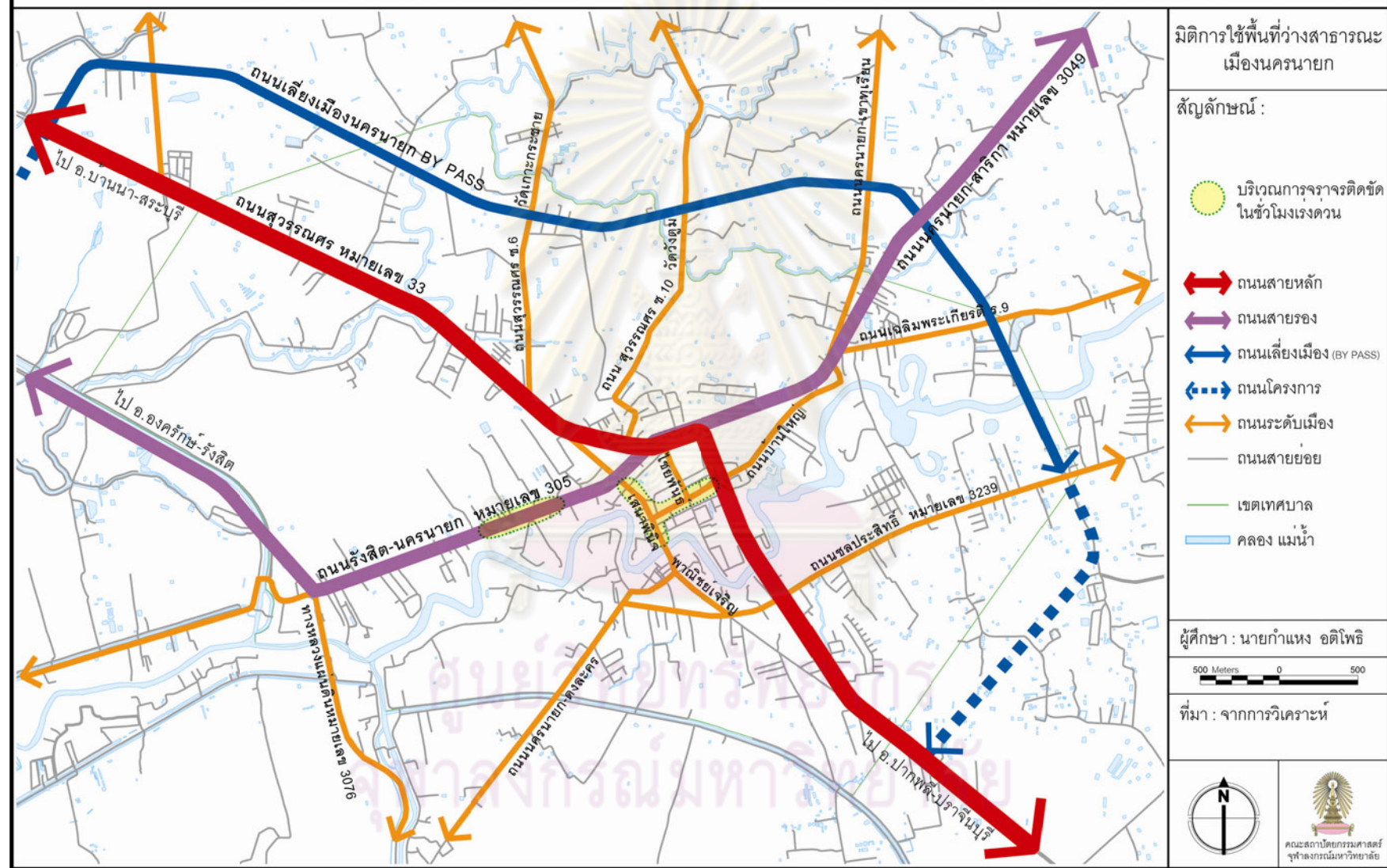
บริเวณถนนสายรังสิต-นครนายก หน้าวิทยาลัยเทคนิค
นครนายก-หน้าโรงเรียนนวมราชานุสรณ์

นอกจากนี้สำหรับถนนสายสั้นคูเมืองช่วงแยกจากถนน
เสนาพินิจ เชื่อมกับถนนไชยพันธ์์ เดินรถได้ทางเดียว
เพราะทางเทศบาลได้จัดพื้นที่บางส่วนของถนนเป็น
ตลาดขายสินค้าการเกษตร ซึ่งมีการจราจรคับคั่งตั้งแต่
เช้าถึงเย็น

ภาพที่ 4.12 สภาพการจราจรบริเวณถนนสายต่างๆ

แผนที่ 4.3 แสดงการวิเคราะห์ลำดับศักดิ์ถนนของเมืองนครนายก

มิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ
เมืองนครนายก

สัญลักษณ์ :

- บริเวณการจราจรติดขัด
ในช่วงโมงเร่งด่วน
- ถนนสายหลัก
- ถนนสายรอง
- ถนนเลี่ยงเมือง (BY PASS)
- ถนนโครงการ
- ถนนระดับเมือง
- ถนนสายย่อย
- เขตเทศบาล
- คลอง แม่น้ำ

ผู้ศึกษา : นายกำแหง อดิโพธิ์

ที่มา : จากการวิเคราะห์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

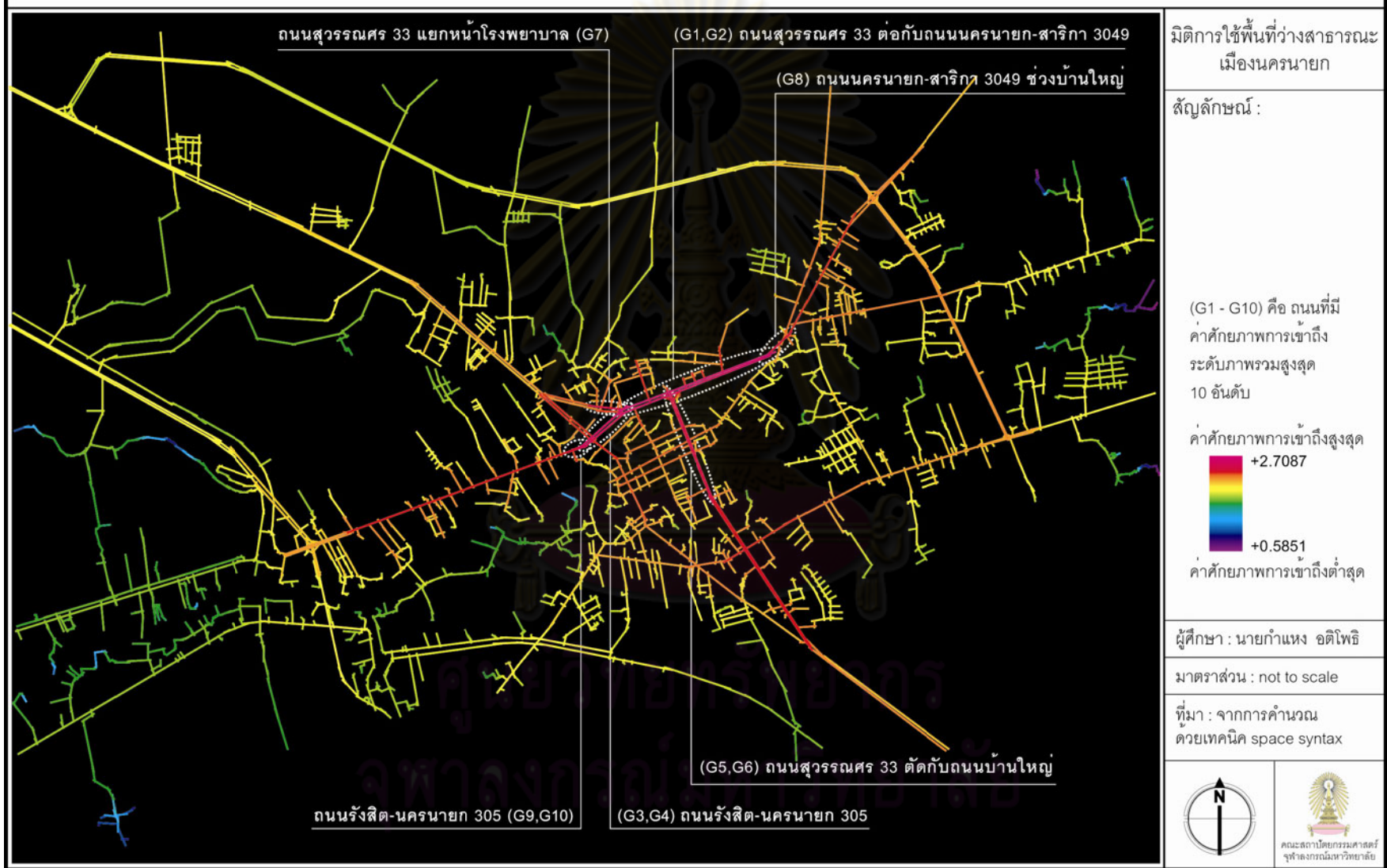
4.2.1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพในการเข้าถึงของโครงข่ายการสัญจร เพื่อระบุถึงค่าระดับศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ของเมืองนครนายก ทั้งในระดับเมืองและระดับย่าน ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ทางคอมพิวเตอร์สเปซซินแทกซ์ (space syntax) เมืองนครนายกประกอบไปด้วย Axial Line จำนวน 2,140 เส้น โดยส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นเส้นตรงขนาดสั้นๆ ต่อกัน กระจายอยู่โดยรอบพื้นที่ และมีลักษณะเป็นปลายตัน แสดงให้เห็นว่า ลักษณะโครงข่ายการสัญจรของเมืองนครนายกยังมีลักษณะเป็นถนนที่มีความแคบแคบ ลัดเลาะไปตามสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ ส่วนเส้นตรงที่มีความยาวมากๆ ส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณถนนสายประธานและถนนสายหลัก เป็นส่วนใหญ่ โดยผลจากการประมวลผลทางคอมพิวเตอร์ สรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) ศักยภาพการในการเข้าถึงระดับเมือง (global integration) เมืองนครนายก มีค่าศักยภาพในการเข้าถึงระดับเมืองสูงสุด เท่ากับ 2.7087 และค่าต่ำสุด เท่ากับ 0.5851 โดยถนนที่มีศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่สูง ซึ่งแสดงผลเป็นค่าสีโทนร้อน (สีแดง) มีทั้งหมดจำนวน 18 เส้น ถนนเส้นที่มีศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่รองลงมา แสดงผลเป็นสีส้ม จำนวน 25 เส้น ส่วนที่เหลือเป็นกลุ่มเส้นทางที่มีศักยภาพในการเข้าถึงปานกลางถึงต่ำ แสดงผลเป็นเป็นค่าสีเหลืองไล่ไปจนถึงโทนเย็นฟ้าไปจนถึงสีม่วง

ผลจากการแสดงค่าดังกล่าว(แผนที่ 4.4) บ่งชี้ให้เห็นว่า บริเวณโครงข่ายการสัญจรและพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีศักยภาพในการเข้าถึงระดับเมืองสูงส่วนใหญ่เป็นโครงข่ายการสัญจรที่กระจุกตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่ย่านศูนย์กลางเมือง บริเวณถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 305 และ 3049 ซึ่งเป็นกลุ่มถนนที่มีการสัญจรทั้งผ่านและเข้าถึงพื้นที่เมืองเป็นหลัก ตามผลการศึกษาและสังเกตการณ์ รวมทั้งบริเวณถนนสายรองภายในพื้นที่ศูนย์กลางเมือง (แผนที่ 4.4) โดยมีรายละเอียดค่าศักยภาพในการเข้าถึงระดับเมือง (Integ Rad=n) 10 อันดับแรก ดังนี้ (ตารางที่ 4.1)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 4.4 แสดงศักยภาพการเข้าถึงของโครงข่ายถนนในระดับภาพรวมเมืองนครนายก

ตารางที่ 4.1 โครงข่ายสัญจรที่มีศักยภาพในการเข้าถึงระดับเมืองสูงสุด 10 อันดับ

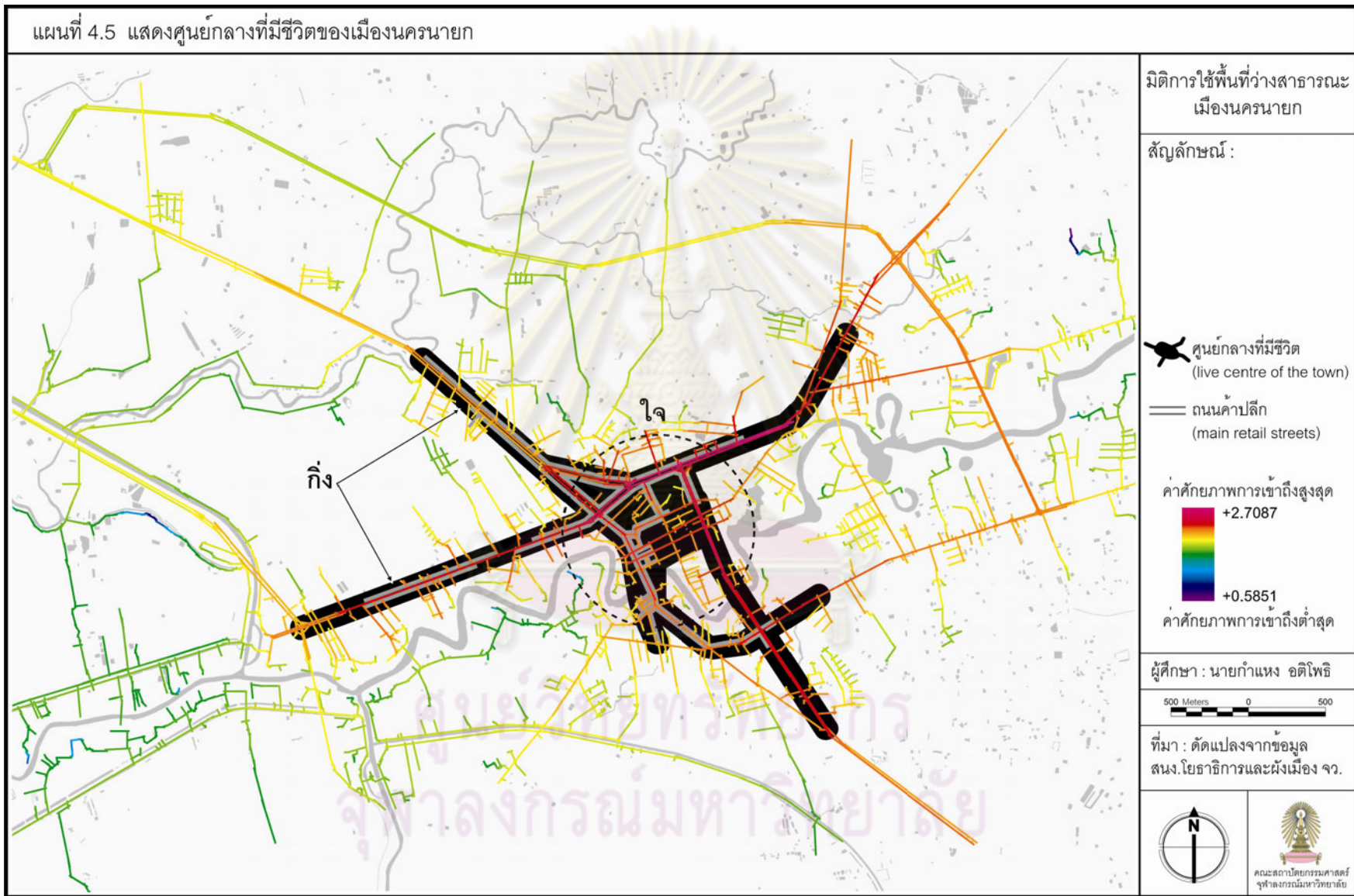
อันดับ	ชื่อถนน	Integ R=n	Integ R=3	Conn.	Length (m)
G1	สุวรรณศร 33 ต่อกับ นครนายก-สาริกา 3049 (ขาออก)	2.7087	9.1095	11	1,137
G2	สุวรรณศร 33 ต่อกับ นครนายก-สาริกา 3049 (ขาเข้า)	2.6505	8.2035	8	1,105
G3	รังสิต-นครนายก 305 (ขาเข้า)	2.6409	7.9607	6	443
G4	รังสิต-นครนายก 305 (ขาออก)	2.6103	7.6330	5	379
G5	สุวรรณศร 33 ตัดกับ ถนนบ้านใหญ่ (ขาเข้า)	2.5722	8.8843	9	823
G6	สุวรรณศร 33 ตัดกับ ถนนบ้านใหญ่ (ขาออก)	2.5719	8.4662	8	811
G7	สุวรรณศร 33 แยกหน้าโรงพยาบาล	2.5644	8.0564	8	240
G8	นครนายก-สาริกา 3049 ช่วงบ้านใหญ่	2.5524	8.6794	8	258
G9	รังสิต-นครนายก 305 (ขาเข้า)	2.5458	8.2882	4	114
G10	รังสิต-นครนายก 305 (ขาออก)	2.5340	8.2523	4	137

ที่มา : จากการคำนวณด้วยเทคนิคคอมพิวเตอร์ Space Syntax

หมายเหตุ :	Integ R=n	หมายถึง ค่าศักยภาพในการเข้าถึงระดับเมือง (Global Integration Value)
	Integ R=3	หมายถึง ค่าศักยภาพในการเข้าถึงระดับย่าน (Local Integration Value)
	Conn.	หมายถึง ค่าความเชื่อมต่อของโครงข่ายถนน (Connectivity Value)
	Length	หมายถึง ค่าความยาวเส้น Axial line หน่วยเป็น เมตร

2) ศูนย์กลางเมืองที่มีชีวิต (ใจและกึ่ง) จากลักษณะดังกล่าวของกลุ่ม

โครงข่ายเส้นทางการสัญจรของเมืองนครนายก ที่มีโครงข่ายถนนสายประธาน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33) ถนนสายหลัก (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 และ 3049) เชื่อมต่อออกไปทุกทิศทางเป็นกิ่งรัศมี (spoke) โดยรอบเพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ใจกลางเมืองกับพื้นที่อื่นโดยรอบ ซึ่งมีอาคารพาณิชย์ประเภทตึกแถวเกาะตัวไปตามแนวถนน มีโครงข่ายสายรองและสายย่อยที่มีลักษณะเป็นเส้นสั้นๆ ถักทอเป็นระบบตาราง (grid system) แบบหลวมๆ ทำมุมกันมากกว่าหรือน้อยกว่า 90 องศาเล็กน้อย บริเวณศูนย์กลางของเมือง (hub) ซึ่งเอื้อให้เกิดการสัญจรที่สะดวกภายในพื้นที่ตอนกลางอย่างทั่วถึง เป็นที่ตั้งของย่านพาณิชยกรรมหลักของเมือง มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างหนาแน่น โดยมีถนนเลี่ยงเมือง (by-pass) เป็นลักษณะวงแหวน (ring) ล้อมพื้นที่เมืองทางด้านทิศเหนือ ทำให้เกิดพื้นที่ตารางขนาดใหญ่ที่มีตารางขนาดเล็กซ้อนอยู่ภายใน (แผนที่ 4.5)

3) ศักยภาพในการเข้าถึงระดับย่าน (local integration) โครงข่ายการสัญจร และพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีค่าศักยภาพในการเข้าถึงระดับย่านของเมืองนครนายก ที่มีระดับค่ามากที่สุด ได้แก่ ซอยหมู่บ้านภูผางาม (L1) ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 (สายรังสิต-นครนายก) (L 2) ถนนคันกันน้ำฝิ่งขวา (ฝั่งทางด้านทิศใต้) (L 3) เป็นต้น โดยมีรายละเอียดค่าศักยภาพในการเข้าถึงระดับย่าน 10 อันดับแรก ดังนี้ (แผนที่ 4.6 และ ตารางที่ 4.2)

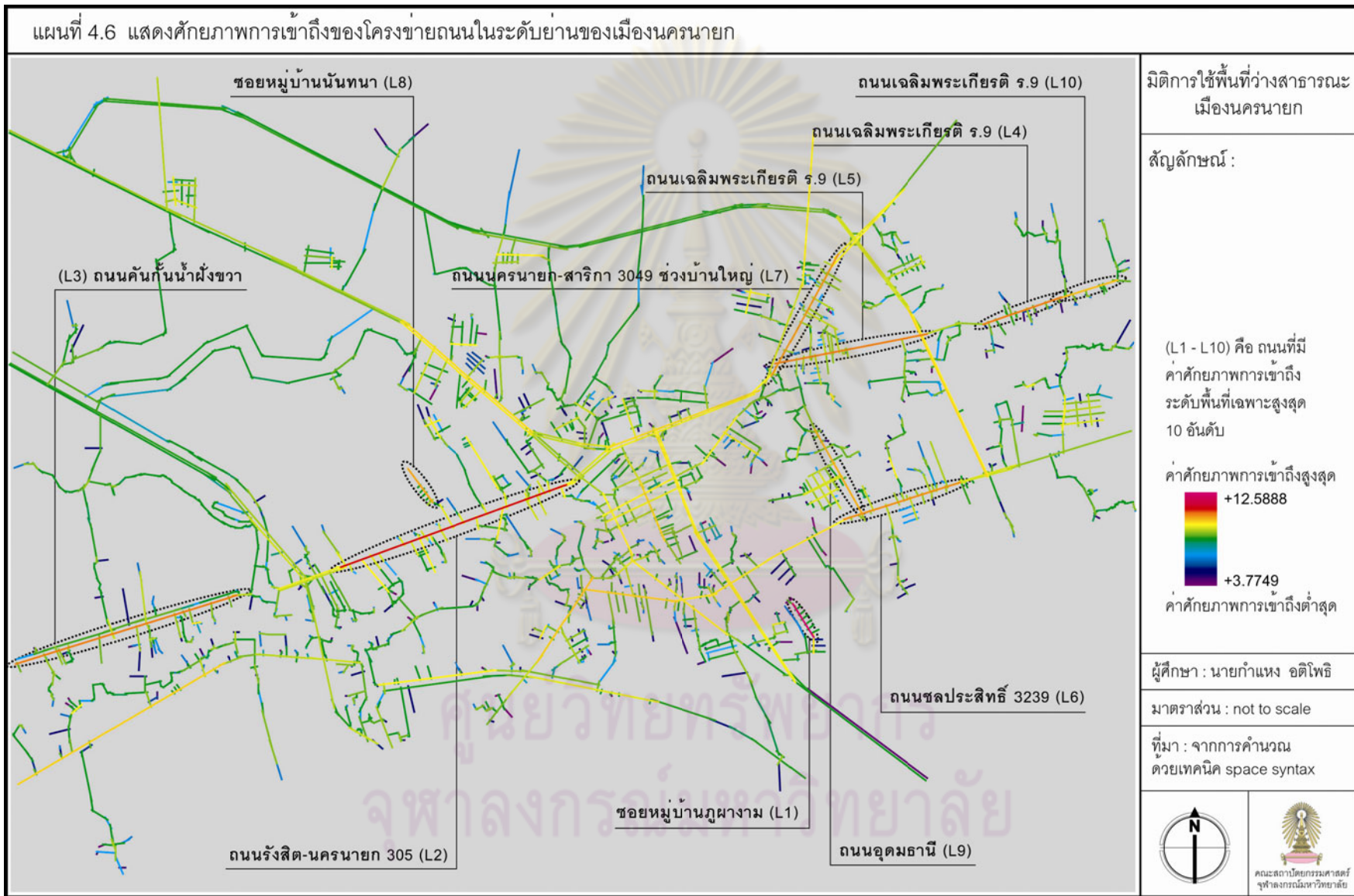
ตารางที่ 4.2 โครงข่ายสัญจรที่มีศักยภาพในการเข้าถึงระดับย่าน สูงสุด 10 อันดับ

อันดับ	ชื่อถนน	Integ R=3	Integ R=n	Conn	Length (m)
L1	ซอยหมู่บ้านภูผางาม	12.5888	1.6139	8	280
L2	ถนนรังสิต-นครนายก 305	11.3307	2.4641	31	1,671
L3	ถนนคันกันน้ำฝิ่งขวา	10.4860	1.3025	16	1,610
L4	ถนนเฉลิมพระเกียรติ ร.9	10.4725	1.7689	12	568
L5	ถนนเฉลิมพระเกียรติ ร.9	10.4707	2.2826	19	1,069
L6	ถนนชลประสิทธิ์ 3239	10.2077	2.1845	22	856
L7	ถนนนครนายก-สาริกา 3049 ช่วงบ้านใหญ่	10.0992	2.4159	18	956
L8	ซอยหมู่บ้านนันทนา	9.8879	1.7241	5	288
L9	ถนนอุดมธานี	9.7609	2.0076	12	687
L10	ถนนเฉลิมพระเกียรติ ร.9	9.5456	1.6386	8	426

ที่มา : จากการคำนวณด้วยเทคนิคคอมพิวเตอร์ Space Syntax

หมายเหตุ : Integ R=n หมายถึง ค่าศักยภาพในการเข้าถึงระดับเมือง (Global Integration Value)
 Integ R=3 หมายถึง ค่าศักยภาพในการเข้าถึงระดับย่าน (Local Integration Value)
 Conn. หมายถึง ค่าความเชื่อมต่อของโครงข่ายถนน (Connectivity Value)
 Length หมายถึง ค่าความยาวเส้น Axial line หน่วยเป็น เมตร

เป็นที่น่าสังเกตว่า บริเวณพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเข้าถึงระดับย่านส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่อยู่โดยรอบพื้นที่เมือง ในขณะที่พื้นที่ศูนย์กลางเมืองนครนายก กลับพบว่า มีระดับค่าศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเส้นทางการสัญจรที่สามารถสัญจรได้ดีหรือมีความสะดวกในการสัญจรในระดับย่านหรือชุมชน จะอยู่บริเวณรอบนอกเป็นหลัก ซึ่งบางเส้นทางที่มีศักยภาพในการเข้าระดับย่าน มีค่าศักยภาพในการเข้าถึงระดับเมืองรวมสูงอีกด้วย นั่นแสดงให้เห็นว่าพื้นที่เมืองนครนายก มีโครงข่ายการสัญจรและพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีประสิทธิภาพในการสัญจรทั้งในระดับเมืองและย่านได้ดี แต่อาจจะส่งผลต่อการจราจรของเมืองได้ในบางช่วงเวลา เช่น บริเวณถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 (สายรังสิต-นครนายก) ถนนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เป็นต้น

4.2.2 รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารเมืองนครนายก

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้ประโยชน์อาคาร ประกอบกับการศึกษาภาคสนาม จำแนกย่านการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นบริเวณต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจกิจกรรมที่เกิดขึ้นในเมืองได้ ดังนี้ (แผนที่ 4.7)

1) พื้นที่ศูนย์กลางเมือง คือบริเวณริมฝั่งด้านทิศเหนือของแม่น้ำนครนายก ประกอบด้วย ย่านศูนย์กลางพาณิชยกรรมของเมือง เกาะตามแนวถนนเสนาพิณีจและถนนที่เชื่อมต่อ เป็นศูนย์รวมร้านค้า บริการ ตลาดสด ย่านสถาบันราชการเก่าของจังหวัด ได้แก่ ศาลเรือนจำ ที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจ บ้านพักข้าราชการ และส่วนเทศบาล ได้แก่ สถานีอนามัย ซึ่งผสมอยู่กับย่านสถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลนครนายก โรงเรียนนครนายกวิทยาคม เป็นโรงเรียนประจำจังหวัด และย่านที่อยู่อาศัยเมืองชั้นใน ที่มีความหนาแน่นสูง แต่ค่อนข้างเสื่อมโทรม

ภาพที่ 4.13 พื้นที่ศูนย์กลางเมือง

2) พื้นที่ศูนย์กลางการค้าเก่า ตั้งอยู่อีกฝั่งทางทิศใต้ของแม่น้ำนครนายก เป็นย่านการค้าเก่า ค้าส่ง ค้าปลีก ที่สินค้าประเภทเดียวกันหรือใกล้เคียงกันจะอยู่ติดๆกันเป็นย่านแต่ละประเภท เช่น ย่านเครื่องใช้ไฟฟ้า ย่านอุปกรณ์การเกษตร ย่านค้าส่งเครื่องอุปโภคบริโภค เป็นต้น

มีลักษณะเป็นตึกแถวในบล็อกถนนตาตารางขนาดเล็ก และเกาะตามถนนพาณิชย์เจริญ ส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์อาคารแบบผสม คือกึ่งพาณิชย์กึ่งพักอาศัย โดยย่านการค้านี้จะล้อมรอบด้วยย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่น

ภาพที่ 4.14 ย่านศูนย์กลางการค้าเก่า (ฝั่งวังกระโจม)

3) พาณิชย์กรรมตามแนวถนนสายหลักและสายรอง เป็นตึกแถว อาคารพาณิชย์สูง 3-4 ชั้น เกาะตามแนวแกนถนนสุวรรณศร ถนนรังสิตนครนายก และถนนนครนายก-น้ำตกสาริกา โดยตึกแถว อาคารพาณิชย์ จะกระจุกตัวบริเวณย่านศูนย์กลางเมือง และมีเริ่มมีตึกแถวใหม่เกิดขึ้นโดยกระจายตัวอยู่รอบเมือง

ภาพที่ 4.15 พาณิชยกรรมตามแนวถนน

4) สถาบันการศึกษารอบเมือง คือบริเวณถนนรังสิต-นครนายก ทางหลวงหมายเลข 305 เป็นที่ตั้งของโรงเรียนขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนเทคนิคนครนายกและโรงเรียนนวมราชานุสรณ์ โรงเรียนเทศบาล 3 กระจายตัวอยู่รอบเมือง และโรงเรียนเทคโนโลยีพาณิชยการนครนายกอยู่ติดกับโรงเรียนนาวิกพัฒนากิจเป็นโรงเรียนมัธยม

ภาพที่ 4.16 โรงเรียนเทคนิคและโรงเรียนนวมราชานุสรณ์

5) ย่านที่อยู่อาศัยรอบเมือง เป็นย่านที่อยู่ตามแนวถนนสายสายย่อย กระจายอยู่
หลังกลุ่มพาณิชย์กรรม เป็นการขยายตัวของชุมชนย่านพักอาศัยเดิมผสมกับบ้านจัดสรร

ภาพที่ 4.17 สภาพย่านที่อยู่อาศัยรอบเมือง

6) บ้านใหญ่ชุมชนเก่าแก่ เป็นชุมชนลาวที่อพยพมาตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์
ปัจจุบันมีการขยายตัวเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้น

ภาพที่ 4.18 ชุมชนบ้านใหญ่

7) พื้นที่ศาสนสถาน เมืองนครนายกมีวัดกระจายตัวอยู่ตามแนวริมแม่น้ำนครนายกจำนวนมาก มีทั้งอยู่ในศูนย์กลางเมือง และศูนย์กลางชุมชนโดยรอบ และศาลเจ้าตั้งอยู่ในย่านการค้าเก่าฝั่งวังกระโจม

ภาพที่ 4.19 วัดที่กระจายตัวอยู่ริมแม่น้ำ

8) หย่อมบ้านจัดสรร เป็นลักษณะการตั้งถิ่นฐานในระยะหลัง กระจายตัวไปตามถนนสายหลักในพื้นที่ชานเมืองเป็นหย่อมๆ มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก มักอยู่นอกเขตเทศบาล

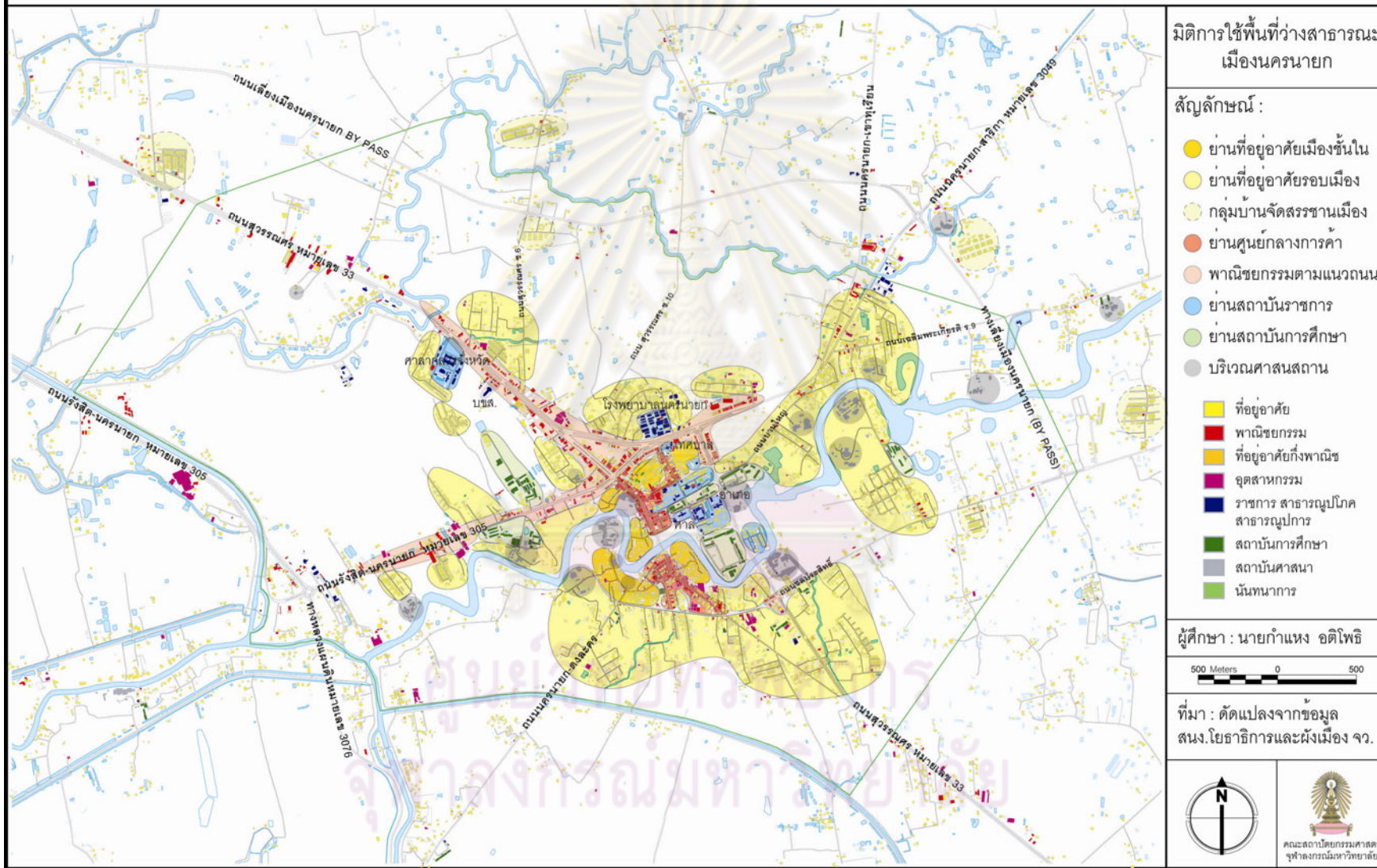
ภาพที่ 4.20 หมู่บ้านทิวเขางาม

9) การใช้ประโยชน์ที่ดินอื่นๆ ได้แก่ ประเภทอุตสาหกรรมกระจายตัวอยู่ทั่วไปบนเส้นทางที่มีการคมนาคมสะดวก ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม เช่น ซ่อมรถยนต์ เคาะฟันสี วัสดุก่อสร้าง เป็นต้น

ภาพที่ 4.21 ร้านขายวัสดุก่อสร้าง

แผนที่ 4.7 แสดงย่านการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารเมืองนครนายก ปี พ.ศ.2549

4.2.3 รูปแบบมวลอาคาร ที่ว่าง และบล็อกถนน (figure and ground analysis)

จากแผนที่ 4.8 แสดงให้เห็นถึงเนื้อเมือง ที่ประกอบไปด้วยพื้นที่ว่างระหว่างอาคารและมวลอาคารที่มีลักษณะแตกต่างกัน จำแนกวิเคราะห์เป็นพื้นที่ดังนี้

1) ย่านศูนย์กลางพาณิชยกรรม เป็นบริเวณที่มีมวลอาคารหนาแน่นสูงที่สุดของเมืองนครนายก เกาะตัวตามแนวยาวของถนนพานิชเจริญ โครงข่ายถนนบริเวณนี้ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสานกันหนาแน่นอย่างเต็มที่ตามทฤษฎีศูนย์กลาง เนื่องจากพื้นที่ถูกขนาบด้วยแม่น้ำนครนายกกับพื้นที่ของสถาบันราชการ

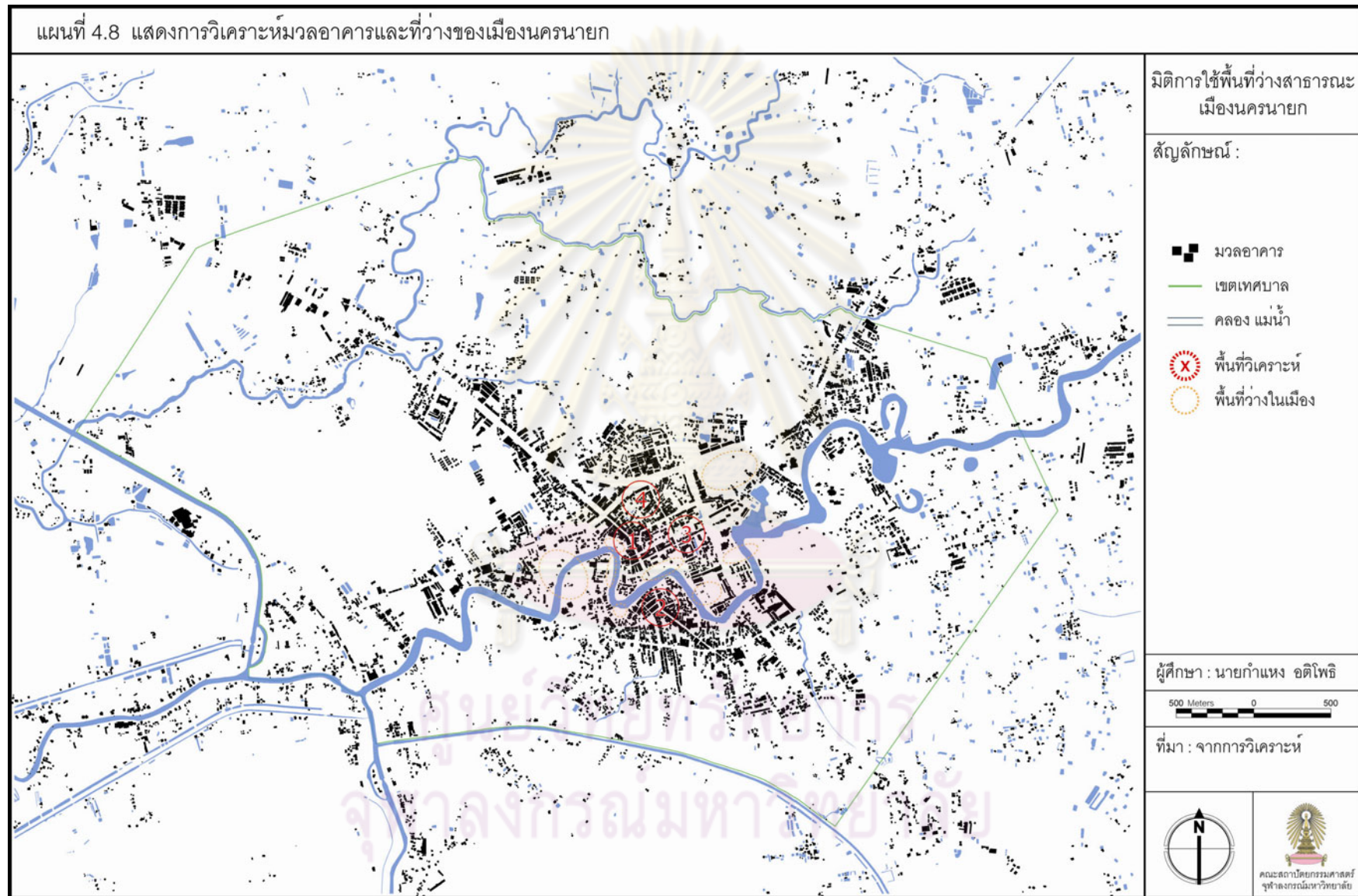
2) ย่านพานิชยกรรมเก่า เป็นบริเวณที่มีมวลอาคารหนาแน่นอีกบริเวณหนึ่งของเมืองนครนายก กระจัดตัวกันโดยมีศูนย์กลางเป็นตลาดวงกระจิม (ตลาดเก่า) ล้อมรอบด้วยตึกแถวอาคารพาณิชย์ พื้นที่บริเวณนี้เป็น กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของเอกชน ลักษณะของโครงข่ายอยู่ในระบบตารางที่สานกันเกิดเป็นบล็อกถนนเล็กๆ ตามทฤษฎี แต่จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเมืองและปัจจัยต่างๆ ทำให้พื้นที่บริเวณนี้ไม่ค่อยมีการขยายตัวเพิ่ม และเสื่อมโทรม

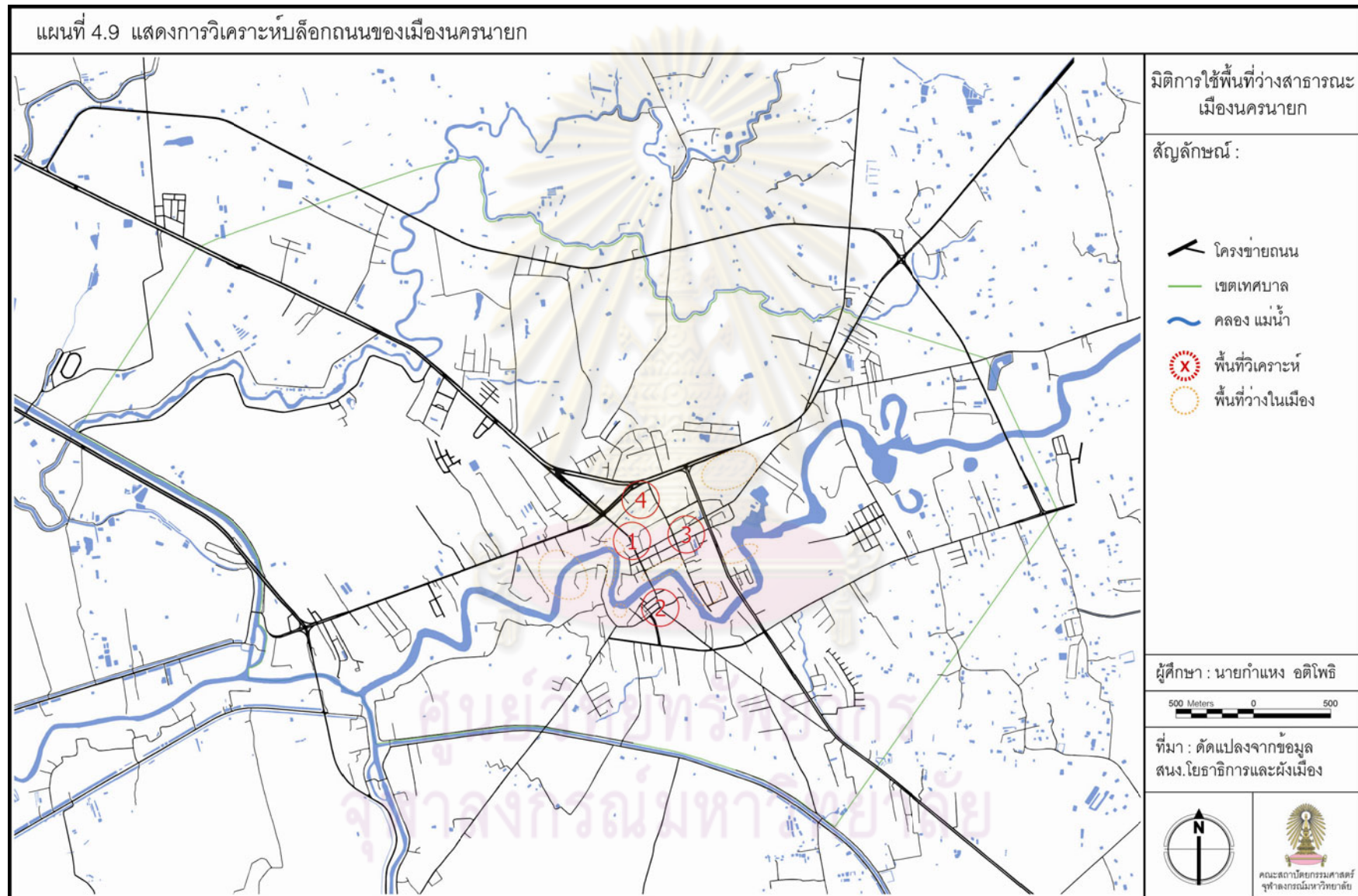
3) ย่านสถาบันราชการ เป็นบริเวณที่ประกอบไปด้วย อาคารสำนักงานขนาดใหญ่และบ้านพักราชการเป็นมวลอาคารขนาดเล็กปะปนกัน เกาะตัวกันอยู่อย่างหลวมๆ มีที่โล่งว่างภายในกลุ่มอาคาร ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ไม่ค่อยคุ้มค่า โครงข่ายการสัญจรอยู่ในระบบตาราง เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า บล็อกถนนบริเวณย่านสถาบันราชการมีขนาดปานกลาง เมื่อเทียบกับบริเวณอื่นของเมือง

4) บริเวณศูนย์กลางที่มีบล็อกถนนค่อนข้างใหญ่ เกิดมวลอาคารเกาะตัวหนาแน่นตามแนวถนน แต่เกิดพื้นที่ว่างตรงกลางที่การเข้าถึงไม่ดี กลายเป็นพื้นที่ตาบอด

ส่วนพื้นที่บริเวณโดยรอบศูนย์กลางเมืองนครนายก พบการเกาะตัวกันของกลุ่มมวลอาคารขนาดเล็กกรอบกลุ่มอาคารขนาดใหญ่ ซึ่งมักเป็นชุมชนพักอาศัยรอบๆ กลุ่มอาคารสาธารณะ อาทิเช่น ชุมชนโดยรอบโรงพยาบาลนครนายก ชุมชนโดยรอบศาลากลางจังหวัด และชุมชนรอบวัดต่างๆ ของเมือง

พื้นที่ว่างในศูนย์กลางเมือง เกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่ว่างริมแม่น้ำนครนายก เป็นพื้นที่สวนสาธารณะ ที่ว่างในอาคารสาธารณะ ได้แก่ โรงเรียน และศาสนสถาน และพื้นที่โรงสีเก่าที่ตั้งอยู่ริมน้ำ ส่วนพื้นที่ว่างรอบเมืองเป็นพื้นที่ว่างขนาดใหญ่มาก โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมประเภทนาข้าว อาคารที่อยู่ในพื้นที่เกษตรดังกล่าวมีมวลอาคารขนาดเล็กและกระจายอยู่อย่างเบาบาง มีหย่อมบ้านจัดสรรแทรกตัวอยู่ทั่วไป พื้นที่เหล่านี้จะอยู่ระหว่างแกนถนนหลักและรองของเมืองที่พุ่งออกจากศูนย์กลางเมือง มีมวลอาคารเกาะตัวตามแนวถนน

4.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

4.3.1 บทบาททางเศรษฐกิจเมืองนครนายก

จากตารางที่ 4.3 ในระดับภูมิภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดนครนายก ระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี ตราด จันทบุรี สระแก้ว ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระบุว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดนครนายก ปี พ.ศ. 2551 เท่ากับ 18,073 ล้านบาท จัดอยู่ในลำดับสุดท้ายของภาคตะวันออก แต่จากประชากรมีจำนวนน้อยรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีอยู่ที่ 69,559 บาทต่อคนต่อปี สูงกว่าจังหวัดสระแก้วเป็นอันดับ 7 จาก 8 จังหวัดในภาคตะวันออก และเป็นลำดับที่ 44 ของประเทศ

ตารางที่ 4.3 ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด ประจำปี พ.ศ. 2551

ภาค จังหวัด	มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด		รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี (บาท)	เรียงลำดับ	
	(GRP and GPP) (ล้านบาท)	ประชากร (1,000 คน)		รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี ของภาค	รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี ของประเทศ
<u>ภาคกลางตอนล่าง</u>					
สระบุรี	142,809	605	235,753	2	9
<u>ภาคตะวันออก</u>					
ระยอง	672,104	591	1,137,470	1	1
ชลบุรี	492,050	1,183	416,003	2	5
ฉะเชิงเทรา	232,730	705	330,237	3	7
ปราจีนบุรี	73,222	448	163,596	4	11
ตราด	22,060	242	91,148	5	30
จันทบุรี	41,708	532	78,435	6	36
นครนายก	18,073	260	69,559	7	44
สระแก้ว	33,067	538	61,499	8	49

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จังหวัดนครนายกตั้งอยู่ระหว่างจังหวัดสระบุรี และจังหวัดปราจีนบุรี ตามแนวแกนของถนนสุวรรณศร ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 ส่งผลให้ทั้งสองเมืองนี้มีบทบาทความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและสังคมกับเมืองนครนายกอย่างมีนัยยะสำคัญ จังหวัดสระบุรีตั้งอยู่บนแกนคมนาคมหลักของประเทศ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1) เป็นเมืองที่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จำนวนมาก มีผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดสูงถึง 142,809 ล้านบาท ขณะที่จังหวัดนครนายกมีเพียง 18,073 ล้านบาท ส่วนจังหวัดปราจีนบุรีเป็นจังหวัดขนาดใหญ่(ภายหลังแยกเป็น

ปราจีนบุรีและสระแก้ว) ที่ในอดีตเป็นศูนย์กลางการปกครองของมณฑลปราจีน (ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายกและพนมสารคาม) เมืองทั้งสองจึงเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่มีลำดับศักดิ์ที่สูงกว่าเมืองนครนายก เป็นศูนย์กลางของแหล่งงาน การค้าและการบริการที่ประชากรในจังหวัดนครนายกเดินทางไปทำงานและใช้บริการ นอกเหนือจากกรุงเทพมหานคร

และจากการที่จังหวัดนครนายกมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ในอดีตมีบทบาทเป็นเมืองเสียบึงที่สำคัญตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น รวมถึงเป็นแหล่งปลูกข้าวขนาดใหญ่เพื่อค้าขายในยุคสนธิสัญญาบาวริง มีระบบชลประทานที่สมบูรณ์ มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สำคัญ อย่างอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นแหล่งต้นน้ำ นครนายกจึงถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ ห้ามตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ กล่าวโดยสรุปแล้ว เมืองนครนายกจึงมีบทบาทเป็นศูนย์กลางในระดับจังหวัด ทั้งในแง่การค้า การบริการและการปกครอง

ในปัจจุบัน การท่องเที่ยวเริ่มมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัดนครนายก ซึ่งนครนายกเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทภูเขา น้ำตกมาตั้งแต่อดีต (ห่างจากตัวเมืองประมาณ 18 กม.) อีกทั้งจากการสร้างเขื่อนขุนด่านปราการชล(เขื่อนท่าด่าน) ให้เป็นแหล่งน้ำสำหรับทำการเกษตรและป้องกันน้ำท่วม ยังเป็นการเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น จากที่เที่ยวได้เฉพาะหน้าฝนเป็นสามารถเที่ยวได้ตลอดทั้งปี การมีกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น ประกอบกับการคมนาคมที่สะดวกห่างจากกรุงเทพมหานครเพียง 105 กม. และสามารถเดินทางต่อไปยังอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ หรือด่านการค้าชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชาที่อำเภออรัญประเทศ(ตลาดโรงเกลือ) การท่องเที่ยวจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่จะมีผลต่อบทบาทของเมืองนครนายกในอนาคต

4.3.2 พื้นฐานทางเศรษฐกิจของเมืองนครนายก

หากพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดนครนายก(GPP) ในปี 2551 พบว่าจังหวัดนครนายกมีรายได้สูงสุดจากสาขาการขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ในครัวเรือน เป็นเงิน 3,887 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 21.51 ของรายได้ทั้งหมด (ตารางที่ 4.4 และแผนภูมิที่ 4.1) ซึ่งมาจากเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางการค้าที่สำคัญ 2 เมือง คือ เมืองนครนายกและเมืองบ้านนา

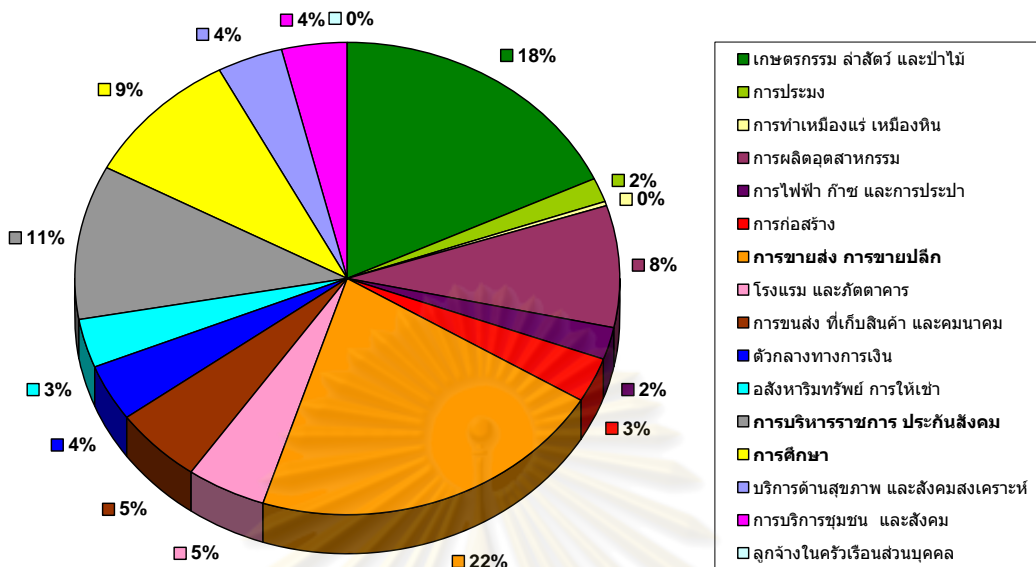
รองลงมา คือสาขาเกษตรกรรม การล่าสัตว์ และการป่าไม้ เป็นเงิน 3,252 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 17.99 ของรายได้ทั้งหมด โดยพื้นที่ทำการเกษตรจะกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งนครนายกมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติและระบบชลประทานครอบคลุมทั้งจังหวัด เป็นจุดแข็งต่อการทำการเกษตร ที่ส่วนใหญ่เป็นการทำนาและทำสวนผลไม้

ตารางที่ 4.4 ผลิตภัณฑ์จังหวัด ตามราคาประจำปี จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ. 2546 – 2551

สาขาการผลิต	2546	2547	2548	2549	2550	2551	ร้อยละ ปี 51 เทียบ ปี 46
	2003	2004	2005r	2006r	2007p	2008p1	
ภาคเกษตร	2,833	2,826	3,140	2,524	3,034	3,555	25
เกษตรกรรม การล่าสัตว์ และการป่าไม้	2,417	2,390	2,821	2,226	2,723	3,252	35
การประมง	417	436	319	298	311	303	-27
ภาคนอกเกษตร	10,414	11,091	11,847	13,011	13,912	14,519	39
การทำเหมืองแร่ และเหมืองหิน	58	39	37	54	57	60	5
การผลิตอุตสาหกรรม	933	845	933	1,033	1,362	1,484	59
การไฟฟ้า ก๊าซ และการประปา	319	362	376	383	397	412	29
การก่อสร้าง	1,447	1,203	705	804	699	549	-62
การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ในครัวเรือน	2,449	2,789	3,172	3,439	3,612	3,887	59
โรงแรม และภัตตาคาร	464	607	686	764	821	872	88
การขายส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคม	599	636	711	814	874	951	59
ตัวกลางทางการเงิน	379	436	499	610	590	690	82
บริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่า และบริการทางธุรกิจ การบริหาร การประกันภัย และการขนส่ง	557	581	582	603	604	569	2
รวมทั้งการประกันสังคมภาคบังคับ	1,226	1,404	1,656	1,748	1,866	1,946	59
การศึกษา	987	1,070	1,250	1,386	1,582	1,676	70
การบริการด้านสุขภาพ และงานสังคมสงเคราะห์	416	462	567	652	734	726	74
การบริการชุมชน สังคม และบริการส่วนบุคคลอื่น ๆ	563	639	655	701	692	675	20
ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล	17	18	19	20	22	23	35
ผลิตภัณฑ์จังหวัด	13,247	13,916	14,957	15,485	16,353	18,073	36
มูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อคน (บาท)	52,654	55,008	58,815	60,488	63,413	69,559	32
ประชากร (1,000 คน)	252	253	254	256	258	260	3

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิที่ 4.1 แสดงสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดนครนายก (GPP) ปี พ.ศ.2551

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

และสาขาการผลิตอื่นๆ ที่มีเมืองนครนายกเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ สาขาการบริหารราชการแผ่นดิน ด้านการศึกษา บริการสาธารณะ

หากพิจารณาแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เป็นที่น่าสังเกตว่ารายได้ในภาคที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่สูงขึ้นมาก เมื่อเทียบ ปี 2546 กับ ปี 2551 อาทิ สาขาของโรงแรมและภัตตาคาร เพิ่มขึ้นสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 88 สาขาตัวกลางทางการเงินเพิ่มขึ้นรองลงมาคิดเป็นร้อยละ 82 แสดงถึงการขยายตัวของภาคการท่องเที่ยว ที่เกิดจากกระแสการท่องเที่ยวในประเทศและศักยภาพการท่องเที่ยวที่สูงขึ้นของจังหวัด ซึ่งน่าจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในภาพรวมของจังหวัดและของเมืองนครนายกให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

4.4 ลักษณะทางสังคม

4.4.1 รูปแบบการบริหารจัดการ

เมืองนครนายก จัดให้เป็นเมืองขนาดกลาง มีการบริหารจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในรูปแบบของเทศบาลเมือง มีนายกเทศมนตรีทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร (กับรองนายกเทศมนตรี 2 คน) และมีสภาเทศบาลซึ่งประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 18 คนที่เลือกตั้งมาทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ โดยเทศบาลเมืองมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและความสะอาด สร้างและบำรุงถนนและท่าเรือ ดับเพลิงและกู้ภัย จัดการศึกษา ให้บริการสาธารณสุข สังคมสงเคราะห์ และรักษาวัฒนธรรมอันดีในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังอาจจัดให้มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการอื่น ๆ ได้ตามสมควร (<http://th.wikipedia.org/wiki/เทศบาลเมือง>)

เทศบาลเมืองนครนายก มีขนาดพื้นที่ 15.87 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยพื้นที่จาก 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลนครนายก และบางส่วนของตำบลท่าช้าง ตำบลบ้านใหญ่ ตำบลวังกระโจม ตำบลพรหมณี มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

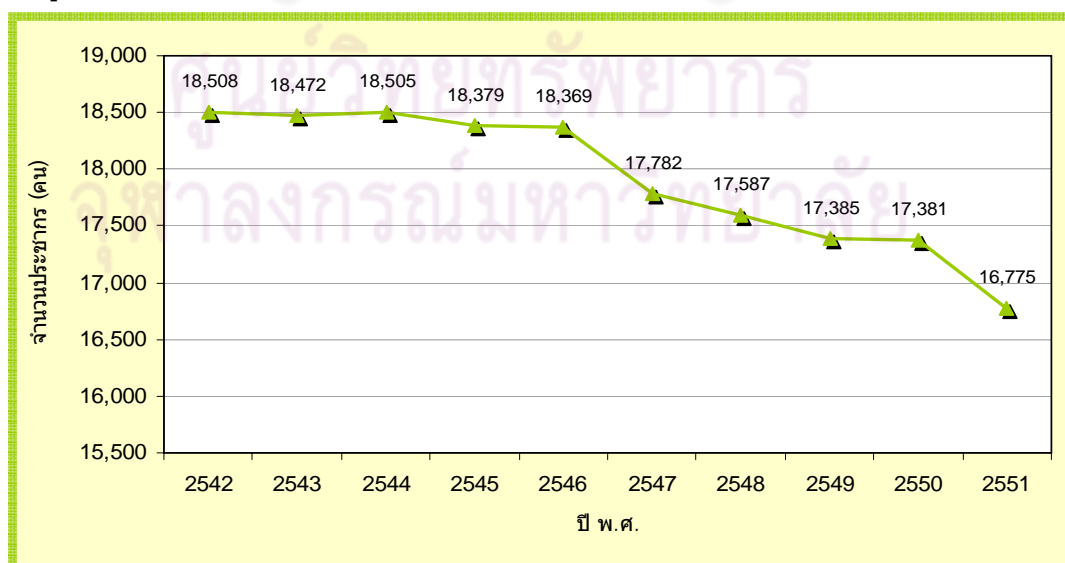
ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลพรหมณี ตำบลบ้านใหญ่
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลท่าช้าง ตำบลวังกระโจม ตำบลบ้านใหญ่
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลบ้านใหญ่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลพรหมณี ตำบลท่าช้าง

แบ่งพื้นที่เพื่อการบริหารจัดการออกเป็น 10 ชุมชน โดยแต่ละชุมชนจะมีผู้นำชุมชนและคณะกรรมการเป็นผู้ดูแล ประสานงานกับเทศบาล

4.4.2 รูปแบบโครงสร้างประชากร

1) จำนวนประชากร ในเขตเทศบาลเมืองนครนายก ปี พ.ศ.2551 มีประชากรทั้งสิ้น 16,775 คน 6,963 ครัวเรือน จากข้อมูลประชากรที่แสดงในแผนภูมิที่ 4.2 ในช่วงปี พ.ศ. 2542 ถึงปี พ.ศ. 2551 พบว่า จำนวนประชากรในเขตเมืองนครนายกมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับข้อมูลการตั้งถิ่นฐานที่ผ่านมา (แผนภูมิที่ 4.2) ที่มีแนวโน้มกระจายตัวอยู่รอบนอกเขตเทศบาลตามแนวแกนถนนสายสุวรรณศร สายรังสิต-นครนายก และสายนครนายก-น้ำตกสาธิตา ในส่วนจำนวนคนต่อครัวเรือน พบว่ามีสัดส่วนที่ลดลงเช่นกัน ในปี พ.ศ.2542 อัตราส่วนคนต่อครัวเรือนคิดเป็น 3.08 ส่วนในปี พ.ศ. 2551 อัตราส่วนคนต่อครัวเรือนลดลง คิดเป็น 2.41 ซึ่งจากอัตราส่วนที่ลดลงนี้ แสดงให้เห็นถึงขนาดครอบครัวที่เล็กลงด้วย

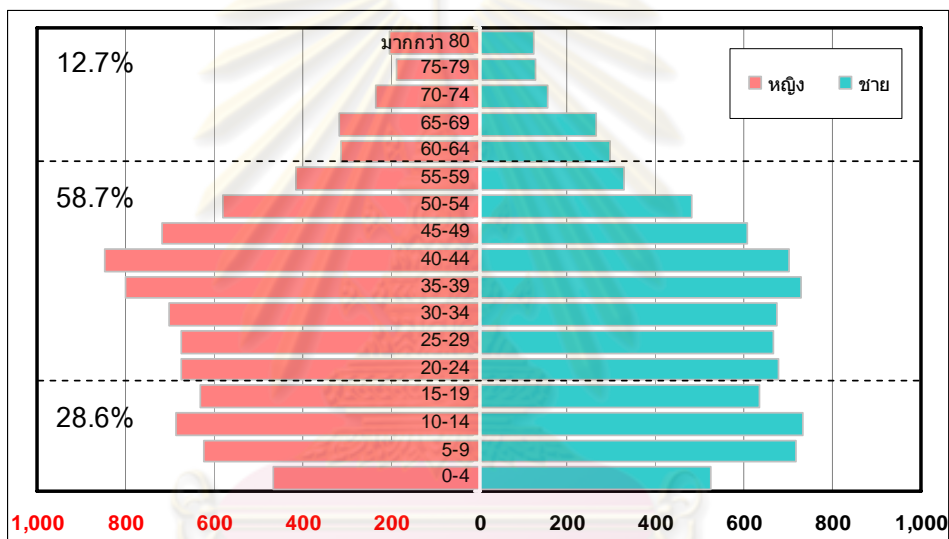
แผนภูมิที่ 4.2 แสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาล 10 ปี ตั้งแต่ พ.ศ.2542 - 2551

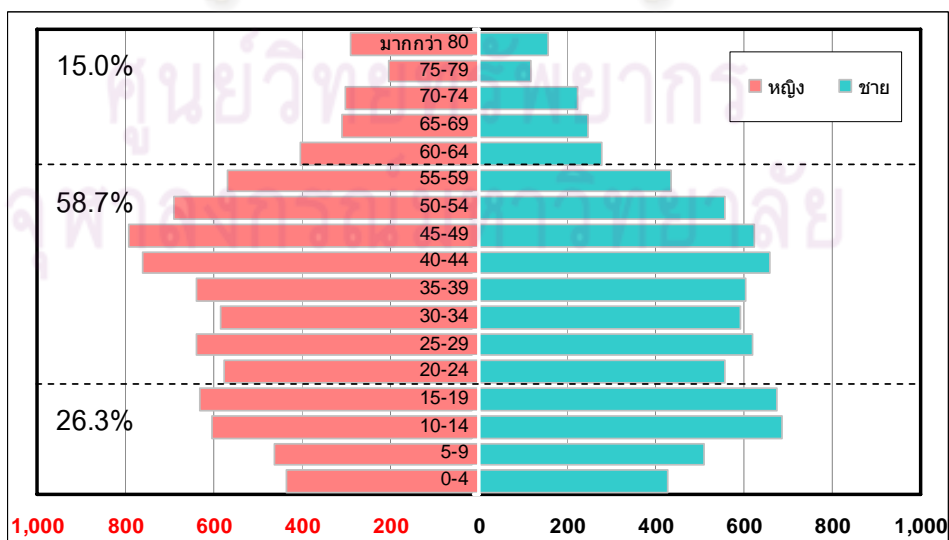
ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

2) การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอายุประชากร ในเขตเมืองนครนายก จาก
 แผนภูมิที่ 4.3 พบว่า ปี 2551 ประชากรวัยเด็ก อายุ 0-6 ปี ในปี 2551 มี 26.3% (ชาย 2,304/ หญิง
 2,137) คิดเป็นสัดส่วนเปลี่ยนแปลงลดลง 2.3% เมื่อเทียบกับปี 2546 มี 28.6% (ชาย 2,610/ หญิง
 2,404) ประชากรวัยทำงาน อายุ 20-59 ปี ในปี 2551 มี 58.7% (ชาย 4,644/ หญิง 5,257) คิดเป็น
 สัดส่วนคงที่ เมื่อเทียบกับปี 2546 มี 58.7% (ชาย 4,862/ หญิง 5,410) ประชากรวัยผู้สูงอายุ อายุ
 60- สูงกว่า 80 ปี ในปี 2551 มี 15.0% (ชาย 1,025/ หญิง 1,509) มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น 2.3% เมื่อ
 เทียบกับปี 2546 มี 12.7% (ชาย 969/ หญิง 1,253) สรุปได้ว่า ประชากรในเขตเมืองนครนายก มี
 ประชากรในวัยเด็กลดลง และมีสัดส่วนผู้สูงที่เพิ่มสูงขึ้น

แผนภูมิที่ 4.3 เปรียบเทียบโครงสร้างอายุของประชากรชาย-หญิง ระหว่าง ปี พ.ศ.2546 กับ 2551

โครงสร้างอายุประชากร ปี 2546

โครงสร้างอายุประชากร ปี 2551

ที่มา : ข้อมูลจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

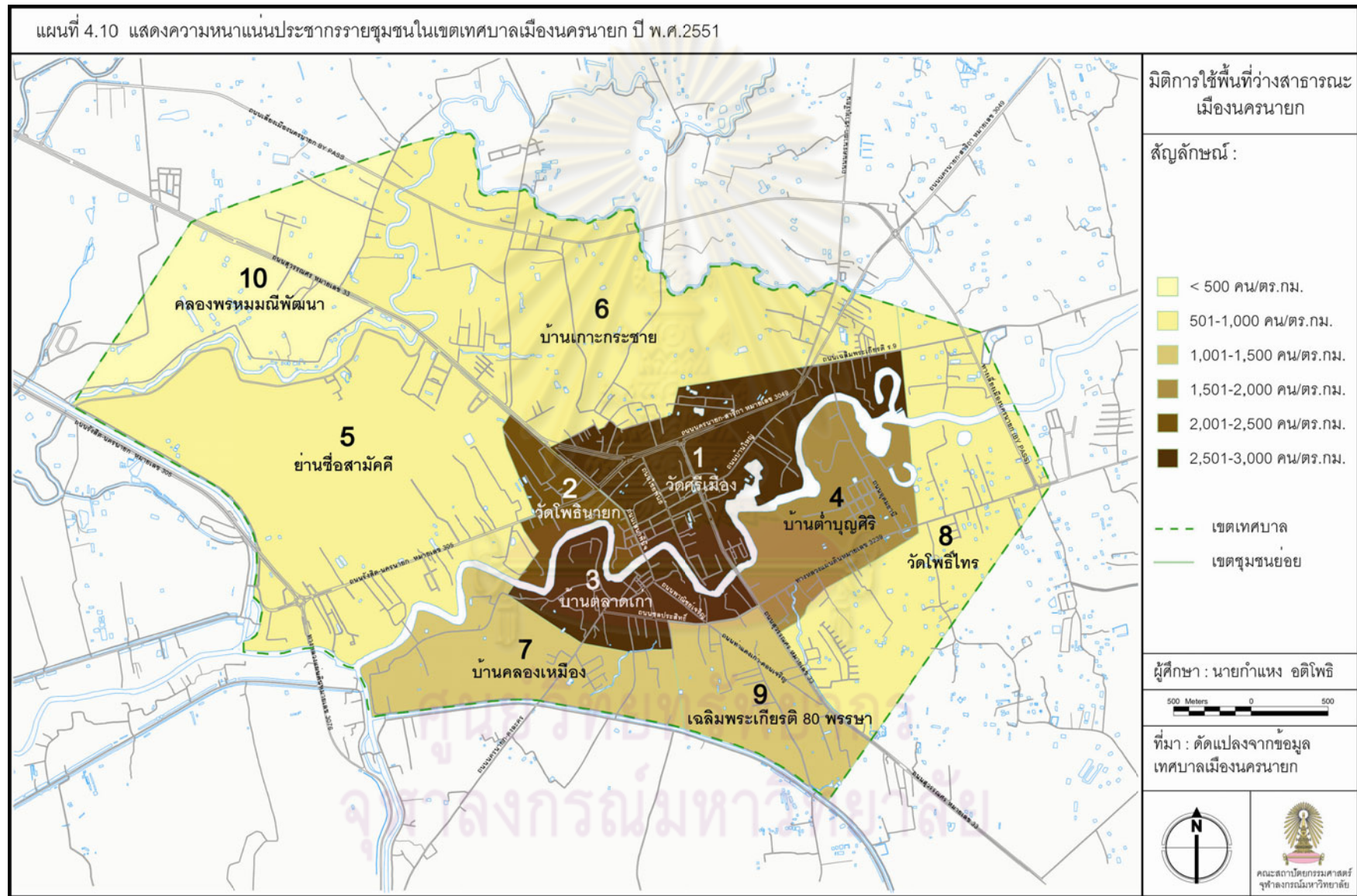
3) ความหนาแน่นของประชากร จากจำนวนประชากรในเขตเทศบาลแยกเป็นรายชุมชน 10 ชุมชน (ตารางที่ 4.5) พบว่าชุมชนบ้านตลาดเก่าเป็นชุมชนที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นสุด คิดเป็น 2,818 คน/ตร.กม. รองลงมาได้แก่ชุมชนวัดศรีเมือง มีประชากรอาศัยอยู่ 2,712 คน/ตร.กม. และชุมชนวัดโพธิ์นาย มีประชากรอาศัยอยู่ 2,391 คน/ตร.กม. เนื่องจากทั้ง 3 ชุมชน เป็นชุมชนในย่านศูนย์กลางเมืองนครนายกมาแต่ดั้งเดิม จึงทำให้มีประชากรอาศัยในพื้นที่หนาแน่นสูง ชุมชนบ้านตำบลบุญศิริ ชุมชนบ้านคลองเหมือง เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา เป็นชุมชนที่อยู่ถัดออกมาจากศูนย์กลางเมือง ชุมชนย่านชื่อสามัคคี ชุมชนบ้านเกาะกระชาย ชุมชนวัดโพธิ์ไทร ชุมชนคลองพรหมมณีพัฒนา เป็นชุมชนที่อยู่รอบนอก เนื่องจากบางส่วนเป็นพื้นที่ทำการเกษตร มีการตั้งบ้านเรือนอยู่กระจายตามพื้นที่เกษตรของตน จึงทำให้มีประชากรไม่หนาแน่นเท่ากับชุมชนในย่านศูนย์กลางเมือง

ตารางที่ 4.5 จำนวนประชากรรายชุมชน ปี พ.ศ.2551

ชุมชน ที่	ชื่อชุมชน	จำนวน		ขนาดพื้นที่ (ตร.กม.)	ความหนาแน่น	
		ประชากร	ครัวเรือน		คน/ครัวเรือน	คน/ตร.กม.
1	วัดศรีเมือง	4,113	1,755	1.52	2.34	2,712
2	วัดโพธิ์นาย	940	244	0.39	3.85	2,391
3	บ้านตลาดเก่า	1,804	858	0.64	2.10	2,818
4	บ้านตำบลบุญศิริ	1,869	882	0.99	2.12	1,894
5	ย่านชื่อสามัคคี	2,091	1,086	3.58	1.93	584
6	บ้านเกาะกระชาย	1,735	761	3.33	2.28	521
7	บ้านคลองเหมือง	1,071	334	1.07	3.21	1,001
8	วัดโพธิ์ไทร	1,466	514	1.95	2.85	751
9	เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา	1,076	245	0.80	4.39	1,343
10	คลองพรหมมณีพัฒนา	610	284	1.60	2.15	381
รวม		16,775	6,963	15.87	2.41	1,057

ที่มา : เทศบาลเมืองนครนายก

จากแผนที่ 4.10 ที่แสดงความหนาแน่นเป็นรายชุมชน จะสังเกตเห็นขอบเขตของชุมชนที่มีความหนาแน่นแตกต่างกัน โดยมีประชากรหนาแน่นสูงที่บริเวณชุมชนศูนย์กลางเมืองทั้งสองฝั่งแม่น้ำนครนายก และมีความหนาแน่นเบาบางลงในชุมชนที่ห่างจากศูนย์กลาง

4.4.3 รูปแบบวิถีชีวิตวัฒนธรรม

4.4.3.1 อาชีพ

เนื่องจากเมืองนครนายกเป็นเมืองขนาดกลาง มีบทบาทเป็นศูนย์กลางของจังหวัด และไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ประชากรส่วนใหญ่จึงมีอาชีพรับราชการค้าขาย และให้บริการต่างๆ โดยจำแนกได้ดังนี้

ข้าราชการ เป็นอาชีพกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งของนครนายก ทำงานในหน่วยงานต่างๆ ของรัฐระดับท้องถิ่น จังหวัดและส่วนกลาง เช่น ข้าราชการเกี่ยวกับฝ่ายบริหารหรือปกครอง ครู หมอ พยาบาล เป็นต้น ซึ่งสำนักงานตั้งอยู่ในศูนย์กลางเมืองและรอบนอกเมืองตามถนนสายหลักของเมือง

ผู้ประกอบการค้าขาย ในระบบและนอกระบบ ทั้งรายใหญ่ รายย่อย ค้าส่ง ค้าปลีก สินค้าหลากหลายประเภท หาบเร่แผงลอย

อาชีพเกี่ยวกับการบริการ ได้แก่ งานในร้านอาหาร ภัตตาคาร โรงแรม ร้านตัดผม ร้านเสริมสวย คลินิก เกี่ยวกับงานช่างต่างๆ เป็นต้น

เกษตรกร เกือบทั้งหมดเป็นการทำนาข้าว กระจายอยู่บริเวณรอบนอกของเมืองที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่เดิมแบบชุมชนชนบท แต่พื้นที่เมืองขยายตัวเข้าหาจึงถูกกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเมือง

กลุ่มผู้ใช้แรงงาน ในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นประชากรบางส่วนที่พักอาศัยในเมืองและเดินทางไปทำงานที่จังหวัดข้างเคียง อย่างสระบุรี ปราจีนบุรีและปทุมธานี

4.4.3.2 เชื้อชาติ

จากการศึกษาการตั้งถิ่นฐานของคนต่างวัฒนธรรม โดย พ.ต.ศรศักร ชูสวัสดิ์ (2539) พบว่า ในอดีตนครนายกมีคนต่างเชื้อชาติต่างวัฒนธรรมอาศัยอยู่ปะปนกัน ในช่วงแรกคาดว่าเป็นคนไทยและเขมร จนกระทั่งสมัยธนบุรีเป็นต้นมาจึงมีคนลาว คนมอญ คนไทยมุสลิม (มลายู) และคนจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานด้วยสาเหตุต่างกันไป การเข้ามาของคนเหล่านี้คือรากฐานสำคัญของสังคมนครนายกในปัจจุบัน กลุ่มชนเหล่านี้ จำแนกได้เป็น

คนไทย คนไทยในนครนายกนั้น ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นไพร่หลวงสังกัดกองข้าง เนื่องจากมีกองข้างอยู่ที่นครนายกมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว ไพร่หลวงบางส่วนสังกัดกรมล้อมพระราชวัง ฉะนั้นคนที่มิพื้นเพอยู่ที่บ้านน่าจะเป็นคนไทยเสียส่วนใหญ่

คนลาว คนลาวเป็นกลุ่มที่ถูกกวาดต้อนมาจากประเทศลาวปัจจุบัน มีมา 2 ระยะด้วยกัน **ระยะแรก** ในสมัยธนบุรี ราว พ.ศ. 2322 เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (ต่อมาคือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) ยกทัพไปตีล้านช้าง

ได้มีการกวาดต้อนลาวเวียงและลาวหัวเมืองปากโขงตะวันออกมาไว้ที่นครนายก รวมทั้งสระบุรี ลพบุรี ฉะเชิงเทรา ราชบุรี และจันทบุรี **ระยะที่สอง** เกิดขึ้นหลังกบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369 เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาธรรมาเป็นแม่ทัพยกทัพไปขับไล่กองทัพพวนที่เข้ามาตั้งที่เมืองพวนและหัวพันห้าทั้งหก เพื่อจัดการกับพวนที่ช่วยลาวในคราวเจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏ ได้มีการกวาดต้อนครอบครัวลาวจากเมืองพวนและเขตใกล้เคียงลงมาไว้ที่บ้านหมี่ บ้านสนามแจง ลพบุรี บ้านทัพคล้อ วังหลุมทุ่งโพธิ์ ตะพานหิน พิจิตร และนครนายก เดิมเชื่อว่า หมู่บ้านหนองหัวลิง อำเภอปากพลี นครนายก น่าจะเป็นหมู่บ้านแรกๆ ที่ชาวลาวพวนเข้ามาตั้งถิ่นฐานก่อนกระจายไปยังหมู่บ้านอื่น เช่น บ้านวัดฝั่งคลอง อย่างไรก็ดี เอกสารของจังหวัดนครนายกกล่าวว่า ชาวพวนที่บ้านท่าแดงเชื่อว่า กลุ่มของตนถูกกวาดต้อนมาในสมัยธนบุรี ชาวพวนที่บ้านเกาะหวายเชื่อว่า บรรพบุรุษของพวกเขาตอนอพยพมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 พร้อมกับกลุ่มชาวพวนที่อำเภอศรีมหาโพธิ์ ปราชญ์บุรี เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นจึงขยายครอบครัวไปตั้งที่หมู่บ้านใกล้เคียง เช่น บ้านคลองตะเคียน บ้านใหม่ฝั่งคลอง เป็นต้น ส่วนชาวพวนที่บ้านหนองหัวลิง ตำบลหนองแสง อพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 3 หลังกบฏเจ้าอนุวงศ์ โดยแยกครอบครัวมาจากกลุ่มคนที่อยู่อำเภอพนสนิคม ชลบุรี ซึ่งถูกกวาดต้อนมาจากเวียงจันทน์ การให้เชลยศึกชาวพวนอยู่แยกกันที่หมู่บ้านท่าแดง หมู่บ้านเกาะหวาย และหมู่บ้านหนองหัวลิงก็เพื่อป้องกันการรวมตัวกันกระด้างกระเดื่องและสร้างความลำบากในการปกครองดูแล ส่วนบริเวณวัดใหญ่ทักษิณาราม ตำบลบ้านใหญ่ (เดิมคือบ้านใหญ่ลาว) บริเวณนี้เป็นที่อยู่ของลาวเวียง

คนมลายู คนกลุ่มนี้ถูกกวาดต้อนมาในสมัยรัชกาลที่ 1 หลังศึกเมืองถลางใน พ.ศ. 2328 โดยกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาททรงเข้าปราบปรามหัวเมืองมลายูที่แข็งข้อ จึงเข้าตีและยึดเมืองปัตตานีได้ แล้วกวาดต้อนผู้คนไปยังที่ต่างๆ ส่วนใหญ่ให้ไปอยู่ชานกรุงฯ รวมถึงหัวเมืองใกล้เคียง เช่น นครนายก ฉะเชิงเทรา เพชรบุรี อยุธยา นนทบุรี

คนจีนอพยพ คนจีนน่าจะอพยพเข้ามาয়นครนายกในสมัยธนบุรีเป็นต้นมาซึ่งเป็นระยะที่คนจีนกลุ่มภาษาแต้จิ๋วจำนวนมากเข้ามาตั้งถิ่นฐานแถบอำเภอไทยฝั่งตะวันออกได้แก่ ตราด จันทบุรี บางปลาสร้อย แปรจิว การเก็บภาษีอากรบ่อนเบี้ยในนครนายกในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยแสดงให้เห็นว่า มีคนจีนอยู่ในนครนายกมากพอควร โดยทั่วไปแล้วบ่อนการพนันมักเปิดในบริเวณที่มีคนจีนอยู่มากพอควร อย่างไรก็ตาม คงมีจำนวนคนจีนในนครนายกน้อยกว่าคนจีนในเมืองปราชญ์บุรีและฉะเชิงเทรา ในสมัยรัชกาลที่ 5 บันทึกรของปาเวีย (Pavie) ชาวฝรั่งเศสระบุว่า มีการตั้งวัดของชาวคริสต์ขึ้นที่นครนายก

คนมอญ สืบเชื้อสายมาจากมอญที่อพยพเข้ามาในไทยช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น อาศัยอยู่ที่ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองนครนายก บางส่วนอยู่ที่ อำเภอบ้านนา และตำบลชุมพล

อำเภอองครักษ์ อย่างไรก็ตามก็เข้าใจว่า นครนายกไม่ใช่เมืองที่ถูกกำหนดให้คนมอญมาตั้งถิ่นฐานโดยตรง การศึกษาของสุภรณ์ โอเจริญ ชี้ให้เห็นว่า มอญที่อพยพเข้ามาในสมัยรัตนโกสินทร์นั้นมีการตั้งบ้านเรือนที่ปทุมธานี พระประแดง และนนทบุรีเป็นสำคัญ

4.4.3.3 ศาสนา และวัฒนธรรม

เมืองนครนายก มีวัฒนธรรมเหมือนเมืองทั่วไปในภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งการดำเนินชีวิตผูกพันอยู่กับการประกอบอาชีพ ศาสนาและความเชื่อ ประชากรส่วนใหญ่ในเมืองนับถือศาสนาพุทธ มีวัดกระจายอยู่ตามชุมชนถึง 12 แห่ง ตามแนวริมแม่น้ำนครนายก ศาลเจ้า 2 แห่ง บริเวณชุมชนชาวจีนย่านตลาดเก่า และบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์ มีโบสถ์คริสต์ 2 แห่ง

เทศกาล งานประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญของเมืองนครนายก ได้แก่

1. ประเพณีลอยกระทง ประมาณเดือนพฤศจิกายน กิจกรรมโดยสังเขป มีกิจกรรมการแสดงและนำกระทงไปลอยตามแม่น้ำลำคลองตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบสอง
2. เทศกาลขึ้นปีใหม่ มีการเฉลิมฉลองร่วมกันในเมือง และประชาชนร่วมทำบุญตักบาตร
3. ประเพณีสงกรานต์ ประมาณเดือนเมษายน สรงน้ำพระ ก่อเจดีย์ทรายตามวัดต่างๆ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ แห่นางสงกรานต์ เล่นสาดน้ำ
4. ประเพณี เข้าพรรษา ประมาณเดือนกรกฎาคม โดยประชาชนร่วมแห่เทียนพรรษาเข้าวัด
5. งานประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ จัดช่วงแรม 1 ค่ำ เดือน 11 หรือตรงกับวันออกพรรษา
6. งานวันมะพร้าวหวานและของดีนครนายก จัดขึ้นช่วงเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด
7. งานนครนายกมรดกธรรมชาติ จัดช่วงเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม บริเวณถนนสุวรรณศร เทศบาลเมืองนครนายก เป็นการรวมกิจกรรมที่หลากหลายไว้ในงาน เช่น การประกวดและจำหน่ายของดีเมืองนครนายก นิทรรศการ อาหารจานเด็ด แข่งขันจักรยานเสือภูเขา แนะนำกิจกรรมท่องเที่ยวแ่งด้วยเรือแคนู วิ่งป่า (FOREST RUN)

4.5 สรุปปัจจัยแวดล้อมของเมืองนครนายก

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเมืองนครนายกด้านต่างๆ สามารถอธิบายความเป็นไปได้ที่จะมีผลต่อการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองในภาพรวม ได้ดังนี้

4.5.1 ลักษณะเชิงสัณฐาน

เมืองนครนายกตั้งอยู่บนพื้นที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ ใกล้กับพื้นที่ภูเขาทางทิศเหนือ มีแม่น้ำพาดผ่านกลางเมือง ทำให้เมืองมีพื้นที่ว่างริมแม่น้ำเป็นแนวยาวจำนวนมาก ส่งผลดีต่อสภาพแวดล้อมโดยรวมของเมือง จากความเป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เมืองนครนายกเป็นเมืองที่มีความผูกพันอยู่กับการเกษตร พื้นที่โดยรอบเมืองเป็นพื้นที่เพาะปลูกชั้นดี มีระบบชลประทานครอบคลุมทั่วพื้นที่ รวมถึงโครงข่ายเส้นทางสัญจรโดยรอบที่กระจายอย่างทั่วถึงโดยมีเมืองนครนายกเป็นศูนย์กลาง อีกทั้งเมืองยังอยู่ใกล้กับบริเวณพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่ต้องการอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ ส่งผลให้เมืองและบริเวณโดยรอบเข้มงวดในการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่จะก่อมลพิษ ซึ่งมีทั้งผลดีผลเสียต่อเมือง ผลดีคือ เมืองมีสภาพแวดล้อมโดยรวมดี คงความเป็นธรรมชาติไว้มาก แต่มีผลเสียคือ ทำให้เมืองมีข้อจำกัดในการพัฒนาการสร้างแหล่งงานซึ่งมีผลต่อการขยายตัว และการเติบโตของเมือง เมืองนครนายกจึงเป็นเมืองเล็กๆ ความต้องการการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะโดยรวมของเมืองจึงไม่น่าจะมากนัก

ศูนย์กลางเมืองนครนายกตั้งแต่ในยุคแรกๆ ตั้งอยู่บนแกนถนนที่ตัดกับแม่น้ำ มีลักษณะเป็นแนวยาว และถูกแบ่งเป็นสองฝั่งโดยแม่น้ำนครนายก แกนถนนที่เป็นศูนย์กลางเมืองของฝั่งทิศเหนือของแม่น้ำคือ ถนนเสนาพิณี เป็นฝั่งที่มีการพัฒนาที่หลังหรือเป็นส่วนขยายของศูนย์กลางฝั่งทิศใต้(ฝั่งวังกระโจม) คือ ถนนพณิชย์เจริญ ซึ่งเป็นย่านการค้าเก่าแก่กว่า บริเวณแกนศูนย์กลางเมืองทั้งสองฝั่งดังกล่าวน่าจะเป็นพื้นที่ที่มีความต้องการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะที่สูงที่สุดของเมืองนครนายก

เมืองนครนายก มีการเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐานไม่มากเพราะขาดปัจจัยกระตุ้น อย่างการลงทุนทางเศรษฐกิจ หรือโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ แนวโน้มของการตั้งถิ่นฐานมักกระจายไปตามถนนสายหลัก(ถนนสุวรรณศร) และสายรอง(ถนนรังสิต-สาร์ิกา)ของเมือง ในรูปแบบของหมู่บ้านจัดสรร พื้นที่ศูนย์กลางเมืองและเมืองชั้นในมีสภาพเสื่อมโทรม แทบไม่มีการขยายตัวหรือเปลี่ยนแปลงของย่านพาณิชยกรรม และพื้นที่พักอาศัย ซึ่งจะส่งผลความคึกคักของศูนย์กลางเมืองในแง่ของกิจกรรมในเมืองและช่วงเวลาที่เกิดกิจกรรมจะสั้นลง เพราะคนมีแนวโน้มอาศัยอยู่ตามพื้นที่รอบนอกเมืองมากกว่าในพื้นที่เมืองชั้นใน และทำให้มีผลโดยตรงต่อการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองตามมา

เมืองนครนายกมีโครงข่ายการสัญจรในภาพรวมดี ทำให้การคมนาคมในระดับต่างๆ มีความสะดวก ทั้งการเชื่อมต่อระหว่างเมือง ภายในเมือง และกับพื้นที่โดยรอบ แต่มีปัญหาการซ้อนทับของการใช้เส้นทางเพื่อผ่านเมือง และเข้าถึงเมืองในบางบริเวณทำให้บริเวณดังกล่าวมักมีปัญหาการจราจรติดขัดในช่วงที่มีการจราจรคับคั่ง ซึ่งในปัจจุบันได้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการตัดถนนเลียบเมือง เพื่อแยกการสัญจรในลักษณะผ่านเมืองออกไป เมืองนครนายกเป็นเมืองที่เส้นทางสัญจรมีศักยภาพในการเข้าถึงระดับเมืองดี ซึ่งเกิดจากแกนถนนสายหลักและสายรองเป็นเส้นทางหลักในการเชื่อมโยงเส้นทางสัญจรเข้าด้วยกัน ทำให้สะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ต่างๆ ของเมืองกับพื้นที่ศูนย์กลางเมือง ในส่วนศักยภาพในการเข้าถึงของโครงข่ายการสัญจรระดับย่านนั้น แสดงให้เห็นว่าเส้นทางที่มีศักยภาพระดับย่านสูงจะกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่รอบเมือง ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนขนาดใหญ่อย่างเช่นชุมชนบ้านใหญ่ และในเส้นทางที่มีหมู่บ้านจัดสรรอยู่จำนวนมาก แต่พื้นที่ศูนย์กลางเมืองกลับมีศักยภาพในการเข้าถึงปานกลางถึงต่ำ จากการศึกษาโครงข่ายการสัญจรของเมืองยังพบว่า โครงข่ายถนนส่วนใหญ่ไม่สอดคล้องกับโครงข่ายของแม่น้ำ กล่าวคือ ถนนในบริเวณริมแม่น้ำส่วนใหญ่เป็นถนนปลายตัน ทำให้การเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำไม่สะดวก ไม่เอื้อให้เกิดกิจกรรมบนพื้นที่ริมน้ำ พื้นที่ริมน้ำของเมืองจึงถูกทิ้งเป็นพื้นที่รกร้างขาดการใช้ประโยชน์เท่าที่ควร

การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศูนย์กลางเมือง หลักๆ ประกอบด้วย ย่านพาณิชยกรรม ย่านสถานที่ราชการเก่า สถาบันการศึกษา และย่านพักอาศัยหนาแน่น ปัญหาที่พบคือ ย่านพาณิชยกรรมหลักของเมืองไม่สามารถขยายตัวได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากติดย่านราชการและสถาบันการศึกษา อีกทั้งยังถูกจำกัดจากแนวแม่น้ำนครนายกกับถนนสายหลักที่ทำลายการเชื่อมต่อพื้นที่สองฝั่ง เมื่อศูนย์กลางเมืองขยายตัวได้ยากจึงส่งผลต่อขนาดและความหนาแน่นของศูนย์กลางเมือง และมีผลโดยตรงต่อความต้องการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะอีกด้วย

4.5.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจของเมือง

จากการศึกษาข้อมูลทางเศรษฐกิจ พบว่า เมืองนครนายกเป็นเมืองที่มีบทบาทเป็นศูนย์กลางทางการค้าและการบริการ ทางทรงปกครองและทางการศึกษาในระดับจังหวัด รองรับกลุ่มคนโดยรอบพื้นที่เป็นหลัก มีมูลค่ารวมทางเศรษฐกิจไม่สูงมาก รวมถึงรายได้เฉลี่ยที่อยู่ในระดับกลางๆ แต่เมืองนครนายกมีโอกาสในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวที่เข้ามาในจังหวัด ซึ่งต้องผ่านตัวเมืองนครนายก ส่งผลต่อปริมาณการสัญจร ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวซึ่งเติบโตอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน

4.5.3 ลักษณะทางสังคม

เมืองนครนายกในระดับท้องถิ่นอยู่ในความดูแลของเทศบาลเมืองนครนายก และเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการสำคัญๆ ของระดับจังหวัด ด้านการบริหารจัดการเมืองนครนายกเป็นเมืองที่มีสภาพความเป็นเมืองต่ำ ขอบเขตพื้นที่ดูแลมีขนาดใหญ่กว่าพื้นที่เมือง ทำให้เทศบาลมีภาระที่ต้องรับผิดชอบดูแลพื้นที่จำนวนมากแต่สามารถจัดเก็บรายได้ได้น้อย ทำให้มีปัญหาการดูแลพื้นที่ได้ไม่ทั่วถึงและทำได้ยาก ในส่วนความหนาแน่นของประชากรในแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันสูง ทำให้มีความแตกต่างของความต้องการการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะที่ต่างกันด้วย

โดยภาพรวมในช่วงที่ผ่านมาจำนวนประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่หากมองตามโครงสร้างอายุพบว่าสัดส่วนของผู้สูงอายุมีการเพิ่มขึ้น

ด้านอาชีพของประชากรในเขตเทศบาลเมืองนครนายกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มข้าราชการ มีช่วงเวลาดำเนินงานประมาณ 8.00-16.00 น. ดังนั้นวิถีชีวิตของกลุ่มอาชีพข้าราชการจึงมีผลต่อช่วงเวลากิจกรรมที่เกิดต่อพื้นที่ว่างสาธารณะในเมือง

ด้านเชื้อชาติวัฒนธรรมนั้นในเขตเทศบาลเมืองนครนายกไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนใหญ่เป็นคนไทย เชื้อสายจีน ลาว ซึ่งมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน นับถือพระพุทธศาสนา จึงมีประเพณีร่วมกัน จึงขาดความหลากหลาย และมีเทศกาลงานประเพณีเหมือนคนในชุมชนภาคกลางทั่วไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

มิตินการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเมืองนครนายก

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเมืองนครนายก เกี่ยวกับสภาพทั่วไป บทบาททางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม และการวิเคราะห์ลักษณะพื้นฐานของเมืองในบทที่ผ่านมา โดยในบทนี้เป็นผลการศึกษารูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก และนำข้อมูลมาศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะกับปัจจัยแวดล้อม

5.1 รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก

เป็นการสำรวจและเก็บบันทึกกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ว่างสาธารณะประเภทต่างๆ แต่ละช่วงเวลา แบ่งเป็นช่วงเช้า 6.00-11.00น. ช่วงเที่ยง 11.00-16.00น. และช่วงเย็น 16.00-21.00น. พิจารณาองค์ประกอบของพื้นที่ และระดับความเชื่อมโยงเชิงพื้นที่ ซึ่งได้จากการสังเกตการณ์ สอบถามจากคนในพื้นที่ สามารถจำแนกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อนันทนาการ พื้นที่ว่างสาธารณะในอาคารสาธารณะ พื้นที่ว่างเปล่า และถนน/ทางเท้า มีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อนันทนาการ

เป็นพื้นที่ที่ถูกวางแผนหรือจัดสร้างขึ้นโดยภาครัฐให้เป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมนันทนาการของประชาชน ได้แก่ สวนสาธารณะ สนามกีฬา และสนามเด็กเล่น (แผนที่ 5.1)

5.1.1.1 สวนสาธารณะ ในเมืองนครนายกมี 2 แห่ง คือ

1) สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙(1) ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางเมืองนครนายก ริมฝั่งแม่น้ำนครนายก ด้านทิศเหนือ ล้อมรอบด้วยถนนธงไชย ถนนเสนาพินิชและถนนไชยพันธ์ มีพื้นที่ประมาณ 11.62 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นลานคอนกรีตโล่ง กับบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นสนามหญ้าปกคลุมด้วยพรรณไม้ใหญ่ พื้นที่อยู่ในความดูแลของเทศบาลเมืองนครนายก

เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะที่รองรับกิจกรรมระดับเมือง โดยในวันธรรมดาจะมีกลุ่มคนวัยทำงานมาออกกำลังกายเดินแอโรบิคตอนเช้าก่อนเวลาทำงานและตอนเย็นหลังเลิกงาน คนที่เข้ามาใช้เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจมีปริมาณน้อยมาก ทางฝั่งศาลหลักเมืองจะมีคนเข้ามาสักการะบางประปราย บริเวณลานคอนกรีตจะถูกใช้เป็นที่จอดรถช่วงเย็นถึงค่ำเวลาที่มีตลาดใต้ร่มติดบนถนนธงไชย และลานดังกล่าวเป็นพื้นที่จัดงานเทศกาลสำคัญๆ ของเมือง ตามโอกาสพิเศษ เช่น งานลอยกระทงที่จัดขึ้นทุกปี โดยงานส่วนใหญ่เทศบาลจะเป็นเจ้าภาพในการใช้สถานที่

ภาพที่ 5.1 สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ และกิจกรรมบนพื้นที่

2) สวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ(2) ตั้งอยู่บริเวณมูมถนนไชยพันธ์ตัดกับถนน ซึ่งเป็นพื้นที่ศูนย์กลางเมืองเช่นกัน อยู่ระหว่างพื้นที่ของโรงเรียนอนุบาลนครนายก ติดกับชมรมแบดมินตันและชมรมเทนนิสจังหวัดนครนายก มีพื้นที่ประมาณ 1.83 ไร่ เดิมเป็นที่ตั้งของศาลาประชาคมเป็นที่ดินของกรมธนารักษ์ ใช้งบประมาณปรับปรุงจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครนายกสร้างเป็นสวนสุขภาพและสนามเด็กเล่น พื้นที่ประกอบด้วย สวน สระน้ำ สนามเด็กเล่น ศาลา และลานจอดรถ

การใช้พื้นที่ในช่วงวันธรรมดา เป็นพื้นที่รับ-ส่งนักเรียนของโรงเรียนอนุบาลนครนายกและโรงเรียนนครนายกวิทยาคม ในช่วงเย็นหลังเลิกเรียนเป็นเวลาที่มีการใช้ประโยชน์พื้นที่สูงสุด โดยจะมีเด็กนักเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงมัธยม จับกลุ่มกระจายไปทั่วบริเวณสวน ทั้งนั่งคอย พุดคุย วิ่งเล่น โดยเฉพาะด้านหน้าลานจอดรถ ศาลา สนามหญ้า เครื่องเล่น และกลุ่มผู้ปกครองที่มารอรับบุตรหลาน ร้านค้าหาบเร่บางส่วน ในช่วงวันหยุดเสาร์ อาทิตย์จะมีการใช้พื้นที่คือ ลานจอดรถเป็นที่จอดรถของคนที่มาเดินตลาดที่จะมีการวางขายเป็นหาบเล่แผงลอยตามทางทำต่อเนื่องมาจากตลาด ตั้งแต่เช้าถึงบ่าย และในช่วงเย็นจะมีกลุ่มวัยรุ่นจับกลุ่มเล่นฟุตบอลบนลานจอดรถ กลุ่มเด็กและผู้ใหญ่มาพักผ่อนบริเวณสนามเด็กเล่น

ภาพที่ 5.2 สวนสมเด็จพระนางเจ้าฯ และกิจกรรมบนพื้นที่

5.1.1.2 สนามกีฬาากลางแจ้ง 2 แห่ง คือ

1) สนามเทนนิสจังหวัดนครนายก(4) ขนาดพื้นที่ 1 ไร่ มีคอร์ตเทนนิส 2 คอร์ต เป็นพื้นที่ของกรมธนารักษ์ การใช้พื้นที่จัดตั้งเป็นชมรมเทนนิสจังหวัดนครนายก โดยแบ่งเวลาการเล่นร่วมกันเป็นรอบๆ ในวันธรรมดาเริ่มตั้งแต่ช่วงเย็นไปถึงค่ำ และในวันหยุดสุดสัปดาห์ จะเพิ่มช่วงเช้าเข้ามา กลุ่มคนที่เข้าใช้พื้นที่มีหลากหลายวัยตั้งแต่เด็ก ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ แต่อยู่ในวงจำกัด

ภาพที่ 5.3 สนามเทนนิสจังหวัดนครนายก

2) สนามกีฬาากลางจังหวัดนครนายก(3) ตั้งอยู่ใกล้กับถนน รังสิต – นครนายก อยู่ห่างจากตัวเมืองนครนายกเป็นระยะทางประมาณ 4.7 กิโลเมตร อยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ขนาดพื้นที่ปัจจุบัน 23.5 ไร่ เป็นสนามกีฬามาตรฐาน ประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกหลายอย่าง ทั้งเครื่องออกกำลังกาย สนามบาสเกตบอล/วอลเลย์บอล ลู่วิ่ง อัฒจันทร์ ที่จอดรถ อาคารกรรกีฟาย และบริเวณโดยรอบที่มีต้นไม้ขึ้นอยู่ประปราย

ภาพที่ 5.4 สนามกีฬาากลางจังหวัดนครนายก และกิจกรรมบนพื้นที่

การเข้าใช้พื้นที่ที่จะมีเฉพาะช่วงเย็นของวันธรรมดาหลังเลิกงาน เป็นกลุ่มคนวัยทำงานมาวิ่งและใช้เครื่องออกกำลังกาย แต่มีจำนวนไม่มาก เนื่องจากเดินทางมาไกล ส่วนใหญ่กิจกรรมหลักของสนามกีฬาากลางแห่งนี้ ใช้เป็นที่ฝึกนักกีฬาฟุตบอลของจังหวัดในช่วงเย็นของวันธรรมดาและวันเสาร์ทั้งวัน วันอาทิตย์จะหยุดให้บริการ และมีตารางการใช้สนามเป็นที่จัดแข่งขันฟุตบอลลีกภูมิภาค รวมถึงการแข่งขันต่างๆ ระดับจังหวัด

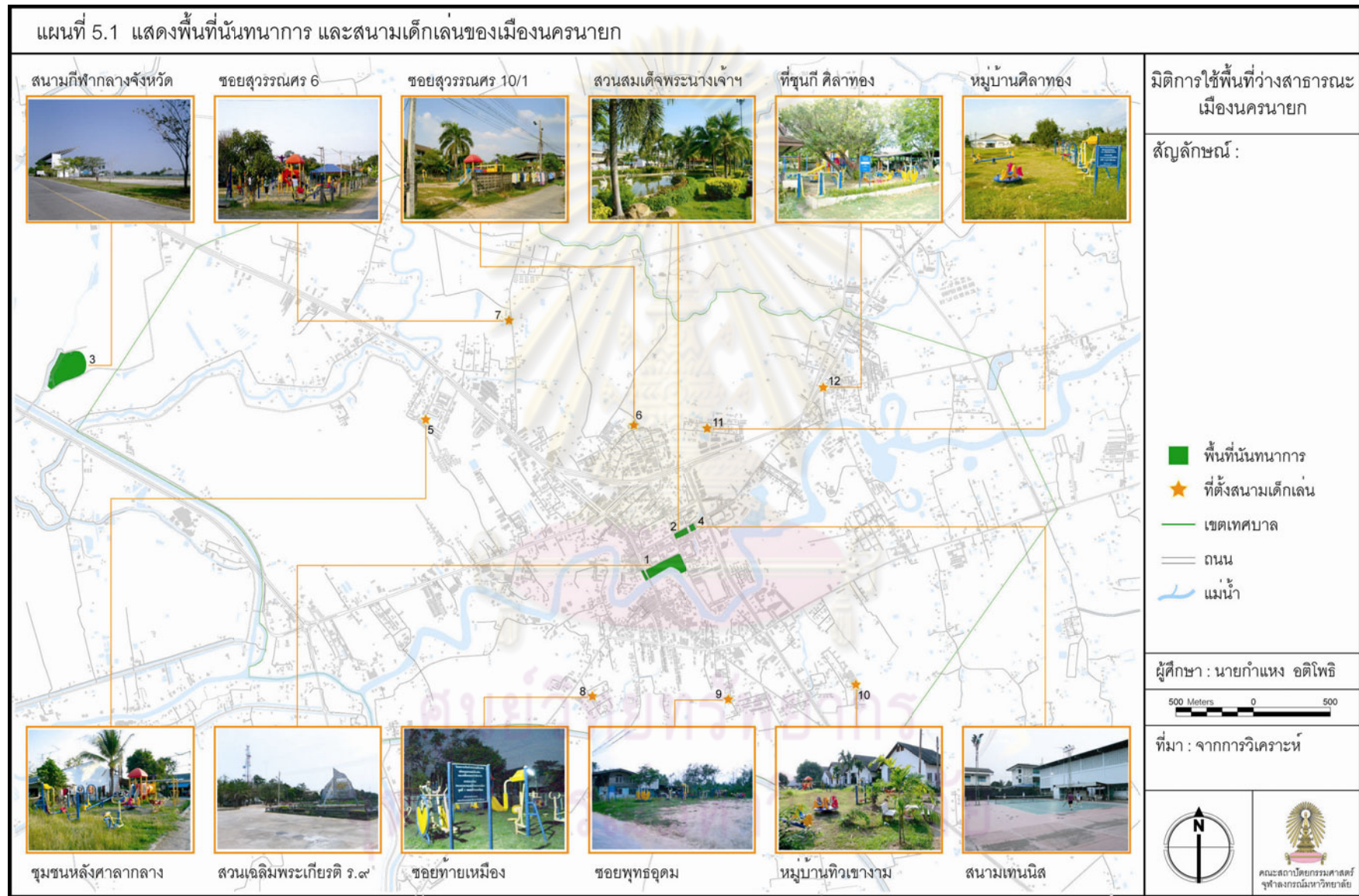
5.1.1.3 **สนามเด็กเล่น** ส่วนใหญ่จัดสร้างขึ้นในปีงบประมาณ 2550-2551 ของเทศบาลเมืองนครนายกมี 20 แห่ง ซึ่งดำเนินการโดยคณะกรรมการของชุมชน 8 ชุมชน (ภายหลังแบ่งเป็น 10 ชุมชน) อยู่ในบริเวณย่านชุมชนพักอาศัยหรือหมู่บ้านจัดสรรจำนวน 8 แห่ง ในบริเวณศาสนสถาน 9 แห่ง โรงเรียน 3 แห่ง และสนามเด็กเล่นที่กระจายอยู่ในพื้นที่อื่นๆ ได้แก่ ในโรงเรียนเทศบาลกับโรงเรียนเอกชนอีก 4 แห่ง ในสวนสาธารณะ 1 แห่ง รวมทั้งเมืองนครนายก (ในเขตเทศบาล) มีสนามเด็กเล่น 25 แห่ง

สนามเด็กเล่นในชุมชนพักอาศัยและหมู่บ้านจัดสรร 8 แห่ง กระจายตัวอยู่ในชุมชนในเขตเทศบาลเมืองนครนายก(แผนที่ 5.1) ได้แก่ ชุมชนหลังศาลากลางจังหวัด(5), ซอยสุวรรณนคร 10/1(6), ซอยสุวรรณนคร 6(7), ซอยท้ายเหมือง(8), ซอยพุทธอุดม(9), หมู่บ้านทิวเขางาม (10), หมู่บ้านศิลาทอง(11), ที่ดินของชุนกิ ศิลาทอง(12) แต่ละพื้นที่มีขนาดประมาณ 100-200 ตร.วา ประกอบไปด้วยเครื่องเล่น และเครื่องออกกำลังกายต่างๆ ประมาณ 10-13 เครื่อง ส่วนใหญ่เป็นที่ดินกรรมสิทธิ์ของเอกชน ยกเว้นชุมชนหลังศาลากลางเป็นที่การเคหะแห่งชาติ และที่ดินชุนกิเป็นที่ธรณีสงฆ์ของวัดรังสีโสภณ

สนามเด็กเล่นดังกล่าวถูกใช้งานในระดับละแวกบ้าน เพื่อการออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจเป็นหลัก โดยกลุ่มเด็กและผู้สูงอายุ ในช่วงเวลาเย็นของทุกวันธรรมดา หลังจากแดดเริ่มร่มแล้ว ไปจนถึงช่วงค่ำซึ่งในพื้นที่ที่การติดตั้งแสงสว่างจะช่วยเพิ่มระยะเวลาการใช้งาน ส่วนในช่วงเวลาวันหยุดจะมีการใช้งานกระจายไปทั้งวัน แต่จะเว้นช่วงกลางวันที่มีแดดร้อน และมีการเข้าใช้พื้นที่มากในช่วงเย็น จากการสำรวจภาคสนาม พบข้อสังเกตว่าพื้นที่ชุนกิ ศิลาทอง มีลักษณะพื้นที่เป็นร่มเงาตลอดวัน จึงมีกลุ่มเด็กเข้าใช้พื้นที่ในช่วงกลางวันเพิ่มขึ้นมา

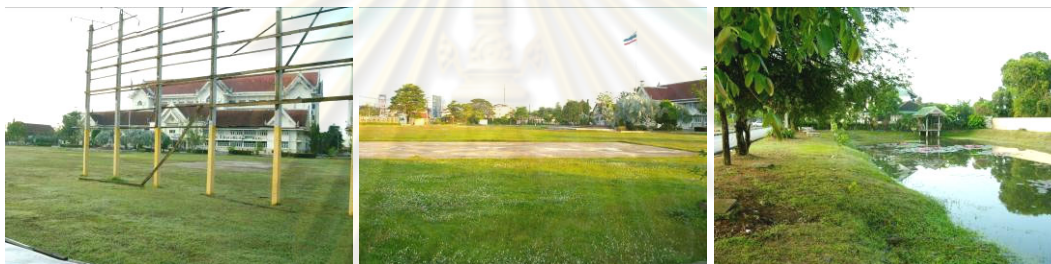
ภาพที่ 5.5 กิจกรรมบนสนามเด็กเล่นในชุมชนพักอาศัย

5.1.2 พื้นที่ว่างสาธารณะในอาคารสาธารณะ

5.1.2.1 สถานที่ราชการ พื้นที่ว่างที่ถูกใช้งานเป็นพื้นที่ว่างสาธารณะ ได้แก่ (แผนที่ 5.2)

1) สนามหน้าศาลากลางจังหวัดนครนายก(13) ตั้งอยู่บนถนนสุวรรณศร ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ห่างจากศูนย์กลางเมืองนครนายก ประมาณ 1 กิโลเมตร มีส่วนที่เป็นสนามหญ้า และลานโล่งหน้าอาคาร นอกจากจะถูกใช้สำหรับจัดงานเทศกาลงานประเพณี และกิจกรรมทางการเมืองการปกครองต่างๆ ของจังหวัด เช่น การประกาศผลเลือกตั้ง การจุดเทียนชัยถวายพระพร ใช้จัดงานประจำปีอย่าง งานกาชาด งานมะพร้าวหวาน เป็นต้น สนามหน้าศาลากลางจังหวัด ยังเป็นพื้นที่ที่ผู้คนแถบละแวกบ้านโดยชุมชนหลังศาลากลางจังหวัด ใช้พื้นที่เพื่อการออกกำลังกาย เล่นกีฬาฟุตบอล หรือตะกร้อ ทั้งในวันระหว่างสัปดาห์และวันสุดสัปดาห์ด้วย มักพบการใช้งานดังกล่าวในช่วงเวลาเย็น ส่วนมากเป็นกลุ่มเด็กไปจนถึงวัยรุ่น

ภาพที่ 5.6 พื้นที่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด

2) พื้นที่ว่างหน้าอนามัย(14) ของเทศบาลเมืองนครนายก ตั้งอยู่ตรงข้ามกับโรงเรียนอนุบาลนครนายก ในช่วงเลิกเรียน จะมีร้านค้าประเภทหาบเร่แผงลอยจำนวนมากเข้ามาขายของบริเวณรอบโรงเรียนทำให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด ทางเทศบาลจึงได้จัดระเบียบให้ร้านค้าเหล่านี้เข้าไปขายของในพื้นที่หน้าสถานีอนามัยเพื่อเลี่ยงการกีดขวางการสัญจรของรถ จึงทำให้ในทุกเย็นของวันธรรมดาที่โรงเรียนเปิด บริเวณดังกล่าวจะติดเป็นคล้ายๆ ตลาดขนาดเล็ก ขยายของจำพวกขนม ของว่าง ให้กลุ่มเด็กที่เลิกเรียนก่อนกลับบ้าน และพื้นที่บางส่วนยังถูกใช้เป็นสนามเปตองของกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในสถานีอนามัยในช่วงเย็นหลังเลิกงานด้วย

ภาพที่ 5.7 กิจกรรมบนพื้นที่ว่างหน้าอนามัย

5.1.2.2 **สถานศึกษา** โดยทั่วไปพื้นที่ว่างตามโรงเรียนต่างๆ จะถูกใช้รองรับกิจกรรมของนักเรียนในสถานศึกษานั้นๆเป็นหลัก ซึ่งจะมีสนามกีฬาประเภทต่างๆ พื้นที่พักผ่อนที่หนึ่ง แตกต่างกันไปตามขนาดของโรงเรียน และจากการสำรวจพื้นที่ ในช่วงนอกเวลาเรียน พื้นที่ว่างเหล่านี้จะถูกใช้เป็นที่สาธารณะทั้งในระดับละแวกบ้าน ชุมชน หรือเมือง โดยแต่ละโรงเรียนมีรูปแบบการใช้ที่ต่างกันไป ดังนี้ (แผนที่ 5.2)

1) โรงเรียนนครนายกวิทยาคม(15) เป็นที่โล่งว่างกลางเมืองขนาดใหญ่ ประมาณ 22.82 ไร่ ตั้งอยู่ปลายสุดของถนนไชยพันธ์ุ ใกล้กับสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 ซึ่งใช้เป็นทางเข้าออกหลัก ส่วนประตูด้านที่ติดกับถนนสุวรรณศร จะเปิดแค่บางเวลาเท่านั้น พื้นที่ว่างประกอบด้วย สนามฟุตบอล ลู่วิ่ง สนามบาสเกตบอล สนามวอลเลย์บอล สนามตะกร้อ เครื่องออกกำลังกาย พื้นที่ริมน้ำ ศาลา ม้านั่งกระจายอยู่หลายบริเวณ พื้นที่ส่วนใหญ่มีร่มเงาดี

ภาพที่ 5.8 พื้นที่โรงเรียนนครนายกวิทยาคม และกิจกรรมต่างๆ

การเข้าใช้งานโดยทั่วไปจะใช้เป็นที่พักผ่อน ผสมกับกิจกรรมออกกำลังกาย มีทั้งมาวิ่งในช่วงเช้าก่อนโรงเรียนเช้า เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ และในช่วงเย็นจะมีการใช้มากที่สุด มีระดับความอ่อนแอประโยชน์สูง ทั้งเด็กนักเรียนและคนจากภายนอกทุกเพศทุกวัย ทำกิจกรรมนันทนาการที่หลากหลายไปจนค่ำ ซึ่งมีการใช้ตลอดรอบสัปดาห์ ทั้งวันธรรมดาและวันหยุด ในช่วงเวลาพิเศษ พื้นที่ว่างของโรงเรียนนครนายกวิทยาคมมักถูกใช้เป็นที่จัดงานในระดับเมือง งานแต่งงาน งานเลี้ยง การแข่งขันกีฬา เทศกาลประจำปีอย่าง งานลอยกระทง งานปีใหม่ บางปีจะจัดงานต่อเนื่องกันไปกับสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ร.๙ และถนนธงไชย

2) โรงเรียนนวมราชานุสรณ์(16) ตั้งอยู่บนถนนรังสิต - นครนายก เป็นที่โล่งว่างขนาด 7.5 ไร่ ติดกับถนน ในพื้นที่ประกอบด้วยสนามกีฬาชนิดต่างๆ ได้แก่ สนามฟุตบอล สนามฟุตซอล 2 สนาม สนามบาสเกตบอล 2 สนาม และสนามเทนนิส 2 สนาม

กิจกรรมบนพื้นที่เป็นกิจกรรมออกกำลังกาย เป็นกลุ่มวัยรุ่นถึงวัยทำงาน จับกลุ่มกันเล่นกีฬาประเภทต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเย็นตลอดสัปดาห์ บางครั้งพื้นที่จะถูกใช้จัดงานบ้างแล้วแต่โอกาส

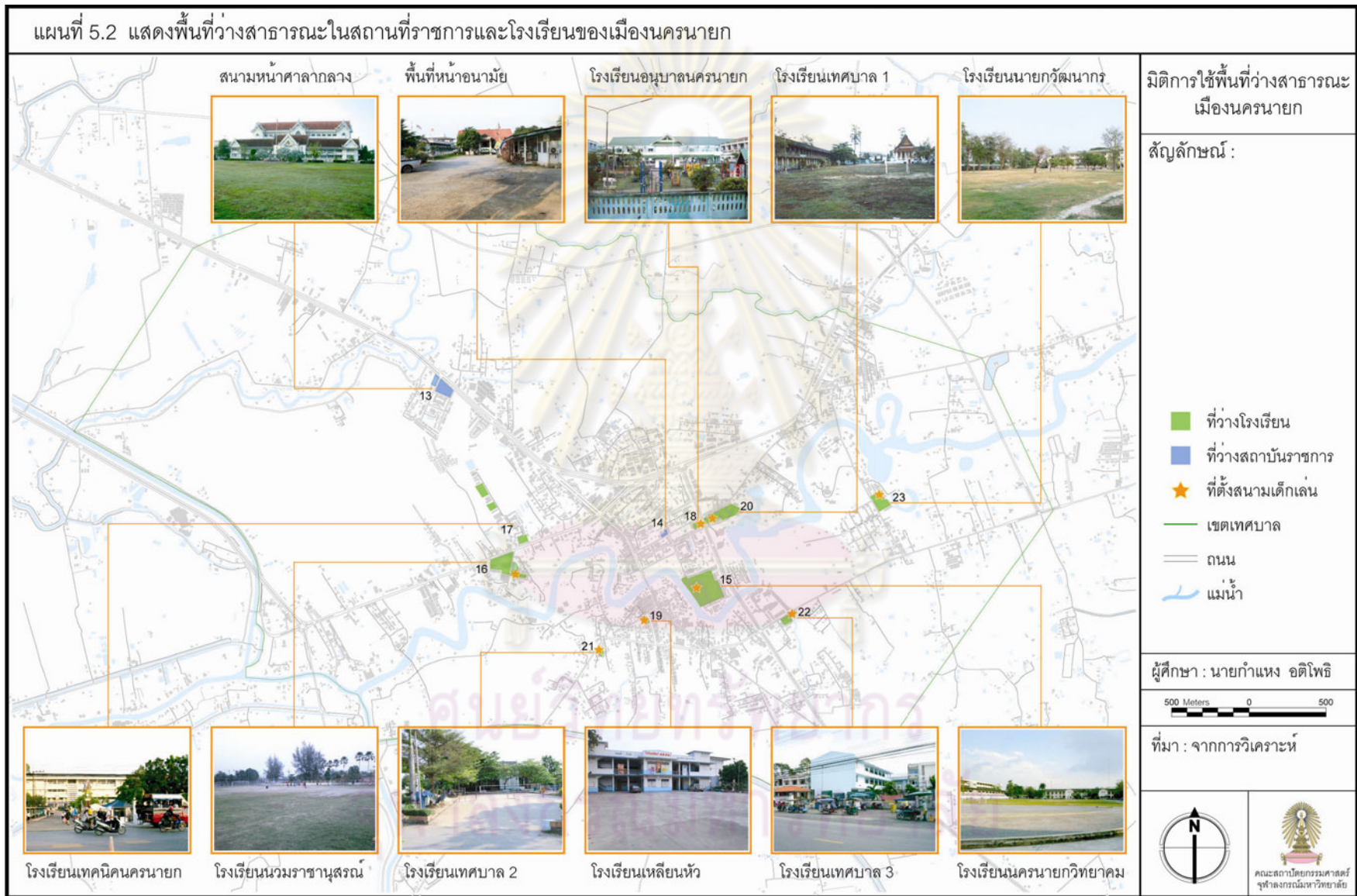

ภาพที่ 5.9 พื้นที่ว่างโรงเรียนนวมราชานุสรณ์ และการจับกลุ่มเล่นกีฬานบนพื้นที่

3) พื้นที่ว่างในโรงเรียนอื่นๆ จะพบเห็นการใช้พื้นที่เพื่อนันทนาการในระดับละแวกบ้านหรือระดับชุมชน ได้ทั่วไปในช่วงเวลาเย็นตลอดสัปดาห์เช่นกัน แต่จะมีปริมาณคนเข้าใช้ไม่มากและเป็นประจำเท่ากับ 2 โรงเรียนดังกล่าว ซึ่งได้แก่ โรงเรียนเทคนิคนครนายก(17) โรงเรียนอนุบาลนครนายก(18) โรงเรียนเหล็ยันทวี(19) โรงเรียนเทศบาล 1 วัดศรีเมือง(20) โรงเรียนเทศบาล 2 บ้านตลาดเก่า(21) โรงเรียนเทศบาล 3 บ้านตำบลบุญศิริ(22) และโรงเรียนนายกวิฒนากร(23)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.1.2.3 ศาสนสถาน ประชากรของเมืองนครนายกส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ในพื้นที่เมือง(เขตเทศบาล) จะพบวัดเป็นจำนวนมากถึง 12 วัด และ 2 ศาลเจ้า โดยส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ริมแม่น้ำนครนายก ล้อมรอบด้วยชุมชนพักอาศัย พื้นที่วัดส่วนใหญ่จึงประกอบไปด้วยพื้นที่ริมน้ำที่ซึ่งเป็นที่ว่างที่มีศักยภาพ ในจำนวนนี้มีศาสนสถานถึง 9 แห่งที่เป็นที่ตั้งของสนามเด็กเล่นของชุมชน ทำให้นอกจากกิจกรรมหลักๆ ของศาสนสถานที่เป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว พื้นที่วัดยังถูกใช้เป็นพื้นที่พักผ่อนของชุมชนโดยรอบ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเข้าไปในช่วงเย็น ตัวอย่างการใช้พื้นที่ของศาสนสถานที่น่าสนใจ ได้แก่ (แผนที่ 5.3)

1) วัดโพธิ์นายก(24) ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางเมืองนครนายก เข้าถึงได้โดยถนนสายหลักของเมืองนครนายกคือถนนเสนาพิณิจ ด้านทิศใต้ของวัดโพธิ์นายกติดต่อกับแม่น้ำนครนายก มีพื้นที่ส่วนที่เกิดการใช้งานเป็นที่ว่างสาธารณะได้แก่ บริเวณลานจอดรถที่มีพื้นผิวลาดแข็ง และบริเวณสวนริมน้ำนครนายก บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของสนามเด็กเล่นอีกแห่งหนึ่งเป็นที่ชุมชนของผู้คนในระดับย่านและชุมชนเมืองมักพบเห็นผู้คนเข้ามาใช้บริการพื้นที่ ตลอดทั้งวัน โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงเที่ยงไปจนถึงเย็น (11.00 น. – 18.00 น.)

ภาพที่ 5.10 กิจกรรมภายในวัดโพธิ์นายก

บริเวณดังกล่าวประกอบไปด้วยม้านั่ง เก้าอี้สนามหลายชุด และซุ้มขายน้ำ ตลอดจนมีร่มเงาที่ดี มักพบผู้คน เข้ามานั่งพักผ่อนหย่อนใจ เล่นหมากรุก ดูพระเครื่องอยู่เสมอ การใช้งานบนพื้นที่ว่างสาธารณะของวัดโพธิ์นายกนั้น พบว่ามีการใช้งานทั้งในวันระหว่างสัปดาห์ และวันสุดสัปดาห์จะพบว่า มีผู้คนเข้ามาใช้บริการพื้นที่ที่หนาแน่นเป็นพิเศษ ส่วนในวันเวลาโอกาสพิเศษหรือ วันเนืองในงานเทศกาลประเพณีพื้นที่ว่างสาธารณะของวัดโพธิ์นายก จะเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมของย่าน ชุมชนเมืองอยู่แล้ว

2) วัดรังษีโสภณ(25) ตั้งอยู่ฝั่งเหนือแม่น้ำนครนายก ในชุมชนบ้านใหญ่ ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของเมืองนครนายก ห่างจากตัวเมืองนครนายก ประมาณ 1 กิโลเมตร เข้าถึงได้โดยถนนบ้านใหญ่ ที่แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 พื้นที่ว่างสาธารณะของวัดรังษีโสภณเมืองนครนายก ถูกใช้งานในระดับชุมชน ซึ่งจะพบผู้คนในชุมชนบ้านใหญ่เข้าใช้งานพื้นที่ เช่น การเข้าใช้งานสนามเด็กเล่น หรือ พื้นลานคอนกรีตถูกใช้เป็นพื้นที่

สำหรับต้นแอโรบิค เป็นต้น ส่วนพื้นที่ที่ริมน้ำนั้นพบการเข้าใช้งานในการเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจบ้างประปราย การใช้งานบนพื้นที่ว่างสาธารณะวัดรังสีโสภณนั้นพบว่า ในวันระหว่างสัปดาห์ จะพบผู้คนเข้ามาใช้งานในช่วงเย็น ส่วนในวันสุดสัปดาห์ จะพบเด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณข้างเคียงเข้าใช้งานสนามเด็กเล่นในช่วงเช้าถึงสายด้วย

ภาพที่ 5.11 พื้นที่ว่างสาธารณะในวัดรังสีโสภณ

3) ศาลเจ้า บ้านตลาดเก่า(27) ตั้งอยู่ในชุมชนชาวจีนฝั่งตลาดเก่าซึ่งเป็นย่านการค้าเก่าของเมือง เป็นพื้นที่สนามหญ้าโล่งกว้างบริเวณหน้าศาลเจ้า อยู่ติดริมน้ำทำให้มีบรรยากาศที่ดี กิจกรรมในพื้นที่จะเป็นกลุ่มเด็กในละแวกนั้นมาเล่นเครื่องเล่น และกลุ่มผู้ใหญ่มาออกกำลังกาย และจับกลุ่มพูดคุยกัน โดยเกิดการใช้พื้นที่ในช่วงเย็นถึงค่ำ เนื่องจากเป็นที่โล่งและมีการติดตั้งไฟส่องสว่างช่วยเพิ่มระยะเวลาการใช้พื้นที่ให้นานขึ้น

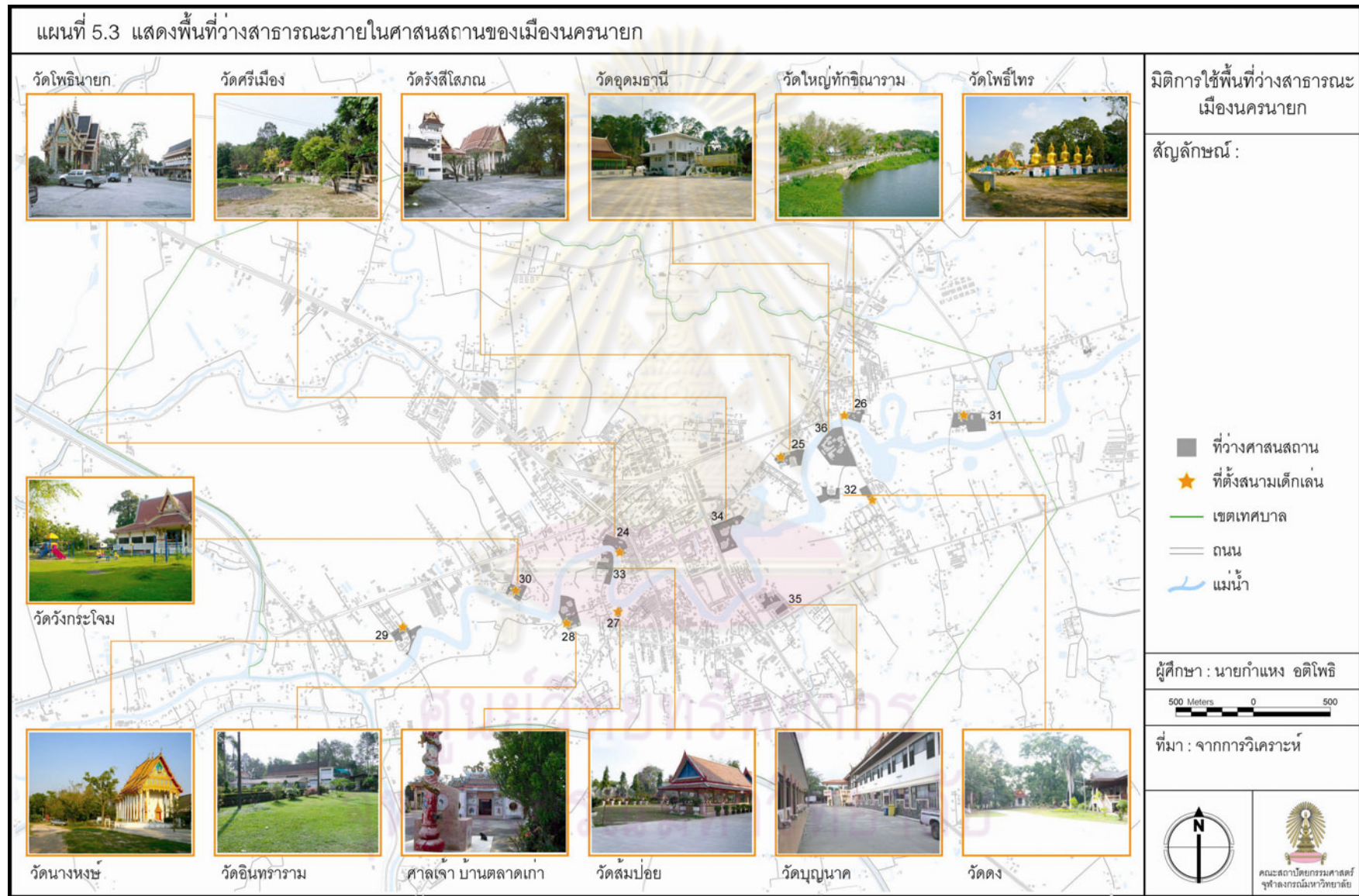

ภาพที่ 5.12 กิจกรรมบนพื้นที่หน้าศาลเจ้าบ้านตลาดเก่า

4) วัดดง(32) ตั้งอยู่บนถนนวัดอุดมธานี พื้นที่ว่างสาธารณะของวัดดงแตกต่างจากวัดอื่นๆ คือ พื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของสนามเด็กเล่นและสนามกีฬาแยกออกมาจากบริเวณวัดอย่างเป็นสัดส่วน และอยู่ใกล้กับโรงเรียนนายกัฒนารและพาณิชยการนครนายก จึงมีปริมาณการใช้พื้นที่ที่มากกว่าวัดอื่นๆ โดยเฉพาะหลังเลิกเรียน

ภาพที่ 5.13 กิจกรรมบนพื้นที่วัดดง

5.1.3 พื้นที่ว่างสาธารณะรองรับกิจกรรมค้าขาย

กิจกรรมลักษณะนี้ เกิดขึ้นบนพื้นที่ว่างเปล่าที่ติดเป็นตลาดนัด และพื้นที่ถนนหรือทางเท้าที่ถูกใช้เป็นที่ตั้งของหาบเร่แผงลอยตามช่วงเวลาต่างๆ ดังนี้ (แผนที่ 5.4)

5.1.3.1 ตลาดนัด ในเมืองนครนายก มี 3 แห่ง กระจายอยู่รอบศูนย์กลางเมือง ได้แก่

1) ตลาดนัดศรีเมือง(37) ตั้งอยู่บนถนน สุวรรณศรี ห่างจากศูนย์กลางเมืองนครนายกไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 1 กิโลเมตร ก่อนถึงศาลากลางจังหวัดนครนายก เป็นที่โล่งว่างเปล่าติดกับสถานีบริการขนส่งสาธารณะ(บขส.)ของจังหวัด ซึ่งเจ้าของตลาดนัดทำการเช่าจาก บขส. เรียกว่า ตลาดนัดศรีเมือง ช่วงแรกตลาดจะอยู่แค่ในบริเวณพื้นที่โล่ง แต่ต่อมาตลาดได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ตลาดขยายตัวใหญ่ขึ้นจนกินพื้นที่สถานีขนส่งแทบทั้งหมด โดยตลาดจะเริ่มติดในช่วงเย็น(15.00-16.00น.) ไปจนถึงค่ำ (21.00น.) ของวันจันทร์และวันพฤหัสบดี ลักษณะตลาดมีความหลากหลาย ทั้งสินค้าอุปโภคบริโภค เป็นหาบเร่แผงลอยเปิดท้าย ของเก่าของใหม่ ดึงดูดคนทั่วทั้งจังหวัด มีกลุ่มคนทุกเพศทุกวัยแวะเวียนมาจับจ่ายใช้สอยกันอย่างคึกคัก โดยตลาดในวันจันทร์จะมีขนาดใหญ่กว่าวันพฤหัสบดี

ภาพที่ 5.14 ลักษณะของตลาดนัดศรีเมือง

2) บริเวณแยกไฟแดง(38) ถนนเสนาพินิจต่อกับถนนรังสิต-นครนายก เป็นตลาดนัดเสื้อผ้ามือสองเป็นหลัก มีวันนัด 2 วันคือ วันจันทร์ และวันพฤหัสบดี โดยจะเริ่มตั้งแผงตั้งแต่ช่วงเช้าของวัน ไปจนถึงเวลาประมาณบ่ายสองโมง

ภาพที่ 5.15 ตลาดนัดแยกไฟแดง

3) บริเวณแยกวัดอุดม(39) ตั้งอยู่บนถนนชลประสิทธิ์ ถัดจากแยกวัดอุดม สินค้าที่วางจำหน่ายเป็นสินค้าอุปโภค บริโภคทั่วไป เน้นความหลากหลายของสินค้า ตลาดนัดแยกวัดอุดมมีวันนัด 2 วัน คือ วันอังคาร และวันศุกร์ โดยจะเริ่มตั้งแผงตั้งแต่เวลาช่วงบ่าย แล้วจะเริ่มขายไปจนกระทั่งช่วงเย็นของวัน

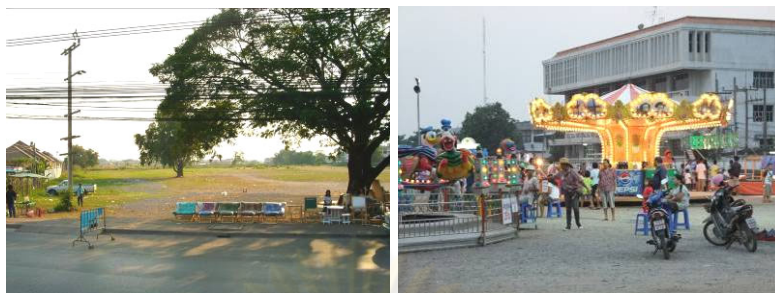

เมื่อมองภาพรวมจะพบว่า ตลาดนัดแต่ละที่ คือ ตลาดนัดแยกไฟแดง แยกวัดอุดม และตลาดนัดศรีเมือง จะหมุนเวียนกันติดนัดตลอดทั้งสัปดาห์ ไม่ซ้ำช่วงเวลากัน

5.1.3.2 พื้นที่จัดงานเทศกาล เป็นพื้นที่ว่างเปล่าที่ถูกใช้ในการจัดงานตามโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น งานประจำปี งานแสดงสินค้า เป็นต้น ในเมืองนครนายกมีพื้นที่ในลักษณะนี้ 2 พื้นที่ ได้แก่

1) พื้นที่ว่างเปล่าข้างศาลากลางจังหวัด(40) ตั้งอยู่บนถนนสุวรรณศร ห่างจากตัวเมืองนครนายกไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นพื้นที่เปิดโล่ง มีต้นจามจุรียักษ์ให้ร่มเงาเพียงต้นเดียว พื้นผิวเป็นลูกรับถมแน่น เป็นที่จัดงานในระดับจังหวัดเช่น งานกาชาด งานมะพร้าวหวาน เป็นต้น ในบางครั้ง ถูกใช้จัดงานแสดงสินค้าประจำปี ของทางจังหวัด

หรือสวนสนุกเป็นต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวมักเป็นกิจกรรมประจำปี หรือ กิจกรรมเนื่องในโอกาสต่างๆ (Event) ในวันเวลาปกติไม่เกิดการเข้าใช้งาน

ภาพที่ 5.17 กิจกรรมบนพื้นที่ข้างศาลากลางจังหวัด

2) พื้นที่ว่างเปล่าข้างบึงวันชูปเปอร์สไตร์(41) ตั้งอยู่บริเวณสามแยกระหว่างถนนนครนายก – น้ำตกศาลิกานางรอง และถนนสุวรรณศร พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ว่างเปล่าขนาดใหญ่ ถือครองกรรมสิทธิ์โดยเอกชน พื้นผิวเป็นลูกรังถมอัดแน่น พื้นที่ถูกใช้เป็นที่จัดมหกรรมแสดงสินค้าต่างๆ ที่ดำเนินการโดยเอกชนเป็นหลัก ในวันเวลาปกติไม่เกิดการเข้าใช้งาน

ภาพที่ 5.18 พื้นที่ว่างข้างบึงวัน

5.1.3.3 ถนนและทางเท้า ที่ถูกใช้เป็นที่หาบเว่แผงลอย ได้แก่
สังเกตลักษณะกลุ่มคนที่เข้าใช้พื้นที่ และทำการบันทึกภาพตามช่วงเวลา (time lapse photo) ในบริเวณที่เกิดกิจกรรมเป็นชุมชนเสมือน (ภาพที่ 5.19 และ ภาพที่ 5.20)

ศูนย์วิจัยทรัพยากรป่าไม้
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 5.19 บริเวณค้าขายหาบเร่ แผงลอย

วันธรรมดา			วันสุดสัปดาห์		
เช้า	กลางวัน	เย็น	เช้า	กลางวัน	เย็น
ถนนสันคูเมือง หน้าตลาดสด(42)					
ถนนสันคูเมือง หลังแฟลตตำรวจ(43)					
ถนนไชยพันธ์ ข้างสถานีตำรวจ(44)					
ตลาดใต้รุ่ง ถนนธงไชย(45)					
ถนนเหมืองทองกลาง(46)					

ภาพที่ 5.20 แสดงกิจกรรมค้าขายบนถนนและทางเท้าต่างๆ ตามช่วงเวลา

1) ถนนสันคูเมือง หน้าตลาดสด(42) เป็นพื้นที่ขยายจากตลาดสดเทศบาล ใช้พื้นที่ทางเท้าและถนนสันคูเมืองหนึ่งช่องทางจราจร เป็นที่ตั้งแผงค้าขาย มีโครงสร้างเต็นท์ผ้าใบคลุมกึ่งถาวร มีการค้าขายตลอดวันตั้งแต่เช้าถึงเย็น ช่วงเช้าจะเป็นช่วงที่มีคนมากที่สุด สินค้าส่วนใหญ่เป็นพวกของสดต่างๆ

2) ถนนสันคูเมือง หลังแฟลตตำรวจ(43) ขยายต่อมาจากถนนสันคูเมืองหน้าตลาด บริเวณใกล้เคียงแยกที่ติดกับถนนไชยพันธ์จะขายสินค้าการเกษตร ช่วงกลางจะเป็นขาย

อาหารและเสื้อผ้า แผงขายบริเวณนี้จะใช้พื้นที่เฉพาะบนทางเท้าลงมาบนถนนแค่เล็กน้อย และมีการค้าขายตอนเช้าถึงช่วงบ่ายก็จะเงียบลง มีลักษณะกิจกรรมเหมือนกันตลอดสัปดาห์

3) ถนนไชยพันธ์ุ ซ้ำงสถานีตำรวจ(44) เป็นส่วนขยายต่อมาจากตลาดเช่นกัน ในช่วงวันธรรมดาจะถูกควบคุมให้ขายได้ถึงครึ่งช่วงบดล็อกถนนเท่านั้น เพราะต้องเลี้ยงบริเวณใกล้กับโรงเรียนอนุบาลนครนายกซึ่งมีการจราจรคับคั่งในตอนเช้าช่วงโมงเร่งด่วน สินค้าเป็นสินค้าการเกษตร ผักผลไม้ และอาหารปรุงสำเร็จขายถึงช่วงสายๆ ก็จะเก็บแผง ส่วนในวันหยุดสุดสัปดาห์ บริเวณนี้จะคึกคักเป็นพิเศษมีสินค้าหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะพวกต้นไม้และเสื้อผ้าเพิ่มขึ้นมา และวางขายยาวไปจนถึงหน้าสวนสมเด็จพระนางเจ้าฯ อีกทั้งยังมีระยะเวลาตั้งแผงที่นานขึ้นถึงช่วงเที่ยงหรือบ่าย แล้วแต่จำนวนลูกค้า

4) ตลาดใต้รุ่ง ถนนธงไชย(45) เป็นถนนที่มีความกว้างถึง 4ช่องจราจร และทางเท้าอีก 3 เมตร อยู่ติดกับสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ โดยในช่วงเย็นถึงค่ำของทุกวัน ถนนทั้งสายจะเปลี่ยนเป็นพื้นที่ค้าขายอาหารประเภทรถเข็น เป็นตลาดอาหารของเมือง มีลักษณะเป็นถนนคนเดินแต่รถจักรยานยนต์ยังสามารถผ่านเข้าออกได้ ปัจจุบันมีความหลากหลายของสินค้ามากขึ้น และเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนทุกเพศทุกวัยของเมือง และชุมชนใกล้เคียง

5) ถนนเหมืองทองกลาง(46) เป็นถนนช่วงสั้นๆ หน้าตลาดวังกระโจม (ตลาดเก่า) และมีความกว้างมาก แต่ปริมาณการสัญจรค่อนข้างต่ำ เคยติดเป็นตลาดเต็มทั้งถนน แต่ปัจจุบันเหลือแผงค้าขายไม่มากนักอยู่บริเวณสองข้างของถนน สินค้าที่ขายเหมือนตลาดทั่วไป โดยจะคึกคักมากในช่วงเช้า และเบาบางในตอนเที่ยงวัน ส่วนช่วงเย็นจะเป็นพวกร้านขายขนม ของกินมาตั้งรองรับเด็กนักเรียนที่เลิกเรียนจากโรงเรียนเหลียนหัว

6) ร้านขายของฝาก ถนนรังสิต-นครนายก(47) เป็นเส้นทางหลักที่ใช้เดินทางมาจากกรุงเทพมหานคร มีสภาพเป็นเพียงโครงสร้างชั่วคราว ใช้ทางเท้าเป็นหน้าร้าน ความยาวของร้านค้ารวมทั้งหมดประมาณ 200 เมตร ขายของฝากของจังหวัดนครนายกเป็นที่แรกๆ มีสินค้าจำพวก ผลไม้ตามฤดูกาล ไม้กวาดและสินค้าหัตถกรรมอื่นๆ เป็นต้น (ภาพที่ 5.21)

ภาพที่ 5.21 พื้นที่ขายของฝากของเมือง

โดยร้านค้าเหล่านี้จะคึกคักเป็นพิเศษในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ ซึ่งเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัด โดยผ่านเส้นทางนี้เป็นหลัก

7) หาบเร่ แผงลอยในพื้นที่อื่นๆ ในเมืองนครนายก จะมีหาบเร่แผงลอยกระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะบริเวณโรงเรียนต่างๆ ในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน และตามแยกหรือจุดตัดของเส้นทางสัญจรสำคัญๆ ทั้งในระดับเมืองและระดับชุมชน

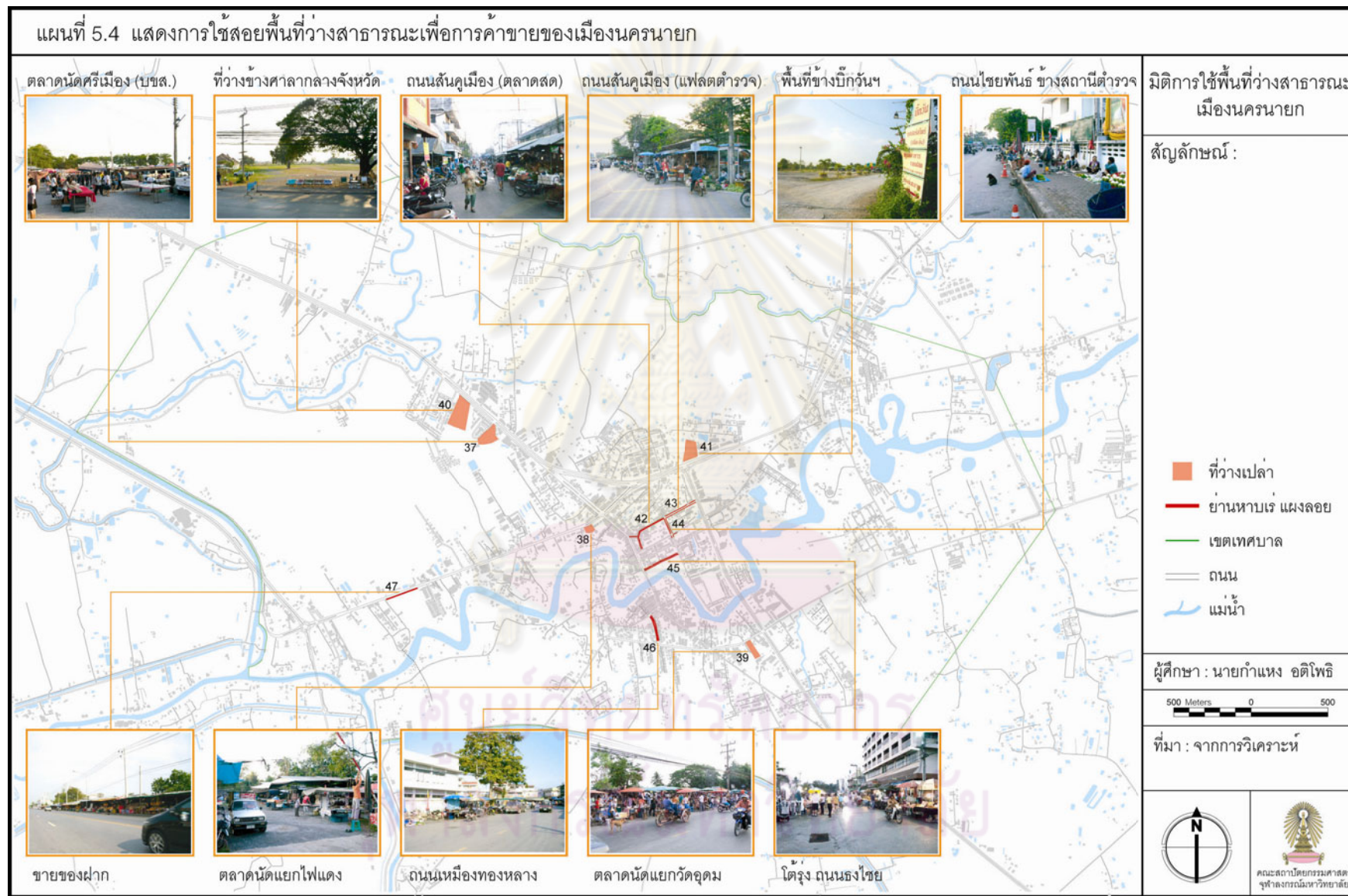
หาบเร่แผงลอยบริเวณโรงเรียน

หาบเร่แผงลอยตามจุดตัดหรือเส้นทางสัญจร

ภาพที่ 5.22 หาบเร่แผงลอยตามพื้นที่ต่างๆ ของเมือง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.1.4 ท้ารถ บริการขนส่งสาธารณะ

สถานีบริการขนส่งสาธารณะของจังหวัด (บขส.) ท้ารถอย่างเป็นทางการของจังหวัดและเมืองนครนายก ตั้งอยู่บนถนนสุวรรณศร ห่างจากศูนย์กลางเมืองประมาณ 1.2 กิโลเมตร แต่ขาดการเชื่อมต่อด้วยระบบขนส่งสาธารณะกับพื้นที่ศูนย์กลางเมือง ทำให้ไม่ได้รับความนิยมนิยมจากคนในเมือง จึงทำให้เกิดการปรับใช้พื้นที่ทางเท้าและตามเส้นทางต่างๆ เป็นจุดขึ้นลงรถโดยสารประจำทางประเภทต่างๆ และการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเป็นที่จอดรถส่วนบุคคลเพื่อใช้บริการในเมือง ดังนี้ (แผนที่ 5.5)

1) ท้ารถหน้าโรงพยาบาลนครนายก(2)และท้ารถสี่แยกไฟแดง(3) เป็นบริเวณที่คนในเมืองนิยมใช้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ และจังหวัดข้างเคียง เนื่องจากสามารถเดินทางเข้าเมืองได้สะดวก ทำให้มีคิวรถส่วนใหญ่จอดรอผู้โดยสารในบริเวณนี้ ทั้งขาเข้าและออกเมือง

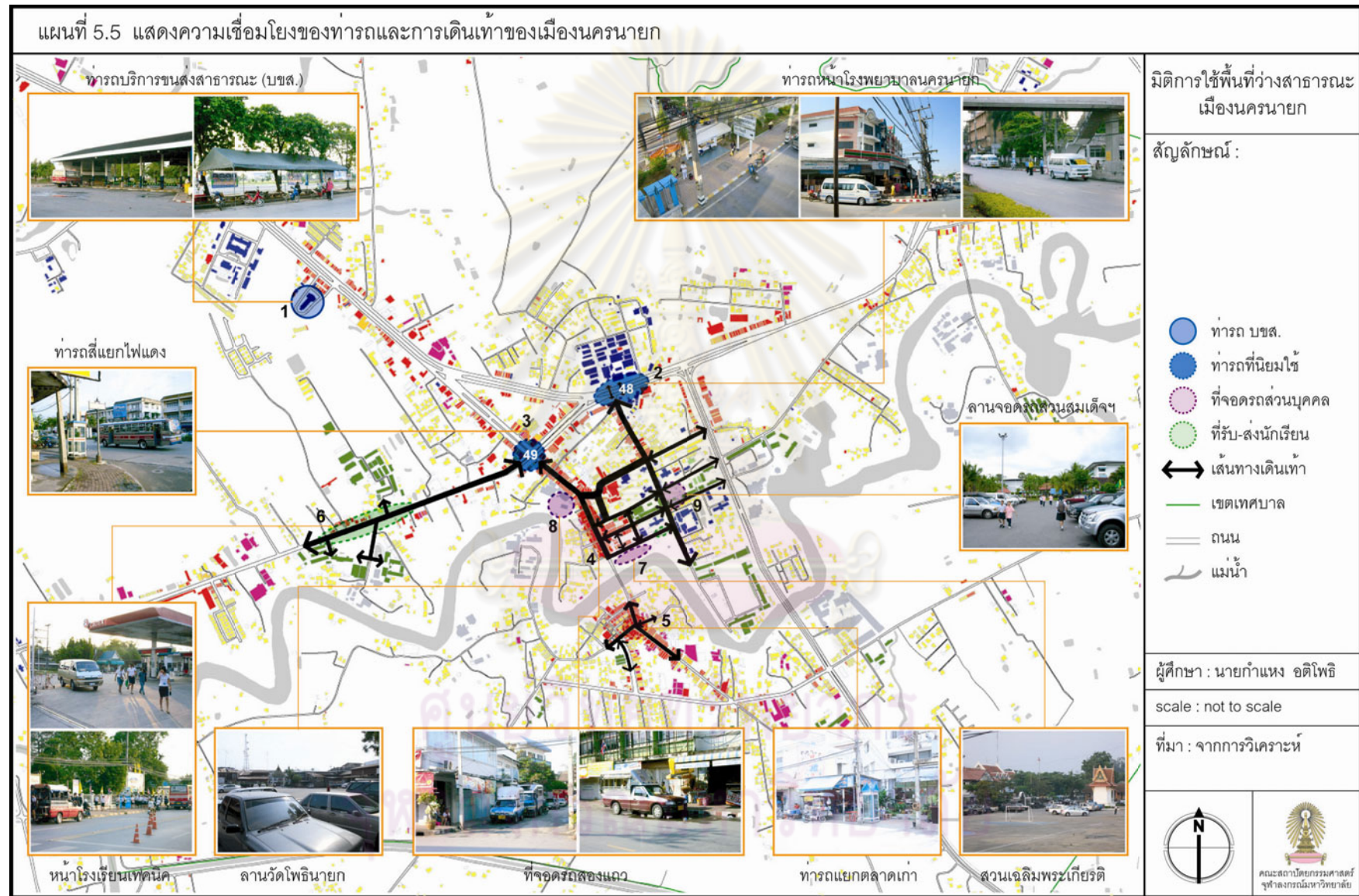
2) ที่จอดรถสองแถว(4) คือพื้นที่บริเวณศูนย์กลางเมืองบนถนนเสนาพิณิช เป็นพื้นที่ที่รถสองแถวซึ่งเชื่อมต่อกับชุมชนรอบๆเมือง ใช้เป็นที่รับส่งผู้โดยสารที่เข้ามาจับจ่ายใช้สอยในเมืองนครนายก

3) ท้ารถแยกตลาดเก่า(5) เป็นพื้นที่ที่รถสองแถวจากชุมชนและอำเภอข้างเคียงจอดรับส่งผู้โดยสารเช่นกัน แต่เป็นพื้นที่ในย่านการค้าเก่าของเมือง

4) บริเวณหน้าโรงเรียนเทคนิคและนวมราชานุสรณ์(6) ถนนธงไชย(7) และสวนสมเด็จพระนางเจ้าฯ(9) เป็นพื้นที่ที่ถูกใช้เป็นที่รับส่งนักเรียนในช่วงเช้าและช่วงเย็นของวันธรรมดา

5) ลานวัดโพธิ์นายก(8) เป็นที่จอดรถของผู้มาใช้บริการย่านการค้าหลักของเมือง โดยเฉพาะตลาดสดเทศบาลที่อยู่ใกล้กัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะกับปัจจัยแวดล้อม

5.2.1 ภาพรวมของพื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง

จากการลงสำรวจพื้นที่ภาคสนาม พบว่าเมืองนครนายก มีพื้นที่ที่เกิดการเข้าใช้งานในรูปแบบของการเป็นพื้นที่ว่างสาธารณะทั้งหมดอยู่ 49 แห่งด้วยกัน จำแนกเป็นประเภทหลักๆ ออกตามการใช้งาน 4 ประเภทด้วยกันคือ 1) พื้นที่นันทนาการ ได้แก่ สวนสาธารณะ สนามกีฬาและสนามเด็กเล่น 2) พื้นที่ว่างสาธารณะในอาคารสาธารณะ ได้แก่ สถาบันราชการ สถานศึกษา และศาสนสถาน 3) พื้นที่ว่างเปล่า 4) พื้นที่ถนนและทางเท้า (ตารางที่ 5.1)

กิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายกส่วนใหญ่แล้วเป็นกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ อันได้แก่ การออกกำลังกาย และการพักผ่อนหย่อนใจ

กิจกรรมประเภทการออกกำลังกายนั้น พบอยู่กับพื้นที่ที่ประกอบด้วย เครื่องออกกำลังกายหรือสนามเด็กเล่น เป็นหลัก ซึ่งบางส่วน กิจกรรมประเภท การออกกำลังกายนั้นอยู่บนพื้นที่ที่เป็นสนามโดยตรง เช่น สนามฟุตบอล สนามบาสเกตบอล หรือสนามเทนนิส

ส่วนกิจกรรมเนื่องในงานเทศกาลงานประเพณีนั้น ส่วนใหญ่แล้ว เกิดบนพื้นที่วัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัดในเมืองนครนายก มีพื้นที่กว้างขวางเพียงพอที่จะรองรับกิจกรรมเนื่องในงานเทศกาล ประเพณีได้อย่างเพียงพออยู่แล้ว กิจกรรมเนื่องจากงานเทศกาลประเพณีจึงพบอยู่ที่อื่นที่ไม่ใช่พื้นที่ของศาสนสถาน(วัด) บ่อยนัก และงานมหกรรมสินค้าหรือกิจกรรมเนื่องในโอกาสพิเศษ นั้น มักเกิดบนพื้นที่ว่างเปล่า ซึ่งมีพื้นที่กว้างขวางเพียงพอที่จะรองรับผู้คนในระดับเมือง/จังหวัด เป็นต้น

กิจกรรมประเภทการค้าขายนั้น นอกจากจะอยู่บนพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นตลาดแล้วยังมีตลาดที่เกิดขึ้นทั้งบนพื้นที่ว่างเปล่าและเกิดขึ้นบนถนนและทางเท้าอีกด้วย ในแง่ของการเกิดกิจกรรมทางสังคมแล้ว ตลาดหรือพื้นที่ที่เกิดการค้าขาย ดังกล่าวได้ว่ามีส่วนให้เมืองมีความมีชีวิตชีวาอยู่เสมอ

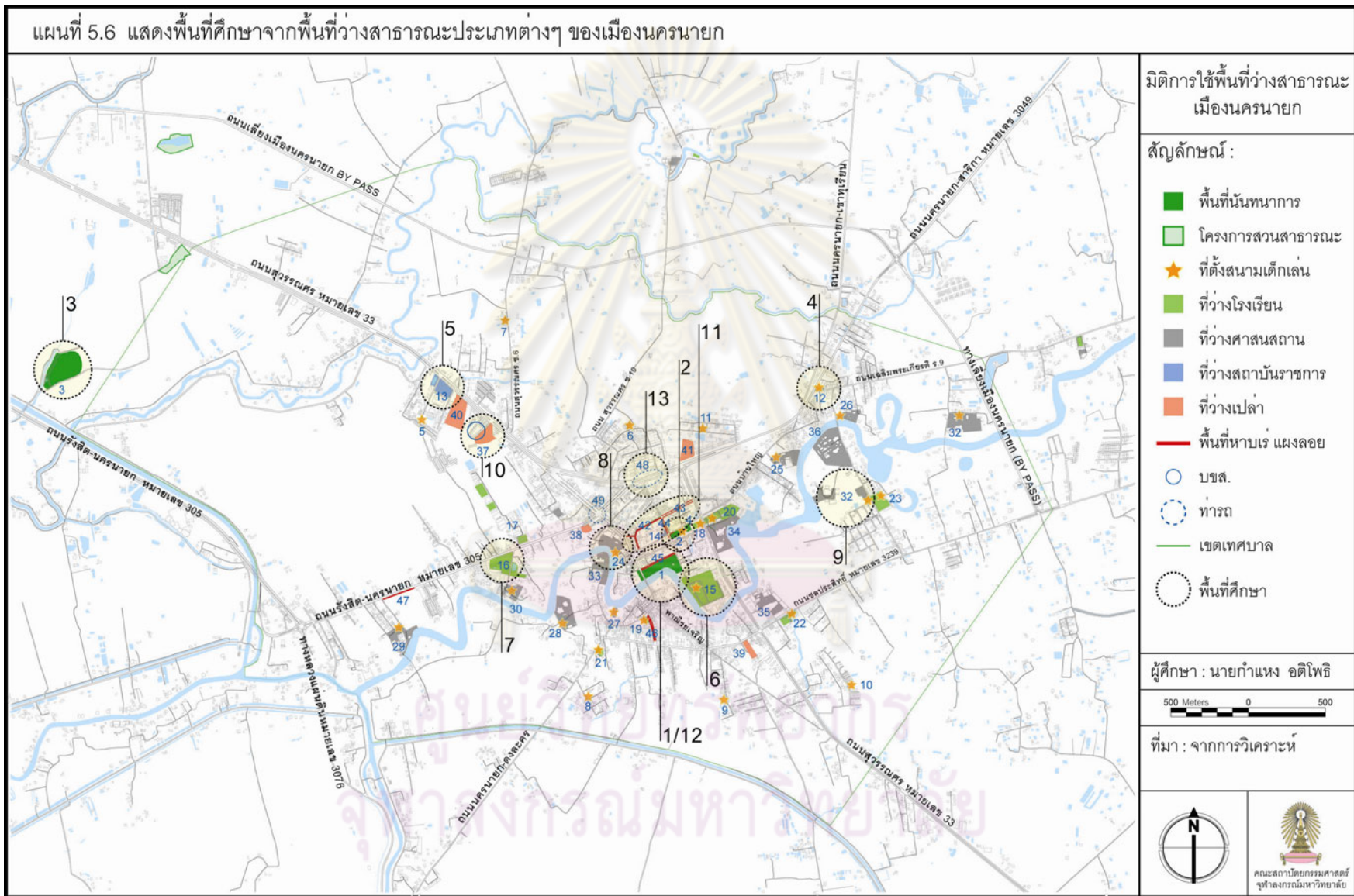
กิจกรรมประเภทการค้าขายนั้นได้แก่ ตลาดนัดที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ว่างเปล่าต่างๆ ซึ่งจะถูกใช้งานเป็นประจำของวันในสัปดาห์ บางแห่งเกิดการเข้าใช้งานถึงสองครั้งต่อสัปดาห์ ส่วนการค้าขายประเภทแผงลอย นั้น อยู่บนถนนและทางเท้าที่อยู่บริเวณศูนย์กลางเมืองเป็นส่วนใหญ่

ในส่วนต่อไปเป็นการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่าง รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่และปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อระดับการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะ เพื่อระบุถึงความสัมพันธ์ดังกล่าว ก่อนที่จะขยายความสู่การอภิปรายถึง มิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายกต่อไป

5.2.2 พื้นที่วางสาธารณะที่นำมาศึกษา

จากการบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่วางสาธารณะประเภทต่างๆ พบว่าแต่ละพื้นที่มีระดับความอ่อนแอกประโยชน์ที่แตกต่างกัน เพื่อทำการเลือกพื้นที่นำมาศึกษาค้นหาความสัมพันธ์ของปัจจัยแวดล้อมว่ามีผลต่อรูปแบบการใช้พื้นที่อย่างไร โดยใช้เกณฑ์การเลือกพื้นที่ที่พบว่า มีรูปแบบการใช้พื้นที่ซึ่งมีระดับความเป็นอ่อนแอกประโยชน์สูงในพื้นที่วางสาธารณะแต่ละประเภท และมีความแตกต่างกันในรายละเอียดของรูปแบบการใช้อย่างมีนัยยะสำคัญ ได้เป็นพื้นที่ศึกษา 13 พื้นที่ (แผนที่ 5.6) ดังนี้

1. สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ (1) สวนสาธารณะที่มีความสำคัญระดับเมือง ตั้งอยู่ใจกลางเมือง ริมแม่น้ำนครนายก
2. สวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ (2) สวนสาธารณะขนาดเล็กในย่านกลางเมือง
3. สนามกีฬาากลางจังหวัด (3) สนามกีฬามาตรฐานที่อยู่ใกล้เมืองนครนายกมากที่สุด
4. ชุนกั ศิลาทอง (12) สนามเด็กเล่นที่มีช่วงเวลาการใช้หลากหลาย และมีกิจกรรมการค้าเข้ามาผสม
5. สนามหน้าศาลากลาง (13) พบระดับการใช้พื้นที่ที่ซ้อนทับกัน ทั้งในระดับจังหวัดและชุมชน ละแวกบ้าน
6. โรงเรียนนครนายกวิทยาคม (15) โรงเรียนที่เป็นที่นิยมใช้เป็นพื้นที่นันทนาการ ทั้งกิจกรรมพักผ่อนและออกกำลังกายของกลุ่มคนที่หลากหลาย
7. โรงเรียนนวมราชานุสรณ์ (16) พื้นที่ที่นิยมรวมกลุ่มเล่นกีฬาของวัยรุ่น
8. วัดโพธิ์นายก (24) พื้นที่ที่มีความหลากหลายของกลุ่มคนและกิจกรรม อยู่ตลอดเวลา
9. วัดดง (32) พื้นที่ที่รองรับกิจกรรมนันทนาการของกลุ่มนักเรียนหลังเลิกเรียน และชุมชนรอบพื้นที่
10. ตลาดนัดศรีเมือง (บขส.) (37) ตลาดนัดขนาดใหญ่ที่สุดของเมือง เป็นที่นิยมของทั้งคนในเมืองและจากพื้นที่โดยรอบ
11. แผงลอยหน้าตลาดสด (42-44) เป็นพื้นที่ค้าขายที่ขยายตัวจากตัวตลาดสดเทศบาลไปตามถนนและทางเท้า
12. ตลาดใต้รุ่ง (ถนนธงไชย) (45) ย่านขายอาหารแบบรถเข็นที่เป็นที่นิยมของเมืองในช่วงเย็นของทุกวัน
13. ท่ารถหน้าโรงพยาบาล (48) ท่ารถแบบไม่เป็นทางการที่คนในเมืองนิยมใช้เดินทางติดต่อกับเมืองอื่นๆ

ตารางที่ 5.2 แสดงรายละเอียดรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะที่นำมาศึกษา

พื้นที่	ระดับ	กลุ่มคน	กิจกรรม	เวลา
1. สวนเฉลิม พระเกียรติ ร.๙ (1)	เมือง	ทั่วไป ทุกเพศ ทุกวัย กลุ่มหลากหลาย	เดินแอโรบิค พักผ่อน ตกปลา สักการะ ศาลหลักเมือง จอดรถ เที่ยวงานเทศกาล	ช่วงเช้า เย็นวันธรรมดา เย็นของวันสุดสัปดาห์ เทศกาลสำคัญๆ
2. สวนสมเด็จพระ นางเจ้าสิริกิติ์ฯ (2)	ย่าน ชุมชน	นักเรียน ผู้ปกครอง เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ กลุ่มหลากหลาย	พักรอรถ พักผ่อน เล่นในสนามเด็กเล่น เล่นกีฬา(ฟุตบอล) จอดรถ ขายของ รถเข็น	ช่วงเย็นของวันธรรมดา / ช่วงเช้า-เย็นของวันสุด สัปดาห์
3. สนามกีฬากลาง จังหวัดนครนายก (3)	จังหวัด	ทำงาน นักกีฬา วัยรุ่น ผู้ใหญ่ ชายเป็นส่วนใหญ่	ฝึกซ้อมกีฬาฟุตบอล เล่นกีฬาอื่นๆ ออกกำลังกาย(เครื่องออกกำลังกาย) ชมการ แข่งขัน	ช่วงเย็นของวันธรรมดา / ทุกช่วงของวันสุดสัปดาห์ และตามตารางการแข่งขัน
4. สนามเด็กเล่น ซุนกี ศิลาทอง (12)	ย่าน ชุมชน	คนในละแวกนั้น เด็ก ผู้สูงอายุ หญิงเป็นส่วนใหญ่	ออกกำลังกาย(เครื่องออกกำลังกาย) เล่น ในสนามเด็กเล่น พักผ่อน ขายอาหาร รถเข็น	ช่วงเย็นของวันธรรมดา / ทุกช่วงของวันสุดสัปดาห์
5. สนามหน้า ศาลา กลาง จังหวัด (3)	จังหวัด, ละแวก บ้าน	ทั่วไป ทุกเพศ ทุกวัย กลุ่มหลากหลาย	เล่นกีฬา(ฟุตบอล) จัดงานประจำปีต่างๆ ของจังหวัด กิจกรรมทางการเมืองการปกครอง	ช่วงเย็นของวันธรรมดา และสุดสัปดาห์ โอกาส พิเศษ
6. โรงเรียน นครนายก วิทยาคม (15)	เมือง	ทั่วไป ทุกเพศ ทุกวัย กลุ่มหลากหลาย	ออกกำลังกาย(เดิน วิ่ง เครื่องออก กำลังกาย) เล่นกีฬา(ฟุตบอล บาสเกตบอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ) พักผ่อน	ช่วงเช้า เย็นนอกเวลาเรียน ของวันธรรมดา และทุก ช่วงเวลาของวันสุดสัปดาห์
7. โรงเรียนนวม ราชานุสรณ์ (16)	เมือง	ทั่วไป วัยรุ่น ผู้ใหญ่ กลุ่มหลากหลาย	เล่นกีฬา(ฟุตบอล บาสเกตบอล เทนนิส) วิ่งออกกำลังกาย	ช่วงเย็นนอกเวลาเรียนของ วันธรรมดา และวันสุด สัปดาห์
8. วัดโพธิ์นายก(24)	เมือง ย่าน ชุมชน	ทั่วไป ทุกเพศ ทุกวัย กลุ่ม 2-4 คน	เล่นหมากรุกหมากรอก หูเข้าพระ ชายน้ำ ออกกำลังกาย เล่นในสนาม เด็กเล่น นั่งพักคอย จอดรถ	ช่วงเช้าถึงเย็นของทั้งวัน ธรรมดาและวันสุดสัปดาห์
9. วัดดง (32)	ย่าน ชุมชน	นักเรียน คนชุมชน ทุกเพศ ทุกวัย กลุ่มหลากหลาย	เล่นกีฬา(ฟุตบอล วอลเลย์บอล) เล่นในสนามเด็กเล่น ออกกำลังกาย พักรอรถ พักคอย จอดรถ	เย็นหลังเลิกเรียน ช่วงเย็นของวันสุดสัปดาห์
10. ตลาดนัดศรีเมือง (ท่ารถ บขส.) (37)	จังหวัด	ทั่วไป ทุกเพศ ทุกวัย กลุ่มหลากหลาย	ซื้อ/ขายสินค้า เดินเล่น(ชมสินค้า)	ช่วงเย็นถึงค่ำของวันจันทร์ และพฤหัสบดี
11. แผงลอยหน้า ตลาดเทศบาล (42-44)	เมือง	ทั่วไป ทุกเพศ ทุกวัย กลุ่ม 1-3 คน	ซื้อ/ขายสินค้า ขูบโคมบรีโคม รถเข็น หาบเร่แผงลอย การสัญจรผ่าน	ทุกวันตั้งแต่เช้าถึงเย็น
12. ตลาดใต้รุ่ง ถนนธงไชย (45)	เมือง	ทั่วไป ทุกเพศ ทุกวัย กลุ่มหลากหลาย	รถเข็น หาบเร่แผงลอยขายอาหาร และ สินค้าอื่นๆ เที่ยวงาน การสัญจรผ่าน	ทุกวันช่วงเย็นถึงค่ำ และ โอกาสพิเศษ
13. ท่ารถหน้า รพ. (48)	เมือง	ทั่วไป ทุกเพศ ทุกวัย กลุ่ม 1-4 คน	พักคอย รอเดินทาง	ตลอดวัน หนาแน่นในช่วง เช้า เย็นของวันธรรมดา และวันอาทิตย์

ตารางที่ 5.3 แสดงภาพรวมประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ว่างสาธารณะที่นำมาศึกษา

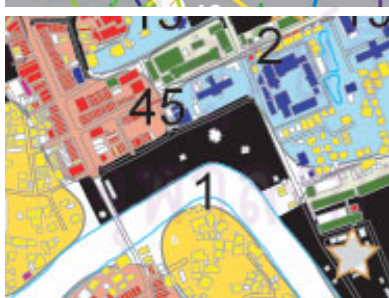
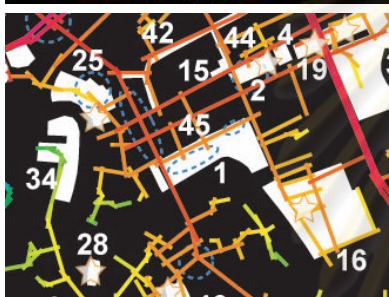
		สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙	สวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์	สนามกีฬากลางจังหวัด	ศูนย์ ตลาดทอง	สนามหน้าศาลากลาง	โรงเรียนนครนายกวิทยาคม	โรงเรียนนวมราชานุสรณ์	วัดโพธิ์นายก	วัดคง	ตลาดนัดศรีเมือง (บขส.)	แผงลอยหน้าตลาดสด	ตลาดใต้รุ่ง (ถนนธงไชย)	ท่ารถหน้าโรงพยาบาล
ประโยชน์ใช้สอย		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ชุมชนพบปะ	นั่งทานอาหาร	☺	☺		☺		☺		☺	☺				
	พักผ่อน	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺				
	ออกกำลังกาย	☺				☺	☺	☺	☺	☺			☺	
ค้าขาย	ตลาดนัด										☺			
	หาบเร่ แผงลอย		☺		☺				☺	☺		☺	☺	
สัญจร	ท่ารถ													☺
	ที่จอดรถ	☺	☺						☺	☺				

จาก ตารางที่ 5.2 และ 5.3 เป็นการประมวลข้อมูลรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของพื้นที่ศึกษาในรายละเอียดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมแต่ละพื้นที่มีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

5.2.3 วิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมของพื้นที่ว่างสาธารณะ

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์พื้นที่ว่างของเมืองนครนายกที่มีรูปแบบการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ ในพื้นที่ประเภทต่างๆ จำนวน 13 พื้นที่ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ (1)

ปัจจัยแวดล้อม

สถานการณ์ ตำแหน่งที่ตั้ง

- อยู่ในบริเวณพื้นที่ศูนย์กลางเมือง
- อยู่ระหว่างพื้นที่ส่วนต่อขยายที่สำคัญจากเมืองเก่าด้านทิศใต้แม่น้ำไปยังพื้นที่ด้านเหนือที่มีการพัฒนาเป็นศูนย์กลางใหม่ (ตัดถนนทางหลวงแผ่นดิน)
- เป็นพื้นที่โค้งน้ำที่มีมุมมองที่ดี

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- ล้อมรอบด้วยโครงข่ายการสัญจรหนาแน่น
- ล้อมรอบด้วยเส้นทางที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูงในระดับเมืองซึ่งเชื่อมต่อต่อไปยังพื้นที่พักอาศัยสำคัญรอบนอก และศักยภาพในการเข้าถึงปานกลางในระดับย่าน
- ตั้งอยู่ติดกับแกนหลักที่เชื่อมต่อย่านศูนย์กลางพาณิชย์กรรมสำคัญของเมืองนครนายกตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน
- ตั้งอยู่บนเส้นทางการสัญจรระดับเมืองที่สำคัญที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ด้านเหนือ-ใต้
- ตั้งอยู่บนเส้นทางการสัญจรระดับย่านที่อยู่ในระบบตาราง

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

- ล้อมรอบด้วยการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารที่หลากหลาย
- อยู่ติดกับพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมศูนย์กลางเมือง
- อยู่ติดกับถนนตลาดได้รุ่ง
- เป็นพื้นที่ริมน้ำบริเวณศูนย์กลางเมือง

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

- ตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณที่มีมวลอาคารหนาแน่นมากของเมือง
- โอบล้อมด้วยมวลอาคารขนาดใหญ่ 2 ด้าน
- เป็นพื้นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่กลางเมือง และยังเชื่อมต่อกับที่โล่งของแม่น้ำนครนายกที่พาดผ่านกลางเมือง

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

- มีลักษณะพื้นที่ที่หลากหลาย ทั้งลานปูนโล่งกว้างขนาดใหญ่ พื้นที่สวน ต้นไม้ร่มเงา พื้นที่ริมน้ำ ศาลา
- เป็นที่ตั้งของศาลหลักเมือง ซึ่งมีความสำคัญเชิงสัญลักษณ์ของเมือง
- ล้อมรอบด้วยรั้วสูง ประมาณ 2 เมตร

เศรษฐกิจ รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

- พื้นที่โดยรอบ มีบทบาทหลักเป็นศูนย์กลางการค้าปลีก การบริหารราชการ (บางส่วน) และการศึกษาของจังหวัด

สังคม รูปแบบการบริหารจัดการ

- บริหารจัดการให้เป็นสวนสาธารณะสำคัญระดับเมือง
- อยู่ในความดูแลของเทศบาลเมืองนครนายก

รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม

- รองรับผู้พักอาศัยในเมือง โดยเฉพาะคนทำงานที่มีเวลาทำงาน-เวลาว่างตรงกัน
- รองรับกลุ่มคนทั่วไปที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และประเพณีของท้องถิ่นที่สำคัญ

รูปแบบโครงสร้างประชากร

- ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง

2. สวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ (2)

ปัจจัยแวดล้อม

ตั้งฐาน ตำแหน่งที่ตั้ง

- อยู่ในบริเวณพื้นที่ศูนย์กลางเมือง
- เป็นที่ตั้งของศาลาประชาคมเก่า เป็นบริเวณศูนย์กลางที่พัฒนาเป็นย่านราชการ

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- ล้อมรอบด้วยโครงข่ายการสัญจรหนาแน่น
- ล้อมรอบด้วยเส้นทางสัญจรที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูงในระดับเมืองซึ่งสามารถเชื่อมต่อไปยังพื้นที่พักอาศัยสำคัญรอบนอก และศักยภาพในการเข้าถึงคอนข้างสูงในระดับย่าน
- ตั้งอยู่ตรงจุดตัดของถนนสายหลักของเมือง ระหว่างแกนที่เชื่อมต่อกับถนนระดับภูมิภาค(ถนนสุวรรณศร 33) กับแกนที่เชื่อมต่อกับย่านศูนย์กลางพาณิชย์กรรมสำคัญ
- ตั้งอยู่ในบล็อกถนนตาราง ทงสี่เหลี่ยมผืนผ้า

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

- ล้อมรอบด้วยพื้นที่โรงเรียน(อนุบาลนครนายก) และย่านราชการเก่าของเมืองที่มีการใช้ประโยชน์อาคารเป็นทั้งสำนักงานของส่วนราชการต่างๆ และบ้านพักของข้าราชการ
- อยู่ใกล้กับบริเวณหาบเร่แผงลอยที่ขยายตัวมาจากตลาดสดเทศบาล

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

- ล้อมรอบด้วยมวลอาคารขนาดใหญ่ และหนาแน่นพอสมควร

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

- พื้นที่เป็นรูปทรงแปดเหลี่ยมผืนผ้ายาว และมีขนาดพื้นที่ไม่มาก
- พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวน มีสระน้ำ และลานจอดรถ
- มีรั้วสูง 1.2 เมตร รอบพื้นที่ มีทางเข้าด้านเดียวอยู่ทางด้านแคบ

เศรษฐกิจ รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

- ตั้งอยู่ใกล้กับการพื้นที่ขยายตัวของหาบเร่แผงลอยจากบริเวณตลาดสดเทศบาล

สังคม รูปแบบการบริหารจัดการ

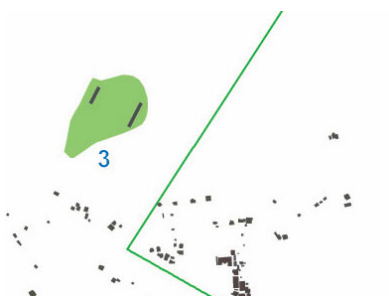
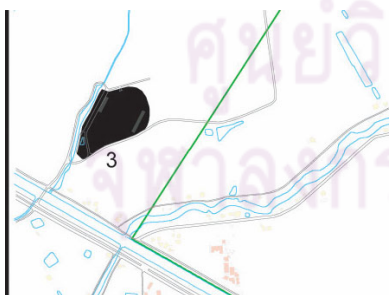
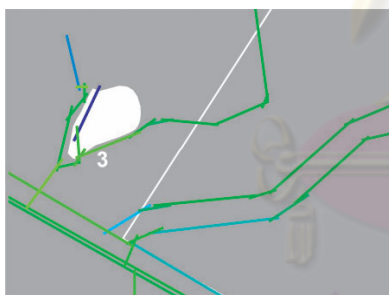
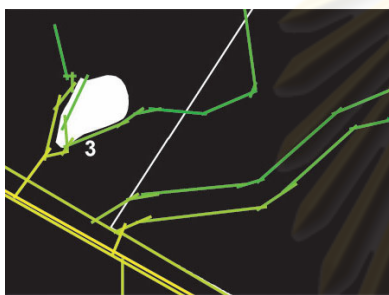
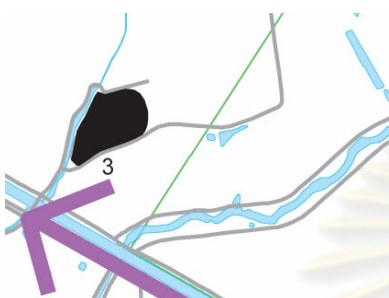
- เป็นพื้นที่ของกรมธนารักษ์
- ดูแลและสนับสนุนงบประมาณโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครนายก

รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม

- รองรับกลุ่มบริเวณโดยรอบเป็นครอบครัวขนาดเล็กที่พักอาศัยอยู่ในบ้านพักราชการ
- ความพร้อมและมาตรฐานของโรงเรียนในเมืองที่ดีกว่า มีการเดินทางของนักเรียนจากพื้นที่โดยรอบ ด้วยรถส่วนตัวและรถรับ-ส่งประจำ

รูปแบบโครงสร้างประชากร

- ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรสูง

3. สนามกีฬาากลางจังหวัดนครนายก (3)

ปัจจัยแวดล้อม

พื้นฐาน ตำแหน่งที่ตั้ง

- อยู่ห่างจากตัวเมืองนครนายกพอสมควร (ทางตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 4.7 กม.)
- ตั้งอยู่ในบริเวณที่ไม่มีแนวโน้มการขยายตัวของเมือง
- ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลเมืองนครนายก

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีโครงข่ายการสัญจรเบาบาง
- ตั้งอยู่บนเส้นทางสัญจรสายย่อย ที่เชื่อมต่อถนนสายหลักระดับภูมิภาคกับถนนสายรองที่ใช้เดินทางระหว่างจังหวัดและอำเภอ
- ตั้งอยู่บนเส้นทางที่มีศักยภาพในการเข้าถึงปานกลางในระดับเมืองในการเชื่อมต่อไปยังพื้นที่อื่นๆ และศักยภาพในการเข้าถึงต่ำในระดับย่าน มีเส้นทางเชื่อมโยงกับบริเวณโดยรอบน้อย

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

- อยู่ในพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรม
- บริเวณโดยรอบมีพื้นที่พักอาศัยกระจายอยู่เบาบาง

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

- ล้อมรอบด้วยพื้นที่โล่งว่างขนาดใหญ่ และมวลอาคารขนาดเล็กกระจายตัวอยู่ห่างๆ
- ตั้งอยู่บนบล็อกรถถนนขนาดใหญ่มาก

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

- เป็นสนามกีฬามาตรฐานของจังหวัด
- มีสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับกีฬา โดยเฉพาะฟุตบอลและกีฬา

เศรษฐกิจ รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

- ใช้งบประมาณจากท้องถิ่น คือ อบจ. นครนายก และงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลาง

สังคม รูปแบบการบริหารจัดการ

- ดูแลและบริหารจัดการโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครนายก
- มีบทบาทเป็นศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดนครนายก กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม

- รองรับการแข่งขันที่เป็นทางการในหลายระดับ
- ใช้เป็นพื้นที่ฝึกซ้อมนักกีฬาตัวแทนของจังหวัด

รูปแบบโครงสร้างประชากร

- อยู่ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรต่ำมาก

4. สนามเด็กเล่น ชุนกิ ศีลาทอง (12)

ปัจจัยแวดล้อม

พื้นฐาน ตำแหน่งที่ตั้ง

- ตั้งอยู่ในชุมชนนอกศูนย์กลางเมือง
- อยู่ในบริเวณชุมชนขนาดใหญ่ ที่มีการตั้งถิ่นฐานมายาวนานตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีโครงข่ายการสัญจรหนาแน่นพอสมควร
- ล้อมรอบด้วยเส้นทางที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูงมากทั้งในระดับเมืองและระดับย่าน เชื่อมต่อเข้ากับพื้นที่ศูนย์กลางเมืองและชุมชนโดยรอบได้เป็นอย่างดี
- ตั้งอยู่ติดกับเส้นทางการสัญจรสายรองเชื่อมระหว่างเมือง
- ตั้งอยู่ตรงจุดเชื่อมต่อ(จุดตัด) ของเส้นทางที่มีลำดับศักดิ์ต่างกัน ระหว่างถนนสายรอง(จากรังสิตไปสาริกา) กับเส้นทางระดับเมืองที่เชื่อมต่อกับชุมชนรอบเมือง

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

- ล้อมรอบด้วยย่านการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารประเภทที่อยู่อาศัย
- ตั้งอยู่ใกล้กับย่านร้านค้าชุมชน
- บริเวณด้านหน้ามักมีร้านขายอาหารรถเข็นมาตั้ง

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

- โอบล้อมด้วยอาคารขนาดเล็กสองด้าน กับที่ว่างของถนนอีกสองด้าน
- ตั้งอยู่ในมวลอาคารขนาดเล็กและหนาแน่น
- เป็นพื้นที่โล่งว่างขนาดเล็ก

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

- มีต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาทั่วพื้นที่ตลอดวัน กับศาลาลงเล็ก ๆ
- พื้นผิวเป็นลานดินปนกับสนามหญ้า
- มุมมองทาสายตาจากภายนอกดูทึบ เพราะต้นไม้ในพื้นที่และรอบพื้นที่

เศรษฐกิจ รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

- เป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีศูนย์กลางชุมชนเป็นกลุ่มร้านค้าขนาดเล็ก กับแผงลอย

สังคม รูปแบบการบริหารจัดการ

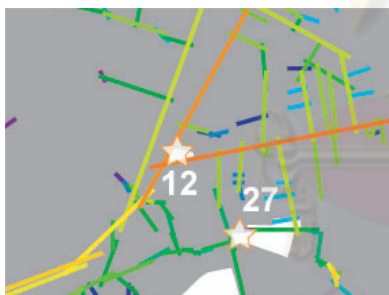
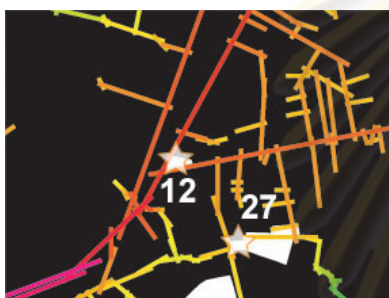
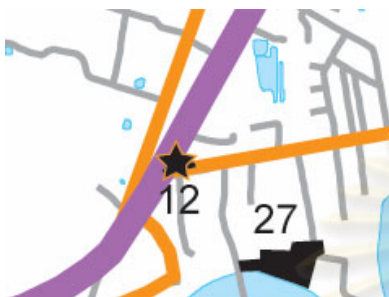
- เป็นที่ธรณีสงฆ์ของวัดรังสีไฉภมที่คนในชุมชนถวายให้ในอดีต
- เป็นโครงการสนามเด็กเล่นที่เกิดจากการประสานงานโดยกรรมการชุมชนกับเทศบาลเมืองนครนายก

รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม

- รองรับกลุ่มคนในระดับชุมชนและละแวกบ้าน
- รองรับคนในชุมชนพักอาศัยที่ทำงานในตัวเมืองนครนายก

รูปแบบโครงสร้างประชากร

- ตั้งอยู่ตรงรอยต่อของชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรสูงกับหนาแน่นน้อย

5. สนามหน้าศาลากลางจังหวัดนครนายก (12)

ปัจจัยแวดล้อม

พื้นฐาน ตำแหน่งที่ตั้ง

- ตั้งอยู่บริเวณส่วนขยายของเมือง ในยุคแรกๆที่ขยายเมืองไปตามแนวถนน
- อยู่ห่างจากศูนย์กลางเมืองพอสมควร

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- ตั้งอยู่บนเส้นทางสายหลักระหว่างเมือง เป็นแกนหลักระดับภาคตะวันออกที่ใช้สัญจรผ่าน
- โดยรอบมีโครงข่ายเส้นทางสัญจรระดับย่านสานตัวอยู่โดยรอบ
- ตั้งอยู่ติดกับเส้นทางที่มีศักยภาพในการเข้าถึงค่อนข้างสูงในระดับเมืองและระดับย่าน

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

- ตั้งอยู่ในศูนย์ราชการของจังหวัด
- บริเวณรอบศูนย์ราชการเป็นชุมชนพักอาศัย ของการเคหะฯ กับชุมชนทั่วไป เกาะกลุ่มหนาแน่นปานกลาง
- ตั้งอยู่ติดกับแกนพาณิชย์กรรมที่เกาะตามแนวถนนสายหลักระหว่างเมือง

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

- มีด้านหนึ่งติดกับอาคารขนาดใหญ่ (ศาลากลางจังหวัด)
- บริเวณโดยรอบเป็นมวลอาคารขนาดใหญ่และขนาดเล็ก มีความหนาแน่นไม่มากนัก
- เป็นที่โล่งว่างหน้าอาคารสำคัญ
- ตั้งอยู่ติดกับที่โล่งว่างขนาดใหญ่ คั่นด้วยรั้วของศูนย์ราชการ

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

- มีพื้นที่เกือบทั้งหมดเป็นสนามหญ้า มีลานปูนขนาดเล็ก
- เป็นที่โล่งว่าง ด้านหน้าที่ติดถนนเป็นรั้วโปร่ง

เศรษฐกิจ รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

- ใช้เป็นพื้นที่จัดงานในระดับจังหวัดซึ่งถือได้ว่ามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในระดับจังหวัด

สังคม รูปแบบการบริหารจัดการ

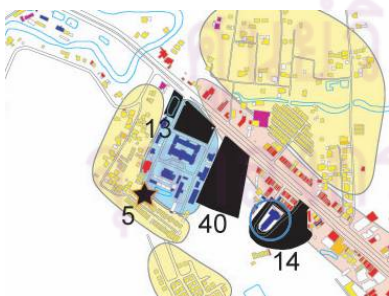
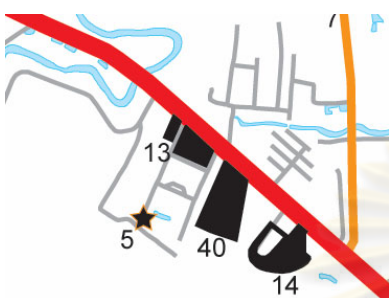
- เป็นพื้นที่ของศูนย์ราชการ ใช้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับงานราชการในระดับจังหวัด

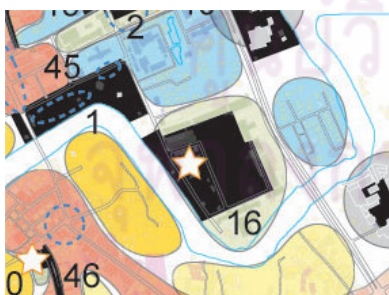
รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม

- รองรับกลุ่มข้าราชการ กิจกรรมในระดับจังหวัดในช่วงเวลาโอกาสพิเศษ
- รองรับกลุ่มคนในชุมชนรอบๆ พื้นที่ ในช่วงเย็น

รูปแบบโครงสร้างประชากร

- ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรต่ำ

6. โรงเรียนนครนายกวิทยาคม (15)

ปัจจัยแวดล้อม

พื้นฐาน ตำแหน่งที่ตั้ง

- ตั้งอยู่ในเขตเมืองชั้นใน ใกล้กับบริเวณศูนย์กลางเมือง
- ตั้งอยู่ริมน้ำ บริเวณโค้งน้ำแม่น้ำนครนายก
- ตั้งอยู่บริเวณจุดตัดของถนนและแม่น้ำ

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- เส้นทางเชื่อมต่อหลักเป็นโครงข่ายถนนสายย่อยปลายตัน
- ตั้งอยู่ติดกับเส้นทางสัญจรหลักระหว่างเมือง (เชื่อมต่อกันเฉพาะบางเวลา) ที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูงมากในระดับเมือง
- อยู่บนเส้นทางที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูงในระดับเมือง และศักยภาพในการเข้าถึงค่อนข้างสูงในระดับย่าน
- ตั้งอยู่บนปลายสุดของแกนเส้นทางสัญจรที่สำคัญ

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

- ล้อมรอบด้วยย่านราชการเก่าของเมือง ที่มีการใช้ประโยชน์อาคารประเภทสถานที่ทำงาน และบ้านพักข้าราชการ
- ภายในพื้นที่โรงเรียน มีพื้นที่พักอาศัยของข้าราชการครู

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

- โอบล้อมด้วยอาคารขนาดใหญ่สามด้าน
- เป็นพื้นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่ และเชื่อมต่อกับที่โล่งของแม่น้ำนครนายก
- บริเวณโดยรอบมีมวลอาคารหนาแน่นต่ำ

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

- มีลักษณะพื้นที่หลากหลาย ทั้งที่โล่งกว้าง และพื้นที่มีร่มเงาต่อเนื่อง
- มีพื้นที่ในการยึดใช้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย ม้านั่งจำนวนมาก มุมพักผ่อน สนามกีฬาหลายประเภท

เศรษฐกิจ รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

- เป็นโรงเรียนระดับมัธยมขนาดใหญ่ที่สุดของจังหวัด

สังคม รูปแบบการบริหารจัดการ

- เป็นโรงเรียนของรัฐบาล โรงเรียนประจำจังหวัด
- เปิดกว้างให้ใช้เป็นพื้นที่สาธารณะของเมือง
- มักถูกใช้เป็นพื้นที่จัดงานต่อเนื่องร่วมกับสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙
- มีการดูแลรักษาความปลอดภัยที่ดี

รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม

- รองรับกิจกรรมนันทนาการที่หลากหลายของเมือง
- รองรับงานเทศกาลงานประเพณีสำคัญ มักถูกใช้จัดกิจกรรมสาธารณะในหลายลักษณะ เป็นที่จดจำของเมือง
- เป็นโรงเรียนเก่าแก่ มีความผูกพันกับเมืองมายาวนาน

รูปแบบโครงสร้างประชากร

- ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรสูง
- กลุ่มผู้สูงอายุในเมืองมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น

7. โรงเรียนนวมราชานุสรณ์ (16)

ปัจจัยแวดล้อม

พื้นฐาน ตำแหน่งที่ตั้ง

- ตั้งอยู่นอกพื้นที่ศูนย์กลางเมือง บนกิ่งของศูนย์กลาง
- ตั้งอยู่ในบริเวณการตั้งถิ่นฐานยาวตามแนวถนน

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- บริเวณพื้นที่ล้อมรอบด้วยเส้นทางสัญจรลักษณะปลายตัน
- ตั้งอยู่บนเส้นทางสัญจรสายรองเชื่อมระหว่างเมืองสายสำคัญ และเส้นทางสัญจรระดับย่านชุมชนรอบพื้นที่
- ตั้งอยู่บนเส้นทางสัญจรที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูงมาก ทั้งในระดับเมืองและระดับย่าน ซึ่งเชื่อมต่อไปยังส่วนต่างๆ ของเมืองและชุมชนโดยรอบ

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

- ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางชุมชนย่านพักอาศัย
- ล้อมรอบด้วยการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารที่หลากหลาย
- ตั้งอยู่บนแกนพาณิชย์กรรมที่เกาะตามแนวถนน
- เป็นย่านสถาบันศึกษารอบเมือง

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

- โอบล้อมด้วยอาคารขนาดใหญ่สองด้าน
- เป็นพื้นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่ และเชื่อมต่อกับที่โล่งของโครงข่ายถนนสายสำคัญ

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

- ล้อมรอบด้วยรั้วสูงโปร่ง และต้นไม้ใหญ่
- มีสนามกีฬาที่เล่นเป็นกลุ่มใหญ่หลายประเภท

เศรษฐกิจ รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

- เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีนักเรียนจำนวนมาก

สังคม รูปแบบการบริหารจัดการ

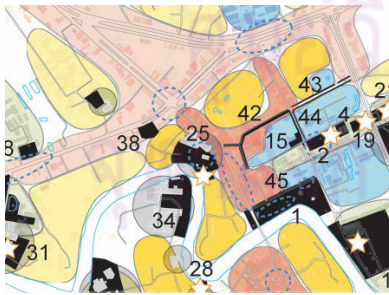
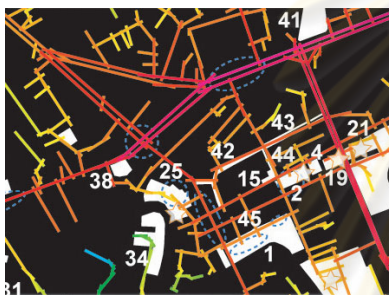
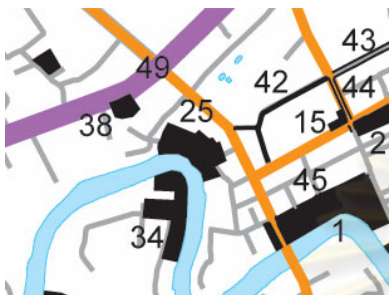
- เป็นโรงเรียนของรัฐบาล
- เปิดให้คนทั่วไปใช้เป็นพื้นที่ออกกำลังกาย เล่นกีฬา
- ใช้เป็นสถานที่จัดงานในบางโอกาส

รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม

- รองรับกิจกรรมออกกำลังกาย ประเภทกีฬาเป็นกลุ่มใหญ่
- รองรับการใช้เวลาว่างช่วงเย็นของคนในเมือง และชุมชนรอบเมือง

รูปแบบโครงสร้างประชากร

- ตั้งอยู่บริเวณรอยต่อของชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรสูงและต่ำ

8. วัดโพธิญาณ (24)

ปัจจัยแวดล้อม

สัญญาณ ตำแหน่งที่ตั้ง

- ตั้งอยู่ในพื้นที่ศูนย์กลางเมือง
- อยู่ระหว่างพื้นที่พัฒนาเป็นศูนย์กลางเมืองในยุคแรกๆ กับแม่น้ำนครนายก

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- ล้อมรอบด้วยโครงข่ายการสัญจรที่หนาแน่นของเมือง
- ตั้งอยู่บนเส้นทางที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูงในระดับเมือง และปานกลางในระดับย่าน
- ในพื้นที่มีโครงข่ายที่เชื่อมต่อกับเส้นทางที่มีการสัญจรหนาแน่นตลอดวัน

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

- ตั้งอยู่ในพื้นที่ศาสนสถาน
- ล้อมรอบด้วยย่านที่อยู่อาศัยของเมืองชั้นใน และย่านศูนย์กลางพาณิชย์รวมหลักของเมือง
- ตั้งอยู่ในบริเวณการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสม (พาณิชย์กรรมและอยู่อาศัย)
- อยู่ใกล้กับตลาดสดเทศบาลซึ่งมีอยู่แห่งเดียวในเมือง

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

- ตั้งอยู่ติดกับพื้นที่ที่มีมวลอาคารหนาแน่นมากของเมือง
- โอบล้อมด้วยอาคารตึกแถว
- เป็นพื้นที่โล่งว่างเชื่อมต่อกับที่โล่งของแม่น้ำนครนายก

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

- เป็นลานปูนอเนกประสงค์ขนาดใหญ่
- พื้นที่ริมน้ำ มีลักษณะเป็นสวน มีลานดิน ต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาตลอดวัน
- มีกลุ่มม้านั่ง สนามเด็กเล่นและเครื่องออกกำลังกาย ชุมชาน้ำ แผงพระเครื่อง

เศรษฐกิจ รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

- อยู่ติดกับย่านสำคัญของภาคการค้า และบริการของเมือง

สังคม รูปแบบการบริหารจัดการ

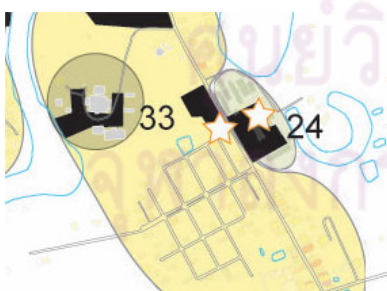
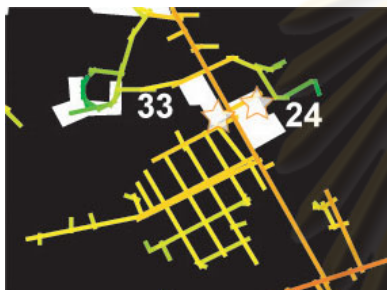
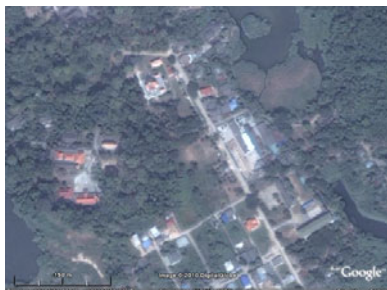
- อยู่ในความดูแลของวัด
- ได้รับการสนับสนุนงบประมาณโครงการสนามเด็กเล่นจากเทศบาลและการประสานงานของกรรมการชุมชน

รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม

- รองรับกลุ่มของชมรมพระเครื่อง
- รองรับการใช้เวลาว่าง เป็นพื้นที่พบปะของคนในเมือง
- รองรับกลุ่มคนในเมืองและนอกเมืองที่เข้ามาใช้บริการตลาด ย่านการค้า

รูปแบบโครงสร้างประชากร

- รองรับกลุ่มผู้สูงอายุ (ข้าราชการเกษียณ) ที่มีเวลาว่างมาก
- รองรับการรวมกลุ่มของวัยรุ่น ที่มีพฤติกรรมชอบรวมกลุ่มทำกิจกรรม
- ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรค่อนข้างสูง

9. วัดดง (32)

ปัจจัยแวดล้อม

สัญญาณ ตำแหน่งที่ตั้ง

- ตั้งอยู่นอกพื้นที่ศูนย์กลางเมือง
- ตั้งอยู่ในย่านการตั้งถิ่นฐานที่เป็นชุมชนเก่าและใหม่(บ้านจัดสรร)ผสมกัน

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- ล้อมรอบด้วยโครงข่ายการสัญจรสายย่อย
- ตั้งอยู่บนเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างเส้นทางสัญจรระดับเมืองสองเส้นทาง
- ตั้งอยู่บนเส้นทางที่มีศักยภาพในการเข้าถึงปานกลาง และศักยภาพในการเข้าถึงสูงมากในระดับย่าน

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

- ตั้งอยู่ในการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทศาสนสถาน
- บริเวณโดยรอบเป็นย่านที่อยู่อาศัยรอบเมือง
- อยู่ติดกับโรงเรียน

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

- บริเวณโดยรอบเป็นมวลอาคารขนาดเล็กประเภทที่อยู่อาศัย และมวลอาคารขนาดใหญ่ของอาคารเรียน
- มีความหนาแน่นของมวลอาคารปานกลาง
- ตั้งอยู่บริเวณที่เป็นพื้นที่โล่งว่างขนาดใหญ่

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

- พื้นผิวส่วนใหญ่เป็นสนามหญ้า มีบางส่วนเป็นลานปูนสนามกีฬาและจอดรถ
- พื้นที่มีลักษณะโล่งร้อน มีร่มเงาน้อย
- มีพื้นที่สนามเด็กเล่นค่อนข้างแยกตัวออกมาจากพื้นที่ส่วนใหญ่ และถมดินยกพื้นขึ้นประมาณครึ่งเมตร
- ในพื้นที่มีชุมชนน้ำที่เปิดในช่วงเย็น

เศรษฐกิจ รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

- บริเวณใกล้เคียงพบร้านค้าชุมชนเกาะตัวอยู่ตามแนวถนน

สังคม รูปแบบการบริหารจัดการ

- เป็นที่ดินธรณีสงฆ์
- เป็นโครงการสนามเด็กเล่นที่เกิดจากการประสานงานโดยกรรมการชุมชนกับเทศบาลเมืองนครนายก

รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม

- รองรับกลุ่มนักเรียนจากโรงเรียนที่อยู่ติดกัน
- รองรับผู้พักอาศัยจากชุมชนโดยรอบ

รูปแบบโครงสร้างประชากร

- ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรปานกลาง

- 10. ตลาดนัดศรีเมือง (บขส.) (37)

ปัจจัยแวดล้อม

พื้นฐาน ตำแหน่งที่ตั้ง

- อยู่ห่างจากศูนย์กลางเมืองพอสมควร
- ตั้งอยู่บริเวณส่วนขยายของเมือง ในยุคแรกๆ ที่ขยายเมืองไปตามแนวถนน

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- ตั้งอยู่บนเส้นทางสายหลักระหว่างเมือง เป็นแกนหลักระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- โดยรอบมีโครงข่ายเส้นทางสัญจรที่เบาบาง

- ตั้งอยู่บนเส้นทางที่มีศักยภาพในการเข้าถึงค่อนข้างสูงในระดับเมืองและระดับย่าน

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

- อยู่ติดกับท่ารถบริการขนส่งสาธารณะของจังหวัด
- ตั้งอยู่ติดกับแกนพาณิชย์กรรมที่เกาะตามแนวถนนสายหลักระหว่างเมือง
- บริเวณโดยรอบเป็นพื้นที่ว่างเปล่า

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

- ล้อมรอบด้วยพื้นที่ว่างขนาดใหญ่
- อยู่ในบริเวณที่มีมวลอาคารหนาแน่นต่ำ

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

- พื้นผิวเป็นหินคลุก ล้อมรอบด้วยต้นไม้โปร่ง

เศรษฐกิจ รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

- เป็นตลาดนัดที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดนครนายก มีสินค้าจำนวนมากและหลากหลาย
- เป็นกลุ่มเศรษฐกิจนอกระบบ ที่มีโครงข่ายเชื่อมโยงกันระหว่างกลุ่มจังหวัดข้างเคียง
- เป็นจังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจไม่ใหญ่นัก และมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีค่อนข้างต่ำ (อันดับที่ 44)
- เป็นรูปแบบการค้าที่ลงทุนต่ำ ความเสี่ยงน้อย

สังคม รูปแบบการบริหารจัดการ

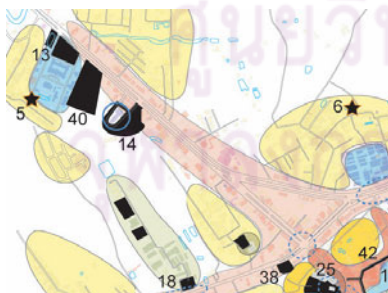
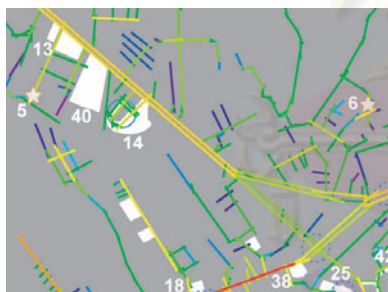
- จัดนัดโดยบริษัทเอกชน เข้าพื้นที่จาก บขส.
- ติดเป็นตลาด 2 วันต่ออาทิตย์ คือ วันจันทร์และวันพฤหัสบดี ช่วงบ่ายถึงค่ำ

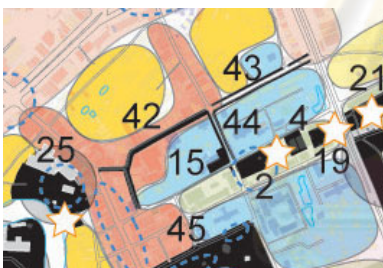
รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม

- รองรับกลุ่มคนทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการ เกษตรกร ค้าขาย และนักเรียน
- รองรับสินค้าได้หลากหลายเป็นที่นิยมของคนทั่วไป

รูปแบบโครงสร้างประชากร

- ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรค่อนข้างต่ำ
- มีความหลากหลาย สามารถรองรับกลุ่มคนทุกเพศทุกวัย

11. แผงลอยหน้าตลาดสด (42-44)

ปัจจัยแวดล้อม

สัญญาณ ตำแหน่งที่ตั้ง

- ตั้งอยู่ในบริเวณศูนย์กลางเมือง

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- ล้อมรอบด้วยโครงข่ายการสัญจรหนาแน่น
- เป็นเส้นทางสัญจรที่ตัดขวางและเชื่อมต่อแกนหลักของย่านศูนย์กลางพาณิชย์กรรมสำคัญสองแกน
- เป็นเส้นทางสัญจรที่ตัดขวางเส้นทางสัญจรหลักระดับเมืองและเส้นทางสัญจรสายหลักระหว่างเมือง
- ตั้งอยู่บนเส้นทางที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูงในระดับเมือง เข้าถึงได้สะดวกจากทุกพื้นที่ของเมืองและมีศักยภาพปานกลางในระดับย่าน
- ตั้งอยู่บนเส้นทางสัญจรที่เป็นระบบตาราง

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

- ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารที่หลากหลาย
- เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับย่านพาณิชย์กรรมศูนย์กลางเมืองและพาณิชย์กรรมที่เกาะตามแนวถนน
- เกาะไปตามแนวถนนของย่านการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทราชการ

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

- ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของมวลอาคารสูงมากของเมือง
- โอบล้อมด้วยมวลอาคารขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ หลากหลายลักษณะ

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

- ใช้พื้นที่เรียงต่อกันไปตามแนวถนน
- เป็นเส้นทางสัญจรที่มีความกว้างพอสมควร
- มีโครงสร้างชั่วคราวกันแดดฝน
- ใช้พื้นที่ถนนและทางเท้าเป็นวางสินค้าและติดต่อค้าขาย ช้อนทับกับการสัญจรผ่าน

เศรษฐกิจ รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

- เป็นพื้นที่ศูนย์กลางรองรับบทบาทพื้นฐานทางเศรษฐกิจหลัก (ค้าปลีก บริหารราชการและการศึกษา)
- เป็นพื้นที่ศูนย์กลางทางการค้าทั้งระดับเมืองและจังหวัด
- เป็นพื้นที่ช้อนทับของกิจกรรมทางการค้าในระบบและนอกระบบ

สังคม รูปแบบการบริหารจัดการ

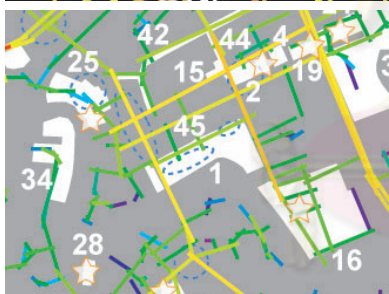
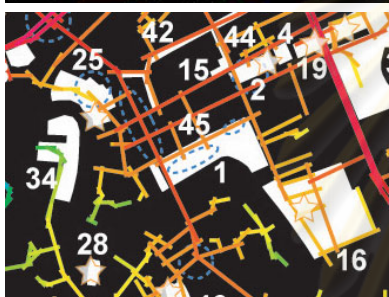
- มีการจัดสรรพื้นที่ให้เป็นสัดส่วน ดูแลความสะอาดและจัดระเบียบโดยเทศบาล
- จำกัดขอบเขตไม่ให้อักรกวนการสัญจรหลัก โดยเฉพาะบนเส้นทางที่มีการจราจรคับคั่ง

รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม

- ตลาดเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางการค้าที่สำคัญของเมืองและชุมชนโดยรอบ
- รองรับกิจกรรมการค้านอกระบบ

รูปแบบโครงสร้างประชากร

- ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรสูง

12. ตลาดโต้รุ่ง (ถนนธงไชย) (45)

ปัจจัยแวดล้อม

สัญญาณ ตำแหน่งที่ตั้ง

- อยู่ในบริเวณพื้นที่ศูนย์กลางเมือง

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- เป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายการสัญจรหนาแน่น และอยู่ในระบบตาราง
- เป็นเส้นทางที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูงในระดับเมือง และศักยภาพในการเข้าถึงปานกลางในระดับย่าน
- ตั้งอยู่บนเส้นทางการสัญจรระดับเมืองที่สำคัญที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ด้านเหนือ-ใต้

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

- ล้อมรอบด้วยการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารที่หลากหลาย
- อยู่ติดกับพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมศูนย์กลางเมือง
- อยู่ติดกับสวนสาธารณะของเมือง

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

- ตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณที่มีมวลอาคารหนาแน่นมากของเมือง
- โอบล้อมด้วยมวลอาคารขนาดใหญ่ ความหนาแน่นปานกลาง
- ติดกับพื้นที่โล่งว่าง

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

- เป็นเส้นทางสัญจรที่มีความกว้างพอสมควร
- สามารถเข้าถึงได้หลายทาง

เศรษฐกิจ รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

- เป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมการค้าปลีก
- อาหาร และสินค้ามีราคาไม่แพง

สังคม รูปแบบการบริหารจัดการ

- เป็นการรวมกลุ่มกันของผู้ประกอบการ
- อยู่ในความดูแลของเทศบาลเมืองนครนายก

รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม

- รองรับการทำกิจกรรมของกลุ่มครอบครัวและกลุ่มเพื่อน
- รองรับชีวิตสังคมเมืองที่มีเวลาว่างในช่วงเย็น

รูปแบบโครงสร้างประชากร

- จำนวนประชากรในเมืองมีแนวโน้มลดลง
- ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง

13. ทำรถหน้าโรงพยาบาล (48)

ปัจจัยแวดล้อม

พื้นฐาน ตำแหน่งที่ตั้ง

- ตั้งอยู่บริเวณจุดเชื่อมต่อ(ขอบ)ของศูนย์กลางเมือง

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- ตั้งอยู่บนเส้นทางสัญจรสำคัญที่ซ้อนทับระหว่างสายหลักกับสายรองที่เชื่อมต่อระหว่างเมือง
- ตั้งอยู่บนเส้นทางสัญจรที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูงมากระดับเมือง และศักยภาพในการเข้าถึงสูงในระดับย่าน
- ตั้งอยู่ตรงจุดเชื่อมต่อเส้นทางสัญจรหลักเข้าสู่ศูนย์กลางเมือง
- อยู่บนเส้นทางสัญจรที่มีปริมาณการจราจรสูง และมีช่องจราจรกว้าง

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

- ตั้งอยู่ในพื้นที่พาณิชย์กรรมตามแนวถนน
- ล้อมรอบด้วยการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารที่หลากหลาย
- ติดกับร้านสะดวกซื้อ

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

- ล้อมรอบด้วยมวลอาคารขนาดใหญ่ และที่ว่างของถนนที่กว้าง
- ตั้งอยู่บริเวณที่มีมวลอาคารค่อนข้างหนาแน่น

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

- เป็นพื้นที่ทางเท้ากว้างขวาง
- ติดกับวินจักรยานยนต์รับจ้าง

เศรษฐกิจ รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

- เมืองนครนายกเป็นเมืองขนาดเล็ก พึ่งพาแหล่งงานจากเมืองใหญ่ (กรุงเทพฯ สระบุรี)

สังคม รูปแบบการบริหารจัดการ

- ได้รับสัมปทานจากรัฐ บริหารจัดการโดยเอกชน

รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม

- รองรับกลุ่มคนวัยทำงานเดินทางมา-ไปทำงานจากเมืองอื่น
- รองรับกลุ่มคนเดินทางไปใช้บริการต่างๆ ในเมืองใหญ่

รูปแบบโครงสร้างประชากร

- ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรสูง

5.3 ประมวลลักษณะปัจจัยแวดล้อม

5.3.1 พื้นที่ว่างสาธารณะที่ใช้เป็นที่ชุมนุม พบปะ ของเมือง

พื้นที่ว่างสาธารณะที่ใช้เป็นที่ชุมนุม พบปะ ของเมือง จำแนกออกตามบทบาทของพื้นที่ที่สำคัญสองบทบาทคือ การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อกิจกรรมด้านการนันทนาการ และ การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเนื่องในวันเวลาโอกาสพิเศษ หรือเนื่องด้วยงานเทศกาล ประเพณีต่าง ๆ

การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อกิจกรรมด้านการนันทนาการ

- การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อกิจกรรมด้านการนันทนาการ ของเมืองนครนายก จำแนกออกตามบทบาทย่อย ๆ ของพื้นที่ได้อีกสองบทบาทย่อยคือ การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และ การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการออกกำลังกาย
- การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการออกกำลังกาย ได้แก่ สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ ,สวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ, สนามกีฬาากลางจังหวัดนครนายก, สนามกีฬาหน้าศาลากลางจังหวัด, สนามเด็กเล่น ชุนกิ ศิลาทอง, โรงเรียนนครนายกวิทยาคม, สนามโรงเรียนนวมราชานุสรณ์, วัดโพธิ์นายก และวัดดง
- การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ จะใช้งานร่วมด้วยกับ พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการออกกำลังกาย บางพื้นที่เช่น สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ , สวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ, โรงเรียนนครนายกวิทยาคม, วัดโพธิ์นายกและวัดดง

การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อกิจกรรมด้านการนันทนาการ ประกอบไปด้วยปัจจัยแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน คือ

ตำแหน่งที่ตั้ง

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- กระจายออกตามส่วนต่างๆ ของเมือง
 - ไม่จำกัดว่าต้องตั้งอยู่บนโครงข่ายถนนในระบบตาราง
 - พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับโครงข่ายการสัญจรทั้งในระดับเมืองและระดับย่าน
 - การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการออกกำลังกาย เป็นพื้นที่ที่แยกตัวจากศูนย์กลางเมืองได้
- รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร**
- ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่เป็นย่านการใช้ประโยชน์ที่ดินที่หลากหลาย และย่านการใช้ที่ดินแบบที่อยู่อาศัย
 - ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์อาคารที่หลากหลาย

รูปแบบมวลอาคาร และที่ว่าง	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของมวลอาคารอยู่ในระดับกลางถึงสูง - พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ล้วนเป็นพื้นที่ที่มีการปิดล้อมที่ดี - พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการออกกำลังกาย เป็นพื้นที่โล่งกว้าง - พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการออกกำลังกาย ไม่จำเป็นต้องเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของมวลอาคารที่สูง
ลักษณะเฉพาะของพื้นที่	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ มีร่มเงาที่ดี - พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ มีมุมมองที่ดี - พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ มีขนาดไม่ใหญ่มาก อาจอยู่ร่วม หรือเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เพื่อการออกกำลังกาย เช่นบางส่วนของสนามโรงเรียน
รูปแบบโครงสร้างและ บทบาททางเศรษฐกิจ	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ มีองค์ประกอบร่วมของการค้าขายอาหารและของใช้ในชีวิตประจำวัน - พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการออกกำลังกายไม่พบองค์ประกอบของการค้าขายแต่จะพบการค้าในวันเวลาโอกาสพิเศษ
รูปแบบการบริหารจัดการ	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ถูกบริหารจัดการโดย ชุมชนและเทศบาลเมืองนครนายก - พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการออกกำลังกาย ถูกบริหารจัดการโดย หน่วยงานเจ้าของพื้นที่นั้น ๆ เช่น โรงเรียน หรือ สนามกีฬาากลางของ อบจ.
รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ มักร่วมด้วยการเป็น สนามเด็กเล่น ที่รองรับการใช้งานของผู้คนในระดับละแวกบ้านหรือผู้คนในระดับชุมชนเป็นสำคัญ
รูปแบบโครงสร้างประชากร	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง

การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเนื่องในวันเวลาโอกาสพิเศษ หรือเนื่องด้วยงานเทศกาล ประเพณีต่าง ๆ

- สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ /สนามหน้าศาลากลาง/วัดโพธิ์นายก/วัดดง
- การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในเทศกาลงานประเพณีมี 2 ส่วน คือ การใช้พื้นที่ว่าง

สาธารณะเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา จะใช้พื้นที่วัดในการประกอบกิจกรรมสาธารณะเป็นหลัก และการใช้พื้นที่เนื่องในวันเวลาโอกาสพิเศษอื่น ๆ จะใช้พื้นที่ สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ และสนามหน้าศาลากลางเป็นหลัก

การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในเทศกาลงานประเพณีหรือในวันเวลาโอกาสพิเศษ ประกอบไปด้วยปัจจัยระดับแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน คือ

ตำแหน่งที่ตั้ง

- กระจายออกไปตามส่วนต่าง ๆ ของเมือง ไม่จำเป็นต้องอยู่ศูนย์กลางเมือง

รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

- สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ และวัดโพธิ์นายก ตั้งอยู่บนโครงข่ายการสัญจรในระบบตาราง ส่วนสนามหน้าศาลากลางและวัดดา ตั้งอยู่บนโครงข่ายการสัญจรที่ไม่อยู่ในระบบตาราง
- สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ / วัดโพธิ์นายก และสนามหน้าศาลากลาง มีความสัมพันธ์ที่ดีกับโครงข่ายเมือง (High integration Rn) ในระดับรวม
- วัดดามีความสัมพันธ์ที่ดีกับโครงข่ายเมืองในระดับรวมและย่าน สูง

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร

- ไม่พบ

รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

- ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของมวลอาคารในระดับกลาง ค่อนไปทางสูง
- เป็นพื้นที่ที่ล้นแต่มีการปิดล้อมที่ดี
- พื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมระดับเมืองได้มีขนาดกว้างขวางเพียงพอเช่น สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ สนามหน้าศาลากลาง

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่

- ไม่พบ

รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

- ไม่พบ

- รูปแบบการบริหารจัดการ** - สนามหน้าศาลากลางและสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ ใช้จัดงานเกี่ยวกับงานราชการในระดับจังหวัด
- พื้นที่ว่างสาธารณะของวัด ใช้จัดงานเกี่ยวกับเทศกาลงานประเพณี ในระดับชุมชน
- รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม** - ระดับกลุ่มคนทั่วไปที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และประเพณีของท้องถิ่นที่สำคัญ
- รูปแบบโครงสร้างประชากร** - ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรสูง

5.3.2 พื้นที่ว่างสาธารณะที่ใช้เพื่อกิจกรรมด้านการค้าขายของเมือง

พื้นที่ที่ถูกใช้เป็นที่ค้าขายของเมืองจำแนกออกตามบทบาทที่สำคัญ คือ การใช้พื้นที่เป็นตลาดนัด และการใช้พื้นที่เพื่อการค้าขายในรูปแบบ หาบเร่ – แผงลอย

- การใช้พื้นที่ว่างเพื่อกิจกรรมด้านการค้าขายของเมือง ได้แก่ ตลาดนัดศรีเมือง
- การใช้พื้นที่ว่างเพื่อกิจกรรมด้านการค้าขายของเมือง ในรูปแบบหาบเร่ แผงลอย ได้แก่ หาบเร่แผงลอยหน้าชุมชนศิลาทอง ในวัดโพธิ์นาก หน้าวัดดง แผงลอยหน้าตลาดสด

ตลาดใต้รุ่ง ถนนธงไชย

การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเพื่อกิจกรรมด้านการค้าขายของเมือง ประกอบไปด้วยปัจจัยระดับแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน คือ

- ตำแหน่งที่ตั้ง**
- ตลาดนัดศรีเมืองตั้งอยู่นอกศูนย์กลางเมือง ส่วน หาบเร่แผงลอยอื่น ๆ ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางเมือง

- รูปแบบโครงข่ายการสัญจร**
- ตลาดนัดศรีเมืองตั้งอยู่บนถนนแกนหลักที่ไม่ใช่รูปแบบตาราง
 - หาบเร่แผงลอยอื่น ๆ ล้วนตั้งอยู่บนโครงข่ายถนนในรูปแบบตาราง
 - ทั้งตลาดนัดและหาบเร่แผงลอยล้วนแต่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับโครงสร้างเมือง คือมีศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่สูง ทั้งในระดับเมืองและย่าน

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร	<ul style="list-style-type: none"> - หาบเร่แผงลอย ตั้งอยู่บนพื้นที่ย่านที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารที่หลากหลาย - ส่วนตลาดนัด มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน / อาคารน้อยกว่า หาบเร่ แผงลอย คือ ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์อาคารที่เบาบางกว่า
รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง	<ul style="list-style-type: none"> - หาบเร่แผงลอยตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของมวลอาคารในระดับกลาง ค่อนไปทางสูง - ตลาดนัดเป็นพื้นที่เปิดโล่ง
ลักษณะเฉพาะของพื้นที่	<ul style="list-style-type: none"> - ตลาดนัดเป็นพื้นที่เปิดโล่ง กว้างขวางเพียงพอที่จะรองรับผู้คนจำนวนมากได้ - ตลาดนัดเป็นพื้นที่เปิดโล่ง สามารถมองเห็นได้โดยง่าย - หาบเร่แผงลอยตั้งอยู่บนพื้นที่ถนน และทางเท้าที่มีผู้สัญจรผ่าน
รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ	<ul style="list-style-type: none"> - เกี่ยวพันกับสินค้าอุปโภค/บริโภค ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน - เศรษฐกิจนอกระบบ
รูปแบบการบริหารจัดการ	<ul style="list-style-type: none"> - ตลาดนัดบริหารจัดการโดยเอกชน - หาบเร่แผงลอยบริหารจัดการโดยเทศบาล
รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - รองรับกิจกรรมทางการค้า สินค้าอุปโภค/บริโภค ที่สำคัญของเมืองและชุมชนโดยรอบ
รูปแบบโครงสร้างประชากร	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรระดับกลางถึงสูง

5.3.3 พื้นที่ว่างสาธารณะที่ใช้เนื่องด้วยการสัญจร

พื้นที่ที่ถูกใช้เนื่องด้วยกิจกรรมการเป็นท่ารถและที่จอดรถของเมือง ที่มีการใช้งานอย่างเข้มข้นได้แก่ ที่จอดรถในวัดโพธิ์นาค ที่จอดรถบนลานหน้าวัดดา และท่ารถหน้าโรงพยาบาล

พื้นที่ที่ถูกใช้เนื่องด้วย การสัญจรประกอบไปด้วยปัจจัยในระดับแวดล้อมที่

คล้ายคลึงกัน คือ

ตำแหน่งที่ตั้ง

- เป็นพื้นที่ที่มองเห็นได้โดยง่าย
- มีความเกี่ยวข้องหรือตั้งอยู่ในพื้นที่ศูนย์กลางเมือง

- รูปแบบโครงข่ายการสัญจร**
- ล้วนแต่ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีรูปแบบโครงข่ายการสัญจรในระบบตาราง ยกเว้นลานจอดรถวัดดา ที่โครงข่ายการสัญจรที่อยู่แนวตรงผ่านชุมชน การใช้พื้นที่ลานวัดดาเป็นลานจอดรถสำหรับส่งนักเรียนเท่านั้น
 - ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเข้าถึงในระดับเมืองที่สูงที่สุด
- รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร**
- ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่เป็นย่านการใช้ประโยชน์ที่ดินที่หลากหลาย บนย่านการใช้ที่ดินแบบที่อยู่อาศัย และศูนย์กลางพาณิชยกรรมของเมือง
 - ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์อาคารที่หลากหลาย
- รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง**
- พื้นที่จอดรถไม่ผูกพันกับลักษณะการปิดล้อม
 - ทำรถ สัมพันธ์กับย่านศูนย์กลางเมืองที่มีความหนาแน่นของมวลอาคารสูง
 - พื้นที่จอดรถต้องการพื้นที่กว้างขวางมากกว่าทำรถ หน้าโรงพยาบาล
- ลักษณะเฉพาะของพื้นที่**
- ทำรถมีการปรับใช้พื้นที่ได้หลังคาให้ร่มเงา หมายถึง ทำรถต้องการร่มเงาที่ดี
- รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ**
- วัดโพธิ์นิายก เป็นที่จอดรถของ ศูนย์กลางเมืองนครนายก ที่เป็นศูนย์กลางของธุรกิจการค้า/บริการ
 - ทำรถหน้าโรงพยาบาล เช่นทำรถของเมืองนครนายก เป็นเมืองที่ต้องพึ่งพาแหล่งงานจากเมืองใหญ่ (กรุงเทพ, สระบุรี)
- รูปแบบการบริหารจัดการ**
- ทำรถและลานจอดรถ บริหารจัดการโดยเอกชน
- รูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม**
- รองรับกลุ่มคนวัยทำงาน และธุรกิจการค้า/บริการ ที่ต้องเดินทางไป-มาจากเมืองข้างเคียง
 - ที่จอดรถใจกลางเมืองรองรับ รถปริมาณมาก ๆ ได้ เมื่อถึงเทศกาลงานประเพณี
- รูปแบบโครงสร้างประชากร**
- ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปมติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะกับปัจจัยแวดล้อมของพื้นที่ว่างสาธารณะแต่ละประเภทตามประโยชน์ใช้สอย สรุปเป็นมติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายกได้ว่า

6.1.1 ความสำคัญของศูนย์กลางเมือง

พื้นที่ศูนย์กลางเมืองเป็นพื้นที่ที่มีความต้องการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะสูง ทั้งการใช้สอยเป็นพื้นที่พบปะชุมนุม การค้าขายและสัญจร พื้นที่ว่างสาธารณะที่ตั้งอยู่ในบริเวณศูนย์กลางเมือง พบว่าเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นเอกประโยชน์สูงของเมือง กล่าวคือ มีการเข้าใช้พื้นที่อย่างต่อเนื่อง หลายช่วงเวลา จากกลุ่มคนที่หลากหลาย และพื้นที่ว่างหนึ่งๆ จะพบการใช้สอยในหลายบทบาท หลายกิจกรรม โดยเฉพาะที่ตั้งอยู่บริเวณย่านพาณิชยกรรมหลักของเมือง อย่างวัดโพธิ์นายกเป็นพื้นที่ว่างที่อยู่ใกล้กับย่านดังกล่าวมากที่สุด เป็นพื้นที่พบปะชุมนุม มีกิจกรรมนันทนาการหลายรูปแบบจากคนหลายกลุ่ม ทั้งในระดับเมืองและระดับชุมชน พบแผงพระเครื่อง ชุมชนน้ำเป็นที่จอดรถ ที่พักคอยของผู้ที่เข้ามาใช้บริการในศูนย์กลางเมือง ถนนและทางเท้ารอบตลาดเป็นพื้นที่มีหาบเร่แผงลอยหนาแน่นที่สุด ตลาดนัดที่เกิดขึ้นจะตั้งอยู่รอบศูนย์กลางเมืองทั้งสิ้น รวมทั้งท่ารถสาธารณะที่คนนิยมใช้จะตั้งอยู่บริเวณรอยต่อหรือขอบของพื้นที่ศูนย์กลางเมือง ในระดับชุมชน พื้นที่ว่างสาธารณะที่ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของชุมชนก็จะพบการใช้พื้นที่สูงกว่าพื้นที่อื่นในระดับเดียวกัน อย่างพื้นที่สนามเด็กเล่นชุมชนกีฬาทองที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางของชุมชนบ้านใหญ่ และในทางกลับกัน พื้นที่ว่างสาธารณะที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางเมือง จะมีรูปแบบการใช้ที่เฉพาะเจาะจงมีระดับความเป็นเอกประโยชน์ต่ำ ดังตัวอย่างของสนามกีฬาากลางจังหวัด

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ว่างสาธารณะสัมพันธ์กับศูนย์กลางเมืองอย่างมากและตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ว่างสาธารณะยังเป็นตัวแปรที่กำหนดปัจจัยแวดล้อมทางกายภาพอื่นๆ ซึ่งมีผลต่อรูปแบบการใช้โดยจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

6.1.2 โครงข่ายการสัญจรกับความหลากหลายของกลุ่มคน

พื้นที่ว่างสาธารณะที่ประสบความสำเร็จมักตั้งอยู่ในบริเวณโครงข่ายการสัญจรที่หนาแน่น โดยมักจะพบความหลากหลายของกลุ่มคนบนพื้นที่ที่มีโครงข่ายการสัญจรที่หนาแน่น ในบริเวณที่มีโครงข่ายการสัญจรเบาบางจะส่งผลให้พื้นที่ว่างสัมพันธ์กับย่านดังกล่าวน้อยลง แต่

หากพื้นที่ว่างตั้งอยู่บนโครงข่ายการสัญจรที่มีศักยภาพในการเข้าถึงระดับเมืองสูง จะทำให้มีการเชื่อมต่อกับพื้นที่อื่นๆ ของเมืองได้สะดวกส่งผลให้เกิดการเข้าใช้ในระดับเมือง เอื้อให้เกิดความหลากหลายของกลุ่มคน อาทิเช่น สนามกีฬาของโรงเรียนนวมราชานุสรณ์ และพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูงในระดับย่าน แสดงว่าเชื่อมต่อได้ดี เข้าถึงได้สะดวกจากพื้นที่โดยรอบเหมาะสมจะเป็นศูนย์กลางรองรับกิจกรรมสาธารณะของย่านนั้นๆ

6.1.3 อิทธิพลของการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารต่อพื้นที่ว่างสาธารณะ

การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารแสดงให้เห็นถึงย่านกิจกรรมที่เกิดขึ้นในเมือง และมีผลอย่างมากต่อกิจกรรมบนพื้นที่ว่างสาธารณะ เช่น โรงเรียนต่างๆ จะดึงดูดให้เกิดกิจกรรมค้าขายประเภทหาบเร่หรือรถเข็นตอนเย็นหลังเลิกเรียน แทรกตัวไปตามพื้นที่ว่างสาธารณะรอบพื้นที่โรงเรียน และแต่ละโรงเรียนต้องการพื้นที่ว่างเพื่อรับส่งนักเรียน พื้นที่สำหรับพักผ่อน ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดนี้มักเกิดขึ้นในบริเวณเดียวกัน เช่น สวนสมเด็จพระนางเจ้าฯ ที่ติดกับโรงเรียนอนุบาลนครนายก พื้นที่ว่างสาธารณะของวัดดงหน้าโรงเรียนเทคโนโลยีพาณิชยการและโรงเรียนนายกพัฒนาการ ย่านพาณิชยกรรมที่นอกจากจะดึงดูดกิจกรรมประเภทการค้าเหมือนกัน ทางการขายของตามทางเท้าหรือริมถนนในย่านการค้า หาบเร่แผงลอย ยังต้องการพื้นที่ว่างเพื่อรองรับกิจกรรมต่อเนื่อง ที่จอดรถ ที่ติดต่อเดินทางสำหรับคนที่มาเข้าใช้บริการ ที่พักผ่อน ซึ่งจะพบกิจกรรมเหล่านี้บริเวณย่านการค้าหรือพื้นที่ที่เกิดกิจกรรมค้าขายขึ้นชั่วคราว เช่น ตลาดนัด ตลาดใต้รุ่ง เป็นต้น

อีกทั้งประเภทของการใช้ที่ดินที่พื้นที่ว่างสาธารณะนั้นๆ ตั้งอยู่ จะมีผลต่อช่วงเวลาการใช้พื้นที่ด้วย เช่น ในย่านพักอาศัยของเมืองจะมีความต้องการใช้พื้นที่ว่างช่วงเวลาเย็นเป็นส่วนใหญ่ ย่านพาณิชยกรรมมีการใช้พื้นที่ตลอดทั้งวัน ดังนั้นพื้นที่ว่างสาธารณะที่ตั้งอยู่ในย่านการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารที่หลากหลายย่อมนำมาซึ่งความต้องการใช้พื้นที่ที่หลากหลายตามมา

6.1.4 พื้นที่ว่างสาธารณะกับความหนาแน่นมวลอาคาร

พื้นที่ว่างสาธารณะที่ล้อมรอบด้วยมวลอาคารหนาแน่นสูง จะพบรูปแบบการใช้พื้นที่ที่อเนกประโยชน์สูงกว่าพื้นที่ว่างที่ล้อมรอบด้วยมวลอาคารหนาแน่นน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ประเภทเดียวกัน เพราะในพื้นที่ที่มีมวลอาคารหนาแน่นจะมีสัดส่วนของพื้นที่ว่างน้อย แต่จะเป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมหนาแน่นทำให้เกิดความต้องการพื้นที่ว่างสูง ซึ่งจะเห็นได้จากพื้นที่ว่างที่มีความเป็นอเนกประโยชน์ของเมืองส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นซึ่งเป็นพื้นที่ศูนย์กลางเมือง แต่เป็นที่น่าสังเกตในพื้นที่ย่านตลาดเก่าฝั่งทิศใต้ของแม่น้ำนครนายก เป็นพื้นที่ที่มี

ความหนาแน่นของมวลอาคารสูง พื้นที่ว่างบริเวณดังกล่าวได้แก่ โรงเรียนเหลียนหัว สนามเด็กเล่น ศาลเจ้าตลาดเก่า และแผงลอยบนถนนเหมือนทองหลาง พบความเป็นอเนกประโยชน์ในระดับหนึ่งเท่านั้น อาจเป็นเพราะยังขาดพื้นที่ว่างสาธารณะที่เหมาะสม และพื้นที่ว่างสาธารณะที่เป็นที่นิยมใช้สอยเป็นพื้นที่พบปะชุมนุมของผู้คนในเมืองนครนายก พบว่าส่วนใหญ่มีการโอบล้อมที่เหมาะสมจากมวลอาคารและมีพื้นที่ว่างที่เชื่อมต่อเข้ากับพื้นที่ว่างขนาดใหญ่อย่างแม่น้านครนายก

6.1.5 ลักษณะเฉพาะของพื้นที่เสริมความเป็นอเนกประโยชน์

นอกจากลักษณะเชิงสัญญาณที่แวดล้อมพื้นที่ว่างสาธารณะมีผลต่อรูปแบบการใช้พื้นที่นั้นๆ แล้ว ในรายละเอียดลักษณะของพื้นที่ว่างสาธารณะจะเป็นตัวเสริมให้เกิดการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ กล่าวคือ เมื่อพื้นที่ว่างสาธารณะมีปัจจัยแวดล้อมที่เหมาะสมให้เกิดการใช้สอยอย่างใดอย่างหนึ่ง และพื้นที่ว่างสาธารณะนั้นมีลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับการใช้สอย พื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับกิจกรรม จะทำให้ระดับของความเป็นอเนกประโยชน์เพิ่มสูงขึ้น เช่น พื้นที่โรงเรียนนครนายกมีสภาพแวดล้อมเหมาะสมเป็นพื้นที่นันทนาการระดับเมือง เป็นพื้นที่ว่างขนาดใหญ่ ลักษณะเฉพาะของพื้นที่สามารถยัดใช้ทำกิจกรรมได้หลากหลายรูปแบบ สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ มีลานปูนขนาดใหญ่รองรับการจัดงานสำคัญๆ ของเมือง วัดโพธิ์นาคที่พบการเข้าใช้ตลอดทั้งวัน มีพื้นที่ที่เป็นร่มเงา ที่นั่ง หอน้ำ และในทางกลับกัน ถึงแม้พื้นที่จะมีลักษณะเฉพาะที่ดี ออกแบบให้สามารถรองรับการใช้สอยที่ต้องการ แต่หากมีปัจจัยแวดล้อมในด้านอื่นๆ ไม่เอื้อให้เกิดกิจกรรม อย่างเช่น สนามกีฬาากลางจังหวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมห่างจากศูนย์กลางเมือง ตั้งอยู่บนโครงข่ายการสัญจรไม่ดี การใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบเป็นเกษตรกรรม พบว่ามีระดับความเป็นอเนกประโยชน์ต่ำ

6.1.6 รูปแบบโครงสร้างและบทบาททางเศรษฐกิจ

พื้นฐานทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครนายก ได้แก่ การค้าส่งค้าปลีกสินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ ผลิตจากภาคการเกษตร การบริหารราชการ และการศึกษา ซึ่งมีเมืองเป็นศูนย์กลาง ลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อลักษณะเชิงสัญญาณ และลักษณะทางสังคมของเมือง มีผลต่อรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในหลายระดับ มูลค่าทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อขนาดของเมืองและขนาดของศูนย์กลางทางการค้าของเมือง ดังนั้นหากขนาดทางเศรษฐกิจของเมืองขยายตัวขึ้นจะมีผลต่อความต้องการการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะเพิ่มขึ้น ในระดับภูมิภาคเมืองนครนายกเป็นเมืองขนาดเล็กเมื่อเทียบกับเมืองอื่นในภูมิภาค มีการพึ่งพาแหล่งงานจากเมืองใหญ่ทำให้เกิดกิจกรรมเดินทางระหว่างเมืองในช่วงเช้าและเย็นของวันธรรมดา และเพิ่มขึ้นในรอบสัปดาห์

สัปดาห์ อีกทั้งกลุ่มการค้านอกระบบที่เชื่อมโยงกันเป็นโครงข่ายกลุ่มจังหวัดมีการหมุนเวียนจัดตลาดนัดตามเมืองต่างๆ

6.1.7 การบริหารจัดการพื้นที่ว่างสาธารณะ

พื้นที่ว่างสาธารณะที่รองรับกิจกรรมต่างๆ ของเมืองนครนายก มีกรรมสิทธิ์และอยู่ในความดูแลของหลากหลายองค์กร ในภาครัฐระดับท้องถิ่น คือ เทศบาลเมืองนครนายกเป็นหน่วยงานหลักที่รับภาระดูแลพื้นที่ว่างสาธารณะส่วนใหญ่ของเมือง และองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มีส่วนสนับสนุนบางพื้นที่ ระดับส่วนกลางและภูมิภาคที่มีสำนักงานบริหารราชการต่างๆ ตั้งอยู่ในเมือง เช่น ศาลากลางจังหวัด สถานีบริการขนส่งสาธารณะของจังหวัด เป็นต้น โดยหน่วยงานระดับนี้ส่วนใหญ่จะมีส่วนในการจัดการงานเทศกาลงานในระดับจังหวัดเท่านั้น หรือการสนับสนุนงบประมาณเมื่อมีโครงการก่อสร้างพื้นที่ว่างสาธารณะ และในกลุ่มพื้นที่ที่ไม่ใช่ของรัฐโดยตรง มีการบริหารงานที่ค่อนข้างอิสระ เช่น พื้นที่โรงเรียน ศาสนสถาน ซึ่งส่วนใหญ่เปิดกว้างให้เกิดการใช้ทำกิจกรรมสาธารณะที่ยืดหยุ่นมากกว่า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละพื้นที่

6.1.8 วิถีชีวิต และวัฒนธรรม กำหนดเวลาการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

วิถีการดำเนินชีวิตมีผลอย่างมากต่อช่วงเวลาการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในภาพรวมของเมือง เช่น อาชีพส่วนใหญ่ในเมืองนครนายก คือ ผู้ประกอบการร้านค้าต่างๆ ในย่านพาณิชย์กรรม ในพื้นที่ดังกล่าวจะพบการใช้สอยพื้นที่ในหลายบทบาทตลอดทั้งวัน สัมพันธ์กับกลุ่มอาชีพในภาคเกษตรที่อาศัยอยู่ชุมชนโดยรอบเมืองที่เดินทางเข้ามาใช้บริการย่านพาณิชย์ของเมืองช่วงกลางวัน และกลุ่มทำงานประจำ ข้าราชการ สถาบันการศึกษา ที่จะทำให้เกิดการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะในช่วงเช้า และเย็นนอกเวลางาน ทั้งกิจกรรมนันทนาการ ค้าขาย และสัญจร เช่น พื้นที่โรงเรียนนครนายกวิทยาคม โรงเรียนนวมราชานุสรณ์ สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ สวนสมเด็จพระนางเจ้าฯ เป็นพื้นที่พักผ่อนออกกำลังกาย ตลาดโต้รุ่งที่ติดในตอนเย็น กิจกรรมการเดินทางระหว่างที่พักอาศัยกับที่ทำงานและโรงเรียน ในช่วงเช้า เย็น อีกทั้งกลุ่มอาชีพในภาค

6.1.9 โครงสร้างประชากร

พื้นที่ที่พบความเป็นอเนกประโยชน์เกือบทั้งหมดตั้งอยู่ในชุมชนหรืออยู่ใกล้ชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง ยกเว้นบางพื้นที่ เช่น นวมราชานุสรณ์ที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความหนาแน่นไม่มาก แต่ตั้งอยู่บนโครงข่ายการสัญจรที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูงทั้งในระดับเมืองและย่าน ทำให้เดินทางเข้าใช้พื้นที่ได้สะดวก และในกลุ่มอายุใกล้เคียงกันจะมีรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะที่คล้ายคลึงกัน ในพื้นที่ที่พบกลุ่มอายุที่หลากหลายจะเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกิจกรรมด้วย

6.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก

การพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเมืองในด้านต่างๆ จำเป็นต้องมีการศึกษารูปแบบการใช้พื้นที่สาธารณะของเมืองจากสภาพความเป็นจริง และความสัมพันธ์ของรูปแบบเหล่านั้นกับลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนของความต้องการของผู้คน และให้เกิดความสอดคล้องกับกิจกรรมและบทบาทเมืองที่เป็นอยู่ ซึ่งเป็นสิ่งที่การพัฒนาเมืองควรให้ความสำคัญ

ข้อเสนอในภาพรวมต่อการพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะที่ได้จากการศึกษามิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก คือ การเน้นปรับปรุงปัจจัยแวดล้อมให้เกิดสภาวะที่เหมาะสมต่อรูปแบบการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้

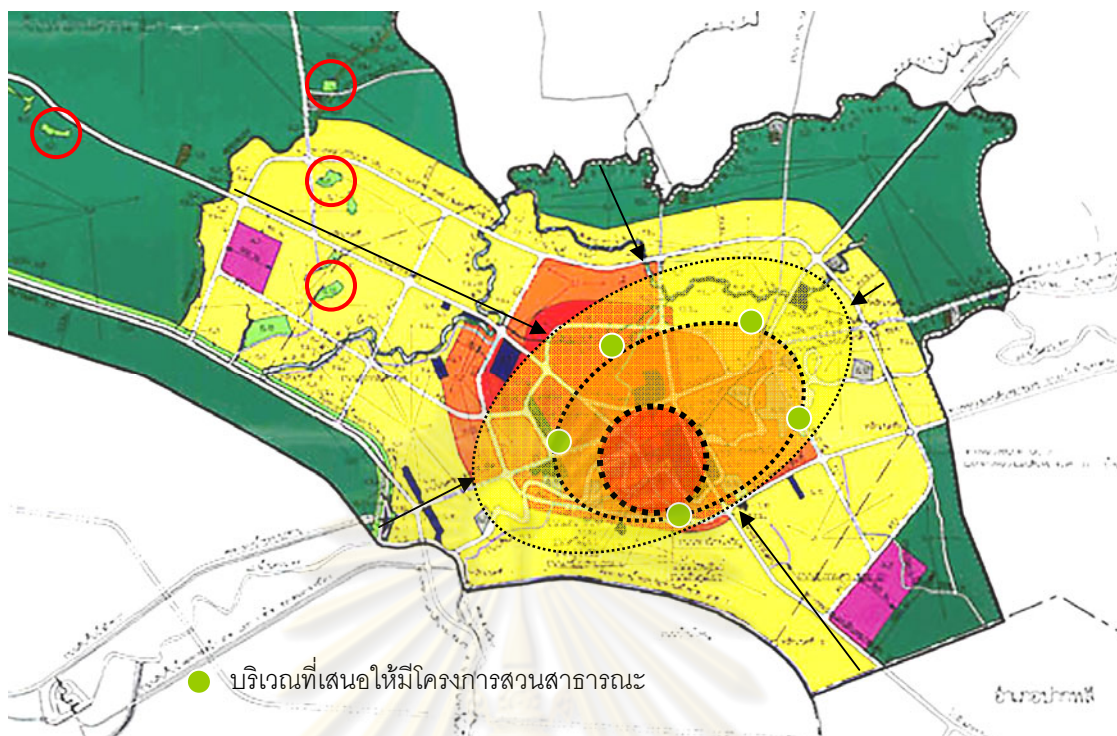
6.2.1 มาตรการทางผังเมือง

1) แนวทางการทำเมืองให้กระชับ

ความหนาแน่นที่เหมาะสมทั้งในแง่มวลอาคารและการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความต้องการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ เมืองนครนายกในระยะหลังมีการขยายตัวของการตั้งถิ่นฐานที่พื้นที่รอบนอกเมืองเป็นส่วนใหญ่ กระจัดกระจายไร้ทิศทาง แต่พื้นที่ศูนย์กลางเมืองกลับมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก และมีพื้นที่ว่างแทรกตัวอยู่ทั่วไป ซึ่งเมื่อศึกษาผังเมืองรวมเมืองนครนายกพบว่า การกำหนดพื้นที่ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองรวมที่มีผลต่อความหนาแน่นของเมืองยังไม่สอดคล้องกับอัตราการขยายตัวของเมือง การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินมีความแตกต่างจากพื้นที่เนื้อเมืองจริง จึงเสนอให้ลดขนาดพื้นที่การควบคุมการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลางและหนาแน่นน้อยลง เพื่อควบคุมให้เมืองมีความหนาแน่นของศูนย์กลางมากขึ้น ลดการขยายตัวในพื้นที่รอบนอกที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมลง (แผนที่ 6.1)

2) การกำหนดที่ตั้งของโครงการสวนสาธารณะ

ที่ตั้งของที่โล่งเพื่อนันทนาการควรตั้งอยู่ในบริเวณรอบศูนย์กลางเมือง เพื่อสะดวกต่อการเข้าใช้ของเมือง เกิดการใช้งานอย่างคุ้มค่า (แผนที่ 6.1)

แผนที่ 6.1 แสดงแนวคิดมาตรการทางผังเมือง

6.2.2 การสร้างศูนย์กลางเมืองที่มีชีวิต

พื้นที่ศูนย์กลางเมืองเป็นพื้นที่ที่พบการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีความเป็นอเนกประโยชน์สูงของเมือง และหลากหลายการใช้สอย เช่น พื้นที่สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ สวนสมเด็จพระนางเจ้า โรงเรียนนครนายกวิทยาคม วัดโพธิ์นายก หาบเร่แผงลอยหน้าตลาดสด ล้วนตั้งอยู่ในพื้นที่ศูนย์กลางเมือง และจากแนวโน้มการเติบโตของเมืองที่ศูนย์กลางมีลักษณะเสื่อมโทรมลดเรื่อยๆ มีการเปลี่ยนแปลงน้อย ไม่ขยายตัว ซึ่งย่อมส่งผลต่อการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในการพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะให้ประสบความสำเร็จ จึงจำเป็นต้องพัฒนาศูนย์กลางเมืองให้เกิดความมีชีวิตชีวาควบคู่ไปด้วยกัน (แผนที่ 6.2)

1) การเปิดพื้นที่ตาบอดเพื่อการขยายตัวของย่านพาณิชยกรรม

จากการศึกษาสภาพของเมืองนครนายกพบว่า พื้นที่ศูนย์กลางเมืองมีปัญหาในการขยายตัว ไม่เกิดลักษณะของศูนย์กลางที่มีชีวิตได้อย่างเต็มที่ เนื่องการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมไม่สามารถขยายตัวได้เพราะติดย่านราชการเก่า โดยเฉพาะพื้นที่ตลาดสดและอาคารพาณิชย์โดยรอบซึ่งจากการศึกษาพบความต้องการพื้นที่ค้าขายจำนวนมากจึงเกิดการปรับใช้พื้นที่ทางเท้ารอบตลาดเป็นที่ตั้งแผงลอยเป็นแนวยาว จึงเสนอให้มีการเปิดพื้นที่โดยการเพิ่มโครงข่ายการสัญจรบริเวณบล็อกลถนนขนาดใหญ่ที่ติดกับตลาดและย่านอาคารพาณิชย์

2) การฟื้นฟูย่านพักอาศัยในเขตเมืองชั้นในที่มีความเสื่อมโทรม

พื้นที่ในเขตเมืองนครนายกมีแนวโน้มประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับสภาพพื้นที่ที่เสื่อมโทรมลงของย่านที่อยู่อาศัย จึงเสนอให้มีการพัฒนาฟื้นฟูย่านที่อยู่อาศัยในเขตเมือง เพิ่มความหนาแน่นทั้งในแง่มวลอาคาร โดยลงทุนสร้างที่อยู่อาศัยลักษณะอาคารชุด ปรับปรุงโครงข่ายถนนสายย่อยที่เป็นปลายตันให้เชื่อมต่อกัน เพื่อเปิดพื้นที่ว่างริมต่างๆ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในศูนย์กลางเมือง

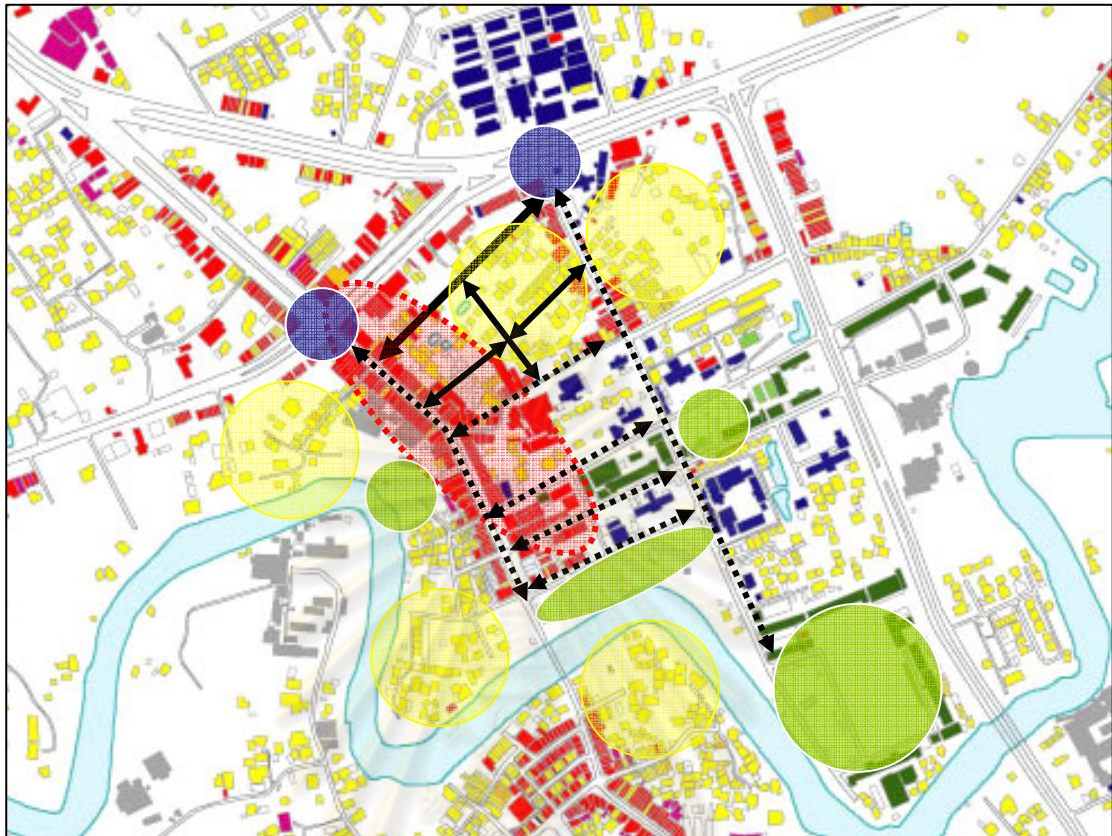
3) สร้างความเชื่อมโยงของพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีอยู่

ด้วยโครงข่ายการเดินทางโดยเฉพาะบริเวณย่านพาณิชยกรรมหลักของเมือง เชื่อมต่อ สถานศึกษา พื้นที่ว่างสาธารณะต่างๆ และระบบขนส่งสาธารณะ สร้างความต่อเนื่องให้กับพื้นที่ศูนย์กลางเมือง

4) สร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางระดับชุมชน

เมืองนครนายกยังขาดพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของชุมชนที่ควรกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ จากการศึกษาพบว่า พื้นที่ว่างของวัดหลายแห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานโดยรอบเบาบาง จึงควรมีการส่งเสริมให้การขยายตัวของที่พักอาศัย รวมถึงบ้านจัดสรรให้เกิดขึ้นรอบพื้นที่วัดและพัฒนาพื้นที่ว่างของวัดให้เป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางสังคมของชุมชนควบคู่กันไป

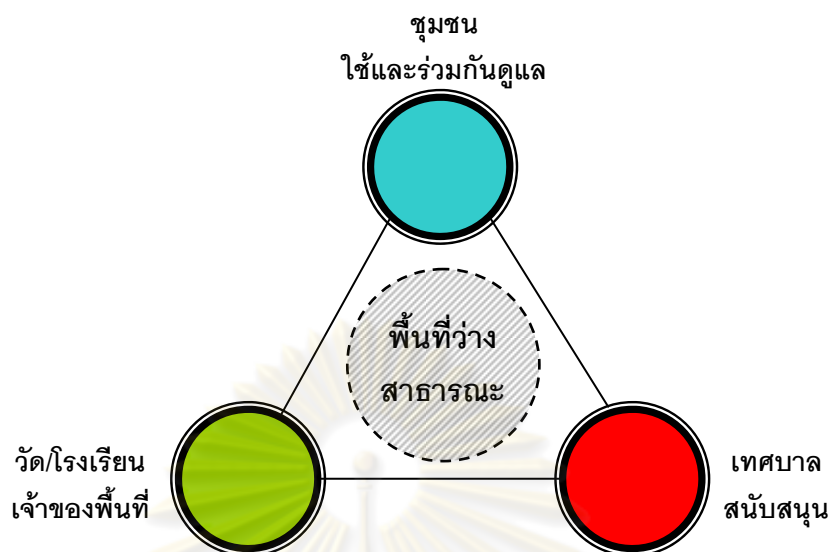
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 6.2 แนวคิดการสร้างศูนย์กลางเมืองที่มีชีวิต

6.2.3 แนวทางการจัดการ

เทศบาลเมืองนครนายกเป็นองค์กรหลักที่มีภาระหน้าที่ในการดูแลพื้นที่เมือง และพื้นที่ว่างสาธารณะ จากข้อจำกัดของเทศบาล จึงเสนอว่า ควรมีการจัดการพื้นที่ว่างสาธารณะอย่างบูรณาการ โดยแทนที่ทางเทศบาลจะเป็นผู้สร้างพื้นที่สาธารณะเองทั้งหมด ควรปรับเปลี่ยนเป็นสนับสนุนพื้นที่ว่างกึ่งสาธารณะต่างๆ อาทิ โรงเรียน วัด ที่มีศักยภาพมีปัจจัยแวดล้อมที่เหมาะสมต่อกิจกรรมที่ต้องการ ให้เกิดเป็นพื้นที่สาธารณะของเมืองของชุมชน และโดยอาศัยโครงสร้างของชุมชนที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ สร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นผ่านการส่งเสริมกิจกรรมสาธารณะให้เกิดขึ้นบนพื้นที่ทั้งในระดับชุมชน และระดับเมือง

แผนภูมิที่ 6.1 แนวคิดรูปแบบการจัดการพื้นที่ว่างสาธารณะ

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก เป็นการศึกษา ระบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของทั้งเมือง โดยพิจารณาไปกับโครงสร้างเมืองและปัจจัยแวดล้อม อื่นๆ ซึ่งในการศึกษาแบ่งเนื้อหาหลักออกเป็นสองส่วนตามกรอบแนวคิดหลัก ส่วนแรกเป็น การศึกษา รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ (space use pattern) และอีกส่วนหนึ่งเป็นการศึกษา ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ ที่ถือได้ว่าเป็นขอบเขตของการศึกษาที่ กว้างมาก โดยพยายามออกแบบระเบียบวิธีวิจัยในทั้งสองส่วนดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การระบุ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้พื้นที่ และ ปัจจัยแวดล้อม หรือที่เรียกว่า เป็น ‘มิติการใช้พื้นที่ ว่างสาธารณะของเมืองนครนายก’ ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจัยแวดล้อมที่เป็นโครงสร้างของการวิเคราะห์ ล้วนแต่มีความสำคัญต่อรูปแบบการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง

จึงมีความน่าสนใจมากที่จะออกแบบระเบียบวิธีวิจัยทั้งในด้านของ รูปแบบการใช้พื้นที่ว่าง สาธารณะ และความสัมพันธ์ของปัจจัยแวดล้อมที่มีต่อพื้นที่ว่างสาธารณะ ให้มีความละเอียดมาก ขึ้นทั้งในแง่ของการเก็บข้อมูลในรูปแบบการสังเกตการณ์อย่างเป็นระบบ (observation procedure) และโครงสร้างการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมด้านเนื้อหา (content analysis)

ในระดับพื้นที่(ระบบปิด) การสังเกตการณ์อย่างเป็นระบบและโครงสร้างการวิเคราะห์ ปัจจัยแวดล้อมด้านเนื้อหาจะเป็นส่วนที่อธิบายปรากฏการณ์บนพื้นที่ว่างสาธารณะนั้นๆ ได้อย่าง ชัดเจนขึ้น การศึกษาพื้นที่ว่างสาธารณะในระดับเมือง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องลดทอน รายละเอียดทั้งการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ลงบ้าง และมองเมืองในภาพรวมมากขึ้น

ในการศึกษาพื้นที่ว่างสาธารณะครั้งต่อไปในระดับเมืองนั้น การออกแบบการสังเกตการณ์
อย่างเป็นระบบ และโครงสร้างการวิเคราะห์ที่ปัจจัยแวดล้อมด้านเนื้อหาที่ละเอียดขึ้น จะเป็นส่วน
ช่วยในการทำความเข้าใจ รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองได้อย่างกระจ่างชัดมากขึ้น
และนำไปสู่การศึกษาเมืองอื่นๆ เปรียบเทียบมิติการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะแต่ละเมือง เพื่อสร้างการ
เข้าใจพื้นที่ว่างสาธารณะในบริบทไทยที่กระจ่างชัดมากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

- กฤช เพิ่มทันจิตต์. ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการเกิดเป็นเมือง. กรุงเทพฯ: ศรีเอทีพีพับลิชชิ่ง, 2536.
- กาญจน์ นทีวุฒิกุล. ตรรกะของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะอย่างอเนกประโยชน์ในเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต, ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ขวัญสรวง อติโพธิ. บรรยายพิเศษ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548
อ้างถึงใน ไชศรี ภักดีสุขเจริญ. ชอยล์ดประหยัดพลังงาน: พื้นที่ว่างสาธารณะขนาดเล็ก-พื้นที่ทางสังคมของชุมชนไทย. ใน รายงานการประชุมวิชาการด้านการวางแผนภาคและเมือง ประจำปี 2551 เรื่องเมืองประหยัดพลังงาน, หน้า 139-160. 28 พฤศจิกายน 2551 ณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- ไชศรี ภักดีสุขเจริญ. ชอยล์ดประหยัดพลังงาน: พื้นที่ว่างสาธารณะขนาดเล็ก-พื้นที่ทางสังคมของชุมชนไทย. ใน รายงานการประชุมวิชาการด้านการวางแผนภาคและเมือง ประจำปี 2551 เรื่องเมืองประหยัดพลังงาน, หน้า 139-160. 28 พฤศจิกายน 2551 ณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- ไชศรี ภักดีสุขเจริญ. วาทกรรมของเมืองผ่านโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ฉบับภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง (2548): 1-14.
- ไชศรี ภักดีสุขเจริญ. สถานการณ์สวนสาธารณะ. ใน รายงานการประชุมวิชาการว่าด้วย การออกแบบสถาปัตยกรรม และศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 1-2. 26-27 ตุลาคม 2549 ณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551
- ถนอมศักดิ์ แก้วเขียว. การศึกษารูปแบบและบทบาทของที่ว่างในชุมชนเมืองกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต, ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- ธิตติมา กลางกำจัต. สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนชานเมือง: กรณีศึกษา ชุมชนท่าทราย นนทบุรี, วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต, ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. ความยุ่งของการอยู่. กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2548.

ปราณระฟ้า พรหมประวดี. สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนในเมือง:

กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

มหาดไทย,กระทรวง.กรมการปกครอง. รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้านรายจังหวัด ราย

อำเภอ และรายตำบลประจำปี [ออนไลน์].2540-2551. แหล่งที่มา:

<http://www.dopa.go.th/xstat> [2552, ตุลาคม 31]

มหาดไทย,กระทรวง.กรมโยธาธิการและผังเมือง. เกณฑ์และมาตรฐานผังเมืองรวม พ.ศ.2549.

กรุงเทพมหานคร: กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2549.

มหาดไทย,กระทรวง.กรมโยธาธิการและผังเมือง. แผนงาน/โครงการพัฒนาตามผังเมืองรวม เมือง

นครนายก จังหวัดนครนายก. นครนายก: กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2552.

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. เอกสารประกอบการสอน วิชาออกแบบ

เมือง. PUBLIC PLACE. มหาสารคาม : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 2546.

ศรัศกร ชูสวัสดิ์. กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า.

[ออนไลน์]. 2545. แหล่งที่มา: http://www.crma.ac.th/histdept/e_texts/

[articles/histnayok1.pdf](http://www.crma.ac.th/histdept/e_texts/articles/histnayok1.pdf) [2553, กุมภาพันธ์ 9]

ศุภธิดา สว่างแจ้ง. รูปแบบการใช้พื้นที่ของชุมชนโดยรอบสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณ

ทหารลาดกระบัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

สุภาดา ศรีสารคาม. การวางแผนเชิงกายภาพสำหรับการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะระดับชุมชน แขวง

วัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาการวางแผนภาคและ

เมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ข้อมูลเศรษฐกิจและสังคม.

[ออนไลน์]. 2552. แหล่งที่มา: <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=96>

[2553, กุมภาพันธ์ 10]

ภาษาอังกฤษ

Amos Rapoport. An companion encyclopedia of anthropology. New York : Routledge, 1994.

Hillier,B. Space is the machine. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

Jacobs, J. The death and life of great American cities. England: Penguin Books, 1961.

อ้างถึงใน ไชศรี ภักดีสุขเจริญ. ซอยลัดประหยัดพลังงาน:พื้นที่ว่างสาธารณะขนาดเล็ก-พื้นที่ทางสังคมของชุมชนไทย. ใน รายงานการประชุมวิชาการด้านการวางแผนภาคและเมือง ประจำปี 2551 เรื่องเมืองประหยัดพลังงาน, หน้า 139-160. 28 พฤศจิกายน 2551 ณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

Jan Gehl. Winnig back the public spaces. [Online]. 2003. Available from:

http://urban.cccb.org/urbanLibrary/htmlDocs/acrossCities_docViewer.asp?gldio ma=A&gDoc=A006-C.html&gPDF=A006-C.pdf [2009, Jan 17]

Lennard, S. and H. Lennard. Livable cities observed. Southampton: Gondolier Press,

1995. อ้างถึงใน กาญจน์ นทีวุฒิกุล. ตระรกะของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะอย่างอเนกประโยชน์ในเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

Mary E. Eysenbach. Planning and urban design standards. Chicago: American Association, 2006

Project for Public Spaces. How to turn a place around. New York: Project for Public Spaces, 2000.

Rowe, C and Koetter, F. Collage city. Cambridge: The MIT Pree, 1995.

Whyte, William H. The social life of small urban space. Washington D.C. : Conservation Foundation, 1980.

Wikimedia Foundation, Inc. Agora [The Free Encyclopedia]. 2008. Available from:

<http://en.wikipedia.org/wiki/Agora> [2008, February 29]

Wikimedia Foundation, Inc. Public space [The Free Encyclopedia]. 2008. Available from:

http://en.wikipedia.org/wiki/Public_space [2008, April 25]

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายกำแหง อติโพธิ เกิดวันพุธที่ 25 เมษายน พ.ศ.2522 ที่จังหวัดอุดรธานี ย้ายมาอาศัยอยู่ที่จังหวัดนครนายก ในปี พ.ศ.2528 สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมที่โรงเรียนนครนายกวิทยาคม สำเร็จการศึกษาหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรังสิต ปี พ.ศ. 2545 เข้าทำงานโครงการวิจัยและพัฒนาชีวิตสาธารณะฯ ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่จังหวัดตรัง 4 ปี และศึกษาต่อในหลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2549

ที่อยู่ปัจจุบัน (พ.ศ.2553) บ้านเลขที่ 72/6 หมู่ 7 ถนนสุวรรณศรี ซอย 6/1 ตำบลบ้านใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก 26000 E-mail : ka_jaab@hotmail.com

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย